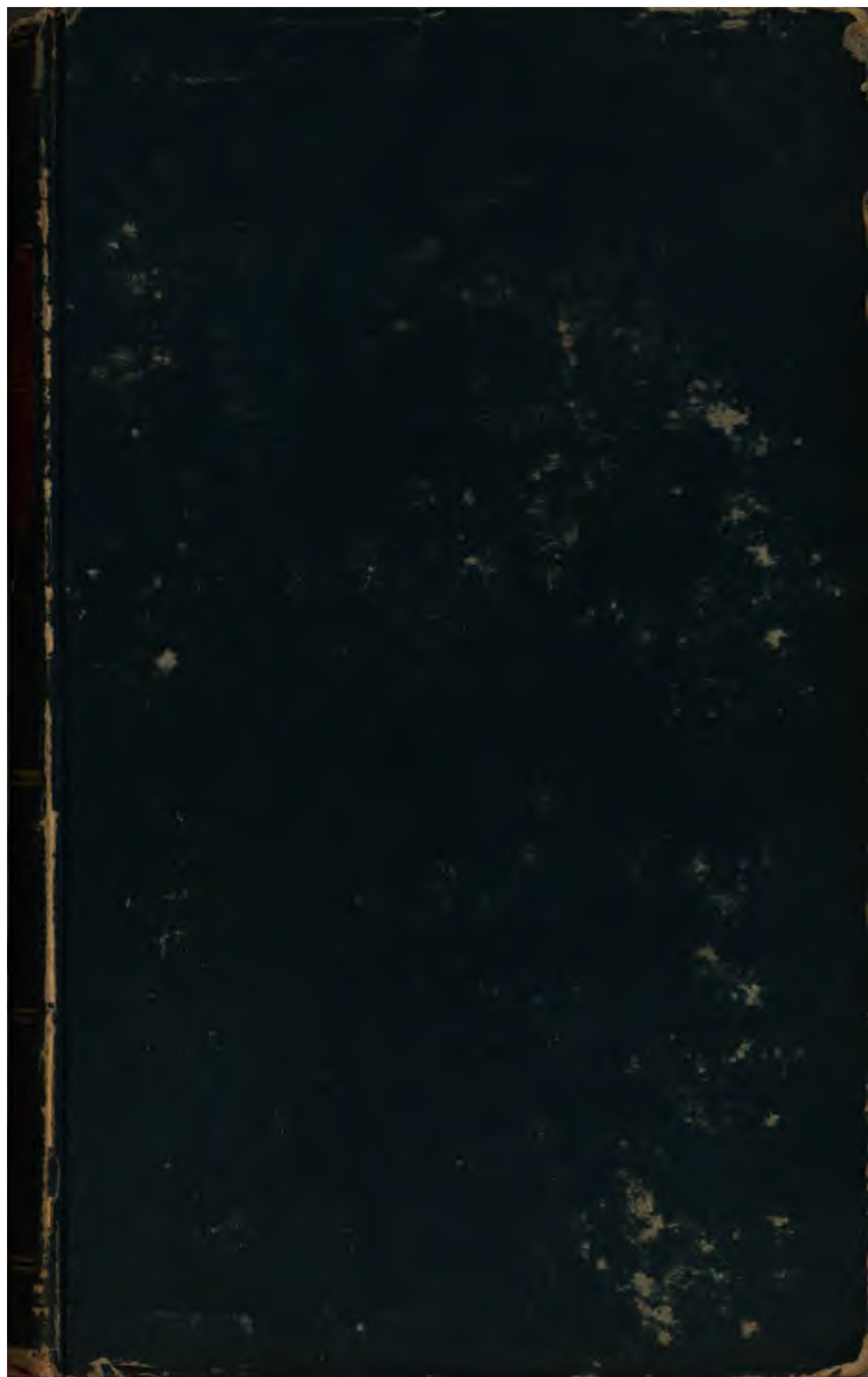

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS III.

Liber VI. et VII. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

HERODOTI
MUSAE
SIVE
HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER
IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS TERTIUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΚΤΗ.

ἘΡΑΤΩ.

Ἀρισταγορης μέν νυν Ἰωνίην ἀποστήσας, οὕτω τελευτᾷ. Ἱστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος, μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου, παρῆν ἐς Σάρδις. ἀπιγμένον δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν Σούσων, εἴρετο Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὕπαρχος, κατὰ κοῖόν τι δοκέοι Ἴωνας ἀπεστάναι. ὁ δὲ οὔτε εἰδέναι ἔφη, ἐθώμαζέ τε τὸ γεγονὸς, ὡς οὐδὲν δη- 1

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SEXTUS.

ERATO.

(1.) Aristagoras igitur, quo auctore Ionia defecerat, hoc modo vitam finivit. *Histiaeus* vero, Mileti tyrannus, a Dario dimissus, Sardes erat profectus: quo ubi Susis pervenit, interrogavit eum *Artaphernes*, Sardium praefectus, *qua re inductos putaret Ionas a rege defecisse.* Id quum ille se

θεν τῶν παρεόντων πρηγμάτων ἐπιστάμενος. ὁ δὲ Ἀρ-
ταφέρνης ὁρέων αὐτὸν τεχνάζοντα, εἶπε, εἰδὼς τὴν ἀτρε-
κίην τῆς ἀποστάσιος· „Οὕτω τοι, Ἱστιαῖε, ἔχει κατὰ
„ταῦτα τὰ πρήγματα· τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔῤῥαψας
2 „μὲν σὺ, ὑπεδήσατο δὲ Ἀρισταγόρης.“ Ἀρταφέρνης
μὲν ταῦτα ἐς τὴν ἀπόστασιν ἔχοντα εἶπε. Ἱστιαῖος δὲ,
δείσας ὡς συνιέντα Ἀρταφέρνεα, ὑπὸ τὴν πρώτην ἐπελ-
θοῦσαν νύκτα ἀπέδρη ἐπὶ θάλασσαν, βασιλῆα Δα-
ρεῖον ἐξηπατηκώς· ὃς Σαρδὼ νῆσον τὴν μεγίστην ὑπο-
δεξάμενος κατεργάσασθαι, ὑπέδυνε τῶν Ἰώνων τὴν ἡγε-
μονίην τοῦ πρὸς Δαρεῖον πολέμου. διαβὰς δὲ ἐς Χίον,
ἐδέθη ὑπὸ Χίων, καταγνωσθεὶς πρὸς αὐτέων νεώτερα
πρήσσειν πρήγματα ἐς ἑωυτοὺς ἐκ Δαρείου. μαθόντες
μέντοι οἱ Χῖοι τὸν πάντα λόγον, ὡς πολέμιος εἴη βα-
3 σιλέϊ, ἔλυσαν αὐτόν. Ἐνθαῦτα δὴ εἰρωτεώμενος ὑπὸ

ignorare diceret, mirareturque factum, quasi nihil de rebus praesentibus compertum haberet, artificiis utentem videns Artaphernes ait: *Ita tibi, Histiaee, haec res habet: calceum hunc tu proiecisti, et induit eum Aristagoras.* (2.) Hoc quum Artaphernes, ad defectionem quod adtinet, dixisset; metuens eum Histiaeus, utpote intelligentem quid rei esset, protinus prima nocte ad mare profugit: qui, quum Dario pollicitus esset Sardiniam maximam insulam imperio illius subiiciendam, decepto rege, clam auctor Ionibus fuerat belli adversus illum suscipiendi. Sed Chium transgressus, in vincula a Chiis coniectus est, suspectum eum habentibus quasi res novas adversus ipsos regis nomine molientem. Mox tamen, cognita rei veritate, hostem esse regi,

τῶν Ἰώνων ὁ Ἱστιαῖος, κατ' ὅ τι προθύμως οὕτω ἐπέ-
στειλε τῷ Ἀρισταγόρῃ ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος, καὶ
κακὸν τοσοῦτον εἴη Ἴωνας ἐξεργασμένος, τὴν μὲν γενο-
μένην αὐτοῖσι αἰτίην οὐ μάλα ἐξέφαινε, ὁ δὲ ἔλεγέ
σφι, ὡς „βασιλεὺς Δαρεῖος ἐβουλεύσατο, Φοίνικας
μὲν ἐξαναστήσας, ἐν τῇ Ἰωνίῃ κατοικίσαι, Ἴωνας δὲ
ἐν τῇ Φοινίκῃ· καὶ τουτέων εἵνεκα ἐπιστείλειε." οὐδέν
τι πάντως ταῦτα βασιλῆος βουλευσαμένου, ἐδειμάτου
τοὺς Ἴωνας. Μετὰ δὲ, ὁ Ἱστιαῖος δι' ἀγγέλου ποιεύ- 4
μενος Ἑρμίππου, ἀνδρὸς Ἀταρνείτεω, τοῖσι ἐν Σάρδισι
ἐοῦσι Περσέων ἔπεμπε βυβλία, ὡς προλελεσχηνευμέ-
νων αὐτῷ ἀποστάσιος πέρι. ὁ δὲ Ἕρμιππος πρὸς τοὺς
μὲν ἀπεπέμφθη, οὐ διδοῖ, φέρων δὲ ἐνεχείρισε τὰ βυ-
βλία Ἀρταφέρνεϊ. ὁ δὲ, μαθὼν ἅπαν τὸ γινόμενον, ἐκέ-
λευε τὸν Ἕρμιππον τὰ μὲν παρὰ τοῦ Ἱστιαίου δοῦναι

vinculis eum Chii solverunt. (3.) Ibi vero interrogatus *Histiaeus* a Ionibus, *cur ita studiose Aristagorae, ut a rege deficeret, mandasset*, veram illis caussam nequaquam expromsit; sed, *regem Darium*, ait, *constituisse Phoenices sedibus suis excitos in Ioniam transferre, Ionas autem in Phoenicen: eâ caussâ se istud mandasse.* Ita Ionas terruit, quum nihil umquam tale rex animo agitasset. (4.) Post haec internuncio Hermippo usus *Histiaeus*, homine Atarnita, ad Persas nonnullos, qui Sardibus erant, epistolas misit, ut qui secum antea de defectione sermones miscuissent. At Hermippus eis, ad quos missus erat, non reddidit epistolas, sed *Artapherni* tradidit. Ille vero, re omni cognita, iussit Hermippum eis epistolas reddere ad quos datae erant, sibi

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΚΤΗ.

ἘΡΑΤΩ.

Ἀριςταγορης μέν νυν Ἰωνίην ἀποστήσας, οὕ- 1
τω τελευτᾷ. Ἱστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος, μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου, παρῆν ἐς Σάρδις. ἀπιγμένον δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν Σούσων, εἴρετο Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὕπαρχος, κατὰ κοῖόν τι δοκέοι Ἴωνας ἀπεστάναι. ὁ δὲ οὔτε εἰδέναι ἔφη, ἐθώμαζέ τε τὸ γεγονός, ὡς οὐδὲν δη-

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SEXTUS.

ERATO.

(1.) Aristagoras igitur, quo auctore Ionia defecerat, hoc modo vitam finivit. *Histiaeus* vero, Mileti tyrannus, a Dario dimissus, Sardes erat profectus: quo ubi Susis pervenit, interrogavit eum *Artaphernes*, Sardium praefectus, *qua re inductos putaret Ionas a rege defecisse.* Id quum ille se

ἐς τοῦτον τὸν χῶρον, καὶ βουλευομένοισι, ἔδοξε πεζὸν
μὲν στρατὸν μὴ συλλέγειν ἀντίξοον Πέρσῃσι, ἀλλὰ τὰ
τείχεα ῥύεσθαι αὐτοὺς Μιλησίους· τὸ δὲ ναυτικὸν πλη-
ροῦν, ὑπολειπομένους μηδεμίην τῶν νεῶν· πληρώσαντας
δὲ, συλλέγεσθαι τὴν ταχίστην ἐς Λάδην, προναυμα-
χήσοντας Μιλήτου. ἡ δὲ Λάδη ἐστὶ νῆσος σμικρὴ ἐπὶ
8 τῇ πόλι τῇ Μιλησίων κειμένη. Μετὰ δὲ ταῦτα, πε-
πληρωμένῃσι τῇσι νηυσὶ παρῆσαν οἱ Ἴωνες· σὺν δέ σφι
καὶ Αἰολέων οἳ Λέσβον νέμονται. ἐτάσσοντο δὲ ὧδε.
τὸ μὲν πρὸς τὴν ἕω εἶχον κέρας αὐτοὶ Μιλήσιοι, νέας
παρεχόμενοι ὀγδώκοντα. εἴχοντο δὲ τουτέων Πριηνέες
δυώδεκα νηυσὶ, καὶ Μυούσιοι τρισὶ νηυσί· Μυουσίων
δὲ Τήϊοι εἴχοντο ἑπτακαίδεκα νηυσί· Τηΐων δὲ εἴχοντο
Χῖοι ἑκατὸν νηυσί· πρὸς δὲ τούτοισι Ἐρυθραῖοί τε ἐτάσ-

berarent. Quibus praedicto loco congregatis, habito consilio, placuit, ut pedestris exercitus, qui opponeretur Persis, nullus cogeretur, sed muros defenderent ipsi per se Milesii; classis autem, nulla excepta navi, rebus omnibus instrueretur, atque ita instructa quam primum ad Laden occurreret, et pro Mileto pugna navali decerneret. Est autem *Lade* parva insula, urbi Milesiorum obversa. (8.) Post haec, ubi *instructis navibus* adfuere *Iones*, cum eisque *Aeolenses* Lesbum incolentes, *aciem* in hunc modum ordinarunt. Cornu ad orientem spectans ipsi tenebant *Milesii*, naves praebentes octoginta: his contigui erant Prienenses cum duodecim navibus, et Myusii navibus tribus: Myusiis proximi stabant Teii, septemdecim navibus: Teiis proximi Chii, navibus centum: iuxta hos locati Erythraei et

σοντο καὶ Φωκαέες· Ἐρυθραῖοι μὲν, ὀκτὼ νέας παρε-
χόμενοι, Φωκαέες δὲ τρεῖς. Φωκαέων δὲ εἴχοντο Λέσ-
βιοι νηυσὶ ἑβδομήκοντα. τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχον-
τες τὸ πρὸς ἑσπέρην κέρας, Σάμιοι, ἑξήκοντα νηυσί.
Πασέων δὲ τουτέων ὁ σύμπας ἀριθμὸς ἐγένετο, τρεῖς
καὶ πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι τριήρεες. αὗται μὲν Ἰώ-
νων ἔσαν. Τῶν δὲ βαρβάρων τὸ πλῆθος τῶν νεῶν ἔσαν 9
ἑξακόσιαι. ὡς δὲ καὶ αὗται ἀπίκατο πρὸς τὴν Μιλη-
σίην, καὶ ὁ πεζός σφι ἅπας παρῆν, ἐνθαῦτα οἱ Περ-
σέων στρατηγοὶ, πυθόμενοι τὸ πλῆθος τῶν Ἰάδων νεῶν,
καταῤῥώδησαν μὴ οὐ δυνατοὶ γένωνται ὑπερβαλέσθαι,
καὶ οὕτω οὔτε τὴν Μίλητον οἷοί τε ἔωσι ἐξελεῖν, μὴ οὐκ
ἐόντες ναυκράτορες, πρός τε Δαρείου κινδυνεύσωσι κα-
κόν τι λαβεῖν. Ταῦτα ἐπιλεγόμενοι, συλλέξαντες τῶν
Ἰώνων τοὺς τυράννους, οἳ ὑπ' Ἀρισταγόρεω μὲν τοῦ Μι-

Phocaeenses, quorum illi octo contulerant naves, hi vero tres. Phocaeensibus contigui erant Lesbii, navibus septuaginta. Postremi locati Samii, cornu tenentes occidenti obversum, navibus sexaginta. Universus harum omnium numerus fuit, triremes trecentae quinquaginta tres. Et hae quidem Ionum erant. (9.) Navium vero numerus, quas *barbari* habebant, erant sexcentae. Quae ubi et ipsae ad *Milesiorum* fines pervenere, simulque pedestres universae aderant copiae, ibi tum duces Persarum, cognita Ionicarum navium multitudine, veriti sunt ne superare has non possent, adeoque nec Miletum possent capere, mari non potentes, atque ita periculum incurrerent poenas dandi Dario. Haec secum reputantes, convocarunt Ionum tyrannos, qui ab

λησίου καταλυθέντες τῶν ἀρχέων, ἔφευγον ἐς Μήδους, ἐτύγχανον δὲ τότε συστρατευόμενοι ἐπὶ τὴν Μίλητον, τουτέων τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρεόντας συγκαλέσαντες, ἔλεγόν σφι τάδε· „Ἄνδρες Ἴωνες, νῦν τις ὑμέων εὖ „ποιήσας φανήτω τὸν βασιλῆος οἶκον· τοὺς γὰρ ἑωυ- „τοῦ ἕκαστος ὑμέων πολιήτας πειράσθω ἀποσχίζων ἀπὸ „τοῦ λοιποῦ συμμαχικοῦ. προϊσχόμενοι δὲ ἐπαγγεί- „λασθε τάδε, ὡς πείσονταί τε ἄχαρι οὐδὲν διὰ τὴν „ἀπόστασιν, οὐδέ σφι οὔτε τὰ ἱρὰ οὔτε τὰ ἴδια ἐμ- „πεπρήσεται, οὐδὲ βιαιότερον ἕξουσι οὐδὲν, ἢ πρότε- „ρον εἶχον. εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ ποιήσουσι, οἱ δὲ πάντως „διὰ μάχης ἐλεύσονται, τάδε σφι λέγετε ἐπηρεάζον- „τες, τά περ σφέας κατέξει· ὡς ἑσσωθέντες τῇ μάχῃ, „ἐξανδραποδιεῦνται, καὶ ὡς σφεων τοὺς παῖδας ἐκτο-

IX. 16. ἐπαγγείλασθε. *Rectius forsan* ἀπαγγ.

Aristagora Milesio imperiis deiecti ad Medos profugerant, iamque cum illis adversus Miletum militabant. Ex horum igitur numero convocatos, quotquot praesentes erant, in hunc modum sunt adlocuti: ***Nunc, viri Iones, quisque vestrûm palam faciat, de Regis domo se bene velle mereri. Unusquisque nempe vestrûm det operam, ut populares suos a reliquorum abstrahat societate. Proponite igitur illis, nunciateque, nihil triste illos ob defectionem passuros, nec aedes eorum vel sacras vel privatas iri incensum, nec duriore conditione, quam ante, futuros. Sin a societate non recesserint, sed utique pugnae periculo rem commiserint, haec minitantes illis praedicite, quae ipsis sint eventura: nos praelio victos in servitutem rapturos, pueros***

„μίας ποιήσομεν, τὰς δὲ παρθένους ἀνασπάστους ἐς „Βάκτρα, καὶ ὡς τὴν χώρην ἄλλοισι παραδώσομεν."
Οἱ μὲν δὴ ἔλεγον ταῦτα· τῶν δὲ Ἰώνων οἱ τύραννοι 10
διέπεμπον νυκτὸς ἕκαστος ἐς τοὺς ἑωυτοῦ ἐξαγγελλόμενος. οἱ δὲ Ἴωνες, ἐς τοὺς καὶ ἀπίκοντο αὗται αἱ ἀγγελίαι, ἀγνωμοσύνῃ τε διεχρέωντο, καὶ οὐ προσίεντο τὴν προδοσίην· ἑωυτοῖσί τε ἕκαστοι ἐδόκεον μούνοισι ταῦτα τοὺς Πέρσας ἐξαγγέλλεσθαι. ταῦτα μέν νυν ἰθέως ἀπικομένων ἐς τὴν Μίλητον τῶν Περσέων ἐγίνετο.

Μετὰ δὲ, τῶν Ἰώνων συλλεχθέντων ἐς τὴν Λάδην, 11
ἐγίνοντο ἀγοραί· καὶ δή κου σφι καὶ ἄλλοι ἠγορόωντο, ἐν δὲ δὴ καὶ ὁ Φωκαεὺς στρατηγὸς Διονύσιος, λέγων τάδε· „Ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πρήγματα, ἄνδρες Ἴωνες, ἢ εἶναι ἐλευθέροισι ἢ δούλοισι, „καὶ τούτοισι ὡς δρηπέτῃσι. νῦν ὦν ὑμέες, ἢν μὲν βου-

eorum castraturos, virgines Bactra abducturos, et terram aliis tradituros. (10.) Quae quum illi dixissent, Ionum tyranni noctu ad populares suos unusquisque dimisit qui haec eis renunciarent. At Iones, ad quos hi nuncii pervenere, tenaciter in proposito suo persliterunt, nec admiserunt proditionem: et quique sibi solis haec a Persis edici existimabant. Et haec quidem protinus, ex quo ad Miletum Persae pervenerant, peracta sunt.

(11.) Deinde vero, ubi in Lade insula *Iones* convenere, conciones sunt habitae; et quum alii apud eos verba fecere, tum Phocaeensium dux *Dionysius* sic est locutus: *Nunc, quum in novaculae acie sint res nostrae, ut vel liberi simus, vel servi, et ii quidem velut fugitivi; siquidem volueritis,*

„λησθε ταλαιπωρίας ἐνδέκεσθαι, τὸ παραχρῆμα μὲν „πόνος ὑμῖν ἔσται, οἷοί τε δὲ ἔσεσθε, ὑπερβαλλόμε„νοι τοὺς ἐναντίους, εἶναι ἐλεύθεροι· εἰ δὲ μαλακίῃ τε „καὶ ἀταξίῃ διαχρήσεσθε, οὐδεμίην ὑμέων ἔχω ἐλπίδα „μὴ οὐ δώσειν ὑμέας δίκην τῷ βασιλέϊ τῆς ἀποστάσιος. „ἀλλ' ἐμοί τε πείθεσθε, καὶ ἐμοὶ ὑμέας αὐτοὺς ἐπιτρέ„ψατε· καὶ ὑμῖν ἐγὼ, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, ὑποδέ„κομαι ἢ οὐ συμμίξειν τοὺς πολεμίους, ἢ συμμίσγον-
12 „τας, πολλὸν ἐλασσώσεσθαι.“ Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἴωνες ἐπιτρέπουσι σφέας αὐτοὺς τῷ Διονυσίῳ. ὁ δὲ, ἀνάγων ἑκάστοτε ἐπὶ κέρας τὰς νέας, ὅκως τοῖσι ἐρέτῃσι χρήσαιτο, διέκπλοον ποιεύμενος τῇσι νηυσὶ δι' ἀλληλέων, καὶ τοὺς ἐπιβάτας ὁπλίσειε, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρης τὰς νέας ἔχεσκε ἐπ' ἀγκυρέων· παρεῖχέ τε τοῖσι Ἴωσι πό-

viri Iones, labores suscipere, erit id quidem in praesentia vobis molestum, sed poteritis superatis hostibus esse liberi: sin disciplinâ militari insuper habitâ, mollitiei vos dedideritis; nullam equidem spem habeo, poenam defectionis regi dandam effugere vos posse. Sed me audite, mihique vos permittite: et vobis ego, si modo dii aequa dederint, recipio, aut pugnae aleam non subituros esse hostes, aut, si nos adgressuri sunt, magnam cladem accepturos. (12.) His auditis, Dionysio se permiserunt Iones. Tum ille quotidie, navibus longo ordine eductis, postquam remiges in discurrendo singulis navibus per binas alias exercuisset, et classiarios iussisset armatos in ponte stare, reliquam diei partem in ancoris naves tenebat; atque ita toto die laborem Ionibus exhibebat. Et illi qui-

νον δι᾽ ἡμέρης. μέχρι μέν νυν ἡμερέων ἑπτὰ ἐπείθοντό τε καὶ ἐποίευν τὸ κελευόμενον· τῇ δὲ ἐπὶ ταύτῃσι, οἱ Ἴωνες, οἷα ἀπαθέες ἐόντες πόνων τοιούτων, τετρυμένοι τε ταλαιπωρίῃσί τε καὶ ἡελίῳ, ἔλεξαν πρὸς ἑωυτοὺς τάδε· „Τίνα δαιμόνων παραβάντες, τάδε ἀναπίμπλαμεν; οἵ„τινες παραφρονήσαντες, καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόου, „ἀνδρὶ Φωκαέϊ ἀλαζόνι, παρεχομένῳ νέας τρεῖς, ἐπι„τρέψαντες ἡμέας αὐτοὺς ἔχομεν. ὁ δὲ, παραλαβὼν „ἡμέας, λυμαίνεται λύμῃσι ἀνηκέστοισι· καὶ δὴ πολ„λοὶ μὲν ἡμέων ἐς νούσους πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ ἐπί„δοξοι τὠυτὸ τοῦτο πείσεσθαί εἰσι. πρό τε τούτων τῶν „κακῶν ἡμῖν γε κρέσσον καὶ ὅ τι ὦν ἄλλο παθέειν ἐστὶ, „καὶ τὴν μέλλουσαν δουληΐην ὑπομεῖναι, ἥτις ἔσται, „μᾶλλον ἢ τῇ παρεούσῃ συνέχεσθαι. Φέρετε, τοῦ λοι„ποῦ μὴ πειθώμεθα αὐτοῦ.“ Ταῦτα ἔλεξαν, καὶ με-

dem ad septimum usque diem ei parebant, mandataque exsequebantur; insequente vero die, quum inpatientes essent talium laborum, molestiis et solis ardore vexati, hosce inter se sermones miscere: *Quo tandem numine laeso hos exhaurimus labores? qui desipientes, et de statu mentis deiecti, homini Phocaeensi, vano iactatori, qui tres naves in commune contulit, nos totos permisimus. Et ille nos, sibi traditos, miseriis intolerabilibus vexat; ita ut nostrûm multi in morbos inciderint, et multis item aliis eadem sors imminere videatur! Quanto nobis praestat, quidvis aliud, quam haec mala, pati, et futuram servitutem potius tolerare, qualiscumque illa fuerit, quam hanc praesentem, qua constricti sumus! Agite, ne porro*

τὰ ταῦτα αὐτίκα πείθεσθαι οὐδεὶς ἤθελε· ἀλλ', οἷα
στρατιὴ, σκηνάς τε πηξάμενοι ἐν τῇ νήσῳ, ἐσκιητρο-
Φέοντο, καὶ ἐσβαίνειν οὐκ ἐθέλεσκον ἐς τὰς νέας, οὐδ'
13 ἀναπειρᾶσθαι. Μαθόντες δὲ ταῦτα τὰ γινόμενα ἐκ
τῶν Ἰώνων οἱ στρατηγοὶ τῶν Σαμίων, ἐνθαῦτα δὴ παρ'
Αἰάκεος τοῦ Συλοσῶντος, κείνους τοὺς πρότερον ἔπεμπε
λόγους ὁ Αἰάκης, κελευόντων τῶν Περσέων, δεόμενός
σΦεων ἐκλιπεῖν τὴν Ἰώνων συμμαχίην· οἱ Σάμιοι ὦν,
ὁρέωντες ἅμα μὲν ἐοῦσαν ἀταξίην πολλὴν ἐκ τῶν Ἰώ-
νων, ἐδέκοντο τοὺς λόγους· ἅμα δὲ κατεΦαίνετό σΦι
εἶναι ἀδύνατα τὰ βασιλῆος πρήγματα ὑπερβαλέσθαι·
εὖ τε ἐπιστάμενοι, ὡς, εἰ καὶ τὸ παρεὸν ναυτικὸν ὑπερ-
βαλοίατο τοῦ Δαρείου, ἄλλο σΦι παρέσται πενταπλή-
σιον. προΦάσιος ὦν ἐπιλαβόμενοι, ἐπεί τε τάχιστα εἶ-
δον τοὺς Ἴωνας ἀρνευμένους εἶναι χρηστοὺς, ἐν κέρδεϊ

huic homini pareamus! Haec dixerant, et extemplo nemo amplius mandata facere voluit: sed, tamquam pedestris exercitus, tentoriis in insula fixis degebant in umbra, naves conscendere exercerique nolentes. (13.) Quae ubi a Ionibus fieri viderunt *Samiorum* duces; tum vero, quos sermones iubentibus Persis ad eos deferendos prius curaverat Aeaces, Sylosontis filius, deserere eos iubens Ionum societatem, hos tunc sermones animis admittebant Samii, spretum ab Ionibus militarem omnem videntes disciplinam, simulque intelligentes superari non posse regis potentiam; satis quippe gnari, etiamsi praesentes navales copias superarent Darii, alias quintuplices contra se adfuturas. Adripientes igitur occasionem, simulatque Ionas viderunt negantes in officio se futuros, lucro

ἐποιεῦντο περιποιῆσαι τά τε ἱρὰ τὰ σφέτερα καὶ τὰ ἴδια. Ὁ δὲ Αἰάκης, παρ' ὅτευ τοὺς λόγους ἐδέκοντο οἱ Σάμιοι, παῖς μὲν ἦν Συλοσῶντος τοῦ Αἰάκεος· τύραννος δὲ ἐὼν Σάμου, ὑπὸ τοῦ Μιλησίου Ἀρισταγόρεω ἀπεστέρητο τὴν ἀρχὴν, κατάπερ οἱ ἄλλοι τῆς Ἰωνίης τύραννοι.

Τότε ὦν ἐπεὶ ἐπέπλωον οἱ Φοίνικες, οἱ Ἴωνες ἀντ- 14
ανῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας ἐπὶ κέρας. ὡς δὲ καὶ ἀγχοῦ ἐγίνοντο, καὶ συνέμισγον ἀλλήλοισι, τὸ ἐνθεῦτεν οὐκ ἔχω ἀτρεκέως συγγράψαι, οἵτινες τῶν Ἰώνων ἐγένοντο ἄνδρες κακοὶ ἢ ἀγαθοὶ ἐν τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ· ἀλλήλους γὰρ καταιτιῶνται. Λέγονται δὲ Σάμιοι ἐνθαῦτα, κατὰ τὰ συγκείμενα πρὸς τὸν Αἰάκεα, ἀειράμενοι τὰ ἱστία, ἀποπλῶσαι ἐκ τῆς τάξιος ἐς τὴν Σάμον, πλὴν ἕνδεκα νεῶν. τουτέων δὲ οἱ τριήραρχοι παρέμενον καὶ

sibi duxerunt servare res suas et sacras et privatas. Erat autem *Aeaces* ille, cui morem Samii gesserunt, filius Sylosontis, Aeacis nepos: qui, quum tyrannus fuisset Sami, ab Aristagora Milesio exutus fuerat imperio, quemadmodum reliqui Ioniae tyranni.

(14.) Tunc igitur, ubi *Phoenices* cum classe contra progressi sunt, *Iones* etiam naves suas longo ordine eduxerunt. Ut vero prope invicem fuerunt, commiseruntque praelium, deinde quinam ex Ionibus aut ignavi in hac *navali pugna* aut fortes viri fuerint, adcurate scribere non possum: nam alii alios in vicem culpant. Dicuntur autem tunc *Samii*, ut convenerat cum Aeace, sublatis velis, deserta acie, Samum navigasse, undecim navibus exceptis. Harum enim praefecti manserunt, pugnaveruntque spreto

ἐναυμάχεον, ἀνηκουστήσαντες τοῖσι στρατηγοῖσι· καί
σφι τὸ κοινὸν τῶν Σαμίων ἔδωκε διὰ τοῦτο τὸ πρῆγμα,
ἐν στήλῃ ἀναγραφῆναι πατρόθεν, ὡς ἀνδράσι ἀγαθοῖσι
γενομένοισι· καὶ ἔστι αὕτη ἡ στήλη ἐν τῇ ἀγορῇ. Ἰδό-
μενοι δὲ καὶ Λέσβιοι τοὺς προσεχέας φεύγοντας, τὠυ-
τὸ ἐποίευν τοῖσι Σαμίοισι· ὡς δὲ καὶ οἱ πλεῦνες τῶν
15 Ἰώνων ἐποίευν τὰ αὐτὰ ταῦτα. Τῶν δὲ παραμεινάν-
των ἐν τῇ ναυμαχίῃ περιέφθησαν τρηχύτατα Χῖοι, ὡς
ἀποδεικνύμενοί τε ἔργα λαμπρὰ καὶ οὐκ ἐθελοκακέον-
τες. παρείχοντο μὲν γάρ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἰρέθη,
νέας ἑκατόν, καὶ ἐπ' ἑκάστης αὐτέων ἄνδρας τεσσερά-
κοντα τῶν ἀστῶν λογάδας ἐπιβατεύοντας. ὁρέοντες δὲ
τοὺς πολλοὺς τῶν συμμάχων προδιδόντας, οὐκ ἐδικαίευν
γενέσθαι τοῖσι κακοῖσι αὐτέων ὁμοῖοι· ἀλλὰ μετ' ὀλί-
γων συμμάχων μεμουνωμένοι, διεκπλώοντες ἐναυμάχεον,

ducum suorum imperio: hisque commune Samiorum, ob hoc factum, honorem habuit, ut nomina eorum cum paternis nominibus columnae inscriberentur, ut qui probi fortesque viri fuissent: et est haec columna in foro. *Lesbii* vero, proximos profugere videntes, idem fecerunt quod Samii: eorumque exemplum maior pars Ionum secuta est. (15.) Ex his vero qui in praelio substiterunt, pessime accepti sunt *Chii*, praeclaris quidem factis nobilitati, et neutiquam, ut alii, de industria cessantes. Contulerant enim, quemadmodum ante etiam dictum est, naves centum; et in earum unaquaque erant quadraginta selecti ex civibus propugnatores. Qui ubi plerosque socios prodere rem communem viderunt, noluerunt pravorum esse similes; sed cum paucis e sociis soli relicti, pugna-

ἐς ὃ τῶν πολεμίων ἑλόντες νέας συχνὰς, ἀπέβαλον τῶν
σφετέρων νεῶν τὰς πλεῦνας. Χῖοι μὲν δὴ τῇσι λοιπῇσι
τῶν νεῶν ἀποφεύγουσι ἐς τὴν ἑωυτῶν. Ὅσοισι δὲ τῶν 16
Χίων ἀδύνατοι ἔσαν αἱ νέες ὑπὸ τρωμάτων, οὗτοι δὲ,
ὡς ἐδιώκοντο, καταφυγγάνουσι πρὸς τὴν Μυκάλην.
νέας μὲν δὴ αὐτοῦ ταύτῃ ἐποκείλαντες κατέλιπον, οἱ
δὲ πεζῇ ἐκομίζοντο διὰ τῆς ἠπείρου. ἐπεὶ δὲ ἐσέβαλον
ἐς τὴν Ἐφεσίην κομιζόμενοι οἱ Χῖοι, νυκτός τε ἀπικέα-
το ἐς αὐτὴν, καὶ ἐόντων τῇσι γυναιξὶ αὐτόθι Θεσμοφο-
ρίων· ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἐφέσιοι, οὔτε προακηκοότες ὡς
εἶχε περὶ τῶν Χίων, ἰδόντες τε στρατὸν ἐς τὴν χώρην
ἐσβεβληκότα, πάγχυ σφέας καταδόξαντες εἶναι κλῶ-
πας, καὶ ἰέναι ἐπὶ τὰς γυναῖκας, ἐξεβοήθεον πανδη-
μεὶ, καὶ ἔκτεινον τοὺς Χίους. οὗτοι μέν νυν τοιαύτῃσι

runt discurrentes per hostium naves, easque perrumpentes; donec, postquam plures naves cepissent, ipsi suarum maiorem partem amiserunt. Chii igitur cum reliquis e suis navibus domum profugerunt. (16.) Quibus vero ex Chiorum numero invalidae naves erant ob accepta vulnera, hi, quum hostis eos persequeretur, ad Mycalen profugerunt: et relictis ibi navibus in brevia eiectis, pedibus per continentem redire instituerunt. Ut vero Ephesiorum fines ingressi sunt redeuntes *Chii*, noctuque ad eum locum pervenerunt ubi tunc mulieres Thesmophoria celebrabant; ibi tunc Ephesii, quum quo pacto res Chiorum se haberent ante non audivissent, viderent autem militum multitudinem fines suos invadentem, prorsus persuasi fures hos esse, qui mulieribus insidiarentur, universi ad vim arcendam procurrerunt,

17 περιέπιπτον τύχῃσι. Διονύσιος δὲ ὁ Φωκαιεὺς, ἐπεί τε ἔμαθε τῶν Ἰώνων τὰ πρήγματα διεφθαρμένα, νέας ἑλὼν τρεῖς τῶν πολεμίων, ἀπέπλεε ἐς μὲν Φώκαιαν οὐκέτι, εὖ εἰδὼς ὡς ἀνδραποδιεῖται σὺν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ· ὁ δὲ ἰθέως, ὡς εἶχε, ἔπλωε ἐς Φοινίκην. γαύλους δὲ ἐνθαῦτα καταδύσας, καὶ χρήματα λαβὼν πολλὰ, ἔπλωε ἐς Σικελίην· ὁρμεώμενος δὲ ἐνθεῦτεν, ληϊστὴς κατεστήκεε, Ἑλλήνων μὲν οὐδενὸς, Καρχηδονίων δὲ καὶ Τυρσηνῶν.

18 Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπεί τε τῇ ναυμαχίῃ ἐνίκων τοὺς Ἴωνας, τὴν Μίλητον πολιορκέοντες ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ ὑπορύσσοντες τὰ τείχεα, καὶ παντοίας μηχανὰς προσφέροντες, αἱρέουσι κατ' ἄκρης, ἕκτῳ ἔτεϊ ἀπὸ τῆς ἀποστάσιος τῆς Ἀρισταγόρεω· καὶ ἠνδραπο-

et Chios interfecerunt. Ac Chii quidem tali utrimque fortuna usi sunt. (17.) *Dionysius* vero Phocaeensis, perditas res esse intelligens Ionum, captis tribus hostium navibus, abiit non iam Phocaeam navigans, satis gnarus eam cum reliqua Ionia in servitutem iri redactum; sed e vestigio rectà in Phoenicen contendit. Ibi quum onerarias multas naves demersisset, multaque pecunia et aliis rebus pretiosis esset potitus, in Siciliam inde vela fecit: ex quà coortus, praedatoriam exercuit; Graecanicae quidem nulli navi insidiatus, sed Carthaginiensibus ac Tyrrhenis.

(18.) *Persae*, victis pugna navali Ionibus, terra marique *Miletum* oppugnarunt, et, suffossis muris, admotisque cuiusque generis machinis, cum ipsa arce *ceperunt*, sexto a defectione Aristagorae anno; captamque in servitutem redegerunt. Ita ea ipsa cala-

δίσαντο τὴν πόλιν, ὥστε συμπεσέειν τὸ πάθος τῷ χρη-
στηρίῳ τῷ ἐς Μίλητον γενομένῳ. Χρεωμένοισι γὰρ 19
Ἀργείοισι ἐν Δελφοῖσι περὶ σωτηρίης τῆς πόλιος τῆς
σφετέρης, ἐχρήσθη ἐπίκοινον χρηστήριον· τὸ μὲν ἐς αὐ-
τοὺς τοὺς Ἀργείους φέρον, τὴν δὲ παρενθήκην ἔχρησε ἐς
Μιλησίους. τὸ μέν νυν ἐς τοὺς Ἀργείους ἔχον, ἐπεὰν
κατὰ τοῦτο γένωμαι τοῦ λόγου, τότε μνησθήσομαι· τὰ
δὲ τοῖσι Μιλησίοισι οὐ παρεοῦσι ἔχρησε, ἔχει ὧδε·

Καὶ τότε δὴ, Μίλητε, κακῶν ἐπιμήχανε ἔργων,
πολλοῖσι δεῖπνόν τε καὶ ἀγλαὰ δῶρα γενήσει·
σαὶ δ᾽ ἄλοχοι πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομήταις·
νηοῦ δ᾽ ἡμετέρου Διδύμοις ἄλλοισι μελήσει.

Τότε δὴ ταῦτα τοὺς Μιλησίους κατελάμβανε, ὅτε γε ἄνδρες μὲν οἱ πλεῦνες ἐκτείνοντο ὑπὸ τῶν Περσέων ἐόν-

mitate defuncta Miletus est, quae in illam ab oraculo praedicta erat. (19.) Nam quum Argivi Delphis oraculum de suae urbis salute consuluissent, editum est promiscuum effatum, unum quidem ad Argivos spectans, sed huic immixtum aliud ad Milesios pertinens. Et illud quidem, quod Argivos spectabat, deinde referam, quum ad illum narrationis locum pervenero; quae vero Milesiis, tunc non praesentibus, praedixit deus, ita habent:

Tunc quoque, commentrix operum Milete malorum,
permultis coena et praestantia munera fies,
crinitisque pedes tua pluribus abluet uxor;
templi aliis nostri in Didymis sua cura manebit.

Tunc igitur haec Milesiis acciderunt, quando virorum maior pars interfecta est a Persis longos capillos

τῶν κομητέων, γυναῖκες δὲ καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο· ἱρὸν δὲ τὸ ἐν Διδύμοισι, ὁ νηός τε καὶ τὸ χρηστήριον, συληθέντα ἐνεπίμπρατο. τῶν δ' ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ χρημάτων πολλάκις μνήμην ἑτέρωθι τοῦ λόγου
20 ἐποιησάμην. Ἐνθεῦτεν οἱ ζωγρηθέντες τῶν Μιλησίων ἤγοντο ἐς Σοῦσα. βασιλεὺς δέ σφεας Δαρεῖος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, κατοίκισε ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ καλεομένῃ θαλάσσῃ, ἐν Ἄμπῃ πόλι, παρ' ἣν Τίγρης ποταμὸς παραῤῥέων ἐς θάλασσαν ἐξίει. τῆς δὲ Μιλησίης χώρης αὐτοὶ μὲν οἱ Πέρσαι εἶχον τὰ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ πεδίον, τὰ δὲ ὑπεράκρια ἔδοσαν Καρσὶ Πηδασεῦσι
21 ἐκτῆσθαι. Παθοῦσι δὲ ταῦτα Μιλησίοισι πρὸς Περσέων, οὐκ ἀπέδοσαν τὴν ὁμοίην Συβαρῖται, οἳ Λάον τε καὶ Σκίδρον οἴκεον, τῆς πόλιος ἀπεστερημένοι. Συ-

alentibus, et mulieres et liberi mancipiorum loco sunt habiti, et templum Didymis, aedes et oraculum, exspoliatum deflagravit. Pecuniae rerumque pretiosarum, quae in hoc templo depositae erant, saepe alibi in hac narratione mentionem feci. (20.) Inde, quotquot Milesii viri capti erant, Susa sunt ducti: quibus rex Darius, nullo alio malo adfectis, sedes adsignavit ad Rubrum quod vocatur mare, in Ampe oppido, iuxta quam praeterfluens Tigris fluvius in mare evolvitur. Agri vero Milesii eam partem, quae prope urbem et in planitie sita est, Persae tenuerunt; colles et montana Caribus Pedasensibus possidenda dedere. (21.) *Milesiis*, his calamitatibus adflictis a Persis, parem gratiam non retulerunt *Sybaritae*, qui patria urbe exuti Laum et Scidrum incolebant. Nam Sybari a Crotoniatis captâ Milesii universi, nulla

βάριος γὰρ ἁλούσης ὑπὸ Κροτωνιητέων, Μιλήσιοι πάντες ἡβηδὸν ἀπεκείραντο τὰς κεφαλὰς, καὶ πένθος μέγα προεθήκαντο· πόλιες γὰρ αὗται μάλιστα δὴ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλήλῃσι ἐξεινώθησαν. Οὐδὲν ὁμοίως καὶ Ἀθηναῖοι. Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ δῆλον ἐποίησαν ὑπεραχθεσθέντες τῇ Μιλήτου ἁλώσει, τῇ τε ἄλλῃ πολλαχῇ, καὶ δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυνίχῳ δρᾶμα Μιλήτου ἅλωσιν, καὶ διδάξαντι, ἐς δάκρυά τε ἔπεσε τὸ θέητρον, καὶ ἐζημίωσάν μιν, ὡς ἀναμνήσαντα οἰκήια κακὰ, χιλίῃσι δραχμῇσι· καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδένα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι.

Μίλητος μέν νυν Μιλησίων ἠρήμωτο. Σαμίων δὲ τοῖσί 22
τι ἔχουσι, τὸ μὲν ἐς τοὺς Μήδους ἐκ τῶν στρατηγῶν τῶν σφετέρων ποιηθὲν, οὐδαμῶς ἤρεσκε. ἐδόκεε δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίην αὐτίκα βουλευομένοισι, πρὶν ἤ σφι ἐς

excepta aetate, capita raserant, et ingentem prae se tulerant luctum: hae enim civitates maxime omnium, quas novimus, hospitii inter se iura coluerant. Secus fecere Athenienses. Hi enim et aliis multis modis testatum fecerunt, quantum ex Mileti expugnatione luctum perceperint; et, quum *Phrynichus* drama scripsisset docuissetque, *Mileti expugnationem*, in lacrymas eruperunt spectatores omnes, et mille drachmis multatus est poëta, quod domesticarum calamitatum memoriam refrixisset; legeque cautum est, ne quis amplius hoc dramate uteretur.

(22.) Ita Miletus viduata est Milesiis. *Samiorum* vero his, qui aliquid in bonis habebant, minime placuit id quod ab ipsorum ducibus in gratiam Medorum erat factum. Itaque statim a navali pugna

τὴν χώρην ἀπικέσθαι τὸν τύραννον Αἰάκεα, ἐς ἀποικίην
ἐκπλέειν, μηδὲ μένοντας Μήδοισί τε καὶ Αἰάκεϊ δου-
λεύειν. Ζαγκλαῖοι γὰρ, οἱ ἀπὸ Σικελίης, τὸν αὐτὸν
χρόνον τοῦτον πέμποντες ἐς τὴν Ἰωνίην ἀγγέλους, ἐπε-
καλέοντο τοὺς Ἴωνας ἐς Καλὴν Ἀκτὴν, βουλόμενοι αὐ-
τόθι πόλιν κτίσαι Ἰώνων. ἡ δὲ Καλὴ αὕτη Ἀκτὴ κα-
λεομένη, ἔστι μὲν Σικελῶν, πρὸς δὲ Τυρσηνίην τετραμ-
μένη τῆς Σικελίης. τουτέων ὦν ἐπικαλεομένων, οἱ Σά-
μιοι μοῦνοι Ἰώνων ἐστάλησαν, σὺν δέ σφι Μιλησίων
23 οἱ ἐκπεφευγότες. Ἐν ᾧ τοιόνδε δή τι συνήνεικε γενέ-
σθαι. Σάμιοι γὰρ κομιζόμενοι ἐς Σικελίην, ἐγίνοντο ἐν
Λοκροῖσι τοῖσι Ἐπιζεφυρίοισι, καὶ Ζαγκλαῖοι, αὐτοί
τε καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτέων, τῷ οὔνομα ἦν Σκύθης, πε-
ριεκατέατο πόλιν τῶν Σικελῶν, ἐξελεῖν βουλόμενοι.
μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Ῥηγίου τύραννος Ἀναξίλεως, τότε

deliberantes decreverunt, prius quam in ipsorum terram advenisset Aeaces tyrannus, navibus in coloniam emigrare, nec manere dum Medis et Aeaci servire cogerentur. Etenim per idem tempus *Zanclaei* ex Sicilia nuncios miserant in Ioniam, qui Ionas ad *Calactam* invitarent, ubi Ionicam condi urbem Zanclaei cupiebant. Est autem haec *Cale acte* quae vocatur, [*Pulchrum littus* latine diceres] Siciliae tractus, Tyrrheniae obversus. His igitur invitantibus, soli ex Ionibus Samii in coloniam abierunt, cum eisque Milesii, qui patriae calamitatem effugerant. (23.) Interim res accidit huiusmodi. *Samii*, dum Siciliam petunt, in Locris erant Epizephyriis; et *Zanclaei* cum rege ipsorum, cui nomen erat Scythas, urbem aliquam Siciliae obsidebant, quam expugnare cupidi

ἐὼν διάφορος τοῖσι Ζαγκλαίοισι, συμμίξας τοῖσι Σαμίοισι, ἀναπείθει ὡς χρεὸν εἴη Καλὴν μὲν Ἀκτὴν ἐπ' ἣν ἔπλεον, ἐᾶν χαίρειν, τὴν δὲ Ζάγκλην σχεῖν, ἐοῦσαν ἐρῆμον ἀνδρῶν. πειθομένων δὲ τῶν Σαμίων, καὶ σχόντων τὴν Ζάγκλην, ἐνθαῦτα οἱ Ζαγκλαῖοι ὡς ἐπύθοντο ἐχομένην τὴν πόλιν ἑωυτῶν, ἐβοήθεον αὐτῇ, καὶ ἐπεκαλέοντο Ἱπποκράτεα, τὸν Γέλης τύραννον· ἦν γάρ δή σφι οὗτος σύμμαχος. ἐπεί τε δὲ αὐτοῖσι καὶ ὁ Ἱπποκράτης σὺν τῇ στρατιῇ ἧκε βοηθέων, Σκύθην μὲν τὸν μούναρχον τῶν Ζαγκλαίων, ἀποβαλόντα τὴν πόλιν, ὁ Ἱπποκράτης πεδήσας, καὶ τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Πυθογένεα, ἐς Ἴνυκον πόλιν ἀπέπεμψε· τοὺς δὲ λοιποὺς Ζαγκλαίους, κοινολογησάμενος τοῖσι Σαμίοισι, καὶ ὅρκους δοὺς καὶ δεξάμενος, προέδωκε. μισθὸς δέ οἱ ἦν εἰρημένος ὅδε ὑπὸ τῶν Σαμίων, πάντων τῶν ἐπίπλων καὶ ἀν-

erant. Ea re cognita, Anaxilaus Rhegii tyrannus, infensus tunc Zanclaeis, cum Samiis egit, monens eos *omittendam esse, quam peterent, Calactam; occupandamque Zanclam, viris vacuam.* Et Samii, dicto audientes, Zanclam tenuere. Zanclaei, ut occupatam suam urbem audivere, ad opem ferendam adcurrunt, advocato etiam Hippocrate, Gelae tyranno, quîcum illis societas erat. At Hippocrates, postquam cum exercitu tamquam opem illis laturus advenit, ipse Scytham Zanclaeorum monarcham, qui urbem amiserat, fratremque eius Pythogenem, compedibus vinctos in oppidum Inycum misit; reliquos autem Zanclaeos, foedere cum Samiis inito, et fide data acceptaque, prodidit. Merces ei a Samiis haec erat stipulata, ut omnium quae moveri possent mancipio-

ἀνδραπόδων τὰ ἡμίσεα μεταλαβεῖν τῶν ἐν τῇ πόλι, τὰ δ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν πάντα Ἱπποκράτεα λαγχάνειν. τοὺς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν Ζαγκλαίων αὐτὸς ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ εἶχε δήσας· τοὺς δὲ κορυφαίους αὐτέων τριηκοσίους, ἔδωκε τοῖσι Σαμίοισι κατασφάξαι· οὐ μέν τοι
24 οἵ γε Σάμιοι ἐποίησαν ταῦτα. Σκύθης δὲ, ὁ τῶν Ζαγκλαίων μούναρχος, ἐκ τῆς Ἰνύκου ἐκδιδρήσκει ἐς Ἱμέρην· ἐκ δὲ ταύτης παρῆν ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ ἀνέβη παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον. καί μιν ἐκόμισε Δαρεῖος πάντων ἀνδρῶν δικαιότατον εἶναι, ὅσοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος παρ' ἑωυτὸν ἀνέβησαν. καὶ γὰρ παραιτησάμενος βασιλῆα, ἐς Σικελίην ἀπίκετο· καὶ αὖτις ἐκ τῆς Σικελίης ὀπίσω παρὰ βασιλῆα, ἐς ὃ γήραϊ μέγα ὄλβιος ἐὼν ἐτελεύτησε ἐν Πέρσῃσι. Σάμιοι δὲ, ἀπαλλαχθέντες Μήδων, ἀπονητὶ πόλιν καλλίστην Ζάγκλην περιεβεβλήα-

rumque, quae in urbe essent, dimidiam partem Hippocrates acciperet; quae vero in agris essent, ea cuncta sortiretur. Igitur Zanclaeorum plerosque ipse mancipiorum loco in vinculis habuit, eminentiores autem illorum trecentos Samiis tradidit interficiendos: at ab hac quidem culpa Samii abstinuere. (24.) *Scythas* vero, Zanclaeorum monarcha, ex Inyco Hymeram profugit; indeque in Asiam profectus, ad regem Darium adscendit. Et hunc Darius iustissimum iudicavit virorum omnium, qui ex Graecia ad ipsum adscenderant: nam veniâ a rege impetratâ in Siciliam redierat, rursusque ex Sicilia ad regem erat reversus. Denique senex et beatus apud Persas e vita discessit. Ita igitur Samii, procul a Medis profecti, nullo labore pulcerrima urbe Zancla sunt potiti. (25.)

το. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίην τὴν ὑπὲρ Μιλήτου γενομένην, Φοίνικες, κελευσάντων Περσέων, κατῆγον ἐς Σάμον Αἰάκεα τὸν Συλοσῶντος, ὡς πολλοῦ τε ἄξιον γενόμενόν σφισι, καὶ μεγάλα κατεργασάμενον. καὶ Σαμίοισι μούνοισι τῶν ἀποστάντων ἀπὸ Δαρείου, διὰ τὴν ἔκλειψιν τῶν νεῶν τῶν ἐν τῇ ναυμαχίῃ, οὔτε ἡ πόλις, οὔτε τὰ ἱρὰ ἐνεπρήσθη. Μιλήτου δὲ ἁλούσης, αὐτίκα Καρίην ἔσχον οἱ Πέρσαι· τὰς μὲν ἐθελοντὴν τῶν πολίων ὑποκυψάσας, τὰς δὲ ἀνάγκῃ προσηγάγοντο. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἐγίνετο. 25

Ἱστιαίῳ δὲ τῷ Μιλησίῳ ἐόντι περὶ Βυζάντιον, καὶ συλλαμβάνοντι τὰς Ἰώνων ὁλκάδας ἐκπλωούσας ἐκ τοῦ Πόντου, ἐξαγγέλλεται τὰ περὶ Μίλητον γενόμενα. τὰ μὲν δὴ περὶ Ἑλλήσποντον ἔχοντα πρήγματα ἐπιτράπει Βισάλτῃ, Ἀπολλοφάνεος παιδὶ, Ἀβυδηνῷ· αὐτὸς δὲ 26

Post peractam pro Mileto navalem pugnam, Phoenices ex Persarum mandato *Aeacem*, Sylosontis filium, Samum reduxerunt; utpote qui utilissimam illis egregiamque operam praestitisset. Et solis, ex omnibus qui a Dario defecerant, Samiis neque urbs neque templa incensa sunt, propterea quod naves eorum in pugna navali socios deseruerant. Captâ vero Mileto, protinus *Caria* in potestatem venit Persarum, aliis oppidis ultro sese dedentibus, aliis vi ad obsequium redactis. Atque ita hae res gestae sunt.

(26.) Circa Byzantium versante *Histiaeo Milesio*, et Ionum onerarias naves e Ponto venientes intercipienti, adfertur nuncius de rebus ad *Miletum* gestis. Itaque, rebus ad Hellespontum Bisaltae Abydeno permissis, Apollophanis filio, ipse secum sum-

ἔχων Λεσβίους, ἐς Χίον ἔπλεε. καὶ Χίων φρουρῇ, οὐ προσιεμένῃ μιν, συνέβαλε ἐν Κοίλοισι καλεομένοισι τῆς Χίης χώρης. τούτων τε δὴ ἐφόνευσε συχνούς· καὶ τῶν λοιπῶν Χίων, οἷα δὴ κεκακωμένων ἐκ τῆς ναυμαχίης, ὁ Ἱστιαῖος ἔχων τοὺς Λεσβίους ἐπεκράτησε, ἐκ Πολί-
27 χνης τῆς Χίων ὁρμεώμενος. Φιλέει δέ κως προσημαίνειν, εὖτ᾽ ἂν μέλλῃ μεγάλα κακὰ ἢ πόλι ἢ ἔθνεϊ ἔσεσθαι· καὶ γὰρ Χίοισι πρὸ τούτων σημήϊα μεγάλα ἐγένετο. τοῦτο μέν σφι πέμψασι ἐς Δελφοὺς χορὸν νεηνιέων ἑκατὸν, δύο μοῦνοι τουτέων ἀπενόστησαν, τοὺς δὲ ὀκτώ τε καὶ ἐνενήκοντα αὐτέων λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπήνεικε· τοῦτο δὲ, ἐν τῇ πόλι τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, ὀλίγον πρὸ τῆς ναυμαχίης, παισὶ γράμματα διδασκομένοισι ἐνέπεσε ἡ στέγη, ὥστε ἀπ᾽ ἑκατὸν καὶ εἴκοσι.

tis Lesbiis *Chium* navigavit. Ubi quum non reciperet eum Chiorum praesidium, acie cum his congressus in *Coelis* [i. e. *Cavis*] quae vocantur Chiae terrae, multos eorum interfecit: moxque reliquos etiam Chios, quippe navali pugna misere adflictos, sub potestatem suam Histiaeus, Lesbiis adiutus, redegit, ex Polichna Chiorum oppido impetu facto. (27.) Solet autem deus ante significare, quando magna mala civitati aut populo cuipiam imminent: atque etiam Chiis ante has calamitates *ingentia signa* acciderant. Primum enim, quum centum iuvenum chorum Delphos misissent, non nisi duo ex his redierant, caeteris octo et nonaginta peste absumtis: tum per idem tempus, haud multo ante navalem pugnam, super puerorum capitibus literas discentium tectum corruerat, ut de centum et viginti pueris unus solus evaserit.

παίδων εἷς μοῦνος ἀπέφυγε. ταῦτα μέν σφι σημήϊα ὁ
θεὸς προέδεξε· μετὰ δὲ ταῦτα, ἡ ναυμαχίη ὑπολαβοῦ-
σα, ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε· ἐπὶ δὲ τῇ ναυμαχίῃ ἐπε-
γένετο Ἱστιαῖος, Λεσβίους ἄγων· κεκακωμένων δὲ τῶν
Χίων, καταστροφὴν εὐπετέως αὐτέων ἐποιήσατο. Ἐν- 28
θεῦτεν δὲ ὁ Ἱστιαῖος ἐστρατεύετο ἐπὶ Θάσον, ἄγων Ἰώ-
νων καὶ Αἰολέων συχνούς. περικατημένῳ δέ οἱ Θάσον
ἦλθε ἀγγελίη, ὡς οἱ Φοίνικες ἀναπλώουσι ἐκ τῆς Μι-
λήτου ἐπὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην. πυθόμενος δὲ ταῦτα, Θά-
σον μὲν ἀπόρθητον λείπει, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Λέσβον ἠπεί-
γετο, ἄγων πᾶσαν τὴν στρατιήν. ἐκ Λέσβου δὲ, λι-
μαινούσης οἱ τῆς στρατιῆς, πέρην διαβαίνει, ἐκ τοῦ Ἀταρ-
νέος ὡς ἀμήσων τὸν σῖτον, τόν τε ἐνθεῦτεν, καὶ τὸν ἐκ
Καΐκου πεδίου τὸν τῶν Μυσῶν. Ἐν δὲ τούτοισι τοῖσι
χωρίοισι ἐτύγχανε ἐὼν Ἅρπαγος, ἀνὴρ Πέρσης, στρα-
τηγὸς στρατιῆς οὐκ ὀλίγης· ὅς οἱ ἀποβάντι συμβαλὼν,

His signis a Deo ante ostensis, deinde secuta pugna navalis in genu proiecit civitatem; post pugnam vero navalem supervenit Histiaeus cum Lesbiis, et Chios iam ante adtritos facile oppressit. (28.) Inde *Thaso* arma *Histiaeus* intulit, magnam Ionum et Aeolensium manum secum ducens. Dum vero Thasum circumsidet, adfertur ei nuncius, Phoenices Mileto profectos reliquam Ioniam navibus petere. Quo cognito, Thasum inexpugnatam relinquens, Lesbum contendit, universis copiis secum ductis. Lesbo vero, quum fame laboraret exercitus, in continentem traiecit, frumentum demetere et ex Atarneo cogitans, et ex Caico campo Misyae ditionis. At fuit forte in ea regione *Harpagus* Persa, haud exigui dux exercitus:

αὐτόν τε Ἱστιαῖον ζωγρίῃ ἔλαβε, καὶ τὸν στρατὸν αὐ-
τοῦ τὸν πλέω διέφθειρε.

29 Ἐζωγρήθη δὲ ὁ Ἱστιαῖος ὧδε. ὡς ἐμάχοντο οἱ Ἕλ-
ληνες τοῖσι Πέρσῃσι ἐν τῇ Μαλήνῃ τῆς Ἀταρνείτιδος χώ-
ρης, οἱ μὲν συνέστασαν χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἡ δὲ ἵππος
ὕστερον ὁρμηθεῖσα ἐπιπίπτει τοῖσι Ἕλλησι. τότε δὴ ἔρ-
γον τῆς ἵππου τοῦτο ἐγένετο· καὶ τετραμμένων τῶν Ἑλ-
λήνων, ὁ Ἱστιαῖος ἐλπίζων οὐκ ἀπολέεσθαι ὑπὸ βασι-
λῆος διὰ τὴν παρεοῦσαν ἁμαρτάδα, φιλοψυχίην τοιήνδε
τινὰ ἀναιρέεται· ὡς φεύγων τε κατελαμβάνετο ὑπὸ ἀν-
δρὸς Πέρσεω, καὶ ὡς καταιρεόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἔμελλε
συγκεντηθήσεσθαι, Περσίδα γλῶσσαν μετεὶς κατα-
30 μηνύει ἑωυτόν, ὡς εἴη Ἱστιαῖος ὁ Μιλήσιος. Εἰ μέν
νυν, ὡς ἐζωγρήθη, ἄχθη ἀγόμενος παρὰ βασιλῆα Δα-

qui, cum illo in terram egresso commissâ pugnâ, et ipsum Histiaeum vivum cepit, et maiorem copiarum illius partem interfecit.

(29.) *Captus* est autem *Histiaeus* hoc modo. Commisso Graecos inter et Persas praelio in Malena agri Atarnensis, per satis longum tempus aequo marte pugnatum est. Ad extremum vero immissus Graecis equitatus negotium confecit: et in fugam versis Graecis, Histiaeus, sperans se ob admissam culpam non supplicio adfectum iri a rege, talem quemdam vitae amorem concepit. Quum fugientem adsecutus esset homo Persa, qui iam in eo erat ut deprehensum confoderet, Persico ille sermone hominem adloquens, *esse se Histiaeum Milesium* indicavit. (30.) Qui si in vita fuisset servatus, et ad Darium regem adductus, puto equidem nihil mali

ρίων, ὁ δὲ οὔτ' ἂν ἔπαθε κακὸν οὐδὲν, δοκέειν ἐμοὶ, ἀπῆκέ τ' ἂν αὐτῷ τὴν αἰτίην. νῦν δέ μιν, αὐτέων τε τουτέων εἵνεκα, καὶ ἵνα μὴ διαφυγὼν, αὖτις μέγας παρὰ βασιλέϊ γένηται, Ἀρταφέρνης τε ὁ Σαρδίων ὕπαρχος, καὶ ὁ λαβὼν Ἅρπαγος, ὡς ἀπίκετο ἀγόμενος ἐς Σάρδις, τὸ μὲν αὐτοῦ σῶμα αὐτοῦ ταύτῃ ἀνεσταύρωσαν, τὴν δὲ κεφαλὴν ταριχεύσαντες, ἀνήνεικαν παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον ἐς Σοῦσα. Δαρεῖος δὲ πυθόμενος ταῦτα, καὶ ἐπαιτιησάμενος τοὺς ταῦτα ποιήσαντας, ὅτι μιν οὐ ζώοντα ἀνήγαγον ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ, τὴν κεφαλὴν τὴν Ἱστιαίου λούσαντάς τε καὶ περιστείλαντας εὖ ἐνετείλατο θάψαι, ὡς ἀνδρὸς μεγάλως ἑωυτῷ τε καὶ Πέρσῃσι εὐεργέτεω. Τὰ μὲν περὶ Ἱστιαῖον οὕτω ἔσχε.

Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Περσέων, χειμερίσας περὶ 31 Μίλητον, τῷ δευτέρῳ ἔτεϊ ὡς ἀνέπλωσε, αἱρέει εὐπε-

fuisse eum passurum, remissurumque ei culpam fuisse regem. Nunc hanc ipsam ob caussam, ne salvus evaderet, iterumque magnus fieret apud regem, *Artaphernes* Sardium praefectus, et qui illum captivum fecerat *Harpagus*, ut Sardes adductus est *Histiaeus*, corpus illius suspenderunt e cruce, caput autem, sale conditum, Susa ad Darium regem miserunt. Quibus rebus cognitis *Darius*, vituperatis his qui hoc fecerunt, quod non vivum illum in suum conspectum adduxissent, caput *Histiaei* lotum et bene curatum iussit sepeliri, ut viri de se et de Persis praeclare meriti. Hoc igitur fato functus Histiaeus est.

(31.) Iam *navalis Persarum exercitus*, postquam circa Miletum hyemaverat, sequenti anno inde profectus, insulas facile cepit haud procul a continente

τίως τὰς νήσους τὰς πρὸς τῇ ἠπείρῳ κειμένας, Χίον καὶ Λέσβον καὶ Τένεδον. ὅκως δὲ λάβοι τινὰ τῶν νήσων, ὡς ἑκάστην αἱρέοντες οἱ βάρβαροι ἐσαγήνευον τοὺς ἀνθρώπους. σαγηνεύουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· ἀνὴρ ἀνδρὸς ἁψάμενος τῆς χειρὸς, ἐκ θαλάσσης τῆς βορηΐης ἐπὶ τὴν νοτίην διήκουσι, καὶ ἔπειτα διὰ πάσης τῆς νήσου διέρχονται ἐκθηρεύοντες τοὺς ἀνθρώπους. Αἵρεον δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλιας τὰς Ἰάδας κατὰ τὰ αὐτά· πλὴν οὐκ ἐσαγήνευον τοὺς ἀνθρώπους· οὐ γὰρ οἷά
32 τ' ἦν. Ἐνθαῦτα Περσέων οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἐψεύσαντο τὰς ἀπειλὰς τὰς ἐπηπείλησαν τοῖσι Ἴωσι στρατοπεδευομένοισι ἐναντία σφίσι. ὡς γὰρ δὴ ἐπεκράτησαν τῶν πολίων, παῖδάς τε τοὺς εὐειδεστάτους ἐκλεγόμενοι ἐξέταμνον, καὶ ἐποίευν ἀντὶ εἶναι ἐνόρχιας εὐνούχους· καὶ παρθένους τὰς καλλιστευούσας, ἀνασπάστους παρὰ

sitas, *Chium* et *Lesbum* et *Tenedum*. Quarum insularum ut quaque potiti erant barbari, incolas omnes indagine cinctos capiebant. *Indagine* autem *cingunt* hoc modo. Vir virum manu prehendens, a mari septemtrionali ad australe pertinentes, totam pervadunt insulam, atque ita homines veluti feras venantur. Pariter vero etiam Ionicas in continente ceperunt civitates, nisi quod ibi homines non indagine cinctos venati sunt, neque enim fieri id poterat. (32.) Tunc vero Persarum duces vera praestiterunt ea, quae minati Ionibus erant, quum illi ex adverso castra haberent. Postquam enim urbibus potiti sunt, selectos puerorum formosissimos castrarunt, ex viris eunuchos facientes; et virgines forma praecellentes abduxerunt ad regem; simulque urbes cum ipsis tem-

βασιλῆα· ταῦτά τε δὴ ἐποίευν, καὶ τὰς πόλιας ἐνεπίμπρασαν αὐτοῖσι τοῖσι ἱροῖσι. Οὕτω δὲ τὸ τρίτον Ἴωνες κατεδουλώθησαν· πρῶτον μὲν ὑπὸ Λυδῶν, δὶς δὲ ἐπε-
ξῆς τότε ὑπὸ Περσέων. Ἀπὸ δὲ Ἰωνίης ἀπαλλασσό- 33
μενος ὁ ναυτικὸς στρατὸς, τὰ ἐπ' ἀριστερὰ ἐσπλέοντι τοῦ Ἑλλησπόντου αἵρεε πάντα· τὰ γὰρ ἐπὶ δεξιὰ αὐτοῖσι τοῖσι Πέρσῃσι ὑποχείρια ἦν γεγονότα κατ' ἤπειρον. Εἰσὶ δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ αἵδε τοῦ Ἑλλησπόντου· Χερσόνησός τε, ἐν τῇ πόλιες συχναὶ ἔνεισι, καὶ Πέρινθος, καὶ τὰ τείχεα τὰ ἐπὶ Θρηΐκης, καὶ Σηλυβρίη τε, καὶ Βυζάντιον. Βυζάντιοι μέν νυν, καὶ οἱ πέρηθεν Χαλκηδόνιοι, οὐδ' ὑπέμειναν ἐπιπλέοντας τοὺς Φοίνικας, ἀλλ' οἴχοντο ἀπολιπόντες τὴν σφετέρην, ἔσω ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον· καὶ ἐνθαῦτα πόλιν Μεσαμβρίην οἴκησαν. οἱ δὲ

plis incendio cremarunt. Atque ita *tertio in servitutem Iones redacti* sunt: primum a Lydis, et bis deinceps tunc a Persis. (33.) Post haec, relictâ Ioniâ, navalis exercitus omnia *Hellesponti loca*, quae ad sinistram sunt intranti, subegit: nam, quae a dextra sunt, ea Persae iam ipsi per se, terrâ adgressi, suam in potestâtem redegerant. Sunt autem ad Hellespontum in Europa loca haec: *Chersonesus*, in qua complura insunt oppida, tum *Perinthus*, et castella Thraciam spectantia, et *Selybria*, et *Byzantium*. Iam *Byzantii* quidem, et his ex adverso oppositi *Chalcedonii*, [quos aliâs *Calchedonios* nominat Noster,] ne exspectarunt quidem Phoeniciae classis adventum; sed, relictis suis sedibus, introrsus in Pontum Euxinum se receperunt, ibique urbem condiderunt *Mesembriam*. Phoenices vero, incensis his

Φοίνικες κατακαύσαντες ταύτας τὰς χώρας τὰς καταλεχθείσας, τράπονται ἐπί τε Προκόννησον, καὶ Ἀρτάκην· πυρὶ δὲ καὶ ταύτας νείμαντες, ἔπλωον αὖτις ἐς τὴν Χερσόνησον, ἐξαιρήσοντες τὰς ἐπιλοίπους τῶν πολίων, ὅσας πρότερον προσσχόντες οὐ κατέσυραν. Ἐπὶ δὲ Κύζικον οὐδὲ ἔπλωσαν ἀρχήν· αὐτοὶ γὰρ Κυζικηνοὶ ἔτι πρότερον τοῦ Φοινίκων ἔσπλου, ἐγεγόνεσαν ὑπὸ βασιλέϊ, Οἰβάρεϊ τῷ Μεγαβάζου ὁμολογήσαντες, τῷ ἐν Δασκυλείῳ ὑπάρχῳ. τῆς δὲ Χερσονήσου, πλὴν Καρδίης πόλιος, τὰς ἄλλας πάσας ἐχειρώσαντο οἱ Φοίνικες.

34 Ἐτυράννευε δὲ αὐτέων μέχρι τότε Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος τοῦ Στησαγόρεω, κτησαμένου τὴν ἀρχὴν ταύτην πρότερον Μιλτιάδεω τοῦ Κυψέλου τρόπῳ τοιῷδε. Εἶχον Δόλογκοι Θρήϊκες τὴν Χερσόνησον ταύτην. οὗτοι ὦν οἱ

quae nominavi locis, contra *Proconnesum* et *Artacam* se converterunt: quibus et ipsis igni datis, iterum in Chersonesum navigarunt, reliquas urbes expugnaturi, quas superiori adpulsu non everterant. Adversus *Cyzicum* vero cursum omnino non direxerunt: nam Cyziceni ipsi iam ante Phoenicum adventum in obsequio erant Persarum, deditione cum Oebare facta, Megabazi filio, Dascylei praefecto. *Chersonnesi* vero, una *Cardia* excepta, reliquis omnibus urbibus potiti sunt Phoenices.

(34.) *Tyrannus* tunc *Chersonesi Miltiades* erat, Cimonis filius, Stesagorae nepos: quod regnum primus olim susceperat *Miltiades, Cypseli filius*, hoc modo. Tenebant hanc Chersonesum *Dolonci* Thraces. Hi, bello pressi ab Absinthiis, reges suos mise-

Δόλογκοι πιεσθέντες πολέμῳ ὑπὸ Ἀψινθίων, ἐς Δελφοὺς ἔπεμψαν τοὺς βασιλῆας, περὶ τοῦ πολέμου χρησομένους. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἀνεῖλε „οἰκιστὴν ἐπάγεσθαι ἐπὶ τὴν χώρην τοῦτον, ὃς ἄν σφεας ἀπιόντας ἐκ τοῦ ἱροῦ πρῶτος ἐπὶ ξείνια καλέσῃ." Ἰόντες δὲ οἱ Δόλογκοι τὴν ἱρὴν ὁδὸν, διὰ Φωκέων τε καὶ Βοιωτῶν ἤϊσαν· καί σφεας ὡς οὐδεὶς ἐκάλεε, ἐκτράπονται ἐπ' Ἀθηνέων. Ἐν δὲ τῇσι Ἀθήνῃσι τηνικαῦτα εἶχε μὲν τὸ πᾶν 35
κράτος Πεισίστρατος, ἀτὰρ ἐδυνάστευε καὶ Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου, ἐὼν οἰκίης τεθριπποτρόφου, τὰ μὲν ἀνέκαθεν ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονὼς, τὰ δὲ νεώτερα Ἀθηναῖος· Φιλαίου, τοῦ Αἴαντος παιδὸς, γενομένου πρώτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου. Οὗτος ὁ Μιλτιάδης, κατήμενος ἐν τοῖσι προθύροισι τοῖσι ἑωυτοῦ, ὁρέων τοὺς Δολόγκους παριόντας, ἐσθῆτα ἔχοντας οὐκ ἐγχω-

rant Delphos, qui de hoc bello oraculum consulerent; quibus Pythia respondit, *coloniae conditorem in hanc regionem secum adducerent eum, qui ipsos, postquam templo egressi essent, primus ad hospitium vocasset.* Rediere Dolonci sacrâ viâ, per Phocenses et Boeotos: ubi quum nemo eos vocasset, Athenas deflectunt. (35.) Erat tunc Athenis summa potestas penes *Pisistratum:* caeterum dominabatur etiam *Miltiades Cypseli filius,* e familia quadrigas alente; originem quidem generis ab Aeaco ex Aegina repetens, sed recentiori memoria civis Atheniensis; Philaeus enim, Aiacis filius, primus ex hac familia in civium Atheniensium numerum erat receptus. Hic *Miltiades,* in vestibulo aedium suarum sedens, quum praetereuntes conspiceret *Doloncos,* vestem gestan-

ῥίην καὶ αἰχμὰς, προσεβώσατο· καί σφι προσελθοῦσι,
ἐπηγγείλατο καταγωγὴν καὶ ξείνια. οἱ δὲ δεξάμενοι,
καὶ ξεινισθέντες ὑπ' αὐτοῦ, ἐξέφαινον πᾶν οἱ τὸ μαν-
τήϊον· ἐκφήναντες δὲ, ἐδέοντο αὐτοῦ τῷ θεῷ μιν πείθε-
σθαι. Μιλτιάδεα δὲ, ἀκούσαντα, παραυτίκα ἔπειθε
ὁ λόγος, οἷα ἀχθόμενόν τε τῇ Πεισιστράτου ἀρχῇ, καὶ
βουλόμενον ἐκ ποδῶν εἶναι. αὐτίκα δὲ ἐστάλη ἐς Δελ-
φοὺς, ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον, εἰ ποιοίη τά περ αὐ-
36 τοῦ οἱ Δόλογκοι προσεδέοντο. Κελευούσης δὲ καὶ τῆς
Πυθίης, οὕτω δὴ Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου, Ὀλύμπια
ἀναιρηκὼς πρότερον τουτέων τεθρίππῳ, τότε παραλαβὼν
Ἀθηναίων πάντα τὸν βουλόμενον μετέχειν τοῦ στόλου,
ἔπλεε ἅμα τοῖσι Δολόγκοισι, καὶ ἔσχε τὴν χώρην· καί
μιν οἱ ἐπαγαγόμενοι τύραννον κατεστήσαντο. Ὁ δὲ

tes extraneam et lanceas, inclamavit illos; accedentibusque diversorium et hospitalia officia obtulit. Tum illi, accepta conditione, hospitio ab eo recepti, totum hospiti effatum oraculi aperuerunt, rogaruntque eumdem ut Deo obsequeretur. Quorum audito sermone, protinus persuasus Miltiades est, quippe aegre ferens Pisistrati imperium, et procul ipse abesse cupiens. Itaque extemplo Delphos profectus, consuluit oraculum, *an faceret quod eum Dolonci rogassent?* (36.) Quod ubi etiam Pythia facere iussit, ita *Miltiades Cypseli filius*, qui ante id tempus quadrigae curriculo victoriam Olympiae reportaverat, tunc, adsumtis quicumque ex Atheniensibus profectionis esse socii voluerant, unà cum Doloncis navigavit: et, postquam terram illam tenuit, ab his ipsis qui eum adduxerant *tyrannus* est constitutus.

πρῶτον μὲν ἀπετείχισε τὸν ἰσθμὸν τῆς Χερσονήσου, ἐκ
Καρδίης πόλιος ἐς Πακτύην, ἵνα μὴ ἔχοιέν σφεας οἱ
Ἀψίνθιοι δηλέεσθαι ἐσβάλλοντες ἐς τὴν χώρην. εἰσὶ δὲ
οὗτοι στάδιοι ἕξ τε καὶ τριήκοντα τοῦ ἰσθμοῦ· ἀπὸ δὲ
τοῦ ἰσθμοῦ τούτου ἡ Χερσόνησος ἔσω πᾶσά ἐστι στα-
δίων εἴκοσι καὶ τετρακοσίων τὸ μῆκος. Ἀποτειχίσας 37
ὦν τὸν αὐχένα τῆς Χερσονήσου ὁ Μιλτιάδης, καὶ τοὺς
Ἀψινθίους τρόπῳ τοιούτῳ ὠσάμενος, τῶν λοιπῶν πρώ-
τοισι ἐπολέμησε Λαμψακηνοῖσι· καί μιν οἱ Λαμψα-
κηνοὶ λοχήσαντες αἱρέουσι ζωγρίῃ. ἦν δὲ ὁ Μιλτιάδης
Κροίσῳ τῷ Λυδῷ ἐν γνώμῃ γεγονώς· πυθόμενος ὦν ὁ
Κροῖσος ταῦτα, πέμπων προηγόρευε τοῖσι Λαμψακη-
νοῖσι μετιέναι Μιλτιάδεα· εἰ δὲ μή, σφέας πίτυος τρό-
πον ἀπείλεε ἐκτρίψειν. πλανωμένων δὲ τῶν Λαμψακη-
νῶν ἐν τοῖσι λόγοισι, τὸ θέλει τὸ ἔπος εἶναι, τό σφι

Is igitur primo isthmum Chersonesi muro intercepit, ex Cardia urbe usque Pactyam; ne possent Absinthii incursionibus vastare regionem. Est autem latitudo isthmi stadia sex et triginta; longitudo vero Chersonesi ab isthmo introrsum est quadrigentorum et viginti stadiorum. (37.) Faucibus Chersonesi muro interceptis, eaque ratione expulsis Absinthiis, primis caeterorum Lampsacenis arma *Miltiades* intulit: quo bello a *Lampsacenis*, structis insidiis, *vivus captus* est. Erat autem Miltiades Croeso Lydo familiaris. Itaque re cognita, *Croesus* praecone misso edixit Lampsacenis, *salvum dimitterent Miltiadem: id ni fecissent*, minatus est, *pinus arboris in modum se illos excisurum.* Incertis Lampsacenis, disceptantibusque inter se quid sibi vellet hoc verbum,

ἀπείλησεν ὁ Κροῖσος, πίτυος τρόπον ἐκτρίψειν, μόγις κοτὲ μαθὼν τῶν τις πρεσβυτέρων, εἶπε τὸ ἐόν, ὅτι πίτυς μούνη δενδρέων πάντων, ἐκκοπεῖσα, βλαστὸν οὐδένα μετίει, ἀλλὰ πανώλεθρος ἐξαπόλλυται. δείσαντες ὦν οἱ Λαμψακηνοὶ Κροῖσον, λύσαντες μετῆκαν
38 Μιλτιάδεα. Οὗτος μὲν δὴ διὰ Κροῖσον ἐκφεύγει· μετὰ δὲ, τελευτᾷ ἄπαις, τὴν ἀρχήν τε καὶ τὰ χρήματα παραδοὺς Στησαγόρῃ τῷ Κίμωνος ἀδελφεοῦ παιδὶ ὁμομητρίου. καί οἱ τελευτήσαντι Χερσονησῖται θύουσι, ὡς νόμος οἰκιστῇ, καὶ ἀγῶνα ἱππικόν τε καὶ γυμνικὸν ἐπιστᾶσι, ἐν τῷ Λαμψακηνῶν οὐδενὶ ἐγγίνεται ἀγωνίζεσθαι. Πολέμου δὲ ἐόντος πρὸς Λαμψακηνοὺς, καὶ Στησαγόρεα κατέλαβε ἀποθανεῖν ἄπαιδα, πληγέντα τὴν κεφαλὴν πελέκεϊ ἐν τῷ πρυτανηίῳ, πρὸς ἀνδρὸς αὐ-

quod ipsis minatus Croesus esset, *pinus in modum se illos excisurum*, postremo tandem seniorum quispiam verum docuit, scilicet pinum solam ex cunctis arboribus, postquam excisa sit, nullum amplius germen edere, sed funditus perire. Et Croesum metuentes Lampsaceni Miltiadem solutis vinculis liberum dimiserunt. (38.) Hic igitur, postquam propter Croesum salvus evasit, deinde sine liberis obiit, regno et rebus suis omnibus *Stesagorae* relictis, Cimonis filio, fratris sui eadem matre nati. Et ei vitâ functo sacra faciunt Chersonitae, uti mos est conditori facere; et equestre gymnicumque in illius honorem certamen celebrant, in quo nulli Lampsacenorum certare fas est. Dum vero bellum geritur cum Lampsacenis, accidit ut Stesagoras quoque sine liberis vitâ discederet, securi caput percussus in pryta-

τομόλου μὲν τῷ λόγῳ, πολεμίου δὲ καὶ ὑποθερμοτέρου τῷ ἔργῳ.

Τελευτήσαντος δὲ καὶ Στησαγόρεω τρόπῳ τοιῷδε, 39
ἐνθαῦτα Μιλτιάδεα τὸν Κίμωνος, Στησαγόρεω δὲ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφεὸν, καταλαμψόμενον τὰ πρήγματα, ἐπὶ Χερσονήσου ἀποστέλλουσι τριήρεϊ οἱ Πεισιστρατίδαι· οἵ μιν καὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἐποίευν εὖ, ὡς οὐ συνειδότες δῆθεν τοῦ πατρὸς Κίμωνος αὐτοῦ τὸν θάνατον, τὸν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημανέω ὡς ἐγένετο. Μιλτιάδης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Χερσόνησον, εἶχε κατ᾽ οἴκους, τὸν ἀδελφεὸν Στησαγόρεα δηλαδὴ ἐπιτιμέων. οἱ δὲ Χερσονησῖται, πυνθανόμενοι ταῦτα, συνελέχθησαν ἀπὸ πασέων τῶν πολίων οἱ δυναστεύοντες πάντοθεν· κοινῷ δὲ στόλῳ ἀπικόμενοι ὡς συλλυπηθησόμενοι, ἐδέθησαν ὑπ᾽ αὐτοῦ. Μιλτιάδης τε δὴ ἴσχει τὴν Χερσόνησον, πεν-

neo ab homine, qui in speciem transfuga, revera autem ferventior hostis erat.

(39.) Ita mortuo etiam Stesagora, deinde *Miltiadem, Cimonis filium,* mortui Stesagorae fratrem, ad suscipiendum imperium cum triremi Chersonesum miserunt Pisistratidae; qui Athenis etiam eumdem beneficiis promeruerant, quasi non conscii fuissent caedis patris illius Cimonis; quae quo pacto patrata fuerit, in alia narrationis parte exponam. Miltiades postquam Chersonesum pervenit, domi se tenuit, tamquam mortui fratris Stesagorae memoriam honorans. Quod ubi rescivere Chersonesitae, congressi principes ex omnibus undique civitatibus, quum communi consilio simul omnes ad eum condolendi caussa convenissent, in vincula ab illo coniecti sunt. Atque

τακοσίους βόσκων ἐπικούρους, καὶ γαμέει Ὀλόρου τοῦ
40 Θρηΐκων βασιλῆος θυγατέρα Ἡγησιπύλην. Οὗτος
δὲ ὁ Κίμωνος Μιλτιάδης, νεωστὶ μὲν ἐληλύθεε ἐς τὴν Χερσόνησον· κατελάμβανε δέ μιν ἐλθόντα ἄλλα τῶν κατεχόντων πρηγμάτων χαλεπώτερα. τρίτῳ μὲν γὰρ ἔτεϊ τουτέων, Σκύθας ἐκφεύγει. Σκύθαι γὰρ οἱ νομάδες ἐρεθισθέντες ὑπὸ βασιλῆος Δαρείου, συνεστράφησαν καὶ ἤλασαν μέχρι τῆς Χερσονήσου ταύτης. τούτους ἐπιόντας οὐκ ὑπομείνας ὁ Μιλτιάδης, ἔφευγε ἀπὸ Χερσονήσου. ἐς ὃ οἵ τε Σκύθαι ἀπαλλάχθησαν, καί μιν οἱ Δόλογκοι κατήγαγον ὀπίσω. ταῦτα μὲν δὴ τρίτῳ ἔτεϊ
41 πρότερον ἐγεγόνεε τῶν τότε μιν κατεχόντων. Τότε δὲ,
πυνθανόμενος εἶναι τοὺς Φοίνικας ἐν Τενέδῳ, πληρώσας τριήρεας πέντε χρημάτων τῶν παρεόντων, ἀπέπλεε ἐς τὰς Ἀθήνας. καὶ ὥσπερ ὡρμήθη ἐκ Καρδίης πόλιος,

ita Miltiades Chersonesum tenuit, quingentos alens auxiliares; et uxorem duxit filiam Olori Thracum regis Hegesipylam. (40.) Hic igitur *Cimonis* filius *Miltiades* recentiori memoria in Chersonesum venerat: cui, ex quo advenit, alia acciderunt praesentibus graviora. Tertio enim ab his rebus anno Scythas fugiens in exsilium abiit. Nempe Scythae Nomades, a Dario rege irritati, iunctis viribus usque in hanc Chersonesum invaserunt: quorum adventum exspectare non ausus Miltiades, e Chersonneso profugit; donec, regressis Scythis, Dolonci eum reduxerunt. Haec igitur tertio anno ante ea quae nunc ei acciderunt, acta sunt. (41.) Nunc vero, ubi Phoenices in Tenedo esse cognovit, quinque triremibus ex his, quae ad manus erant, pecunia et aliis rebus pretiosis im-

ἔπλεε διὰ τοῦ Μέλανος κόλπου· παραμείβετό τε τὴν Χερσόνησον, καὶ οἱ Φοίνικές οἱ περιπίπτουσι τῇσι νηυσί. αὐτὸς μὲν δὴ Μιλτιάδης σὺν τῇσι τέσσερσι τῶν νεῶν καταφεύγει ἐς Ἴμβρον, τὴν δέ οἱ πέμπτην τῶν νεῶν κατεῖλον διώκοντες οἱ Φοίνικες. τῆς δὲ νεὸς ταύτης ἔτυχε τῶν Μιλτιάδεω παίδων ὁ πρεσβύτατος ἄρχων Μητίοχος, οὐκ ἐκ τῆς Ὀλόρου τοῦ Θρήϊκος ἐὼν θυγατρὸς, ἀλλ' ἐξ ἄλλης· καὶ τοῦτον ἅμα τῇ νηῒ εἷλον οἱ Φοίνικες. καί μιν πυθόμενοι ὡς εἴη Μιλτιάδεω παῖς, ἀνήγαγον παρὰ βασιλῆα, δοκέοντες χάριτα μεγάλην καταθήσεσθαι· ὅτι δὴ Μιλτιάδης γνώμην ἀπεδέξατο ἐν τοῖσι Ἴωσι, πείθεσθαι κελεύων τοῖσι Σκύθῃσι, ὅτε οἱ Σκύθαι προσεδέοντο, λύσαντας τὴν σχεδίην, ἀποπλέειν ἐς τὴν ἑωυτῶν. Δαρεῖος δὲ, ὡς οἱ Φοίνικες Μητίοχον τὸν

pletis, Athenas navigavit. Dum vero, ex Cardia urbe profectus, per sinum Melana navigans, praetervehitur Chersonnesum, occurrunt navibus eius Phoenices. Et ipse quidem *Miltiades* cum quatuor navibus Imbrum effugit; quintam vero persequentes Phoenices ceperunt, cui navi praefectus erat Miltiadis filius natu maximus *Metiochus*, non ex Olori quidem Thracis filia natus, sed ex alia uxore: atque hunc simul cum navi ceperunt Phoenices. Qui, ut resciverunt Miltiadis esse filium, ad regem eum abduxerunt, ingentem existimantes gratiam se inituros propter sententiam quam in Ionum concilio dixerat Miltiades, quum illos hortaretur obtemperare Scythis rogantibus, ut pontem solverent Iones domumque navigarent. At Darius postquam ad eum Phoenices Metiochum Miltiadis filium adduxerunt, nihil Metiocho

Μιλτιάδεω ἀνήγαγον, ἐποίησε κακὸν μὲν οὐδὲν Μητίοχον, ἀγαθὰ δὲ συχνά· καὶ γὰρ οἶκον καὶ κτῆσιν ἔδωκε, καὶ Περσίδα γυναῖκα, ἐκ τῆς οἱ τέκνα ἐγένετο, τὰ ἐς Πέρσας κεκοσμέαται. Μιλτιάδης δὲ ἐξ Ἴμβρου ἀπικνέεται ἐς τὰς Ἀθήνας.

42 Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν Περσέων οὐδὲν ἐπὶ πλέον ἐγένετο τουτέων, ἐς νεῖκος φέρον Ἴωσι, ἀλλὰ τάδε μὲν χρήσιμα κάρτα τοῖσι Ἴωσι ἐγένετο τούτου τοῦ ἔτεος. Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὕπαρχος, μεταπεμψάμενος ἀγγέλους ἐκ τῶν πολίων, συνθήκας σφίσι αὐτοῖσι τοὺς Ἴωνας ἠνάγκασε ποιέεσθαι, ἵνα δοσίδικοι εἶεν, καὶ μὴ ἀλλήλους φέροιέν τε καὶ ἄγοιεν. ταῦτά τε ἠνάγκασε ποιέειν, καὶ τὰς χώρας σφέων μετρήσας κατὰ παρασάγγας, τοὺς καλέουσι οἱ Πέρσαι τὰ τριήκοντα στάδια· κατὰ δὴ τούτους μετρήσας, φόρους ἔταξε ἑκά-

mali fecit, sed multa in eum beneficia contulit: nam et domum et possessiones ei dedit, et Persicam uxorem, ex qua ei nati sunt filii, qui Persarum ordini sunt adscripti. Ex Imbro vero Miltiades Athenas pervenit.

(42.) Atque eo anno nihil amplius hostile adversus Ionas a Persis susceptum est; immo vero haec utilia Ionibus hoc anno contigere. *Artaphernes*, Sardium profectus, arcessitis legatis ex civitatibus, coëgit *Ionas*, ut pactiones mutuas facerent de litibus ex iuris formula dirimendis, nec porro vi et armis inter se agerent. Et hoc eos facere coëgit, et terras eorumdem per *parasangas* dimensus, (sic Persae mensuram vocant triginta stadiorum) tributa quibusque imposuit, quae ab illo inde tempore constanter ad

στοισι, οἳ κατὰ χώρην διατελέουσι ἔχοντες ἐκ τούτου τοῦ χρόνου αἰεὶ ἔτι καὶ ἐς ἐμέ, ὡς ἐτάχθησαν ἐξ Ἀρταφέρνεος· ἐτάχθησαν δὲ σχεδὸν κατὰ τὰ αὐτὰ τὰ καὶ πρότερον εἶχον. καί σφι ταῦτα μὲν εἰρηναῖα ἦν. 43 Ἅμα δὲ τῷ ἔαρι, τῶν ἄλλων καταλελυμένων στρατηγῶν ἐκ βασιλῆος, Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω κατέβαινε ἐπὶ θάλασσαν, στρατὸν πολλὸν μὲν κάρτα πεζὸν ἅμα ἀγόμενος, πολλὸν δὲ ναυτικόν· ἡλικίην τε νέος ἐών, καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλῆος Δαρείου θυγατέρα Ἀρταζώστρην. ἄγων δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Μαρδόνιος, ἐπεί τε ἐγένετο ἐν τῇ Κιλικίῃ, αὐτὸς μὲν ἐπιβὰς ἐπὶ νεός, ἐκομίζετο ἅμα τῇσι ἄλλῃσι νηυσί, στρατιὴν δὲ τὴν πεζὴν ἄλλοι ἡγεμόνες ἦγον ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ παραπλέων τὴν Ἀσίην ἀπίκετο ὁ Μαρδόνιος ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐνθαῦτα μέγιστον θῶμα ἐρέω τοῖσι μὴ ἀποδεκο-

meam usque aetatem eadem manent, sicut ab Artapherne constituta sunt: constituta autem ab illo sunt fere eâdem conditione atque prius fuerant. Et haec quidem pacata illis contigerunt. (43.) Primo autem vere, reliquis imperatoribus domum dimissis a rege, *Mardonius* Gobriae filius ad mare descendit, ingentem et pedestrem exercitum ducens, et navalem. Aetate iuvenis is erat, et nuper regis Darii filiam Artazostram duxerat uxorem. Huic igitur exercitui praefectus Mardonius, postquam in Ciliciam pervenit, navem ipse conscendit, et cum reliquis navibus est profectus; pedestrem vero exercitum alii duces ad Hellespontum duxerunt. Quum vero Asiam praeternavigans Mardonius ad Ioniam pervenisset, rem hîc ego dicam maxime miram eis Graecis, qui sibi per-

μένοισι Ἑλλήνων, Περσέων τοῖσι ἑπτὰ Ὀτάνεα γνώμην ἀποδέξασθαι ὡς χρεὸν εἴη δημοκρατέεσθαι Πέρσας· τοὺς γὰρ τυράννους τῶν Ἰώνων καταπαύσας πάντας ὁ Μαρδόνιος, δημοκρατίας κατίστα ἐς τὰς πόλιας. ταῦτα δὲ ποιήσας, ἠπείγετο ἐς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ συνελέχθη μὲν χρῆμα πολλὸν νεῶν, συνελέχθη δὲ καὶ πεζὸς πολλὸς στρατὸς, διαβάντες τῇσι νηυσὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπορεύοντο διὰ τῆς Εὐρώπης· ἐπορεύοντο δὲ
44 ἐπί τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας. Αὗται μὲν ὦν σφι πρόσχημα ἔσαν τοῦ στόλου. ἀτὰρ, ἐν νόῳ ἔχοντες ὅσας ἂν πλείστας δύναιντο καταστρέφεσθαι τῶν Ἑλληνίδων πολίων, τοῦτο μὲν δὴ, τῇσι νηυσὶ Θασίους, οὐδὲ χεῖρας ἀνταειραμένους, κατεστρέψαντο· τοῦτο δὲ τῷ πεζῷ Μακεδόνας, πρὸς τοῖσι ὑπάρχουσι, δούλους προσεκτή-

suaderi non patiuntur, Otanen unum e septem illis Persis pro sententia dixisse, *populare imperium apud Persas debere institui.* Namque *Mardonius,* abrogato tyrannorum omnium inter Ionas imperio, popularem statum in civitatibus instituit. Eo facto in Hellespontum properavit. Ut vero coacta est magna vis navium, et collectus ingens pedestris exercitus, navibus superato Hellesponto, per Europam iter fecerunt: proficiscebantur autem adversus *Eretriam* et *Athenas.* (44.) Nempe, contra has dirigi expeditionem, verbis prae se ferebant. Caeterum, quum constitutum haberent quam plurimas possent ex Graecis civitatibus subigere, primum *Thasios* classe adgressi, qui ne manus quidem contra illos sustulerant, sibi subiecerunt; tum pedestri exercitu *Macedonas,* post illos qui iam Persis serviebant, sub iugum mi-

σαντο· τὰ γὰρ ἐντὸς Μακεδόνων ἔθνεα πάντα σφι ἦν ἤδη ὑποχείρια γεγονότα. Ἐκ μὲν δὴ Θάσου διαβαλόντες πέρην, ὑπὸ τὴν ἤπειρον ἐκομίζοντο μέχρι Ἀκάνθου· ἐκ δὲ Ἀκάνθου ὁρμεώμενοι, τὸν Ἄθων περιέβαλλον. ἐπιπεσὼν δέ σφι περιπλέουσι βορῆς ἄνεμος, μέγας τε καὶ ἄπορος, κάρτα τρηχέως περιέσπε πλήθεϊ πολλὰς τῶν νεῶν, ἐκβάλλων πρὸς τὸν Ἄθων. λέγεται γὰρ κατὰ τριηκοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διαφθαρείσας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων. ὥστε γὰρ θηριωδεστάτης ἐούσης τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς περὶ τὸν Ἄθων, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων διεφθείροντο ἁρπαζόμενοι· οἱ δὲ, πρὸς τὰς πέτρας ἀρασσόμενοι· οἱ δὲ αὐτέων νέειν οὐκ ἐπιστέατο, καὶ κατὰ τοῦτο διεφθείροντο· οἱ δὲ, ῥίγεϊ. ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς οὕτω ἔπρησσε. Μαρδονίῳ 45
δὲ, καὶ τῷ πεζῷ, στρατοπεδευομένῳ ἐν Μακεδονίῃ, νυ-

serunt: nam qui cis Macedoniam habitant populi, iam cuncti illis subiecti erant. Dein navibus a Thaso continentem versus transvecti, secundum oram perrexerunt navigare usque Acanthum: tum Acantho profecti, *Athon* montem circumvehi instituerunt. Sed dum circumvehuntur, ingruens ventus boreas ingens, et contra quem eluctari nulla arte poterant, maximum navium numerum ad montem impulsas misere adflixit. Aiunt enim ad trecentas ex navibus periisse, et hominum amplius viginti millia. Etenim quum belluis frequens admodum sit hoc circa Athon mare, alii a belluis rapti periere; alii vero ad petras adlisi; alii, quum natare non didicissent, hoc ipso periere; alii gelu. Haec clades classem adflixit. (45.) *Mardonium* vero et pedestrem exercitum, quum in Macedo-

κτὸς Βρύγοι Θρήϊκες ἐπεχείρησαν· καί σφεων πολλοὺς φονεύουσι οἱ Βρύγοι, Μαρδόνιον δὲ αὐτὸν τρωματίζουσι. οὐ μέντοι οὐδὲ αὐτοὶ δουλοσύνην διέφυγον πρὸς Περσέων· οὐ γὰρ δὴ πρότερον ἀπανέστη ἐκ τῶν χωρέων τουτέων Μαρδόνιος, πρὶν ἤ σφεας ὑποχειρίους ἐποιήσατο. Τούτους μέντοι καταστρεψάμενος, ἀπῆγε τὴν στρατιὴν ὀπίσω, ἅτε τῷ πεζῷ τε προσπταίσας πρὸς τοὺς Βρύγους, καὶ τῷ ναυτικῷ μεγάλως περὶ Ἄθων. Οὗτος μέν νυν ὁ στόλος αἰσχρῶς ἀγωνισάμενος, ἀπαλλάχθη ἐς τὴν Ἀσίην.

46 Δευτέρῳ δὲ ἔτεϊ τουτέων ὁ Δαρεῖος, πρῶτα μὲν Θασίους διαβληθέντας ὑπὸ τῶν ἀστυγειτόνων, ὡς ἀπόστασιν μηχανοίατο, πέμψας ἄγγελον, ἐκέλευέ σφεας τὸ τεῖχος περιαιρέειν, καὶ τὰς νέας ἐς Ἄβδηρα κομίζειν. οἱ γὰρ δὴ Θάσιοι, οἷα ὑπὸ Ἱστιαίου τε τοῦ Μιλησίου πολιορκηθέντες, καὶ προσόδων ἐουσέων μεγαλέων, ἐχρέον-

nia castra haberet, noctu adgressi *Brygi* Thraces, magnum militum numerum occiderunt, ipsumque vulnerarunt Mardonium. At ne hi quidem servitutem a Persis imminentem effugere: etenim non prius ex his regionibus discessit Mardonius, quam in potestatem illos redegisset. Verumtamen, subactis his, retro duxit exercitum, quippe et terrâ clade a Brygis accepta, et mari maximam calamitatem ad Athon passus. Ita hae copiae, turpiter re gesta, in Asiam redierunt.

(46.) Altero vero ab his rebus anno primum *Thasios*, a vicinis insimulatos quasi defectionem molirentur, misso nuncio iussit *Darius* diruere murum, et naves suas Abdera devehere. *Thasii* enim, ex quo ab Histiaeo Milesio fuerant obsessi, quum magni illis

το τοῖσι χρήμασι, ναῦς τε ναυπηγεύμενοι μακρὰς, καὶ
τεῖχος ἰσχυρότερον περιβαλλόμενοι. ἡ δὲ πρόσοδός σφι
ἐγίνετο ἔκ τε τῆς ἠπείρου καὶ ἀπὸ τῶν μετάλλων. ἐκ
μέν γε τῶν ἐν Σκαπτῇ Ὕλῃ τῶν χρυσέων μετάλλων,
τὸ ἐπίπαν ὀγδώκοντα τάλαντα προσήϊε· ἐκ δὲ τῶν ἐν
αὐτῇ Θάσῳ, ἐλάσσω μὲν τουτέων, συχνὰ δὲ οὕτω,
ὥστε τὸ ἐπίπαν Θασίοισι, ἐοῦσι καρπῶν ἀτελέσι, προσ-
ήϊε ἀπό τε τῆς ἠπείρου καὶ τῶν μετάλλων, ἔτεος ἑκά-
στου, διηκόσια τάλαντα· ὅτε δὲ τὸ πλεῖστον προσῆλθε,
τριηκόσια. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς τὰ μέταλλα ταῦτα. 47
καὶ μακρῷ ἦν αὐτέων θωμασιώτατα τὰ οἱ Φοίνικες
ἀνεῦρον, οἱ μετὰ Θάσου κτίσαντες τὴν νῆσον ταύτην·
ἥτις νῦν ἐπὶ τοῦ Θάσου τούτου, τοῦ Φοίνικος, τὸ οὔνο-
μα ἔσχε. τὰ δὲ μέταλλα τὰ Φοινικικὰ ταῦτα, ἔστι

essent reditus publici, pecuniis suis utebantur ad construendas naves longas, et ad validiorem murum urbi suae circumducendum. Erant autem illis reditus et ex continente et ex metallis. Certe ex his quae *in Scapte-hyle metalla* sunt, quae sunt auri fodinae, omnino octoginta redibant talenta; ex his vero quae in ipsa Thaso, aliquanto quidem minus, sed tamen tantum, ut, quum essent vectigalium immunes fructuum nomine pendendorum, ex continente et ex metallis redirent Thasiis omnino quotannis ducenta talenta, et, quando plurimum redibat, trecenta. (47.) Vidi etiam ipse haec metalla: quorum maxime admiranda mihi visa sunt ea, quae a *Phoenicibus* fuerant inventa, qui cum *Thaso* insulam hanc condiderunt, quae nunc ab hoc Thaso Phoenice nomen traxit. Sunt autem *Phoenicia* haec

τῆς Θάσου μεταξὺ Αἰνύρων τε χώρου καλεομένου καὶ Κοινύρων, ἀντίον δὲ Σαμοθρηΐκης· ὄρος μέγα, ἀνεστραμμένον ἐν τῇ ζητήσει. τοῦτο μέν νυν ἔστι τοιοῦτο. Οἱ δὲ Θάσιοι τῷ βασιλέϊ κελεύσαντι καὶ τὸ τεῖχος τὸ σφέτερον κατεῖλον, καὶ τὰς νέας τὰς πάσας ἐκόμισαν ἐς Ἄβδηρα.

48 Μετὰ δὲ τοῦτο, ἀπεπειρᾶτο ὁ Δαρεῖος τῶν Ἑλλή-
νων ὅ τι ἐν νόῳ ἔχοιεν, κότερα πολεμέειν ἑωυτῷ, ἢ πα-
ραδιδόναι σφέας αὐτούς. διέπεμπε ὦν κήρυκας, ἄλ-
λους ἄλλῃ τάξας, ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, κελεύων αἰτέειν
βασιλέϊ γῆν τε καὶ ὕδωρ. τούτους μὲν δὴ ἐς τὴν Ἑλ-
λάδα ἔπεμπε· ἄλλους δὲ κήρυκας διέπεμπε ἐς τὰς
ἑωυτοῦ δασμοφόρους πόλιας τὰς παραθαλασσίους, κε-
λεύων νέας τε μακρὰς καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα ποιέε-
49 σθαι. Οὗτοί τε δὴ παρεσκευάζοντο ταῦτα· καὶ τοῖσι

metalla inter duo Thasi loca, quorum alteri Aenyra nomen est, alteri Coenyra, adversus Samothraciam: ingens mons est, quaerendis metalli venis susque deque versus. Et haec quidem huiusmodi sunt. Caeterum *Thasii*, regis imperio parentes, et murum suum diruerunt, et naves cunctas devexerunt Abdera.

(48.) Post haec tentare *Graecorum* animos *Darius* instituit, cogniturus utrum secum bellum gesturi, an se ipsi tradituri essent. Igitur praecones per Graeciam, alios alio, dimisit, qui regis nomine terram et aquam a Graeciae populis poscerent. Dum vero hos in Graeciam mittit, simul alios praecones per maritimas civitates sibi tributarias dimisit, qui eas iuberent naves longas aliasque transvehendis equis comparare. (49.) Hae igitur comparabant im-

ἥκουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυξι, πολλοὶ μὲν ἠπειρωτέων
ἐδίδοσαν τὰ προΐσχετο αἰτέων ὁ Πέρσης, πάντες δὲ οἱ
νησιῶται, ἐς τοὺς ἀπικοίατο αἰτήσοντες. Οἵ τε δὴ ἄλ-
λοι νησιῶται διδοῦσι γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ, καὶ δὴ
καὶ Αἰγινῆται. ποιήσασι δέ σφι ταῦτα, ἰθέως Ἀθη-
ναῖοι ἐπεκέατο, δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔχοντας τοὺς Αἰγι-
νήτας δεδωκέναι, ὡς ἅμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας στρα-
τεύωνται· καὶ ἄσμενοι προφάσιος ἐπελάβοντο, φοιτέον-
τές τε ἐς τὴν Σπάρτην, κατηγόρεον τῶν Αἰγινητέων τὰ
πεποιήκοιεν προδόντες τὴν Ἑλλάδα. Πρὸς ταύτην δὲ 50
τὴν κατηγορίην Κλεομένης ὁ Ἀναξανδρίδεω, βασιλεὺς
ἐὼν Σπαρτιητέων, διέβη ἐς Αἴγιναν, βουλόμενος συλ-
λαβεῖν Αἰγινητέων τοὺς αἰτιωτάτους. ὡς δὲ ἐπειρᾶτο
συλλαμβάνων, ἄλλοι τε δὴ αὐτῷ ἐγίνοντο ἀντίξοοι τῶν

peratas naves: qui vero in Graeciam venerunt legati, his multi quidem in continente populi ea, quae ipsis rex proposuerat postulaveratque, dedere; insulani vero omnes, ad quoscumque legati cum eisdem postulatis pervenerunt. Igitur quum alii insulani terram et aquam regi dederunt, tum vero etiam *Aeginetae*. Qui quum hoc fecissent, protinus eis imminebant *Athenienses*, rati adversus se tendere illud Aeginetarum factum, ut simul cum Persis bellum sibi inferrent. Itaque cupide arripientes hanc occasionem, Spartam misere legatos, qui accusarent Aeginetas huius facti caussâ, quod ad proditionem pertineret Graeciae. (50.) Qua audita accusatione, *Cleomenes* Anaxandridae filius, rex Spartanorum, *Aeginam* traiecit, comprehensurus hos ex Aeginetis qui eius rei maxime fuissent auctores. Ut vero comprehendere

Αἰγινητέων, ἐν δὲ δὴ καὶ Κρῖος ὁ Πολυκρίτου μάλιστα· ὃς „οὐκ, ἔφη, αὐτὸν οὐδένα ἄξειν χαίροντα Αἰγινητέων· ἄνευ γάρ μιν Σπαρτιητέων τοῦ κοινοῦ ποιέειν ταῦτα, ὑπ' Ἀθηναίων ἀναγνωσθέντα χρήμασι· ἅμα γὰρ ἄν μιν τῷ ἑτέρῳ βασιλέϊ ἐλθόντα συλλαμβάνειν." ἔλεγε δὲ ταῦτα ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Δημαρήτου. Κλεομένης δὲ, ἀπελαυνόμενος ἐκ τῆς Αἰγίνης, εἴρετο τὸν Κρῖον ὅ τι οἱ εἴη τὸ οὔνομα· ὁ δὲ τὸ ἐὸν ἔφρασέ οἱ. ὁ δὲ Κλεομένης πρὸς αὐτὸν ἔφη· „Ἤδη νῦν καταχάλκου, ὦ Κριὲ, τὰ
51 „κέρεα, ὡς συνοισόμενος μεγάλῳ κακῷ." Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ τοῦτον τὸν χρόνον ὑπομένων Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος, διέβαλλε τὸν Κλεομένεα, ἐὼν βασιλεὺς καὶ οὗτος Σπαρτιητέων, οἰκίης δὲ τῆς ὑποδεεστέρης· κατ'

eos est adgressus, quum alii Aeginetarum ei restiterunt, tum in his maxime *Crius*, Polycriti filius; qui, *non impune*, ait, *illum quemquam ex Aeginetis esse abducturum: non enim publico Spartanorum consilio eum hoc facere, sed pecunia corruptum ab Atheniensibus; alioqui simul cum altero rege venturum fuisse ad hos comprehendendos.* Dixit autem haec ex Demarati mandato. *Cleomenes* igitur, Aeginâ abire coactus, ex *Crio* quaesivit, *quodnam ei nomen esset?* Qui quum verum respondisset, dixit ei Cleomenes: *Nunc igitur, Aries!* [id significat Graecum nomen:] *cornua tua aere muni, quippe magnum in malum incursurus.* (51.) Cleomenem vero per id tempus Spartae calumniabatur *Demaratus*, Aristonis filius, qui domi manserat, rex et ipse Spartanorum, sed ex familia inferiore; non quidem ob aliam caussam inferiore, nam ab eodem

ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑποδεεστέρης· ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γεγόνασι· κατὰ πρεσβυγενείην δέ κως τετίμηται μᾶλλον ἡ Εὐρυσθένεος.

52 Λακεδαιμόνιοι γὰρ, ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιητῇ, λέγουσι αὐτὸν Ἀριστόδημον, τὸν Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὕλλου, βασιλεύοντα ἀγαγεῖν σφέας ἐς ταύτην τὴν χώρην τὴν νῦν ἐκτέαται, ἀλλ' οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας. μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολλὸν, Ἀριστοδήμῳ τεκεῖν τὴν γυναῖκα, τῇ οὔνομα εἶναι Ἀργείην· θυγατέρα δὲ αὐτὴν λέγουσι εἶναι Αὐτεσίωνος, τοῦ Τισαμενοῦ, τοῦ Θερσάνδρου, τοῦ Πολυνείκεος· ταύτην δὲ τεκεῖν δίδυμα· ἐπιδόντα δὲ τὸν Ἀριστόδημον τὰ τέκνα, νούσῳ τελευτᾶν. Λακεδαιμονίους δὲ, τοὺς τότε ἐόντας, βουλεῦσαι κατὰ νόμον βασιλῆα τῶν παίδων

progenitore oriundi erant, nisi quod propter primogenituram magis in honore erat *Eurysthenis* prosapia.

(52.) Etenim *Lacedaemonii*, contra quam a poëtis omnibus memoratur, aiunt, non Aristodemi filios, sed ipsum *Aristodemum*, Aristomachi filium, Cleodaei nepotem, Hylli pronepotem, quum rex esset Lacedaemoniorum, duxisse illos in hanc regionem quam nunc ipsi obtinent. Haud multo vero interiecto tempore uxorem Aristodemi, cui nomen fuisse Argiam; fuisse autem eamdem aiunt filiam Autesionis, neptin Tisameni, proneptin Thersandri, abneptin Polynicis; hanc, inquam, peperisse gemellos: et *Aristodemum*, postquam vidisset pueros, morbo decessisse. Lacedaemonios autem, qui tunc fuissent, decrevisse regem ex legis praescripto nominandum

τὸν πρεσβύτερον ποιήσασθαι. οὐκῶν δή σφεας ἔχειν ὁκότερον ἕλωνται, ὥστε καὶ ὁμοίων καὶ ἴσων ἐόντων· οὐ δυναμένους δὲ γνῶναι, ἢ καὶ πρὸ τούτου, ἐπειρωτᾷν τὴν τεκοῦσαν. τὴν δὲ „οὐδὲ αὐτὴν, φάναι, διαγινώσκειν·" εἰδυῖαν μὲν καὶ τὸ κάρτα λέγειν ταῦτα, βουλομένην δὲ εἴ κως ἀμφότεροι γενοίατο βασιλῆες. Τοὺς ὦν δὴ Λακεδαιμονίους ἀπορέειν· ἀπορέοντας δὲ, πέμπειν ἐς Δελφοὺς, ἐπειρησομένους ὅ τι χρήσονται τῷ πρήγματι. τὴν δὲ Πυθίην κελεύειν σφέας ἀμφότερα τὰ παιδία ἡγήσασθαι βασιλῆας, τιμᾷν δὲ μᾶλλον τὸν γεραίτερον. τὴν μὲν δὴ Πυθίην ταῦτά σφι ἀνελεῖν· τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι, ἀπορέουσι οὐδὲν ἔσσον ὅκως ἐξεύρωσι αὐτέων τὸν πρεσβύτερον, ὑποθέσθαι ἄνδρα Μεσσήνιον, τῷ οὔνομα εἶναι Πανίτην· ὑποθέσθαι δὲ τοῦτον τὸν Πανίτην τά-

ex pueris eum qui maior esset natu. Quum vero nescirent, utrum ex illis eligerent, ut qui similes inter se et aequales essent; quumque nec nunc, nec ante cognovissent uter prior esset, interrogasse matrem. At illam dixisse, *ne se quidem ipsam internoscere:* et potuisse quidem illam utique verum dicere, sed cupivisse utrumque (si fieri forte posset) regem nominari. Lacedaemonios itaque, incerti quum essent, Delphos misisse, quid facto opus esset consulentes: Pythiamque eos iussisse, *ut puerum utrumque regem haberent, sed magis honorarent natu maiorem.* Quo accepto responso, quum nihilo minus incerti fuissent Lacedaemonii, quo pacto reperirent, uter eorum maior natu esset, consilium eis dedisse hominem Messenium, cui nomen fuisse Panitae. Suasisse igitur Lacedaemoniis hunc Paniten, ut *obser-*

δὲ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, φυλάξαι τὴν γειναμένην, ὁκότερον τῶν παίδων πρότερον λούει καὶ σιτίζει· καὶ, ἢν μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ φαίνηται αἰεὶ ποιεῦσα, τοὺς δὲ πᾶν ἕξειν ὅσον τι καὶ δίζηνται καὶ θέλουσι ἐξευρεῖν· ἢν δὲ πλανᾶται καὶ ἐκείνη, ἐναλλὰξ ποιεῦσα, δῆλά σφι ἔσεσθαι ὡς οὐδὲ ἐκείνη πλέον οὐδὲν οἶδε· ἐπ' ἄλλην τέ σφεας τράπεσθαι ὁδόν. Ἐνθαῦτα δὴ τοὺς Σπαρτιήτας, κατὰ τὰς τοῦ Μεσσηνίου ὑποθήκας, φυλάξαντας τὴν μητέρα τῶν Ἀριστοδήμου παίδων, λαβεῖν κατὰ τὰ αὐτὰ τιμῶσαν τὸν πρότερον καὶ σίτοισι καὶ λουτροῖσι, οὐκ εἰδυῖαν τῶν εἵνεκεν ἐφυλάσσετο. λαβόντας δὲ τὸ παιδίον τὸ τιμώμενον πρὸς τῆς γειναμένης, ὡς ἐὸν πρότερον, τρέφειν ἐν τῷ δημοσίῳ· καί οἱ οὔνομα τεθῆναι Εὐρυσθένεα, τῷ δὲ νεωτέρῳ, Προκλέα. τούτους ἀνδρω-

varent matrem, viderentque utrum puerorum lavaret priorem, priorique cibum praeberet. Quod si illa deprehenderetur in hoc constanter eumdem servare tenorem, habituros illos totam rem quam quaerant et reperire cupiant: sin fluctuet illa, et modo hunc, modo illum priorem curet, satis illos intelligere posse, ne ipsam quidem matrem exploratam rem habere; et tunc quidem aliam ineundam fore rationem. Iam illos, iuxta Messenii monitum observantes matrem filiorum Aristodemi, ignorantem ipsam cuius rei caussa observaretur, deprehendisse constanter eam et in cibo praebendo et in lavando praeferentem puerorum priorem. Sumsisse igitur Lacedaemonios hunc a matre alteri praelatum, ut natu maiorem, eumque in loco publico aluisse; nomenque ei impositum fuisse *Eurysthenis*, minori vero

θέντας, αὐτούς τε, ἀδελφεοὺς ἐόντας, λέγουσι διαφόρους εἶναι τὸν πάντα χρόνον τῆς ζόης ἀλλήλοισι, καὶ
53 τοὺς ἀπὸ τούτων γενομένους ὡσαύτως διατελέειν. Ταῦτα μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι μοῦνοι Ἑλλήνων. τάδε δὲ, κατὰ ταὐτὰ λεγόμενα ὑπὸ Ἑλλήνων, ἐγὼ γράφω· τούτους γὰρ δὴ τοὺς Δωριέων βασιλῆας μέχρι μὲν Περσέος τοῦ Δανάης, τοῦ θεοῦ ἀπεόντος, καταλεγομένους ὀρθῶς ὑπὸ Ἑλλήνων, καὶ ἀποδεικνυμένους ὡς εἰσὶ Ἕλληνες· ἤδη γὰρ τηνικαῦτα ἐς Ἕλληνας οὗτοι ἐτέλεον. ἔλεξα δὲ, μέχρι Περσέος, τοῦδε εἵνεκα, ἀλλ' οὐκ ἀνέκαθεν ἔτι ἔλαβον, ὅτι οὐκ ἔπεστι ἐπωνυμίη Περσέϊ οὐδεμίη πατρὸς θνητοῦ, ὥσπερ Ἡρακλέϊ Ἀμφιτρύων. ἤδη ὦν ὀρθῷ λόγῳ χρεωμένῳ, μέχρι τοῦ Περσέος ὀρθῶς εἴρηταί μοι. ἀπὸ δὲ Δανάης, τῆς Ἀκρισίου, καταλέγοντι τοὺς ἄνω αἰεὶ πατέρας αὐτέων, φαινοίατο

Proclis. Et hos ipsos fratres, postquam adolevissent, per omne vitae tempus discordes inter se fuisse aiunt, et pari modo constanter animatos esse illorum posteros. (53.) Haec quidem soli ex Graecis Lacedaemonii narrant. Iam vero, quaec ommuni consensu a Graecis memorantur, haec dicam: scilicet *Doriensium* hos *reges* usque ad Perseum, Danaae filium, praetermisso dei nomine, recte recenseri a Graecis, et *esse illos Hellenas* [id est *Graecos*] adfirmari: iam tunc enim Hellenibus hi accensebantur. Dixi autem *usque ad Perseum*, neque altius repetii eorum genus, hac caussâ, quoniam Persei pater mortalis nullus nominatur, quemadmodum Herculis Amphitryo. Itaque recte et idonea de caussa dixi, *usque ad Perseum.* Sin a Danaë, Acrisii filia, per patres ad-

ἂν ἰόντες οἱ τῶν Δωριέων ἡγεμόνες Αἰγύπτιοι ἰθαγενέες. ταῦτα μέν νυν, κατὰ τὰ Ἕλληνες λέγουσι, γε-
γενεηλόγηται. Ὡς δὲ ὁ Περσέων λόγος λέγεται, αὐ- 54
τὸς ὁ Περσεὺς, ἐὼν Ἀσσύριος, ἐγένετο Ἕλλην, ἀλλ' οὐκ οἱ Περσέος πρόγονοι· τοὺς δὲ Ἀκρισίου γε πατέρας, ὁμολογέοντας κατ' οἰκηϊότητα Περσέϊ οὐδὲν, τούτους δὲ εἶναι, κατάπερ Ἕλληνες λέγουσι, Αἰγυπτίους.

Καὶ ταῦτα μέν νυν περὶ τουτέων εἰρήσθω. ὅ τι δὲ, ἐόν- 55
τες Αἰγύπτιοι, καὶ ὅ τι ἀποδεξάμενοι, ἔλαβον τὰς Δωριέων βασιληΐας, ἄλλοισι γὰρ περὶ αὐτέων εἴρηται, ἐάσομεν αὐτά. τὰ δὲ ἄλλοι οὐ κατελάβοντο, τουτέων μνήμην ποιήσομαι.

Γέρεα δὲ δὴ τάδε τοῖσι βασιλεῦσι Σπαρτιῆται δεδώ- 56
κασι· ἱρωσύνας δύο, Διός τε Λακεδαίμονος, καὶ Διὸς Οὐρανίου· καὶ πόλεμόν γε ἐκφέρειν ἐπ' ἣν ἂν βουλων-

scendendo repetere genus velimus, reperiemus *Doriensium duces* origine *Aegyptios* fuisse. Haec igitur, ex Graecorum ratione, illorum genealogia est. (54.) Ut vero *Persarum* fert traditio, ipse *Perseus*, *Assyrius* quum esset, Graecus est factus, non vero Persei maiores: Acrisii vero progenitores generis propinquitate ad Perseum nihil pertinere, sed esse, quemadmodum Graeci dicunt, Aegyptios. (55.) Et haec quidem de his dicta sufficiant. Cur vero, et quibus rebus gestis, Aegyptii quum essent, Doriensium reges evaserint, omitto memorare, quum ab aliis haec exposita sint. Quae vero alii non occuparunt, eorum mentionem faciam.

(56.) Nempe *honores* et *privilegia, regibus a Spartaniis tributa,* haec sunt. Sacerdotia duo, Iovis La-

ται χώρην· τούτου δὲ μηδένα εἶναι Σπαρτιητέων διακωλυτήν· εἰ δὲ μή, αὐτὸν ἐν τῷ ἄγεϊ ἐνέχεσθαι. στρατευομένων δὲ, πρώτους ἰέναι τοὺς βασιλῆας, ὑστάτους δὲ ἀπιέναι· ἑκατὸν δὲ ἄνδρας λογάδας ἐπὶ στρατιῆς φυλάσσειν αὐτούς. προβάτοισι δὲ χρᾶσθαι ἐν τῇσι ἐξοδίῃσι, ὁκόσοισι ἂν ὦν ἐθέλωσι· τῶν δὲ θυομένων ἁπάντων τὰ δέρματά τε καὶ τὰ νῶτα λαμβάνειν σφέας.

57 ταῦτα μὲν τὰ ἐμπολέμια. Τὰ δὲ ἄλλα, τὰ εἰρηναῖα, κατὰ τάδε σφι δέδοται. ἢν θυσίην τις δημοτελῆ ποιέηται, πρώτους ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἵζειν τοὺς βασιλῆας· καὶ ἀπὸ τουτέων πρῶτον ἄρχεσθαι, διπλήσια νέμοντας ἑκατέρῳ τὰ πάντα ἢ τοῖσι ἄλλοισι δαιτυμόνεσι· καὶ σπονδαρχίας εἶναι τουτέων, καὶ τῶν τυθέντων προβάτων τὰ δέρματα. νεομηνίας δὲ ἀνὰ πάσας, καὶ ἑβδό-

cedaemonii, et Iovis Coelestis: tum *belli inferendi potestas* in quamcumque velint terram; cui potestati intercedere nemo Spartanus potest, quin piaculari se crimine obliget. Quum in bellum proficiscuntur, primi incedunt *reges*, postremi redeunt: et centum delecti viri in exercitu eos custodiunt. Victimis utuntur in expeditionibus, quotcumque volunt; et omnium immolatarum pecudum et pelles et terga ipsi accipiunt. Haec sunt, quae ad bellum pertinent. (57.) *In pace* hi eisdem honores et praemia concessa. Si quis publicum facit sacrificium, primi in coena sedent reges, et ab his fit distribuendorum ciborum initium, ita quidem ut utrique regi de rebus omnibus duplex portio tribuatur, quam caeteris convivis: libamina etiam hi auspicantur, iidemque mactatarum pecudum pelles accipiunt. Ad haec, singulis no-

μας ἱσταμένου τοῦ μηνὸς, δίδοσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου ἱρήϊον τέλειον ἑκατέρῳ ἐς Ἀπόλλωνος, καὶ μέδιμνον ἀλφίτων, καὶ οἴνου τετάρτην Λακωνικήν· καὶ ἐν τοῖσι ἀγῶσι πᾶσι προεδρίας ἐξαιρέτους· καὶ προξείνους ἀποδεικνύναι τούτοισι προσκεῖσθαι τοὺς ἂν ἐθέλωσι τῶν ἀστῶν, καὶ Πυθίους αἱρέεσθαι δύο ἑκάτερον· οἱ δὲ Πύθιοι, εἰσὶ θεοπρόποι ἐς Δελφοὺς, σιτεόμενοι μετὰ τῶν βασιλήων τὰ δημόσια. μὴ ἐλθοῦσι δὲ τοῖσι βασιλεῦσι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ἀποπέμπεσθαί σφι ἐς τὰ οἰκία ἀλφίτων τε δύο χοίνικας ἑκατέρῳ, καὶ οἴνου κοτύλην· παρεοῦσι δὲ διπλήσια πάντα δίδοσθαι· τὠυτὸ δὲ τοῦτο καὶ πρὸς ἰδιωτέων κληθέντας ἐπὶ δεῖπνον τιμᾶσθαι. τὰς δὲ μαντηΐας τὰς γινομένας, τούτους φυλάσσειν· συνειδέναι δὲ καὶ τοὺς Πυθίους. δικάζειν δὲ μούνους τοὺς βα-

viluniis, et septimo cuiusque mensis die, utrique regum ex publico datur perfecta victima in Apollinis templo mactanda, et farinae medimnus, et vini quartarius Laconicus. In omnibus ludis publicis sedes primarias et praecipuas habent. Proxenos civitatibus iidem nominant e civibus quoscumque voluerint; et uterque duos nominat Pythios: sunt autem *Pythii*, cives qui Delphos mittuntur ad consulendum oraculum; hique publice cum regibus aluntur. Quando ad coenam non veniunt reges, utrique domum mittuntur duo choenices farinae, et vini cotyla: praesentibus vero tribuitur de omnibus rebus duplex portio; idemque illis honos habetur, quoties a privato homine ad coenam vocantur. Edita vaticinia hi custodiunt, sed ita ut eorumdem conscii sint Pythii. Iudicant soli reges de hisce solum rebus: de virgine

σιλῆας τοσάδε μοῦνα· πατρούχου τε παρθένου πέρι,
ἐς τὸν ἱκνέεται ἔχειν, ἢν μή περ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐγγυή-
σῃ· καὶ ὁδῶν δημοσιέων πέρι. καὶ ἤν τις θετὸν παῖδα
ποιέεσθαι ἐθέλῃ, βασιλήων ἐναντίον ποιέεσθαι. καὶ πα-
ρίζειν βουλεύουσι τοῖσι γέρουσι, ἐοῦσι δυῶν δέουσι τριή-
κοντα· ἢν δὲ μὴ ἔλθωσι, τοὺς μάλιστά σφι τῶν γερόν-
των προσήκοντας ἔχειν τὰ τῶν βασιλήων γέρεα, δύο
58 ψήφους τιθεμένους, τρίτην δὲ, τὴν ἑωυτῶν. Ταῦτα μὲν
ζῶσι τοῖσι βασιλεῦσι δέδοται ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιη-
τέων· ἀποθανοῦσι δὲ, τάδε. ἱππέες περιαγγέλλουσι τὸ
γεγονὸς κατὰ πᾶσαν τὴν Λακωνικήν· κατὰ δὲ τὴν πό-
λιν γυναῖκες περιϊοῦσαι, λέβητα κροτέουσι. ἐπεὰν ὦν
τοῦτο γένηται τοιοῦτο, ἀνάγκη ἐξ οἰκίης ἑκάστης ἐλευ-
θέρους δύο καταμιαίνεσθαι, ἄνδρα τε καὶ γυναῖκα· μὴ
ποιήσασι δὲ τοῦτο, ζημίαι μεγάλαι ἐπικέαται. νόμος

paternorum omnium bonorum haerede, cui illa nubere debeat, nisi iam a patre fuerit desponsata; et de viis publicis. Tum, si quis adoptare voluerit filium, is coram regibus id facere tenetur. Adsident reges deliberantibus senatoribus, qui sunt numero duodetriginta: quod si in senatum non veniunt, hi ex senatoribus qui proxime illos cognatione adtingunt, regum habent honores, et duo suffragia conferunt, praetereaque tertium, suum ipsorum. (58.) Ista igitur viventibus *regibus Spartanis* publice tribuuntur: mortuis vero, haecce. Nunciant equites *obitum regis* per universam Laconicam; in urbe vero circumeuntes mulieres lebetem pulsant. Quo facto, necesse est ut ex quaque domo duo liberi homines, mas et foemina, luctu squaleant: id ni faciunt, gravem mulctam incur-

δὲ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι κατὰ τῶν βασιλήων τοὺς θανάτους ἐστὶ ὠυτὸς καὶ τοῖσι βαρβάροισι τοῖσι ἐν τῇ Ἀσίῃ· τῶν γὰρ ὦν βαρβάρων οἱ πλεῦνες τῷ αὐτῷ νόμῳ χρέωνται κατὰ τοὺς θανάτους τῶν βασιλήων. ἐπεὰν γὰρ ἀποθάνῃ βασιλεὺς Λακεδαιμονίων, ἐκ πάσης δεῖ Λακεδαίμονος, χωρὶς Σπαρτιητέων, ἀριθμῷ τῶν περιοίκων ἀναγκαστοὺς ἐς τὸ κῆδος ἰέναι. τουτέων ὦν καὶ τῶν εἰλωτέων καὶ αὐτέων Σπαρτιητέων ἐπεὰν συλλεχθέωσι ἐς τὠυτὸ πολλαὶ χιλιάδες, σύμμιγα τῇσι γυναιξὶ κόπτονταί τε τὰ μέτωπα προθύμως, καὶ οἰμωγῇ διαχρέωνται ἀπλέτῳ· φάμενοι τὸν ὕστατον αἰεὶ ἀπογενόμενον τῶν βασιλήων, τοῦτον δὴ γενέσθαι ἄριστον. ὃς δ' ἂν ἐν πολέμῳ τῶν βασιλήων ἀποθάνῃ, τούτῳ δὲ εἴδωλον σκευάσαντες, ἐν κλίνῃ εὖ ἐστρωμένῃ ἐκφέρουσι. ἐπεὰν δὲ θάψωσι, ἀγορὴ δέκα ἡμερέων οὐκ ἵσταταί σφι, οὐδ'

runt. Est autem mos Lacedaemoniorum in regum obitu idem qui Barbarorum in Asia: plerique enim barbari in obitu regum suorum eodem utuntur instituto. Mortuo enim rege Lacedaemoniorum, non Spartani solum, sed et ex tota Laconica circum habitantium certus quidam numerus ad prosequendum funus convenire tenetur. Hi igitur, et hilotae, et Spartani ipsi, postquam multa millia numero convenere, promiscue cum mulieribus frontes gnaviter plangunt, immensaque edunt lamenta, *postremum* semper *ex regibus optimum fuisse* dicentes. Quod si in bello mortuus rex est, eius simulacrum effingunt, et pulcre strato lectulo impositum efferunt. Sepulto rege, per decem dies nec populi concio instituitur, nec magistratuum consessus, sed per hos dies continuos lu-

ἀρχαιρεσίη συνίζει, ἀλλὰ πενθέουσι ταύτας τὰς ἡμέρας.
59 Συμφέρονται δὲ ἄλλο τόδε τοῖσι Πέρσῃσι. ἐπεὰν ἀποθανόντος τοῦ βασιλῆος ἄλλος ἐνίστηται βασιλεὺς, οὗτος ὁ ἐσιὼν ἐλευθεροῖ ὅστις τι Σπαρτιητέων τῷ βασιλέϊ ἢ τῷ δημοσίῳ ὤφειλε· ἐν δ' αὖ Πέρσῃσι ὁ κατιστάμενος βασιλεὺς τὸν προσοφειλόμενον φόρον μετίει πάσῃσι
60 τῇσι πόλισι. Συμφέρονται δὲ καὶ τάδε Αἰγυπτίοισι Λακεδαιμόνιοι. οἱ κήρυκες αὐτέων καὶ αὐληταὶ καὶ μάγειροι ἐκδέκονται τὰς πατρωΐας τέχνας· καὶ αὐλητής τε αὐλητέω γίνεται, καὶ μάγειρος μαγείρου, καὶ κῆρυξ κήρυκος· οὐ κατὰ λαμπροφωνίην ἐπιθέμενοι ἄλλοι σφέας παρακληΐουσι, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια ἐπιτελέουσι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω γίνεται.

61 ΤΟΤΕ δὲ τὸν Κλεομένεα, ἐόντα ἐν τῇ Αἰγίνῃ, καὶ κοινὰ τῇ Ἑλλάδι ἀγαθὰ προσεργαζόμενον, ὁ Δημά-

gent. (59.) Etiam in hoc Lacedaemoniis convenit cum Persis, quod *defuncti regis successor* in regni sui auspiciis aere alieno liberat quemlibet Spartanum, qui vel regi vel publico aliquid debuit. Similiter enim apud Persas recens constitutus rex civitatibus omnibus tributum, quod nondum persolverunt, remittit. (60.) Cum Aegyptiis vero hoc commune Lacedaemonii habent, quod apud illos *praecones* et *tibicines* et *coqui* in patrias artes succedunt; et tibicen filius est tibicinis, coquus coqui, praeco praeconis: neque praeconis filium alius, ob vocis claritatem munus hoc ambiens, excludit; sed quilibet negotium suum patrio more exsequitur. Atque haec quidem ita se habent.

(61.) CLEOMENEM igitur, Aeginae tunc versan-

ρητος διέβαλε, οὐκ Αἰγινητέων οὕτω κηδόμενος, ὡς φθόνῳ καὶ ἄγῃ χρεώμενος. Κλεομένης δὲ, νοστήσας ἀπ' Αἰγίνης, ἐβούλευε τὸν Δημάρητον παῦσαι τῆς βασιληΐης, διὰ πρῆγμα τοιόνδε ἐπίβασιν ἐς αὐτὸν ποιεύμενος. Ἀρίστωνι βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ, καὶ γήμαντι γυναῖκας δύο, παῖδες οὐκ ἐγίνοντο. καὶ, οὐ γὰρ συνεγινώσκετο αὐτὸς τούτων εἶναι αἴτιος, γαμέει τρίτην γυναῖκα· ὧδε δὲ γαμέει. Ἦν οἱ φίλος τῶν Σπαρτιητέων ἀνὴρ, τῷ προσεκέετο τῶν ἀστῶν μάλιστα ὁ Ἀρίστων. τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἐτύγχανε ἐοῦσα γυνὴ καλλίστη μακρῷ τῶν ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν· καὶ ταῦτα μέντοι καλλίστη ἐξ αἰσχίστης γενομένη. Ἐοῦσαν γάρ μιν τὸ εἶδος φλαύρην, ἡ τροφὸς αὐτῆς, οἷα ἀνθρώπων τε ὀλβίων θυγατέρα, καὶ δυσειδέα ἐοῦσαν, πρὸς δὲ καὶ ὁρέουσα τοὺς

tem, et communi Graeciae bono navantem operam, quum accusasset *Demaratus*, non Aeginetis ille studens, sed invidia et odio ductus; tum vero Cleomenes, ex Aegina reversus, regiam dignitatem abrogandi Demarato consilium cepit; cuius exsequendi consilii haec res ei ansam occasionemque praebuit. *Aristoni*, Spartae régi, quum duas deinceps uxores duxisset, liberi ex his nulli prognati erant. Cuius rei non suam esse culpam existimans, tertiam duxit uxorem: duxit autem hoc modo. Erat illi amicus civis Spartanus, quo civium omnium familiarissime Ariston utebatur. Hic vir uxorem habuit longe formosissimam omnium quae Spartae erant mulierum: et ea quidem *formosissima ex deformissimâ* evaserat. Etenim quum turpis fuisset adspectu, nutrix illius, puellam ita deformem videns esse hominum opu-

γονέας συμφορὴν τὸ εἶδος αὐτῆς ποιευμένους, ταῦτα ἕκαστα μαθοῦσα, ἐπιφράζεται τοιάδε. ἐφόρεε αὐτὴν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην ἐς τὸ τῆς Ἑλένης ἱρόν· τὸ δ' ἐστι ἐν τῇ Θεράπνῃ καλευμένῃ, ὕπερθε τοῦ Φοιβηΐου ἱροῦ. ὅκως δὲ ἐνείκειε ἡ τροφὸς, πρός τε τὤγαλμα ἵστα, καὶ ἐλίσσετο τὴν θεὸν ἀπαλλάξαι τῆς δυσμορφίης τὸ παιδίον. καὶ δή κοτε ἀπιούσῃ ἐκ τοῦ ἱροῦ τῇ τροφῷ γυναῖκα λέγεται ἐπιφανῆναι· ἐπιφανεῖσαν δὲ, ἐπείρεσθαί μιν ὅ τι φέρει ἐν τῇ ἀγκάλῃ· καὶ τὴν φράσαι, ὡς παιδίον φορέει. τὴν δὲ κελεῦσαί οἱ δέξαι· τὴν δὲ οὐ φάναι· ἀπειρῆσθαι γάρ οἱ ἐκ τῶν γειναμένων μηδενὶ ἐπιδεικνύναι· τὴν δὲ πάντως ἑωυτῇ κελεύειν ἐπιδεῖξαι. ὁρῶσαν δὲ τὴν γυναῖκα περὶ πολλοῦ ποιευμένην ἰδέσθαι, οὕτω δὴ τὴν

lentorum filiam, vidensque parentes illius in magna calamitate ponere turpem filiolae formam, haec animadvertens nutrix, tale inivit consilium. Quotidie gestabat eam in *Helenae templum*, quod est in loco qui Therapna vocatur, supra Phoebeum templum. Quoties autem puellam eo gestasset, statuebat illam ante deae simulacrum, supplexque rogabat deam, ut *deformitate liberare puellam vellet.* Iam die quodam, quum templo egrederetur nutrix, adparuisse ei dicitur mulier, quaerens ex ea *quid esset quod in ulnâ gestaret?* Cui quum illa respondisset, *puellam se gestare*, rogasse mulierem, ut *sibi monstraret puellam.* Neganti nutrici, dicentique *vetitum sibi a parentibus esse ne cuiquam eam monstraret*, etiam atque etiam hanc institisse, ut *sibi ostenderet.* Tum nutricem, ut vidit plurimum interesse mulieris videre puellam, ita denique illi osten-

τροφὸν δεῖξαι τὸ παιδίον· τὴν δὲ καταψῶσαν τοῦ παι-
δίου τὴν κεφαλὴν, εἶπαι, ὡς καλλιστεύσει πασέων τῶν
ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν. ἀπὸ μὲν δὴ ταύτης τῆς ἡμέρης
μεταπεσέειν τὸ εἶδος. Γαμέει δὲ δή μιν ἐς γάμου ὥρην
ἀπικομένην Ἄγητος ὁ Ἀλκείδεω, οὗτος δὴ ὁ τοῦ Ἀρί-
στωνος φίλος. Τὸν δὲ Ἀρίστωνα ἔκνιζε ἄρα τῆς γυ- 62
ναικὸς ταύτης ὁ ἔρως· μηχανᾶται δὴ τοιάδε. αὐτός τε
τῷ ἑταίρῳ τοῦ ἦν ἡ γυνὴ αὕτη, ὑποδέκεται δωτίνην δώ-
σειν τῶν ἑωυτοῦ πάντων ἓν τὸ ἂν αὐτὸς ἐκεῖνος ἕληται,
καὶ τὸν ἑταῖρον ἑωυτῷ ἐκέλευε ὡσαύτως τὴν ὁμοίην δι-
δόναι. ὁ δὲ, οὐδὲν φοβηθεὶς ἀμφὶ τῇ γυναικὶ, ὁρέων
ἐοῦσαν καὶ Ἀρίστωνι γυναῖκα, καταινέει ταῦτα· ἐπὶ
τούτοισι δὲ ὅρκους ἐπήλασαν. μετὰ δὲ, αὐτός τε ὁ Ἀρί-
στων ἔδωκε τοῦτο, ὅ τι δὴ ἦν, τὸ εἵλετο τῶν κειμηλίων
τῶν Ἀρίστωνος ὁ Ἄγητος· καὶ αὐτὸς, τὴν ὁμοίην ζητέων

disse; et hanc, tacto puellae capite, dixisse, *formae praestantiâ superaturam eam Spartanas omnes mulieres.* Atque inde ab illo ipso die mutatam esse eius formam. Hanc igitur, ubi nubilis facta est, in matrimonium duxit Agetus, hic quem dixi Aristonis amicus. (62.) Cuius mulieris amore urens *Ariston,* talem iniit rationem. Amico, cuius haec uxor erat, recipit ipse, *dono ei se daturum quamcumque rerum suarum omnium ille selegisset,* iubetque amicum, ut *parem sibi referat gratiam.* Et ille, nihil de uxore sua veritus, quum videret esse etiam Aristoni uxorem, in conditionem consensit: atque in hoc ipsum mutuis se iuramentis ambo obligarunt. Deinde *Ariston* dedit illi pretiosissimum nescio quod cimeliorum suorum, quod selegerat Agetus: et ipse,

φέρεσθαι παρ' ἐκείνου, ἐνθαῦτα δὴ τοῦ ἑταίρου τὴν γυ-
ναῖκα ἐπειρᾶτο ἀπάγεσθαι. ὁ δὲ, πλὴν τούτου μούνου
τὰ ἄλλα, ἔφη, καταινέσαι· ἀναγκαζόμενος μέντοι τῷ τε
ὅρκῳ, καὶ τῆς ἀπάτης τῇ παραγωγῇ, ἀπίει ἀπάγε-
63 σθαι. Οὕτω μὲν δὴ τὴν τρίτην ἐσηγάγετο γυναῖκα ὁ
Ἀρίστων, τὴν δευτέρην ἀποπεμψάμενος. ἐν δέ οἱ χρό-
νῳ ἐλάσσονι, καὶ οὐ πληρώσασα τοὺς δέκα μῆνας, ἡ
γυνὴ αὕτη, τίκτει τοῦτον δὴ τὸν Δημάρητον. καί τις οἱ
τῶν οἰκετέων ἐν θώκῳ κατημένῳ μετὰ τῶν ἐφόρων,
ἐξαγγέλλει ὥς οἱ παῖς γέγονε. ὁ δὲ, ἐπιστάμενός τε
τὸν χρόνον τῷ ἠγάγετο τὴν γυναῖκα, καὶ ἐπὶ δακτύλων
συμβαλλεόμενος τοὺς μῆνας, εἶπε ἀπομόσας· „Οὐκ
ἂν ἐμὸς εἴη." Τοῦτο ἤκουσαν μὲν οἱ ἔφοροι· πρῆγμα
μέντοι οὐδὲν ἐποιήσαντο τὸ παραυτίκα. ὁ δὲ παῖς αὔξε-
το, καὶ τῷ Ἀρίστωνι τὸ εἰρημένον μετέμελε· παῖδα γὰρ

par ab illo sibi referri postulans, ibi tunc uxorem amici conatus est secum abducere. At ille, *in omnia alia, hoc uno excepto, se consensisse,* ait: verum tamen quum iuramento esset obstrictus, doloque circumventus, abduci eam passus est. (63.) Ita igitur tertiam uxorem, repudiatâ secundâ, *Ariston* duxit. Eique haec eadem mulier intra tempus iusto brevius, decimo nondum expleto mense, peperit hunc, de quo hic agitur, *Demaratum:* et Aristoni tunc in consessu ephororum sedenti unus e famulis nunciavit, *natum ei esse filium.* At ille, memor temporis quo duxerat uxorem, et digitis numerum iniens mensium, interposito iureiurando ait, *Hic meus esse non potest.* Idque audiverant ephori: nec tamen statim curae admodum illis fuerat id verbum. Post-

τὸν Δημάρητον ἐς τὰ μάλιστά οἱ ἐνόμισε εἶναι. Δημά-
ρητον δὲ αὐτῷ οὔνομα ἔθετο, διὰ τόδε· πρότερον τουτέων,
πανδημεὶ Σπαρτιῆται Ἀρίστωνι, ὡς ἀνδρὶ εὐδοκιμέοντι
διὰ πάντων δὴ τῶν βασιλήων τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ γενο-
μένων, ἀρὴν ἐποιήσαντο παῖδα γενέσθαι· διὰ τοῦτο μέν
οἱ τὸ οὔνομα Δημάρητος ἐτέθη. Χρόνου δὲ προϊόντος, 64
Ἀρίστων μὲν ἀπέθανε, Δημάρητος δὲ ἔσχε τὴν βασι-
ληΐην. ἔδεε δὲ, ὡς ἔοικε, ἀνάπυστα γενόμενα ταῦτα κα-
ταπαῦσαι Δημάρητον τῆς βασιληΐης, διὰ τὰ Κλεο-
μένεϊ διεβλήθη μεγάλως, πρότερόν τε, ὁ Δημάρητος,
ἀπαγαγὼν τὴν στρατιὴν ἐξ Ἐλευσῖνος, καὶ δὴ καὶ τότε,
ἐπ᾽ Αἰγινητέων τοὺς μηδίσαντας διαβάντος Κλεομένεος.
Ὁρμηθεὶς ὦν ἀποτίνυσθαι ὁ Κλεομένης, συντίθεται Λευ- 65
τυχίδῃ τῷ Μενάρεος τοῦ Ἄγιος, ἐόντι οἰκίης τῆς αὐτῆς

quam vero adolevit puer, dicti poenituit Aristonem; etenim quam maxime suum esse filium Demaratum existimabat: et nomen *Demaratum* [id est, *Votis populi expetitum*] hac caussa ei imposuit, quod antea Spartani publice susceptis pro Aristone votis, ut viro omnium ante id tempus regum probatissimo, deos erant precati, ut filius ei nasceretur. (64.) Succedente tempore e vita discessit Ariston, et *Demaratus* regnum suscepit. Fuisse autem videtur in fatis, ut ista res, quum comperta fuisset, regno exueret Demaratum, eo quod magnum in odium incurrerat Cleomenis, primum, exercitu Eleusi abducto, deinde (ut dixi) tunc, quum Cleomenes in Aeginam traiecisset adversus hos qui cum Medis sentiebant. (65.) Itaque ulcisci eum cupiens *Cleomenes*, paciscitur cum *Leotychide*, Menaris filio, Agidis nepoti, in hanc

Δημαρήτῳ, ἐπ' ᾧ τε, ἢν αὐτὸν καταστήσῃ βασιλῆα ἀντὶ Δημαρήτου, ἕψεταί οἱ ἐπ' Αἰγινήτας. ὁ δὲ Λευτυχίδης ἦν ἐχθρὸς τῷ Δημαρήτῳ μάλιστα γεγονὼς διὰ πρῆγμα τοιόνδε. ἁρμοσαμένου Λευτυχίδεω Πέρκαλον τὴν Χίλωνος τοῦ Δημαρμένου θυγατέρα, ὁ Δημάρητος ἐπιβουλεύσας, ἀποστερεῖ Λευτυχίδεα τοῦ γάμου, φθάσας αὐτὸς τὴν Πέρκαλον ἁρπάσας, καὶ σχὼν γυναῖκα. κατὰ τοῦτο μὲν τῷ Λευτυχίδῃ ἡ ἔχθρη ἡ ἐς τὸν Δημάρητον ἐγεγόνεε· τότε δὲ, ἐκ τῆς Κλεομένεος προθυμίης, ὁ Λευτυχίδης κατόμνυται Δημαρήτου, φὰς „αὐτὸν οὐκ ἱκνεομένως βασιλεύειν Σπαρτιητέων, οὐκ ἐόντα παῖδα Ἀρίστωνος.“ μετὰ δὲ τὴν κατωμοσίην ἐδίωκε, ἀνασώζων ἐκεῖνο τὸ ἔπος, τὸ εἶπε Ἀρίστων τότε, ὅτε οἱ ἐξήγγειλε ὁ οἰκέτης παῖδα γεγονέναι, ὁ δὲ, συμβαλλεόμε-

conditionem, ut ille, suâ operâ rex creatus in locum Demarati, ipsum sequeretur adversus Aeginetas. Fuerat autem *Leotychides* inimicus Demarati, hac maxime de caussa; quod, quum Percalum, Chilonis filiam, neptin Demarmeni, sibi desponsasset, Demaratus per insidias nuptiis illis frustratus erat Leotychidem, praereptamque illi Percalum ipse duxerat uxorem. Haec quum fuisset inimicitiarum Leotychidis adversus Demaratum origo, tunc a Cleomene sollicitatus *Leotychides*, iurat contra *Demaratum*, dicens, *non legitime illum regem esse Spartanorum, nec enim filium esse Aristonis.* Deinde, post interpositum hoc iuramentum, iudicio eum est persecutus, in memoriam revocans verbum istud, quod Aristoni tunc exciderat, quum ei famulus recens natum renunciasset filium; ubi numero inito mensium

νος τοὺς μῆνας, ἀπόμοσε, φὰς „οὐκ ἑωυτοῦ εἶναι.“
τούτου δὴ ἐπιβατεύων τοῦ ῥήματος ὁ Λευτυχίδης, ἀπέ-
φαινε τὸν Δημάρητον οὔτε ἐξ Ἀρίστωνος γεγονότα, οὔτε
ἱκνευμένως βασιλεύοντα Σπάρτης, τοὺς ἐφόρους μάρ-
τυρας παρεχόμενος κείνους, οἳ τότε ἔτυχον πάρεδροί τε
ἐόντες καὶ ἀκούσαντες ταῦτα Ἀρίστωνος. Τέλος δὲ, 66
ἐόντων περὶ αὐτέων νεικέων, ἔδοξε Σπαρτιήτῃσι ἐπείρε-
σθαι τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι „εἰ Ἀρίστωνος εἴη
παῖς ὁ Δημάρητος.“ Ἀνωΐστου δὲ γενομένου ἐκ προνοίης
τῆς Κλεομένεος ἐς τὴν Πυθίην, ἐνθαῦτα προσποιέεται
Κλεομένης Κόβωνα τὸν Ἀριστοφάντου, ἄνδρα ἐν Δελ-
φοῖσι δυναστεύοντα μέγιστον. ὁ δὲ Κόβων Περίαλλαν
τὴν πρόμαντιν ἀναπείθει, τὰ Κλεομένης ἐβούλετο λέγε-
σθαι, λέγειν. οὕτω δὴ ἡ Πυθίη, ἐπειρωτώντων τῶν θεο-

iurans dixerat, *non esse illum filium suum.* Huic verbo insistens *Leotychides* declaravit *Demaratum nec Aristone genitum, nec legitime regnantem Spartae;* testes advocans eosdem ephoros, qui tum cum illo sederant in consilio, et verbum istud ex ore Aristonis audierant. (66.) Postremo, quum ea de re exstitissent rixae, placuit Spartanis ex Delphico oraculo quaerere, *an Aristonis filius esset Demaratus?* Quod quum de industria ita decernendum curasset *Cleomenes*, ut de ea re ad Pythiam referretur; tum vero idem Cleomenes Cobonem sibi conciliavit, Aristophanti filium, virum maxima apud Delphenses auctoritate; qui Periallae prophetissae persuasit, ut ea diceret, quae Cleomenes dici volebat. Ita igitur interrogantibus his, qui ad consulendum oraculum missi erant, respondit Pythia, *non esse*

πρέπων, ἔκρινε μὴ Ἀρίστωνος εἶναι Δημάρητον παῖδα. Ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ ἀνάπυστα ἐγένετο ταῦτα, καὶ Κόβων τε ἔφυγε ἐκ Δελφῶν, καὶ Περίαλλα ἡ πρόμαντις ἐπαύσθη τῆς τιμῆς.

67 Κατὰ μὲν δὴ Δημαρήτου τὴν κατάπαυσιν τῆς βασιληΐης οὕτω ἐγένετο. Ἔφευγε δὲ Δημάρητος ἐκ Σπάρτης ἐς Μήδους ἐκ τοιοῦδε ὀνείδεος. μετὰ τῆς βασιληΐης τὴν κατάπαυσιν ὁ Δημάρητος ἦρχε αἱρεθεὶς ἀρχήν. ἦσαν μὲν δὴ γυμνοπαιδίαι· θεωμένου δὲ τοῦ Δημαρήτου, ὁ Λευτυχίδης, γεγονὼς ἤδη αὐτὸς βασιλεὺς ἀντ' ἐκείνου, πέμψας τὸν θεράποντα, ἐπὶ γέλωτί τε καὶ λάσθῃ εἰρώτα τὸν Δημάρητον „ὁκοῖόν τι εἴη τὸ ἄρχειν μετὰ τὸ βασιλεύειν.“ ὁ δὲ, ἀλγήσας τῷ ἐπειρωτήματι, εἶπε φὰς „αὐτὸς μὲν ἀμφοτέρων ἤδη πεπειρῆσθαι, κεῖνον δὲ, οὔ· τὴν μέντοι ἐπειρώτησιν ταύτην ἄρ-

Aristonis filium Demaratum. Attamen postero tempore comperta ea fraus est, et Cobon Delphis profugit, prophetissae vero abrogatum est munus.

(67.) Hoc igitur modo abrogata Demarato regia dignitas est. Deinde vero, relictâ Spartâ, ad Medos profugit *Demaratus*, ob contumeliam huiusmodi. Postquam regno fuit exutus, ad gerendum magistratum erat eleotus. Quumque esset solenne ludicrum, quod *Gymnopaedias* vocant, *Leotyohides*, rex iam creatus in Demarati locum, risus et contumeliae caussa misso famulo ad *Demaratum*, qui et ipse spectator aderat, quaesivit ex eo, *quale-nam illi videretur, hunc gerere magistratum post regiam dignitatem?* Cui ille, indignatus interrogatione, respondit, *se quidem utrumque esse expertum, nec*

ξειν Λακεδαιμονίοισι ἢ μυρίης κακότητος, ἢ μυρίης εὐδαιμονίης." Ταῦτα δὲ εἴπας, καὶ κατακαλυψάμενος, ἤιε ἐκ τοῦ θεήτρου ἐς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία· αὐτίκα δὲ παρασκευασάμενος, ἔθυε τῷ Διῒ βοῦν· θύσας δὲ, τὴν μητέρα ἐκάλεσε. Ἀπικομένῃ δὲ τῇ μητρὶ ἐσθεὶς ἐς τὰς 68 χεῖρας οἱ τῶν σπλάγχνων, κατικέτευε, λέγων τοιάδε· „Ὦ μῆτερ, θεῶν σε τῶν τε ἄλλων καταπτόμενος ἱκετεύω, καὶ τοῦ Ἑρκείου Διὸς τοῦδε, φράσαι μοι τὴν ἀληθηΐην, τίς μευ ἐστὶ πατὴρ ὀρθῷ λόγῳ. Λευτυχίδης μὲν γὰρ ἔφη ἐν τοῖσι νείκεσι λέγων, κυέουσάν σε ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς, οὕτω ἐλθεῖν παρὰ Ἀρίστωνα· οἱ δὲ καὶ τὸν ματαιότερον λόγον λέγοντες, φασί σε ἐλθεῖν παρὰ τῶν οἰκετέων τὸν ὀνοφορβὸν, καὶ ἐμὲ εἶναι ἐκείνου παῖδα. Ἐγὼ ὦν σε μετέρχομαι τῶν θεῶν,

vero illum: caeterum interrogationem hanc Lacedaemoniis aut infinitae calamitatis, aut infinitae felicitatis fore initium. His dictis, velatâ facie theatro egressus, domum suam abiit: ibique protinus, praeparatis rebus necessariis, Iovi bovem immolavit, et eo maetato vocavit matrem. (68.) Quae postquam advenit, datâ in manus illius extorum parte victimae, supplex eam *Demaratus* adlocutus est his verbis: *Mater, et alios omnes deos testatus, et hunc Herceum* [id est, *domus nostrae praesidem*] *Iovem, oro te atque obsecro, ut verum mihi dicas, quis ex rei veritate pater sit meus. Leotychides enim in litis contentione dixit, gravidam te ex priori viro congressam esse cum Aristone: qui vero contumeliosiorem rumorem sequuntur, aiunt enim servo asinario te esse congressam, et illius*

„εἰπεῖν τὠληθές. οὔτε γὰρ, εἴ περ πεποίηκάς τι τῶν „λεγομένων, μούνη δὴ πεποίηκας, μετὰ πολλέων δέ· „ὅ τε λόγος πολλὸς ἐν Σπάρτῃ, ὡς Ἀρίστωνι σπέρ-„μα παιδοποιὸν οὐκ ἐνῆν· τεκεῖν γὰρ ἄν οἱ καὶ τὰς προ-
69 „τέρας γυναῖκας.“ Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔλεγε. Ἡ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Ὦ παῖ, ἐπεί τε με λιτῇσι μετέρ-„χεαι εἰπεῖν τὴν ἀληθηΐην, πᾶν ἐς σὲ κατειρήσεται „τὠληθές. ὥς με ἠγάγετο Ἀρίστων ἐς ἑωυτοῦ, νυκτὶ „τρίτῃ ἀπὸ τῆς πρώτης ἦλθέ μοι φάσμα εἰδόμενον „Ἀρίστωνι. συνευνηθὲν δὲ, τοὺς στεφάνους, οὓς εἶχε, „ἐμοὶ περιετίθει. καὶ τὸ μὲν οἰχώκεε, ἧκε δὲ μετὰ ταῦ-„τα Ἀρίστων. ὡς δέ με εἶδε ἔχουσαν στεφάνους, εἰρώ-„τα τίς εἴη ὅ μοι δούς· ἐγὼ δὲ ἐφάμην, ἐκεῖνον. ὁ δὲ „οὐκ ὑπεδέκετο· ἐγὼ δὲ κατωμνύμην, φαμένη αὐτὸν

me esse filium. Quare te egò per Deos obsecro, verum mihi dicas. Nam et, si quid tale, quale dicunt, fecisti, non tu sola fecisti, sed multis cum aliis mulieribus: et pervulgata quoque Spartae fama est, prolificum semen non fuisse Aristoni; alioqui priores etiam uxores parituras fuisse. Haec igitur ille dixit. (69.) Cui mater his verbis respondit. *Fili, quoniam me supplex oras ut verum dicam, omnem tibi rem ex vero aperiam. Postquam me pater tuus domum duxit, tertiâ nocte a primâ venit ad me simulacrum simile Aristoni: quod quum mecum concubuisset, coronas mihi, quas habebat, imposuit. Illud postquam abiit, venit deinde Ariston; qui me videns coronis ornatam, interrogavit quis illas mihi dedisset: et ego dixi, ipsum. Quod ubi abnuit ille, iurata*

„οὐ καλῶς ποιέειν ἀπαρνεύμενον· ὀλίγον γάρ τι πρό-
„τερον ἐλθόντα καὶ συνευνηθέντα, δοῦναί μοι τοὺς στε-
„φάνους. ὁρέων δέ με κατομνυμένην ὁ Ἀρίστων, ἔμαθε
„ὡς θεῖον εἴη τὸ πρῆγμα. καὶ τοῦτο μὲν, οἱ στέφανοι
„ἐφάνησαν ἐόντες ἐκ τοῦ ἡρωΐου τοῦ παρὰ τῇσι θύρῃσι
„τῇσι αὐλείῃσι ἱδρυμένου. (τὸ καλέουσι Ἀστραβάκου·)
„τοῦτο δὲ, οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν τοῦτον ἥρωα ἀναίρεον
„εἶναι. Οὕτω δὴ, ὦ παῖ, ἔχεις πᾶν ὅσον τι καὶ βού-
„λεαι πυθέσθαι. ἢ γὰρ ἐκ τοῦ ἥρωος τούτου γέγονας,
„καί τοι πατήρ ἐστι Ἀστράβακος ὁ ἥρως, ἢ Ἀρίστων·
„ἐν γάρ σε τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀναιρέομαι. Τῇ δέ σευ μά-
„λιστα κατάπτονται οἱ ἐχθροὶ, λέγοντες ὡς αὐτὸς ὁ
„Ἀρίστων, ὅτε αὐτῷ σὺ ἠγγέλθης γεγενημένος, πολ-
„λῶν ἀκουόντων οὐ φήσειε σε ἑωυτοῦ εἶναι· τὸν χρόνον

equidem respondi, non recte eum facere qui rem perneget; paullo enim ante venisse ipsum, meeumque concubuisse, ac deinde has mihi coronas dedisse. Tum me videns Ariston iureiurando rem confirmare, intellexit divinitus haec accidisse. Nam et coronas illas adparebat esse ex herois aedicula quae est ad ianuam aulae nostrae; (Astrabaci aedem vocant:) *et, esse hunc ipsum Heroëm, pronunciarunt vates. Ita igitur, fili, rem totam habes, quam scire cupis. Nam; aut ex hoc heroë genitus es, et pater tuus Astrabacus heros est, aut Ariston: ea ipsa enim noete te concepi. Caeterum, quo argumento te maxime adgrediuntur inimici, dicentes, ipsum Aristonem, quum ei te natum esse nunciaretur, audientibus multis negasse suum te esse filium, quoniam iustum tempus decem men-*

„γὰρ, τοὺς δέκα μῆνας, οὐδέ κω ἐξήκειν· ἀϊδρείῃ τῶν
„τοιούτων κεῖνος τοῦτο ἀπέρριψε τὸ ἔπος. τίκτουσι γὰρ
„γυναῖκες καὶ ἐννεάμηνα καὶ ἑπτάμηνα, καὶ οὐ πᾶ-
„σαι δέκα μῆνας ἐκτελέσασαι· ἐγὼ δὲ σὲ, ὦ παῖ,
„ἑπτάμηνον ἔτεκον. ἔγνω δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρίστων οὐ
„μετὰ πολλὸν χρόνον, ὡς ἀνοίῃ τὸ ἔπος ἐκβάλοι τοῦ-
„το. λόγους δὲ ἄλλους περὶ γενέσιος τῆς σεωυτοῦ μὴ
„δέκεο· τὰ γὰρ ἀληθέστατα πάντα ἀκήκοας. ἐκ δὲ
„ὀνοφορβῶν αὐτῷ τε Λευτυχίδῃ καὶ τοῖσι ταῦτα λέ-
„γουσι τίκτοιεν αἱ γυναῖκες παῖδας.“ Ἡ μὲν δὴ ταῦτα
70 ἔλεγε. Ὁ δὲ, πυθόμενός τε τὰ ἐβούλετο, καὶ ἐπόδια λαβὼν, ἐπορεύετο ἐς Ἦλιν· τῷ λόγῳ φὰς, ὡς ἐς Δελφοὺς, χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ, πορεύεται. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὑποτοπηθέντες Δημάρητον δρησμῷ ἐπιχειρέειν,

LXIX. 30. ἀνοίῃ. *ἀγνοίῃ corrigunt viri docti.*

sium nondum esset completum; id verbum illi inscitiâ talium rerum exciderat. Pariunt enim mulieres etiam novem mensium foetus, atque etiam septem mensium, neque cunctae decimum complent mensem: et ego te, fili, septimo mense peperi. Agnovitque etiam paullo post ipse Ariston, per inscitiam sibi verbum illud excidisse. Alios autem de nativitate tua rumores procul habe: nam verissima omnia audivisti. Ex asinariis vero Leotychidi ipsi et aliis, qui hoc narrant, liberos pariant uxores. Haec mater locuta est. (70.) ***Demaratus*** vero, postquam quae voluerat cognovit, sumto viatico, Elidem profectus est; speciem prae se ferens tamquam Delphos petens, ubi consuleret oraculum. Lacedaemonii vero, suspicati fugam capessere Demaratum, persecuti sunt eum. Sed, priusquam hi

ἐδίωκον. καί κως ἔφθη ἐς Ζάκυνθον διαβὰς ὁ Δημάρητος ἐκ τῆς Ἤλιδος· ἐπιδιαβάντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τε ἅπτοντο, καὶ τοὺς θεράποντας αὐτὸν ἀπαιρέοντο. μετὰ δέ, οὐ γὰρ ἐξεδίδοσαν αὐτὸν οἱ Ζακύνθιοι, ἐνθεῦτεν διαβαίνει ἐς τὴν Ἀσίην παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε αὐτὸν μεγαλωστὶ, καὶ γῆν τε καὶ πόλις ἔδωκε. Οὕτω ἀπίκετο ἐς τὴν Ἀσίην Δημάρητος, καὶ τοιαύτῃ χρησάμενος τύχῃ· ἄλλα τε Λακεδαιμονίοισι συχνὰ ἔργοισί τε καὶ γνώμῃσι ἀπολαμπρυνθεὶς, ἐν δὲ δὴ καὶ Ὀλυμπιάδα σφι, ἀνελόμενος τεθρίππῳ, προσέβαλε, μοῦνος τοῦτο πάντων δὴ τῶν γενομένων βασιλήων ἐν Σπάρτῃ ποιήσας.

Λευτυχίδης δὲ ὁ Μενάρεος, Δημαρήτου καταπαυ- 71
σθέντος, διεδέξατο τὴν βασιληΐην. καί οἱ γίνεται παῖς Ζευξίδημος, τὸν δὴ Κυνίσκον μετεξέτεροι Σπαρτιητέων

Elidem pervenerunt, Zacynthum ille traiecerat. Quo quum etiam Lacedaemonii traiecissent, et ipsi Demarato iniecerunt manus, et famulos ei abstraxerunt. At ille, quum non dedidissent eum Zacynthii, in Asiam deinde ad regem *Darium* transgressus est: et rex eum munifice excepit, et terrâ et oppidis donavit. Ista igitur ratione, et tali fortunâ usus, *in Asiam* pervenit *Demaratus*, postquam et aliis multis factis pariter atque consiliis inter Lacedaemonios claruisset, et Olympicâ victoriâ, quam quadrigarum curriculo reportavit, civitatem ornasset, unus ex omnibus Spartae regibus cui id contigerit.

(71.) *Leotychides* vero, Menaris filius, in regnum Demarato successit. Cuius filius Zeuxidemus, quem Spartanorum nonnulli Cyniscum nominabant, reg-

ἐκάλεον. οὗτος ὁ Ζευξίδημος οὐκ ἐβασίλευσε Σπάρτης· πρὸ Λευτυχίδεω γὰρ τελευτᾷ, λιπὼν παῖδα Ἀρχίδημον. Λευτυχίδης δὲ στερηθεὶς Ζευξιδήμου, γαμέει δευτέρην γυναῖκα Εὐρυδάμην, ἐοῦσαν Μενίου μὲν ἀδελφεήν, Διακτορίδεω δὲ θυγατέρα· ἐκ τῆς οἱ ἔρσεν μὲν γίνεται οὐδέν, θυγάτηρ δὲ Λαμπιτώ· τὴν Ἀρχίδημος ὁ Ζευξιδήμου γαμέει, δόντος αὐτῷ Λευτυχίδεω.

72 Οὐ μὲν οὐδὲ Λευτυχίδης κατεγήρα ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ τίσιν τοιήνδε τινὰ Δημαρήτῳ ἐξέτισε. ἐστρατήγησε Λακεδαιμονίοισι ἐς Θεσσαλίην· παρεὸν δέ οἱ ὑποχείρια πάντα ποιήσασθαι, ἐδωροδόκησε ἀργύριον πολύ. ἐπ' αὐτοφώρῳ δὲ ἁλοὺς, αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐπικατήμενος χειρίδι πλέῃ ἀργυρίου, ἔφυγε ἐκ Σπάρτης, ὑπὸ δικαστήριον ὑπαχθείς· καὶ τὰ οἰκία οἱ κατεσκάφη· ἔφυγε δὲ

num Spartae non est adeptus: obierat enim ante Leotychidem, relicto filio *Archidamo*. Mortuo autem Zeuxidemo, alteram uxorem duxit Leotychides Eurydamen, Menii sororem, Diactoridis filiam: ex qua quidem nulla ei mascula proles nata est, sed filia, nomine *Lampito;* quam duxit *Archidamus*, Zeuxidemi filius, a Leotychide sibi elocatam. (72.) Nec vero Spartae senectutem traduxit *Leotychides*, sed talem quamdam poenam dedit Demarato. Quum dux esset copiarum Laconicarum in Thessalia, potuissetque omnia armis subigere, ingentibus pecuniis corrumpi se passus est. Cuius criminis compertus, quum in ipsis castris insidens manicae pecunia plenae esset deprehensus, in iudicium delatus exsilio multatus est, et aedes eius in urbe dirutae: itaque Tegeae

ἐς Τεγέην, καὶ ἐτελεύτησε ἐν ταύτῃ. ταῦτα μὲν δὴ ἐγέ-
νετο χρόνῳ ὕστερον.

Τότε δὲ ὡς τῷ Κλεομένεϊ εὐωδώθη τὸ ἐς τὸν Δημά- 73
ρητον πρῆγμα, αὐτίκα παραλαβὼν Λευτυχίδεα, ἤιε
ἐπὶ τοὺς Αἰγινήτας, δεινόν τινά σφι ἔγκοτον διὰ τὸν προ-
πηλακισμὸν ἔχων. οὕτω δὴ οὔτε οἱ Αἰγινῆται, ἀμφο-
τέρων τῶν βασιλήων ἡκόντων ἐπ' αὐτοὺς, ἐδικαίευν ἔτι
ἀντιβαίνειν· ἐκεῖνοί τε, ἐπιλεξάμενοι ἄνδρας δέκα Αἰγι-
νητέων, τοὺς πλείστου ἀξίους καὶ πλούτῳ καὶ γένεϊ,
ἦγον, καὶ ἄλλους, καὶ δὴ καὶ Κριόν τε τὸν Πολυκρί-
του, καὶ Κάσαμβον τὸν Ἀριστοκράτεος, οἵπερ εἶχον μέ-
γιστον κράτος. ἀγαγόντες δέ σφεας ἐς γῆν τὴν Ἀττι-
κὴν, παραθήκην παρατίθενται ἐς τοὺς ἐχθίστους Αἰγινή-
τῃσι Ἀθηναίους. Μετὰ δὲ ταῦτα, Κλεομένεα, ἐπάϊ- 74

exsulavit, ibique vitam finivit. Sed haec quidem postero tempore acta sunt.

(73.) Tunc vero, postquam *Cleomeni* ex sententia successerat res in Demaratum suscepta, protinus ille, adsumto *Leotychide*, adversus Aeginetas ire contendit, propter illatam sibi contumeliam vehementer illis iratus. Iam igitur *Aeginetae*, quum ambo simul reges adversus illos venissent, non amplius repugnandum sibi esse existimarunt: et illi selectos ex Aeginetis decem viros, divitiis et genere prae caeteris eminentes abduxerunt, in his *Crium* Polycriti filium, et Casambum Aristocratis, qui plurimum potestate valebant. Hos igitur, in Atticam terram abductos, veluti depositum tradiderunt *Atheniensibus*, acerrimis hostibus Aeginetarum. (74.) Sed post haec *Cleomenes*, quum compertae interim fuissent

στεν γενόμενον κακοτεχνήσαντα ἐς Δημάρητον, δεῖμα ἔλαβε Σπαρτιητέων, καὶ ὑπεξέσχε ἐς Θεσσαλίην. ἐνθεῦτεν δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀρκαδίην, νεώτερα ἔπρησσε πρήγματα, συνιστὰς τοὺς Ἀρκάδας ἐπὶ τῇ Σπάρτῃ, ἄλλους τε ὅρκους προσάγων σφι, ἦ μὲν ἕψεσθαί σφεας αὐτῷ τῇ ἂν ἐξηγῆται· καὶ δὴ καὶ ἐς Νώνακριν πόλιν πρόθυμος ἦν τῶν Ἀρκάδων τοὺς προεστεῶτας ἀγινέων, ἐξορκοῦν τὸ Στυγὸς ὕδωρ. ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλι λέγεται εἶναι ὑπ' Ἀρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ. καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι. ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον, ἐκ πέτρης στάζει ἐς ἄγκος· τὸ δὲ ἄγκος αἱμασιῆς τις περιθέει κύκλος. ἡ δὲ Νώνακρις, ἐν τῇ ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει
75 ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς Ἀρκαδίης πρὸς Φενεῷ. Μαθόντες δὲ Λακεδαιμόνιοι Κλεομένεα ταῦτα πρήσσοντα, κατῆγον αὐτὸν, δείσαντες, ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι ἐς Σπάρ-

malae artes, quibus adversus Demaratum usus erat; metu Spartanorum in Thessaliam secessit. Inde vero in Arcadiam reversus, novas res moliens, *Arcadas* adversus Spartanos sollicitavit, quum aliis iuramentis illos adstringens, *ut se, quocumque duceret, sequerentur,* tum etiam in animo habens proceres Arcadum, in Nonacrin oppidum ductos, iureiurando *per Stygis aquam* adigere. Nam in hoc ipso oppido perhibent Arcades esse Stygis aquam. Est autem illa huiusmodi: exigua adparet aqua, ex petra stillans in locum concavum, maceriâ undique cinctum. *Nonacris* autem, in qua hic fons conspicitur, Arcadiae oppidum est prope Pheneum. (75.) Lacedaemonii vero, ubi cognoverunt quid moliretur *Cleomenes*, veriti rei exitum, Spartam eum revocarunt, et in

την, τοῖσι καὶ πρότερον ἦρχε. Κατελθόντα δὲ αὐτὸν, αὐτίκα ὑπέλαβε μανίη νοῦσος, ἐόντα καὶ πρότερον ὑπομαργότερον· ὅκως γὰρ τεῳ ἐντύχοι Σπαρτιητέων, ἐνέχραυε ἐς τὸ πρόσωπον τὸ σκῆπτρον. ποιεῦντα δὲ αὐτὸν ταῦτα, καὶ παραφρονήσαντα, ἔδησαν οἱ προσήκοντες ἐν ξύλῳ. ὁ δὲ, δεθεὶς, τὸν Φύλακον μουνωθέντα ἰδὼν τῶν ἄλλων, αἴτεε μάχαιραν· οὐ βουλομένου δὲ τὰ πρῶτα τοῦ Φυλάκου διδόναι, ἀπείλεε τά μιν αὖτις ποιήσειε· ἐς ὃ δείσας τὰς ἀπειλὰς ὁ Φύλακος, ἦν γὰρ τῶν τις εἱλωτέων, διδοῖ οἱ μάχαιραν. Κλεομένης δὲ παραλαβὼν τὸν σίδηρον, ἄρχετο ἐκ τῶν κνημέων ἑωυτὸν λωβώμενος· ἐπιτάμνων γὰρ κατὰ μῆκος τὰς σάρκας, προὔβαινε ἐκ τῶν κνημέων ἐς τοὺς μηρούς· ἐκ δὲ τῶν μηρῶν ἔς τε τὰ ἰσχία, καὶ τὰς λαπάρας· ἐς ὃ ἐς τὴν γαστέ-

pristinam restituerunt dignitatem. At post reditum brevi interiecto tempore, quum iam antea haud sana admodum mente fuisset, *furor morbus* eum invasit; nam quoties Spartanus quispiam obviam ei veniret, huic sceptrum in faciem infligebat. Quae quum ille faceret, et alienata esset mente, vinxerunt illum propinqui, et ligno illigaverunt. At ille, ita vinctus, ubi vidit unum custodem, digressis aliis, solum relictum, cultrum sibi dari postulavit: quem quum ei statim dare nollet custos, minatus est homini quae deinde illi facturus esset; donec territus ille minis, (erat enim unus ex hilotis) cultrum ei porrexit. Tum vero, sumto ferro, *Cleomenes*, initio a cruribus facto, misere *se ipse laceravit*: carnem enim secundum longitudinem incidens, a cruribus ad femora perrexit, et a femoribus ad ilia et lumbos:

ρὰ ἀπίκετο, καὶ ταύτην καταχορδεύων, ἀπέθανε τρόπῳ τοιούτῳ· ὡς μὲν οἱ πολλοὶ λέγουσι Ἑλλήνων, ὅτι τὴν Πυθίην ἀνέγνωσε τὰ περὶ Δημάρητον γενόμενα λέγειν· ὡς δὲ Ἀθηναῖοι μοῦνοι λέγουσι, διότι ἐς Ἐλευσῖνα ἐσβαλὼν, ἔκειρε τὸ τέμενος τῶν Θεῶν· ὡς δὲ Ἀργεῖοι, ὅτι ἐξ ἱροῦ αὐτέων τοῦ Ἄργου Ἀργείων τοὺς καταφυγόντας ἐκ τῆς μάχης καταγινέων, κατέκοπτε, καὶ αὐτὸ τὸ ἄλσος ἐν ἀλογίῃ ἔχων ἐνέπρησε.

76 Κλεομένεϊ γὰρ, μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι, ἐχρήσθη Ἄργος αἱρήσειν. ἐπεί τε δὲ Σπαρτιήτας ἄγων ἀπίκετο ἐπὶ ποταμὸν Ἐρασῖνον, ὃς λέγεται ῥέειν ἐκ τῆς Στυμφηλίης λίμνης· τὴν γὰρ δὴ λίμνην ταύτην, ἐς χάσμα ἀφανὲς ἐκδιδοῦσαν, ἀναφαίνεσθαι ἐν Ἄργεϊ, τὸ ἐνθεῦτεν δὲ τὸ ὕδωρ ἤδη τοῦτο ὑπ' Ἀργείων Ἐρασῖνον καλέε-

postremo, ubi ad ventrem pervenit, hunc etiam dissecuit, donec animam efflavit. Atque tali modo ille mortuus est, ut quidem plerique ex Graecis dicunt, quoniam Pythiae persuaserat ista dicere quae ad Demaratum spectabant; ut vero soli aiunt Athenienses, quoniam, quo tempore Eleusin invasit, lucum excîdit deabus sacrum; ut vero Argivi, quoniam Argivos, qui e pugna in lucum *Argo* sacrum confugerant, inde abductos trucidavit, ipsumque lucum spretâ religione incendit.

(76.) Scilicet *Cleomeni*, Delphicum oraculum consulenti, redditum erat responsum, *capturum illum Argos.* Postquam vero cum Spartanorum exercitu ad fluvium pervenit *Erasinum*, quem aiunt ex *Stymphalio lacu* effluere: dicunt enim, hunc lacum, postquam in caecam voraginem se infudit, rursus

σθαι· ἀπικόμενος δ' ὦν ὁ Κλεομένης ἐπὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον, ἐσφαγιάζετο αὐτῷ· καὶ, οὐ γὰρ οὐδαμῶς ἐκαλλιέρεε διαβαίνειν μιν, ἄγασθαι μὲν ἔφη τοῦ Ἐρασίνου οὐ προδιδόντος τοὺς πολιήτας, Ἀργείους μέντοι οὐδ' ὣς χαιρήσειν. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαναχωρήσας, τὴν στρατιὴν κατήγαγε ἐς Θυρέην· σφαγιασάμενος δὲ τῇ θαλάσσῃ ταῦρον, πλοίοισί σφεας ἤγαγε ἔς τε τὴν Τιρυνθίην χώρην καὶ Ναυπλίην. Ἀργεῖοι δ' ἐβοήθεον, πυνθανό- 77
μενοι ταῦτα, ἐπὶ θάλασσαν. ὡς δὲ ἀγχοῦ μὲν ἐγίνοντο τῆς Τίρυνθος, χώρῳ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κέεται ἡ Σήπεια οὔνομα, μεταίχμιον οὐ μέγα ἀπολιπόντες, ἵζοντο ἀντίοι τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἀργεῖοι τὴν μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ μάχην οὐκ ἐφοβέοντο, ἀλλὰ μὴ δόλῳ αἱρεθέωσι. καὶ γὰρ δή σφι ἐς τοῦτο τὸ πρῆγμα εἶχε

.LXXVII. 3. Σήπεια. Σίπεια alii.

adparere in Argolide, et exinde *Erasinum* hanc aquam ab Argivis nominari: ad hunc igitur fluvium postquam Cleómenes pervenit, hostìas flumini immolavit: quumque minime bene ei cessurum transitum portenderent exta, *laudare se*, ait, *flumen*, *quod cives non proderet suos; sed ne sic quidem salvos evasuros Argivos.* Post haec retrogressus, Thyream duxit exercitum; et, tauro mari immolato, navibus eumdem duxit in Tirynthium et Nauplium agrum. (77.) Ea re cognita, ad mare properant Argivi, opem suis laturi. Ut vero prope Tirynthum fuerunt, eo in loco cui nomen est Sepia, castra castris Lacedaemoniorum, haud magno spatio in medio relicto, opposuerunt. Ibi nimirum pugnam ex aperto non verebantur Argivi, sed ne dolo caperentur. Etenim ad

τὸ χρηστήριον, τὸ ἐπίκοινα ἔχρησε ἡ Πυθίη τούτοισί τε καὶ Μιλησίοισι, λέγον ὧδε·

Ἀλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρσενα νικήσασα
ἐξελάσῃ, καὶ κῦδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρηται,
πολλὰς Ἀργείων ἀμφιδρυφέας τότε θήσει·
ὥς ποτέ τις ἐρέει καὶ ἐπεσσομένων ἀνθρώπων,
δεινὸς ὄφις τριέλικτος ἀπώλετο δουρὶ δαμασθείς.

Ταῦτα δὴ πάντα συνελθόντα, τοῖσι Ἀργείοισι φόβον παρεῖχε. καὶ δή σφι πρὸς ταῦτα ἔδοξε τῷ κήρυκι τῶν πολεμίων χρᾶσθαι. δόξαν δέ σφι, ἐποίευν τοιόνδε· ὅκως ὁ Σπαρτιήτης κῆρυξ προσημαίνοι τι Λακεδαιμονίοισι,
78 ἐποίευν καὶ οἱ Ἀργεῖοι τὠυτὸ τοῦτο. Μαθὼν δὲ ὁ Κλεομένης ποιεῦντας τοὺς Ἀργείους ὁκοῖόν τι ὁ σφέτερος κῆρυξ σημήνειε, παραγγέλλει σφι ὅταν σημήνῃ ὁ κῆρυξ ποιέεσθαι ἄριστον, τότε ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα,

hanc rem spectabat oraculum illud, quod promiscue et his et Milesiis Pythia ediderat his verbis:

Verum, quando marem praevertet foemina victrix,
inter et Argivos referet praelustris honorem;
tunc Argivarum reddet plerasque gementes,
ut venturorum aiat quis quandoque virorum:
telo saevus obiit sinuoso corpore serpens.

Quae quum tunc omnia concurrissent, metum Argivis incusserunt. Proinde consilium ceperunt utendi hostium praecone: idque ita executi sunt, ut, quoties Spartanus praeco signum aliquod dedisset, *Argivi* etiam id ipsum facerent. (78.) Quos ubi *Cleomenes* cognovit idem exsequi, quod ipsius praeco significasset; imperat suis, ut, *quando prandii*

χωρέειν ἐς τοὺς Ἀργείους. ταῦτα καὶ ἐγίνετο ἐπιτελέα ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων. ἄριστον γὰρ ποιευμένοισι τοῖσι Ἀργείοισι ἐκ τοῦ κηρύγματος ἐπεκέατο· καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν αὐτέων, πολλῷ δ' ἔτι πλεῦνας ἐς τὸ ἄλσος τοῦ Ἄργου καταφυγόντας περιϊζόμενοι ἐφύλασσον. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Κλεομένης ἐποίεε τοιόνδε. ἔχων αὐ- 79
τομόλους ἄνδρας, καὶ πυνθανόμενος τουτέων, ἐξεκάλεε πέμπων κήρυκα, ὀνομαστὶ λέγων τῶν Ἀργείων τοὺς ἐν τῷ ἱρῷ ἀπεργμένους· ἐξεκάλεε δὲ, φὰς αὐτέων ἔχειν τὰ ἄποινα. ἄποινα δέ ἐστι Πελοποννησίοισι δύο μνέαι τεταγμέναι κατ' ἄνδρα αἰχμάλωτον ἐκτίνειν. κατὰ πεντήκοντα δὴ ὦν τῶν Ἀργείων, ὡς ἑκάστους ἐκκαλεύμενος, ὁ Κλεομένης ἔκτεινε. ταῦτα δέ κως γινόμενα ἐλελήθεε τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐν τῷ τεμένεϊ· ἅτε γὰρ πυ-

signum edidisset praeco, tunc arma caperent; et Argivos adorirentur. Et fecerunt hoc Lacedaemonii. Nam, dum Argivi ex praeconis imperio prandium capiebant, subito illos adorti, multos eorum interfecerunt, multo plures vero, qui in *Argi lucum* confugerant, circum sedentes ibi custodiverunt. (79.) Deinde hoc fecit *Cleomenes*. Quum e transfugis quibusdam cognosset, quinam essent ex *Argivis* qui *in sacro luco* essent inclusi, misso praecone nominatim evocavit singulos; dicens, *se pretium redemtionis illorum accepisse*. Statutum autem apud Peloponnesios est *pretium redemtionis*, duo minae pro singulis captivis pendendae. Igitur quinquaginta fere ex Argivis, ut quemque evocaverat, interfecit Cleomenes; et reliquos, qui inibi erant, latebat factum: quum enim densus esset lucus, qui intus erant, non

κνοῦ ἐόντος τοῦ ἄλσεος, οὐκ ὥρων οἱ ἐντὸς τοὺς ἐκτὸς,
ὅ τι ἔπρησσον· πρὶν γε δὴ αὐτέων τις ἀναβὰς ἐπὶ δέν-
δρος, κατεῖδε τὸ ποιεύμενον. οὔκων δὴ ἔτι καλεόμενοι
80 ἐξήεσαν. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Κλεομένης ἐκέλευε πάντα τινὰ
τῶν εἱλωτέων περινέειν ὕλῃ τὸ ἄλσος· τῶν δὲ πειθομέ-
νων, ἐνέπρησε τὸ ἄλσος. καιομένου δὲ ἤδη, ἐπείρετο τῶν
τινα αὐτομόλων, τίνος εἴη θεῶν τὸ ἄλσος· ὁ δὲ ἔφη
Ἄργου εἶναι. ὁ δὲ, ὡς ἤκουσε, ἀναστενάξας μέγα,
εἶπε· „Ὦ Ἄπολλον χρηστήριε, ἦ μεγάλως με ἠπά-
„τηκας, φάμενος Ἄργος αἱρήσειν· συμβάλλομαι δ' ἐξ-
81 „ήκειν μοι τὸ χρηστήριον.“ Μετὰ δὲ ταῦτα, ὁ Κλεομέ-
νης τὴν μὲν πλέω στρατιὴν ἀπῆκε ἀπιέναι ἐς Σπάρτην·
χιλίους δὲ αὐτὸς λαβὼν τοὺς ἀριστέας, ἤιε ἐς τὸ Ἡραῖον
θύσων. βουλόμενον δὲ αὐτὸν θύειν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ὁ

videbant quid facerent hi qui extra essent. Postremo vero unus illorum conscensa arbore vidit quid gereretur: atque exinde non amplius egrediebantur vocati. (80.) Tum vero Cleomenes hilotas omnes iussit materiam circa lucum congerere: et, postquam hi imperata fecerunt, lucum incendit. Iamque ardebat lucus, quum ille ex transfugarum quopiam quaesivit, *cui deo sacer lucus esset.* Qui ubi respondit, *Argi lucum esse;* hoc audito *Cleomenes,* ingentem edens gemitum, ait: *O fatidice Apollo, sane magnopere me decepisti, quum Argos me capturum diceres. Suspicor enim, exisse mihi id vaticinium.* (81.) Post haec, maiore exercitus parte Spartam dimissa, ipse cum mille fortissimis ad Iunonis templum se contulit, sacra facturus. Quum autem in eo esset ut super ara sacrificaret, vetuit eum sacerdos, *nefas esse*

ἱρεὺς ἀπηγόρευε, φὰς οὐκ ὅσιον εἶναι ξείνῳ αὐτόθι θύειν.
ὁ δὲ Κλεομένης τὸν ἱρέα ἐκέλευε τοὺς εἵλωτας ἀπὸ τοῦ
βωμοῦ ἀπάγοντας μαστιγῶσαι, καὶ αὐτὸς ἔθυσε· ποιή-
σας δὲ ταῦτα, ἀπήϊε ἐς τὴν Σπάρτην. Νοστήσαντα 82
δέ μιν ὑπῆγον οἱ ἐχθροὶ ὑπὸ τοὺς ἐφόρους, φάμενοί μιν
δωροδοκήσαντα, οὐκ ἑλέειν τὸ Ἄργος, παρεὸν εὐπετέως
μιν ἑλεῖν. Ὁ δέ σφι ἔλεξε, οὔτε εἰ ψευδόμενος, οὔτε εἰ
ἀληθέα λέγων, ἔχω σαφηνέως εἶπαι· ἔλεξε δ' ὦν φά-
μενος „ἐπεί τε δὴ τὸ τοῦ Ἄργου ἱρὸν εἷλε, δοκέειν οἱ ἐξε-
ληλυθέναι τὸν χρησμὸν τοῦ θεοῦ· πρὸς ὦν ταῦτα οὐ δι-
καιεῦν πειρᾷν τῆς πόλιος, πρίν γε δὴ ἱροῖσι χρήσηται,
καὶ μάθῃ, εἴτε οἱ ὁ θεὸς παραδιδοῖ, εἴτε οἱ ἐμποδὼν
ἕστηκε. καλλιερευμένῳ δὲ ἐν τῷ Ἡραίῳ, ἐκ τοῦ ἀγάλ-
ματος τῶν στηθέων φλόγα πυρὸς ἐκλάμψαι· μαθεῖν δὲ
αὐτὸς οὕτω τὴν ἀτρεκηΐην, ὅτι οὐκ αἱρέει τὸ Ἄργος· εἰ

dicens *peregrino* sacra ibi facere. At *Cleomenes*, iussis hilotis abductum ab ara sacerdotem flagris caedere, ipse sacra fecit; eoque facto Spartam abiit. (82.) Quo ubi rediit, inimici eum apud ephoros reum egerunt; dicentes, *pecuniâ corruptum Argos non cepisse, quum capere facile potuisset.* At ille respondit; verumne dicens, an mentiens, definire nequeo; respondit certe, *postquam lucum Argo sacrum cepisset. visum sibi esse exisse effatum dei: quare non tentandam sibi existimasse urbem, quin prius sacris factis cognovisset, utrum traditurus sibi eam Deus esset, an impedimento futurus. Litanti autem sibi in Iunonis templo, ex simulacri pectore effulsisse ignis flammam: unde liquido se intellexisse, non capturum se esse Argos: nam,*

μὲν γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος ἐξέλαμψε, αἱρέειν ἂν κατ' ἄκρης τὴν πόλιν· ἐκ τῶν δὲ στηθέων λάμψαντος, πᾶν οἱ πεποιῆσθαι ὅσον ὁ θεὸς ἐβούλετο γενέσθαι." Ταῦτα δὲ λέγων, πιστά τε καὶ οἰκότα ἐδόκεε Σπαρτιήτῃσι λέγειν, καὶ ἀπέφυγε πολλὸν τοὺς διώκοντας.

83 Ἄργος δὲ ἀνδρῶν ἐχηρώθη οὕτω, ὥστε οἱ δοῦλοι αὐτέων ἔσχον πάντα τὰ πρήγματα, ἄρχοντές τε καὶ διέποντες, ἐς ὃ ἐπήβησαν οἱ τῶν ἀπολομένων παῖδες. ἔπειτά σφεας οὗτοι, ἀνακτώμενοι ὀπίσω ἐς ἑωυτοὺς τὸ Ἄργος, ἐξέβαλον· ἐξωθεύμενοι δὲ οἱ δοῦλοι, μάχῃ ἔσχον Τίρυνθα. Τέως μὲν δή σφι ἦν ἄρθμια ἐς ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἐς τοὺς δούλους ἦλθε ἀνὴρ μάντις Κλέανδρος, γένος ἐὼν Φιγαλεὺς ἀπ' Ἀρκαδίης· οὗτος τοὺς δούλους ἀνέγνωσε ἐπιθέσθαι τοῖσι δεσπότῃσι. ἐκ τούτου

si ex capite simulacri effulsisset flamma, capturum se urbem cum arce fuisse; quum vero e pectore effulserit, perfecta a se esse omnia quae fieri Deus voluit. Haec dicens, credibilia et consentanea dicere visus est Spartanis, et longe maiore parte suffragiorum est absolutus. (83.) Urbs vero *Argos* ita *viris viduata* est, ut res illorum omnes penes servos essent, omnia gubernantes administrantesque; donec eorum filii, qui perierant, ad virilem pervenerunt aetatem. Tunc hi, Argos sibi rursus vindicantes, illos eiecerunt: et servi, urbe pulsi, praelio facto Tirynthem tenuere. Deinde aliquamdiu pacatae inter utrosque res fuere: sed postea venit ad servos vir fatidicus, nomine Cleander, genere Phigalensis Arcas; qui illis, ut denuo arma inferrent dominis, persuasit. Inde bellum illis exortum est, quod

δὲ πόλεμός σφι ἦν ἐπὶ χρόνον συχνὸν, ἐς ὃ δὴ μόγις οἱ Ἀργεῖοι ἐπεκράτησαν.

84 Ἀργεῖοι μέν νυν διὰ ταῦτα Κλεομένεά φασι μανέντα ἀπολέσθαι κακῶς. Αὐτοὶ δὲ Σπαρτιῆταί φασι ἐκ δαιμονίου μὲν οὐδενὸς μανῆναι Κλεομένεα, Σκύθῃσι δὲ ὁμιλήσαντά μιν, ἀκρητοπότην γενέσθαι, καὶ ἐκ τούτου μανῆναι. Σκύθας γὰρ τοὺς νομάδας, ἐπεί τε σφι Δαρεῖον ἐσβαλεῖν ἐς τὴν χώρην, μετὰ ταῦτα μεμονέναι μιν τίσασθαι· πέμψαντας δὲ ἐς Σπάρτην, συμμαχίην τε ποιέεσθαι, καὶ συντίθεσθαι, ὡς χρεὸν εἴη αὐτοὺς μὲν τοὺς Σκύθας παρὰ Φᾶσιν ποταμὸν πειρᾶν ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσβαλεῖν, σφέας δὲ τοὺς Σπαρτιήτας κελεύειν ἐξ Ἐφέσου ὁρμεωμένους ἀναβαίνειν, καὶ ἔπειτα ἐς τὠυτὸ ἀπαντᾷν. Κλεομένεα δὲ λέγουσι, ἡκόντων τῶν

diu duravit, donec tandem aegre servos debellarunt Argivi.

(84.) Argivi igitur ista de caussa aiunt in furorem actum Cleomenem misere periisse. At ipsi Spartani contendunt, non a deo quopiam in furorem actum fuisse Cleomenem, sed *ex consuetudine cum Scythis contraxisse merum bibendi morem, eaque de caussa in furorem incidisse.* Scythas enim Nomades, postquam terram ipsorum Darius bello invasisset, consilium deinde cepisse poenas ab illo repetendi: itaque missis legatis societatem voluisse cum Spartanis contrahere, hac conditione, ut ipsi Scythae iuxta Phasin fluvium conarentur in Medicam terram irrumpere; Spartani vero, Epheso profecti, in superiorem Asiam contenderent, ac deinde utrique eodem in loco convenirent. Cleomenem igitur, aiunt,

Σκυθέων ἐπὶ ταῦτα, ὁμιλέειν σφι μεζόνως· ὁμιλέοντα δὲ μᾶλλον τοῦ ἱκνευμένου, μαθεῖν τὴν ἀκρητοποσίην παρ' αὐτέων· ἐκ τούτου δὲ μανῆναί μιν νομίζουσι Σπαρτιῆται. ἔκ τε τοῦ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπεὰν ζωρότερον βούλωνται πιέειν, ἐπισκύθισον λέγουσι. οὕτω δὴ Σπαρτιῆται τὰ περὶ Κλεομένεα λέγουσι. Ἐμοὶ δὲ δοκέει τίσιν ταύτην ὁ Κλεομένης Δημαρήτῳ ἐκτίσαι.

85 Τελευτήσαντος δὲ Κλεομένεος, ὡς ἐπύθοντο Αἰγινῆται, ἔπεμπον ἐς Σπάρτην ἀγγέλους καταβωσομένους Λευτυχίδεω περὶ τῶν ἐν Ἀθήνῃσι ὁμήρων ἐχομένων. Λακεδαιμόνιοι δὲ δικαστήριον συναγαγόντες, ἔγνωσαν περιϋβρίσθαι Αἰγινήτας ὑπὸ Λευτυχίδεω· καί μιν κατέκριναν ἔκδοτον ἄγεσθαι ἐς Αἴγιναν ἀντὶ τῶν ἐν Ἀθήνῃσι ἐχομένων ἀνδρῶν. Μελλόντων δὲ ἄγειν τῶν Αἰγινητέων

quum Scythae hanc ob caussam Spartam venissent, familiarius, quam par erat, cum illis conversantem, merum bibere ab eisdem didicisse; atque inde eum in furorem incidisse existimant Spartani. Et ab illo tempore, aiunt, si quis meracius bibere cupit, dicere hunc famulo, *Scythico more infunde!* Haec apud Spartanos de Cleomene fama est. Mihi vero Cleomenes videtur hanc poenam Demarato dedisse.

(85.) Cognita Cleomenis morte, *Aeginetae* Spartam legatos miserunt, qui *Leotychidem* propter obsides Athenis retentos accusarent. Et Lacedaemonii, constituto iudicio, pronunciarunt *iniuriose cum Aeginetis Leotychidem egisse;* cumque condemnarunt, ut *illis dederetur, Aeginam abducendus loco virorum Athenis detentorum.* Quum vero in eo essent Aeginetae ut abducerent Leotychidem, dixit

τὸν Λευτυχίδεα, εἶπέ σφι Θεασίδης ὁ Λεωπρέπεος, ἐὼν
ἐν Σπάρτῃ δόκιμος ἀνήρ· „Τί βούλεσθε ποιέειν, ἄν-
„δρες Αἰγινῆται, τὸν βασιλῆα τῶν Σπαρτιητέων ἔκδο-
„τον γενόμενον ὑπὸ τῶν πολιητέων ἄγειν; εἰ νῦν ὀργῇ
„χρεώμενοι ἔγνωσαν οὕτω Σπαρτιῆται, ὅκως ἐξ ὑστέ-
„ρης μή τι ὑμῖν, ἢν ταῦτα πρήσσητε, πανώλεθρον κα-
„κὸν ἐς τὴν χώρην ἐσβάλωσι." Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ
Αἰγινῆται, ἔσχοντο τῆς ἀγωγῆς· ὁμολογίῃ δὲ ἐχρήσαν-
το τοιῇδε, ἐπισπόμενον Λευτυχίδεα ἐς Ἀθήνας, ἀποδοῦ-
ναι Αἰγινήτῃσι τοὺς ἄνδρας. Ὡς δὲ ἀπικόμενος Λευ- 86
τυχίδης ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπαίτεε τὴν παρακαταθήκην,
οἱ Ἀθηναῖοι προφάσιας εἷλκον, οὐ βουλόμενοι ἀποδοῦναι·
φάντες, δύο σφέας ἐόντας βασιλῆας παραθέσθαι, καὶ οὐ
δικαιοῦν τῷ ἑτέρῳ ἄνευ τοῦ ἑτέρου ἀποδιδόναι. Οὐ φα- (1)
μένων δὲ ἀποδώσειν τῶν Ἀθηναίων, ἔλεξέ σφι Λευτυχί-

eis Theasides, Laoprepis filius, vir Spartae spectatus: *Quid facturi estis, viri Aeginetae? regem Spartanorum, vobis a civibus suis traditum, vultis abducere? Quod si nunc iracunde cum illo agere decreverunt Spartani, videte ne iidem posthac, si hoc feceritis, exitiosum malum vestram in terram inferant.* His auditis, abducere illum omiserunt Aeginetae, pactique cum eo sunt in hanc conditionem, ut unà cum ipsis Athenas se conferret Leotychides, et Aeginetis viros illos restitueret. (86.) Athenas postquam *Leotychides* pervenit, repetiitque depositum; tum vero tergiversari Athenienses, reddere nolentes; dicereque, *a duobus regibus viros illos apud se depositos fuisse, nec sibi aequum videri, alteri eos reddere absque altero.* (86. 1.) Ita quum

δης τάδε· „Ὦ Ἀθηναῖοι, ποιέετε μὲν ὁκότερα βούλεσθε „αὐτοί· καὶ γὰρ ἀποδιδόντες, ποιέετε ὅσια· καὶ μὴ „ἀποδιδόντες, τὰ ἐναντία τουτέων. Ὁκοῖον μέντοι τι ἐν „τῇ Σπάρτῃ συνηνείχθη γενέσθαι περὶ παρακαταθήκης, „βούλομαι ὑμῖν εἶπαι. Λέγομεν ἡμεῖς οἱ Σπαρτιῆται, „γενέσθαι ἐν τῇ Λακεδαίμονι, κατὰ τρίτην γενεὴν τὴν „ἀπ' ἐμέο, Γλαῦκον Ἐπικύδεος παῖδα. τοῦτον τὸν ἄν„δρα φαμὲν τά τε ἄλλα πάντα περιήκειν τὰ πρῶτα, „καὶ δὴ καὶ ἀκούειν ἄριστα, δικαιοσύνης πέρι, πάντων „ὅσοι τὴν Λακεδαίμονα τοῦτον τὸν χρόνον οἴκεον. συνε„νειχθῆναι δέ οἱ ἐν χρόνῳ ἱκνευμένῳ τάδε λέγομεν. Ἄν„δρα Μιλήσιον, ἀπικόμενον ἐς Σπάρτην, βούλεσθαί οἱ „ἐλθεῖν ἐς λόγους, προϊσχόμενον τοιάδε· Εἰμὶ μὲν Μι„λήσιος, ἥκω δὲ τῆς σῆς, Γλαῦκε, βουλόμενος δικαιο-

se reddituros illos negarent Athenienses, haec apud eos verba *Leotychides* fecit: *Facite, Athenienses, utrum volueritis, ipsi: nam, si reddideritis, pie sancteque feceritis; si non reddideritis, contra. Verumtamen commemorare vobis volo, quale quid circa depositum acciderit Spartae. Dicimus nos Spartani, fuisse Lacedaemone, tertiâ ante me generatione, Glaucum Epicydis filium. Huic viro dicimus et omnia alia contigisse praecipua, et singulari iustitiae famâ eumdem fuisse celebratum prae omnibus qui per id tempus Lacedaemonem habitabant. Huic insequente tempore haec dicimus accidisse. Virum Milesium venisse Spartam, illum convenire cupientem, et haecce ei exponentem. Sum ego, inquit, civis Milesius, ad teque veni, Glauce, tuâ frui iustitiâ cupiens. Quan-*

„σύνης ἀπολαῦσαι. ὡς γὰρ δὴ ἀνὰ πᾶσαν μὲν τὴν ἄλ-„λην Ἑλλάδα, ἐν δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην, τῆς σῆς δικαιο-„σύνης ἦν λόγος πολλὸς, ἐμεωυτῷ λόγους ἐδίδουν, καὶ „ὅτι ἐπικίνδυνός ἐστι αἰεί κοτε ἡ Ἰωνίη, ἡ δὲ Πελοπόν-„νησος ἀσφαλέως ἱδρυμένη· καὶ διότι χρήματα οὐδα-„μᾶ τοὺς αὐτούς ἐστι ὁρᾷν ἔχοντας. ταῦτά τε ὦν ἐπι-„λεγομένῳ, καὶ βουλευομένῳ, ἔδοξέ μοι, τὰ ἡμίσεα „πάσης τῆς οὐσίης ἐξαργυρώσαντα, θέσθαι παρὰ σὲ, „εὖ ἐξεπισταμένῳ ὥς μοι κείμενα ἔσται παρὰ σοὶ σόα. „σὺ δή μοι καὶ τὰ χρήματα δέξαι, καὶ τάδε τὰ σύμ-„βολα σῶζε λαβών· ὃς δ' ἂν ἔχων ταῦτα ἀπαιτέῃ, „τούτῳ ἀποδοῦναι. Ὁ μὲν δὴ ἀπὸ Μιλήτου ἥκων ξεῖ- 86
„νος τοσαῦτα ἔλεξε· Γλαῦκος δὲ ἐδέξατο τὴν παρακα- (2)
„ταθήκην ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ λόγῳ. Χρόνου δὲ πολλοῦ „διελθόντος, ἦλθον ἐς τὴν Σπάρτην τούτου τοῦ παραθε-

doquidem enim, ut per universam Graeciam, ita et per Ioniam, eximia est fama tuae iustitiae; reputavi mecum, in periculo semper versari Ioniam, Peloponnesum contra in tuto locatam, et numquam apud nos pecunias diu in eiusdem hominis possessione permanere. Haec apud me reputanti deliberantique visum est mihi, bonorum meorum dimidium, in pecuniam redactum, apud te deponere, bene gnaro apud te mihi salvum illud collocatum iri. Accipe igitur has pecunias, et has accipe servaque tesseras; quas qui secum ferens repetet pecunias, ei illas reddes. (86. 2.) *Haec quum hospes dixisset Milesius, accepit Glaucus depositum praedicta conditione. Multo vero interiecto tempore Spartam venere filii huius hominis, qui*

„μένου τὰ χρήματα οἱ παῖδες· ἐλθόντες δὲ ἐς λόγους „τῷ Γλαύκῳ, καὶ ἀποδεικνύντες τὰ σύμβολα, ἀπαί- „τεον τὰ χρήματα. ὁ δὲ διωθέετο, ἀντυποκρινόμενος „τοιάδε· Οὔτε μέμνημαι τὸ πρῆγμα, οὔτε με περι- „Φέρει οὐδὲν εἰδέναι τουτέων τῶν ὑμεῖς λέγετε· βούλο- „μαί τε, ἀναμνησθεὶς, ποιέειν πᾶν τὸ δίκαιον· καὶ γὰρ, „εἰ ἔλαβον, ὀρθῶς ἀποδοῦναι· καὶ, εἴ γε ἀρχὴν μὴ ἔλα- „βον, νόμοισι τοῖσι Ἑλλήνων χρήσομαι ἐς ὑμέας. ταῦ- „τα ὦν ὑμῖν ἀναβάλλομαι κυρώσειν ἐς τέταρτον μῆνα
86 „ἀπὸ τοῦδε. Οἱ μὲν δὴ Μιλήσιοι συμφορὴν ποιεύμενοι,
(3) „ἀπαλλάσσοντο, ὡς ἀπεστερημένοι τῶν χρημάτων. „Γλαῦκος δὲ ἐπορεύετο ἐς Δελφοὺς, χρησόμενος τῷ „χρηστηρίῳ. ἐπειρωτῶντα δὲ αὐτὸν τὸ χρηστήριον εἰ ὅρ- „κῳ τὰ χρήματα ληΐσεται, ἡ Πυθίη μετέρχεται τοῖσδε „τοῖσι ἔπεσι·

illas deposuerat pecunias; qui quum convenissent Glaucum, exhibitis tesseris pecunias ab illo repetierunt. At ille recusans, haec respondit: Non memini equidem hanc rem quam narratis, nec animum meum subit ulla eius cogitatio. Volo autem, si quidem in memoriam revocavero, facere quod iustum est: nam, si accepi, recte vobis restituam; si omnino non accepi, ex Graecorum legibus vobiscum agam. Igitur in quartum ab hoc mensem vos reiicio, quo tempore haec effecta vobis dabo. (86. 3.) *Lamentantes discedunt Milesii, tamquam defraudati pecuniis. Glaucus vero, Delphos profectus, consulit oraculum, quaeritque ex illo, an interposito iureiurando pecuniam praedaretur. Quem his verbis Pyhia adgreditur:*

„Γλαῦκ' Ἐπικυδείδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτω,
„ὅρκῳ νικῆσαι, καὶ χρήματα ληΐσσασθαι.
„Ὄμνυ· ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα.
„Ἀλλ' Ὅρκου πάϊς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἔπι χεῖρες,
„οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσόκε πᾶσαν
„συμμάρψας ὀλέσει γενεὴν, καὶ οἶκον ἅπαντα.
„Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

„Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν Θεὸν πα-
„ραιτέετο αὐτῷ ἴσχειν τῶν ῥηθέντων. ἡ δὲ Πυθίη ἔφη,
„τὸ πειρηθῆναι τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ποιῆσαι, ἴσον δύνα-
„σθαι. Γλαῦκος μὲν δὴ μεταπεμψάμενος τοὺς Μιλη- 86
„σίους ξείνους, ἀποδιδοῖ σφι τὰ χρήματα. Τοῦ δὲ εἵνε- (4)
„κα ὁ λόγος ὅδε, ὦ Ἀθηναῖοι, ὡρμήθη λέγεσθαι ἐς
„ὑμέας, εἰρήσεται. Γλαύκου νῦν οὔτε τι ἀπόγονόν

Glauce Epicydide! sane expedit ad breve tempus
iurando vicisse, intervertisseque nummos.
Iura: iurandi memorem quia mors quoque tollit.
At iuramento quaedam est sine nomine proles,
trunca manus, et trunca pedes; tamen impete magno
advenit, atque omnem vastat stirpemque domumque.
Sancti sed hominis florebit sera propago.

His auditis, Deum oravit Glaucus, ut veniam sibi eorum quae dixisset daret. At Pythia respondit, perinde esse, tentare Deum, atque rem ipsam peragere. (86. 4.) *Tunc igitur Glaucus quidem hospites arcessivit Milesios, et pecunias illis reddidit. Cuius vero rei caussa hunc ad vos, Athenienses, sermonem facere adgressus sim, dicam. Glauci*

„ἔστι οὐδὲν, οὔτ' ἱστίη οὐδεμίη νομιζομένη εἶναι Γλαύκου·
„ἐκτέτριπταί τε πρόρριζος ἐκ Σπάρτης. Οὕτω ἀγαθὸν,
„μηδὲ διανοέεσθαι περὶ παρακαταθήκης ἄλλο γε, ἢ
86 „ἀπαιτεόντων ἀποδιδόναι.“ Λευτυχίδης μὲν εἴπας ταῦ-
(5) τα, ὥς οἱ οὐδὲ οὕτω ἐσήκουον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαλ-
λάσσετο.

87 Οἱ δὲ Αἰγινῆται, πρὶν τῶν πρότερον ἀδικημάτων δοῦ-
ναι δίκας, τῶν ἐς Ἀθηναίους ὕβρισαν, Θηβαίοισι χα-
ριζόμενοι, ἐποίησαν τοιόνδε. Μεμφόμενοι τοῖσι Ἀθηναίοι-
σι, καὶ ἀξιοῦντες ἀδικέεσθαι, ὡς τιμωρησόμενοι τοὺς
Ἀθηναίους παρεσκευάζοντο· καὶ, ἦν γὰρ δὴ τοῖσι Ἀθη-
ναίοισι πεντήρης ἐπὶ Σουνίῳ, λοχήσαντες ὦν, τὴν θεω-
ρίδα νῆα εἷλον πλήρεα ἀνδρῶν τῶν πρώτων Ἀθηναίων·
88 λαβόντες δὲ τοὺς ἄνδρας, ἔδησαν. Ἀθηναῖοι δὲ παθόν-
τες ταῦτα πρὸς Αἰγινητέων, οὐκέτι ἀνεβάλλοντο μὴ οὐ

huius nulla hodie propago superest, nec domus ulla quae Glauci fuisse existimetur: a stirpe enim excisus e Sparta est. Adeo expedit, de deposito nihil aliud ne cogitare quidem, nisi ut repetentibus reddas. (86. 5.) His dictis *Leotychides*, quum ne sic quidem morem ei gererent *Athenienses*, discessit.

(87.) *Aeginetae*, priusquam superiorum iniuriarum, quas Thebanorum in gratiam intulerant Atheniensibus, poenas darent, hoc etiam admiserant. Succensentes Atheniensibus, a quibus iniuria se adfectos arbitrabantur, ad ulciscendos eos se compararunt: et quum Atheniensium sacra quinqueremis, Delo rediens, ad Sunium staret, huic navi insidiati sunt, et repletam viris primariis Atheniensium ceperunt, captosque in vincula coniecerunt. (88.) Haec ab *Aegi-*

τὸ πᾶν μηχανήσασθαι ἐπ' Αἰγινήτῃσι. καὶ, ἦν γὰρ Νικόδρομος Κνοίθου καλεόμενος ἐν τῇ Αἰγίνῃ ἀνὴρ δόκιμος, οὗτος μεμφόμενος μὲν τοῖσι Αἰγινήτῃσι προτέρην ἑωυτοῦ ἐξέλασιν ἐκ τῆς νήσου, μαθὼν δὲ τότε τοὺς Ἀθηναίους ἀναρτημένους ἔρδειν Αἰγινήτας κακῶς, συντίθεται Ἀθηναίοισι προδοσίην Αἰγίνης, φράσας ἐν τῇ τε ἡμέρῃ ἐπιχειρήσει, καὶ ἐκείνους ἐς τὴν ἥκειν δεήσει βοηθέοντας. μετὰ ταῦτα, καταλαμβάνει μὲν κατὰ τὰ συνεθήκατο ὁ Νικόδρομος Ἀθηναίοισι τὴν παλαιὴν καλεομένην πόλιν. Ἀθηναῖοι δὲ οὐ παραγίνονται ἐς δέον. οὐ γὰρ ἔτυ- 89
χον ἐοῦσαι νέες σφι ἀξιόμαχοι τῇσι Αἰγινητέων συμβαλέειν· ἐν ᾧ ὦν Κορινθίων ἐδέοντο χρῆσαί σφι νέας, ἐν τούτῳ διεφθάρη τὰ πρήγματα. οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἔσαν γάρ σφι τοῦτον τὸν χρόνον φίλοι ἐς τὰ μάλιστα, Ἀθη-

netis passi *Athenienses*, non ultra differendum putarunt, quin adversus illos, quidquid possent, machinarentur. Erat tunc in Aegina vir spectatus, Nicodromus nomine, Cnoethi filius, infensus Aeginetis quod ab illis olim insulâ pulsus fuisset: hic ubi intellexit Athenienses ad male faciendum Aeginetis sese accingere, proditionem Aeginae cum illis paciscitur, certum diem constituens, quo et ipse rem adgressurus sit, et illos oporteat praesidio sibi adesse. His ita constitutis, Nicodromus, ut ei cum Atheniensibus convenerat, veterem quam vocant urbem occupat. (89.) Sed *Athenienses* ad constitutum diem non adfuerunt. Etenim navium numerus tunc maxime non ad manus illis fuerat idoneus ad pugnam cum *Aeginetis* ineundam: et, dum a Corinthiis naves sibi commodandas petunt, interim perdita res est. *Co-*

ναίοισι διδοῦσι δεομένοισι εἴκοσι νέας, διδοῦσι δὲ πεντα-
δράχμους ἀποδόμενοι· δωτίνην γὰρ ἐν τῷ νόμῳ οὐκ ἐξῆν
δοῦναι. ταύτας τε δὴ λαβόντες οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τὰς
σφετέρας, πληρώσαντες ἑβδομήκοντα νέας τὰς ἁπά-
σας, ἔπλεον ἐπὶ τὴν Αἴγιναν· καὶ ὑστέρισαν ἡμέρῃ μιῇ
90 τῆς συγκειμένης. Νικόδρομος δὲ, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς
τὸν καιρὸν οὐ παρεγίνοντο, ἐς πλοῖον ἐσβὰς, ἐκδιδρήσκει
ἐκ τῆς Αἰγίνης· σὺν δέ οἱ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Αἰγινητέων
ἕσποντο, τοῖσι Ἀθηναῖοι Σούνιον οἰκῆσαι ἔδοσαν. ἐνθεῦ-
τεν δὲ οὗτοι ὁρμεώμενοι ἔφερόν τε καὶ ἦγον τοὺς ἐν τῇ
91 νήσῳ Αἰγινήτας. ταῦτα μὲν δὴ ὕστερον ἐγίνετο. Αἰγι-
νητέων δὲ οἱ παχέες, ἐπαναστάντος τοῦ δήμου σφι ἅμα
Νικοδρόμῳ, ἐπεκράτησαν· καὶ ἔπειτά σφεας χειρωσά-

rinthii, quum per id tempus quam maxime amici essent Atheniensium, rogantibus illis triginta dedere naves; dederunt autem quinis drachmis eas commodantes, nam gratis dare per legem non erat licitum. His igitur acceptis navibus, adiectisque suis, septuaginta omnino navibus instructis, adversus Aeginam navigarunt: sed postridie eius diei, qui constitutus erat, advenerunt. (90.) Nicodromus, ut ad diem non adfuerunt Athenienses, conscensa navi ex Aegina profugit, eumque alii etiam ex Aeginetis sunt secuti; quibus Athenienses Sunium habitandum dedere: unde illi impetum facientes, res Aeginetarum, qui in insula erant, agebant ferebantque. Sed hoc quidem postero tempore factum. (91.) Tunc vero, qui opibus inter Aeginetas valebant, superata plebe quae cum Nicodromo insurrexerant, hos qui in ipsorum venerant potestatem, ad sumendum de eis supplicium

μενοι, ἐξῆγον ἀπολέοντες. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ἄγος σφι
ἐγένετο, τὸ ἐκθύσασθαι οὐκ οἷοί τε ἐγίνοντο ἐπιμηχα-
νώμενοι, ἀλλ' ἔφθησαν ἐκπεσόντες πρότερον ἐκ τῆς νή-
σου, ἤ σφι ἵλεων γενέσθαι τὴν θεόν. ἑπτακοσίους γὰρ
δὴ τοῦ δήμου ζωγρήσαντες, ἐξῆγον ὡς ἀπολέοντες. εἷς
δέ τις τουτέων ἐκφυγὼν τὰ δεσμὰ, καταφεύγει πρὸς
πρόθυρα Δήμητρος Θεσμοφόρου· ἐπιλαμβανόμενος δὲ
τῶν ἐπισπαστήρων, εἴχετο. οἱ δὲ, ἐπεί τε μιν ἀποσπά-
σαι οὐκ οἷοί τε ἀπέλκοντες ἐγίνοντο, ἀποκόψαντες αὐ-
τοῦ τὰς χεῖρας, ἦγον οὕτω· χεῖρες δὲ κεῖναι ἐμπεφυ-
κυῖαι ἔσαν τοῖσι ἐπισπαστῆρσι. Ταῦτα μέν νυν σφέας 92
αὐτοὺς οἱ Αἰγινῆται ἐργάσαντο. Ἀθηναίοισι δὲ ἥκουσι
ἐναυμάχησαν νηυσὶ ἑβδομήκοντα· ἑσσωθέντες δὲ τῇ ναυ-
μαχίῃ, ἐπεκαλέοντο τούτους αὐτοὺς τοὺς καὶ πρότερον,
Ἀργείους. καὶ δή σφι οὗτοι μὲν οὐκέτι βοηθέουσι, μέμ-

eduxerunt. Quo tempore etiam piaculum admisere, quod nulla ratione nullisque sacrificiis potuerunt expiari, sed prius insulâ exciderunt; quam propitia illis reddita Dea est. Nam, quum captos septingentos ex plebe ad supplicium educerunt, unus eorum, e vinculis elapsus, ad vestibulum confugit Cereris Legiferae, et prehensos annulos, quibus adtrahitur porta, firmiter tenuit. Tum vero illi, quum abstrahere hominem non valerent, manus ei praeciderunt, atque ita eduxerunt: et manus illae annulis inhaerebant. (92.) Haec in se invicem *Aeginetae* patrabant. Superati vero pugna navali ab *Atheniensibus*, qui cum septuaginta advenerant navibus, auxilium petierunt ab eisdem quos olim invocaverant *Argivis*. At hi quidem iam auxilio non venerunt, quippe offensi eo

φόμενοι ὅτι Αἰγιναῖαι νέες, ἀνάγκῃ λαμφθεῖσαι ὑπὸ Κλεομένεος, ἔσχον τε ἐς τὴν Ἀργολίδα χώρην, καὶ συναπέβησαν Λακεδαιμονίοισι. συναπέβησαν δὲ καὶ ἀπὸ Σικυωνίων νεῶν ἄνδρες τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἐσβολῇ. καί σφι ὑπ' Ἀργείων ἐπεβλήθη ζημίη, χίλια τάλαντα ἐκτίσαι, πεντακόσια ἑκατέρους. Σικυώνιοι μέν νυν συγγνόντες ἀδικῆσαι, ὡμολόγησαν, ἑκατὸν τάλαντα ἐκτίσαντες, ἀζήμιοι εἶναι· Αἰγινῆται δὲ οὔτε συνεγινώσκοντο, ἔσαν τε αὐθαδέστεροι. διὰ δὴ ὦν σφι ταῦτα δεομένοισι ἀπὸ μὲν τοῦ δημοσίου οὐδεὶς Ἀργείων ἔτι ἐβοήθεε, ἐθελονταὶ δὲ ἐς χιλίους· ἦγε δὲ αὐτοὺς στρατηγὸς ἀνὴρ ᾧ οὔνομα Εὐρυβάτης, πεντάεθλον ἐπασκήσας. τουτέων οἱ πλεῦνες οὐκ ἀπενόστησαν ὀπίσω, ἀλλ' ἐτελεύτησαν ὑπ' Ἀθηναίων ἐν Αἰγίνῃ· αὐτὸς δὲ ὁ στρατηγὸς Εὐρυ-

quod naves Aeginenses, vi quidem coactae a Cleomene, ad Argolidem adpulerant terram, et Aeginetae unà cum Lacedaemoniis exscensionem fecerant. In eadem autem incursione simul etiam *Sicyonii* suis e navibus exscenderant. Quare ambobus Argivi mulctam irrogarunt, mille talenta, utrique populo quingenta. Et Sicyonii quidem, agnoscentes iniuste se fecisse, pacti sunt cum Argivis, ut, solutis centum talentis, reliqua summa ipsis remitteretur: *Aeginetae* vero culpam non agnoscentes, pertinaciter detrectavorunt mulctam. Quam ob caussam nunc illis, auxilia rogantibus, publico nomine nulla ab Argivis missa sunt, sed voluntarii eis suppetias venere mille admodum; quibus dux praefuit vir strenuus, nomine Eurybates, qui quinquertium exercuerat. Horum autem plerique non redierunt, sed ab Atheniensibus in

βάτης, μουνομαχίην ἐπασκέων, τρεῖς μὲν ἄνδρας τρόπῳ
τοιούτῳ κτείνει, ὑπὸ δὲ τοῦ τετάρτου Σωφάνεος τοῦ
Δεκελέος ἀποθνήσκει. Αἰγινῆται δὲ, ἐοῦσι ἀτάκτοισι 93
Ἀθηναίοισι συμβαλόντες τῇσι νηυσὶ, ἐνίκησαν· καί σφεων
νέας τέσσερας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἷλον.

Ἀθηναίοισι μὲν δὴ πόλεμος συνῆπτο πρὸς Αἰγινήτας. 94
Ὁ δὲ Πέρσης τὸ ἑωυτοῦ ἐποίεε, ὥστε ἀναμιμνήσκοντός τε αἰεὶ τοῦ θεράποντος, μεμνῆσθαί μιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ Πεισιστρατιδέων προσκατημένων, καὶ διαβαλλόντων Ἀθηναίους· ἅμα δὲ βουλόμενος ὁ Δαρεῖος, ταύτης ἐχόμενος τῆς προφάσιος, καταστρέφεσθαι τῆς Ἑλλάδος τοὺς μὴ δόντας αὐτῷ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Μαρδόνιον μὲν δὴ, φλαύρως πρήξαντα τῷ στόλῳ, παραλύει τῆς στρατηγίης· ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας, ἀπέστελλε ἐπί τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶτίν τε, ἐόν-

Aegina sunt interfecti: in his dux Eurybates, postquam singulari certamine tres occidisset adversarios, ipse a quarto, Sophane Deceliensi, interfectus est. (93.) *Aeginetae* vero, suis navibus *Athenienses* incompositos adorti, superarunt illos, et quatuor naves cum ipsis viris ceperunt.

(94.) Ita dum bellum geritur Athenienses inter et Aeginetas, interim *Persa* suum persecutus est institutum. Nam et famulus eum admonebat, ut *reminisceretur Atheniensium*, et *Pisistratidae* instabant et calumniabantur Athenienses: simul vero ipse *Darius* cupiebat, arrepta hac occasione, illos e Graecis subigere, qui terram et aquam ipsi non dedissent. Itaque, Mardonio ab imperio remoto, qui cum classe male rem gesserat, alios nominavit im-

τα Μῆδον γένος, καὶ Ἀρταφέρνεα τὸν Ἀρταφέρνεος παῖ-
δα, ἀδελφιδέον ἑωυτοῦ· ἐντειλάμενος δὲ ἀπέπεμπε, ἐξ-
ανδραποδίσαντας Ἀθήνας καὶ Ἐρέτριαν, ἄγειν ἑωυτῷ ἐς
95 ὄψιν τὰ ἀνδράποδα. Ὡς δὲ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι οἱ ἀπο-
δεχθέντες, πορευόμενοι παρὰ βασιλῆος, ἀπίκοντο τῆς Κι-
λικίης ἐς τὸ Ἀλήϊον πεδίον, ἅμα ἀγόμενοι πεζὸν στρατὸν
πολλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, ἐνθαῦτα στρατοπεδευ-
ομένοισι ἐπῆλθε μὲν ὁ ναυτικὸς πᾶς στρατὸς ὁ ἐπιταχ-
θεὶς ἑκάστοισι· παρεγένοντο δὲ καὶ αἱ ἱππαγωγοὶ νέες,
τὰς τῷ προτέρῳ ἔτεϊ προεῖπε τοῖσι ἑωυτοῦ δασμοφόροισι
Δαρεῖος ἑτοιμάζειν. Ἐσβαλόμενοι δὲ τοὺς ἵππους ἐς ταύ-
τας, καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν ἐσβιβάσαντες ἐς τὰς νέας,
ἔπλεον ἑξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. ἐνθεῦτεν δὲ οὐ
παρὰ τὴν ἤπειρον ἔχον τὰς νέας ἰθὺ τοῦ τε Ἑλλησπόν-

peratores, qui adversus Eretriam et Athenas proficiscerentur, *Datin*, Medum genere, et *Artuphernem*, Artaphernis filium, suum consobrinum: quos misit dato mandato, ut *Athenas Eretriamque sibi subiicerent, et capta inde mancipia in suum adducerent conspectum.* (95.) Hi nominati imperatores, quum a rege digressi in Aleium pervenissent campum Ciliciae, exercitum pedestrem ducentes numerosum et bene instructum; ibi quum castra posuissent, accesserunt eis universae copiae navales, ut cuique populo imperatae erant: accesseruntque etiam naves equis transvehendis, quas superiori anno *Darius* suis tributariis edixerat parandas. Equis in hippagines impositis, et omni pedestri exercitu naves conscendere iusso, *sexcentis triremibus* in Ioniam navigarunt. Inde vero non littus legentes rectà ver-

του καὶ τῆς Θρηΐκης· ἀλλ' ἐκ Σάμου ὁρμεώμενοι, πα-
ρά τε Ἰκάριον καὶ διὰ νήσων τὸν πλόον ἐποιεῦντο· ὡς
μὲν ἐμοὶ δοκέειν, δείσαντες μάλιστα τὸν περίπλοον τοῦ
Ἄθω, ὅτι τῷ προτέρῳ ἔτεϊ ποιεύμενοι ταύτῃ τὴν κομι-
δὴν, μεγάλως προσέπταισαν· πρὸς δὲ, καὶ ἡ Νάξος
σφέας ἠνάγκαζε, πρότερον οὐκ ἁλοῦσα. Ἐπεὶ δὲ, ἐκ 96
τοῦ Ἰκαρίου πελάγεος προσφερόμενοι, προσέμιξαν τῇ
Νάξῳ, (ἐπὶ ταύτην γὰρ δὴ πρώτην ἐπεῖχον στρατεύε-
σθαι οἱ Πέρσαι, μεμνημένοι τῶν πρότερον,) οἱ Νάξιοι
πρὸς τὰ οὔρεα οἴχοντο φεύγοντες, οὐδὲ ὑπέμειναν. οἱ δὲ
Πέρσαι, ἀνδραποδισάμενοι τοὺς κατέλαβον αὐτέων,
ἐνέπρησαν καὶ τὰ ἱρὰ καὶ τὴν πόλιν· ταῦτα δὲ ποιή-
σαντες, ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους ἀνάγοντο.

Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποίευν, οἱ Δήλιοι, ἐκλιπόντες 97

sus Hellespontum et Thraciam direxerunt classem; sed Samo profecti, per Icarium mare et secundum insulas cursum tenuere; metuentes maxime, ut mihi videtur, montis Atho circuitum, in quo circumnavigando superiori anno ingentem passi erant calamitatem; insuper vero etiam, ut hac irent, Naxus insula eos cogebat, quae superiori tempore non erat subacta. (96.) Ubi per mare Icarium transvecti contra *Naxum* venere, (hanc enim primam omnium adoriri in animo habebant Persae, memores eorum quae prius acciderant) non sustinentes hostem *Naxii*, procul abeuntes in montes confugerunt. *Persae* vero, in servitutem redactis quotquot illorum comprehendissent, et templa et urbem incenderunt. Quo facto, adversus reliquas insulas navigare pergebant.

(97.) Qui dum id faciunt, *Delii* etiam, relicta in-

καὶ αὐτοὶ τὴν Δῆλον, οἴχοντο φεύγοντες ἐς Τῆνον. τῆς δὲ στρατιῆς καταπλεούσης, ὁ Δᾶτις προπλώσας, οὐκ ἔα τὰς νέας πρὸς τὴν νῆσον προσορμίζεσθαι, ἀλλὰ πέρην ἐν τῇ Ῥηνέῃ· αὐτὸς δὲ, πυθόμενος ἵνα ἔσαν οἱ Δήλιοι, πέμπων κήρυκα, ἠγόρευέ σφι τάδε· „Ἄνδρες
„ἱροὶ, τί φεύγοντες οἴχεσθε, οὐκ ἐπιτηδέα καταγνόντες
„κατ' ἐμεῦ; ἐγὼ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτό γε φρο-
„νέω, καί μοι ἐκ βασιλῆος ὧδε ἐπέσταλται· ἐν ᾗ χώ-
„ρῃ οἱ δύο θεοὶ ἐγένοντο, ταύτην μηδὲν σίνεσθαι, μήτε
„αὐτὴν τὴν χώρην, μήτε τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς. νῦν ὦν
„καὶ ἄπιτε ἐπὶ τὰ ὑμέτερα αὐτέων, καὶ τὴν νῆσον νέ-
„μεσθε.“ Ταῦτα μὲν ἐπεκηρυκεύσατο τοῖσι Δηλίοισι· μετὰ δὲ, λιβανωτοῦ τριηκόσια τάλαντα κατανήσας
98 ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐθυμίησε. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας, ἔπλεε ἅμα τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν πρῶτα,

sula, profugiunt Tenum. *Datis* autem, ubi in viciniam Deli cum exercitu pervenit, ipse navi sua praegressus, non passus est classem ad insulam adpellere, sed ad Rheneam ex adverso sitam: et postquam cognovit quo se Deli recepissent misso caduceatore, haec eis edixit: *Quid fugâ abitis, viri sancti! male de me, nec pro meo merito, iudicantes. Ego enim et ipse in tantum certe sapio, et a rege hoc mihi mandatum est, ut, qua in terra hi duo dii nati sunt, eam nec ipsam laedam, nec eius incolas. Quare redite vestras ad sedes, et insulam habitate!* Haec postquam per caduceatorem edixit, trecenta thuris talenta super aram congesta adolevit. (98.) His rebus gestis, *Datis* cum exercitu primum adversus Eretriam navigavit, simul et Ionas et Aeolenses

ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐνθεῦτεν ἐξαναχθέντα, Δῆλος ἐκινήθη, ὡς ἔλεγον οἱ Δήλιοι, καὶ πρῶτα καὶ ὕστατα μέχρι ἐμεῦ σεισθεῖσα. καὶ τοῦτο μέν κου τέρας ἀνθρώποισι τῶν μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφηνε ὁ θεός. ἐπὶ γὰρ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος, καὶ Ξέρξεω τοῦ Δαρείου, καὶ Ἀρταξέρξεω τοῦ Ξέρξεω, τριῶν τουτέων ἐπεξῆς γενεέων, ἐγένετο πλέω κακὰ τῇ Ἑλλάδι ἢ ἐπὶ εἴκοσι ἄλλας γενεὰς τὰς πρὸ Δαρείου γενομένας· τὰ μὲν, ἀπὸ τῶν Περσέων αὐτῇ γενόμενα, τὰ δὲ, ἀπ᾽ αὐτέων τῶν κορυφαίων, περὶ τῆς ἀρχῆς πολεμεόντων. οὕτω οὐδὲν ἦν ἀεικὲς κινηθῆναι Δῆλον, τὸ πρὶν ἐοῦσαν ἀκίνητον. καὶ ἐν χρησμῷ ἦν γεγραμμένον περὶ αὐτῆς ὧδε·

Κινήσω καὶ Δῆλον, ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν.

secum ducens. Post illius autem ex hac regione digressum, *commota tremuit Delus;* quod nec ante id tempus, ut aiunt Delii, nec post, ad meam usque aetatem, factum est. Et hoc quidem prodigium edidit Deus, quo imminentia hominibus mala significaret. Nam regnante *Dario* Hystaspis filio, et *Xerxe* Darii, et *Artaxerxe* Xerxis, per tres has continuas generationes plura mala adflixerunt Graeciam, quam per viginti alias generationes quae ante Darium exstiterunt; alia quidem, a Persis illi illata; alia vero, ab ipsorum Graecorum coryphaeis, de principatu inter se bellum gerentibus. Itaque non praeter caussam commota est Delus, quum ad illum diem immota fuisset. Et in vaticinio de illa ita scriptum est:

Et Delum, quamvis sit adhuc immota, movebo.

Δύναται δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν ταῦτα τὰ οὐνόματα· Δαρεῖος, ἐρξείης· Ξέρξης, ἀρήϊος· Ἀρταξέρξης, μέγας ἀρήϊος. τούτους μὲν δὴ τοὺς βασιλῆας ὧδε ἂν ὀρθῶς κατὰ γλῶσσαν τὴν σφετέρην Ἕλληνες καλέοιεν.

99 Οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς ἀπῆραν ἐκ τῆς Δήλου, προσίσχον πρὸς τὰς νήσους· ἐνθεῦτεν δὲ στρατιήν τε παρελάμβανον, καὶ ὁμήρους τῶν νησιωτέων παῖδας ἐλάμβανον. ὡς δὲ, περιπλέοντες τὰς νήσους, προσέσχον καὶ ἐς Κάρυστον, (οὐ γὰρ δή σφι οἱ Καρύστιοι οὔτε ὁμήρους ἐδίδοσαν, οὔτε ἔφασαν ἐπὶ πόλις ἀστυγείτονας στρατεύεσθαι, λέγοντες Ἐρέτριάν τε καὶ Ἀθήνας,) ἐνθαῦτα τούτους ἐπολιόρκεόν τε καὶ τὴν γῆν σφέων ἔκειρον, ἐς ὃ καὶ οἱ Καρύστιοι παρέστησαν ἐς τῶν Περσέων τὴν γνώμην.

100 Ἐρετριέες δὲ, πυνθανόμενοι τὴν στρατιὴν τὴν Περσικὴν

Valent autem secundum Graecum sermonem nomina ista hocce: *Darius, coërcitor; Xerxes, bellator: Artaxerxes, magnus bellator.* Hos enim reges Graeci suâ linguâ recte ita, ut dixi, nominaverint.

(99.) *Barbari,* Delo profecti, navibus ad insulas adpulsis, et exercitum inde adsumebant, et insulanorum filios secum obsides abducebant. Postquam vero, praeternavigatis insulis, Carystum pervenerunt; quum nec obsides dedissent *Carystii,* et contra vicinas urbes (Eretriam et Athenas dicebant) se militaturos negassent; ibi tunc hos oppugnarunt, agrumque illorum evastarunt, donec etiam hi in deditionem venere Persarum. (100.) *Eretrienses* autem, ubi cognoverunt sese peti a Persarum classe, Athe-

ἐπὶ σφέας ἐπιπλέουσαν, Ἀθηναίων ἐδεήθησαν σφίσι βοηθοὺς γενέσθαι. Ἀθηναῖοι δὲ οὐκ ἀπείπαντο τὴν ἐπικουρίην, ἀλλὰ τοὺς τετρακισχιλίους κληρουχέοντας τῶν ἱπποβοτέων Χαλκιδέων τὴν χώρην, τούτους σφι διδοῦσι τιμωρούς. τῶν δὲ Ἐρετριέων ἦν ἄρα οὐδὲν ὑγιὲς βούλευμα· οἳ μετεπέμποντο μὲν Ἀθηναίους, ἐφρόνεον δὲ διφασίας ἰδέας. οἱ μὲν γὰρ αὐτέων ἐβουλεύοντο ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν ἐς τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίης· ἄλλοι δὲ αὐτέων, ἴδια κέρδεα προσδεκόμενοι παρὰ τοῦ Πέρσεω οἴσεσθαι, προδοσίην ἐσκευάζοντο. μαθὼν δὲ τουτέων ἑκάτερα ὡς εἶχε Αἰσχίνης ὁ Νόθωνος, ἐὼν τῶν Ἐρετριέων τὰ πρῶτα, φράζει τοῖσι ἥκουσι τῶν Ἀθηναίων πάντα τὰ παρεόντα σφι πρήγματα· προσεδέετό τε ἀπαλλάσσεσθαί σφεας ἐς τὴν σφετέρην, ἵνα μὴ προσαπόλωνται. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῦτα Αἰσχίνῃ συμβουλεύσαντι πείθονται· καὶ

nienses rogarunt ut auxilia sibi mitterent. Nec negarunt Athenienses opem, sed quater mille colonos illos, qui in opulentorum Chalcidensium praedia successerant, opem eis ferre iusserunt. At in Eretriensibus sanum nullum erat consilium; qui Athenienses quidem auxilio vocaverant, ipsi vero in duas divisi erant sententias: nam aliis animus erat, relicta urbe in superiora Euboeae loca se recipere; alii vero, privatum quaestum a Persis reportare sperantes, proditionem parabant. Quorum utrorumque consilia cognita habens Aeschines, Nothonis filius, primarius vir Eretriensium, advenientibus Atheniensibus praesentem rerum statum aperuit; eosque ut retrogrederentur rogavit, ne simul cum Eretriensibus perirent. Et Athenienses, Aeschinis sequentes consilium, Oro-

οὗτοι μὲν διαβάντες ἐς Ὠρωπὸν, ἔσωζον σφέας αὐ-
101 τούς. Οἱ δὲ Πέρσαι πλέοντες κατέσχον τὰς νέας τῆς Ἐρετρικῆς χώρης κατὰ Ταμύνας καὶ Χοιρέας καὶ Αἰγίλια. κατασχόντες δὲ ταῦτα τὰ χωρία, αὐτίκα ἵππους τε ἐξεβάλλοντο, καὶ παρεσκευάζοντο ὡς προσοισόμενοι τοῖσι ἐχθροῖσι. οἱ δὲ Ἐρετριέες ἐπεξελθεῖν μὲν καὶ μάχεσθαι οὐκ ἐποιεῦντο βουλήν· εἴ κως δὲ διαφυλάξαιεν τὰ τείχεα, τούτου σφι ἔμελε πέρι, ἐπεί τε ἐνίκα μὴ ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. προσβολῆς δὲ γινομένης καρτερῆς πρὸς τὸ τεῖχος, ἔπιπτον ἐπὶ ἓξ ἡμέρας πολλοὶ μὲν ἀμφοτέρων· τῇ δὲ ἑβδόμῃ Εὔφορβός τε ὁ Ἀλκιμάχου, καὶ Φίλαγρος ὁ Κυνέου, ἄνδρες τῶν ἀστῶν δόκιμοι, προδιδοῦσι τοῖσι Πέρσῃσι. οἱ δὲ, ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν, τοῦτο μὲν, τὰ ἱρὰ συλήσαντες ἐνέπρησαν, ἀποτινύμενοι τῶν ἐν Σάρδισι κατακαυθέντων ἱρῶν· τοῦ-

pum transvecti, periculum evaserunt. (101.) *Persae*, navibus ad Tamynas et Choereas et Aegilia ditionis *Eretriensium* adpulsis, locis hisce potiti, protinus equis e navibus expositis, ad adgrediendum hostem sese compararunt. Eretrienses vero de egrediendo et committenda pugna non cogitabant; sed muros, si possent, defendere, hoc unum illis curae erat, quandoquidem vicerat sententia non relinquendam esse urbem. Quum autem acriter oppugnaretur murus, intra sex dies multi ab utraque parte perierunt: septimo vero die Euphorbus Alcimachi filius et Philagrus Cyneae, spectati inter cives viri, Persis *Eretriam* prodiderunt. Et hi, urbem ingressi, templa spoliarunt incenderuntque, poenam hanc repe-

το δὲ, τοὺς ἀνθρώπους ἠνδραποδίσαντο, κατὰ τὰς Δαρείου ἐντολάς.

Χειρωσάμενοι δὲ τὴν Ἐρέτριαν, καὶ ἐπισχόντες ὀλί- 102
γας ἡμέρας, ἔπλεον ἐς τὴν Ἀττικὴν, κατέργοντές τε
πολλὸν, καὶ δοκέοντες ταὐτὰ τοὺς Ἀθηναίους ποιήσειν
τὰ καὶ τοὺς Ἐρετριέας ἐποίησαν. καὶ, ἦν γὰρ ὁ Μαρα-
θὼν ἐπιτηδεώτατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεῦσαι,
καὶ ἀγχοτάτω τῆς Ἐρετρίης, ἐς τοῦτό σφι κατηγέετο
Ἱππίης ὁ Πεισιστράτεω. Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἐπύθοντο 103
ταῦτα, ἐβοήθεον καὶ αὐτοὶ ἐς τὸν Μαραθῶνα. ἦγον δέ
σφεας στρατηγοὶ δέκα· τῶν ὁ δέκατος ἦν Μιλτιάδης,
τοῦ τὸν πατέρα Κίμωνα, τὸν Στησαγόρεω, κατέλαβε
φυγεῖν ἐξ Ἀθηνέων Πεισίστρατον τὸν Ἱπποκράτεος. καὶ
αὐτῷ, φεύγοντι, ὀλυμπιάδα ἀνελέσθαι τεθρίππῳ συνέ-

tentes ob templa Sardibus cremata; homines autem, ut iusserat Darius, in servitutem abstraxerunt.

(102.) Subactâ Eretriâ, *Persae*, paucorum dierum interpositâ morâ, in *Atticam* navigarunt, magnas in angustias adducentes Athenienses, cogitantesque eodem modo cum illis agere atque cum Eretriensibus egissent. Quumque *Marathon* esset totius Atticae maxime opportunus equitibus locus, et proximus ab Eretria, in hunc campum illos deduxit *Hippias*, Pisistrati filius. (103.) Qua re cognita, *Athenienses* etiam ipsi *Marathona* obviam hostibus egressi sunt. Duxerunt autem illos decem imperatores; quorum decimus *Miltiades* erat, is cuius patri *Cimoni*, Stesagorae filio, acciderat, ut a Pisistrato, Hippocratis filio, Athenis in exsilium pelleretur. Eidemque contigerat, ut exsul victoriam Olympiae repor-

θη· καὶ ταύτην μὲν τὴν νίκην ἀνελόμενόν μιν, τὠυτὸ ἐξενείκασθαι τῷ ὁμομητρίῳ ἀδελφεῷ Μιλτιάδῃ. μετὰ δὲ, τῇ ὑστέρῃ ὀλυμπιάδι τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι νικῶν, παραδιδοῖ Πεισιστράτῳ ἀνακηρυχθῆναι· καὶ τὴν νίκην παρεὶς τούτῳ, κατῆλθε ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ ὑπόσπονδος. καί μιν, ἀνελόμενον τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι ἄλλην ὀλυμπιάδα, κατέλαβε ἀποθανεῖν ὑπὸ τῶν Πεισιστράτου παίδων, οὐκέτι περιεόντος αὐτοῦ Πεισιστράτου· κτείνουσι δὲ οὗτοί μιν κατὰ τὸ πρυτανήϊον, νυκτὸς ὑπείσαντες ἄνδρας. τέθαπται δὲ Κίμων πρὸ τοῦ ἄστεος, πέρην τῆς Διὰ κοίλης καλεομένης ὁδοῦ· καταντίον δ᾽ αὐτοῦ αἱ ἵπποι τεθάφαται αὗται, αἱ τρεῖς ὀλυμπιάδας ἀνελόμεναι. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἄλλαι ἵπποι ἤδη τὠυτὸ τοῦτο, Εὐαγόρεω Λάκωνος· πλέω δὲ τουτέων, οὐδαμαί. Ὁ μὲν δὴ πρεσβύ-

taret quadrigarum curriculo; quem eumdem honorem iam ante eum frater ipsius uterinus Miltiades erat consecutus. Deinde vero, sequenti Olympiade, quum eisdem equis idem *Cimon* vicisset, Pisistrato concessit, ut is victor renunciaretur; et ob victoriam huic concessam, ex pactione cum illo inita, in patriam est restitutus. Postremo idem, quum eisdem equis aliam rursus victoriam reportasset Olympicam, obiit interfectus a filiis Pisistrati, ipso Pisistrato non amplius in vivis agente: interfecerunt illum enim hi prope prytaneum, noctu hominibus quibusdam ad hoc subornatis. Sepultus autem est *Cimon* ante urbem, ultra viam quae Per Cavum vocatur; et ex adverso sepulti sunt hi equi eiusdem, qui tres olympicas retulerunt victorias. Praestiterunt quidem idem hoc alii etiam equi, Evagorae Lacedaemonii; sed

τερος τῶν παίδων τῷ Κίμωνι Στησαγόρης ἦν τηνικαῦτα
παρὰ τῷ πάτρῳ Μιλτιάδῃ τρεφόμενος ἐν τῇ Χερσονή-
σῳ· ὁ δὲ νεώτερος παρ' αὐτῷ Κίμωνι ἐν Ἀθήνῃσι, τοὔ-
νομα ἔχων ἀπὸ τοῦ οἰκιστέω τῆς Χερσονήσου Μιλτιά-
δεω, Μιλτιάδης. Οὗτος δὴ ὦν τότε ὁ Μιλτιάδης, ἥκων 104
ἐκ τῆς Χερσονήσου, καὶ ἐκπεφευγὼς διπλόον θάνατον,
ἐστρατήγεε Ἀθηναίων. ἅμα μὲν γὰρ, οἱ Φοίνικες αὐτὸν
οἱ ἐπιδιώξαντες μέχρι Ἴμβρου, περὶ πολλοῦ ἐποιεῦντο
λαβεῖν τε καὶ ἀναγαγεῖν παρὰ βασιλῆα· ἅμα δὲ, ἐκ-
φυγόντα τε τούτους, καὶ ἀπικόμενον ἐς τὴν ἑωυτοῦ, δο-
κέοντά τε εἶναι ἐν σωτηρίῃ, ἤδη τὸ ἐνθεῦτέν μιν οἱ ἐχ-
θροὶ ὑποδεξάμενοι, καὶ ὑπὸ δικαστήριον αὐτὸν ἀγα-
γόντες, ἐδίωξαν τυραννίδος τῆς ἐν Χερσονήσῳ. ἀποφυ-
γὼν δὲ καὶ τούτους, στρατηγὸς οὕτω Ἀθηναίων ἀπε-
δέχθη, αἱρεθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου.

praeter hos, nulli. Filiorum igitur Cimonis natu maior, *Stesagoras*, per id tempus apud patruum Miltiadem in Chersoneso educabatur: natu minor autem apud Cimonem Athenis erat, cui nomen fuit *Miltiades*, de patrui Miltiadis nomine, conditoris Chersonesi. (104.) Hic igitur tunc *Miltiades*, quum nuper e Chersoneso advenisset, duplicemque effugisset mortem, imperator fuit Atheniensium. Simul enim et Phoenices, usque ad Imbrum illum persecuti, studiose operam dederant, ut caperent eum et ad regem abducerent: et, postquam hos effugit, domumque rediit, iam protinus eumdem exceperant adversarii, et in iudicium vocatum, reum egerant tyrannidis in Chersoneso exercitae. At hoc quoque liberatus periculo, ita demum imperator creatus est Atheniensium, populi suffragiis electus.

105 Καὶ πρῶτα μὲν, ἐόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστεϊ οἱ στρατηγοὶ, ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα. τῷ δὴ, ὡς αὐτός τε ἔλεγε Φειδιππίδης καὶ Ἀθηναίοισι ἀπήγγελε, περὶ τὸ Παρθένιον οὖρος, τὸ ὑπὲρ Τεγέης, ὁ Πὰν περιπίπτει. βώσαντα δὲ τὸ οὔνομα τοῦ Φειδιππίδεω τὸν Πᾶνα, Ἀθηναίοισι κελεῦσαι ἀπαγγεῖλαι, διότι ἑωυτοῦ οὐδεμίην ἐπιμέλειαν ποιεῦνται, ἐόντος εὔνου Ἀθηναίοισι, καὶ πολλαχῇ γενομένου ἤδη σφίσι χρησίμου, τὰ δ᾽ ἔτι καὶ ἐσομένου. Καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφίσι εὖ ἤδη τῶν πρηγμάτων, πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα, ἱδρύσαντο ὑπὸ τῇ ἀκροπόλι Πανὸς ἱρὸν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης θυσίῃσι ἐπετείῃσι καὶ λαμπάδι ἱλάσκονται.

106 Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φειδιππίδης

(105.) Ac primum quidem, quum adhuc in urbe essent imperatores, *Spartam* miserunt praeconem *Phidippidem*, civem quidem Atheniensem, caeterum *hemerodromum*, et hoc negotium exercentem. Cui, ut quidem ipse deinde narravit Phidippides, Atheniensibusque renunciavit, circa Parthenium montem, qui supra Tegeam est, deus *Pan* obviam est factus; compellatoque nominatim Phidippide, iussit eum *renunciare Atheniensibus, nullam illos sui curam gerere, quum tamen bene cupiat Atheniensibus, ac iam saepe de illis bene meritus fuerit, et posthac etiam bene sit meriturus.* Haec certe Athenienses vere ita accidisse persuasi, deinde, quum iam res eorum recte fuissent compositae, templum *Pani* infra arcem statuerunt, eumque inde ab illo

οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν Πᾶνα φανῆναι, δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγε· „Ὦ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμέων δέονται, σφίσι βοηθῆσαι, καὶ μὴ περιϊδεῖν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἕλλησι δουλοσύνῃ περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβάρων. καὶ γὰρ Ἐρέτριά τε νῦν ἠνδραπόδισται, καὶ πόλι λογίμῃ ἡ Ἑλλὰς γέγονε ἀσθενεστέρη.“ Ὁ μὲν δή σφι τὰ ἐντεταλμένα ἀπήγγελε. τοῖσι δὲ ἕαδε μὲν βοηθέειν Ἀθηναίοισι, ἀδύνατα δέ σφι ἦν τὸ παραυτίκα ποιέειν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον. ἦν γὰρ ἱσταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτη· εἰνάτῃ δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔφασαν, μὴ οὐ πλήρεος ἐόντος τοῦ κύκλου. οὗτοι μέν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον.

nuncio annuis sacrificiis et lampade placant. (106.) Tunc vero missus ab imperatoribus *Phidippides* hic, quo tempore is Panem sibi adparuisse narravit, postridie eius diei quo Athenis erat profectus *Spartam* pervenit; ubi adiens magistratus, haec apud eos verba fecit: *Lacedaemonii! Petunt a vobis Athenienses, ut auxilio illis veniatis; neque patiamini, ut antiquissima inter Graecos civitas in servitutem abripiatur a barbaris. Nam et Eretria nunc sub iugum est missa, et insigni civitate imminuta est Graecia.* Haec ubi illis ex mandato dixit, placuit quidem Spartanis auxilia mittere Atheniensibus; sed id confestim facere non potuerunt, quum nollent contra legem agere. Erat enim nonus dies mensis: *nono autem die, et priusquam plena esset luna, se non egressuros,* aiebant. Novilunium igitur hi exspectarunt.

107 Τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγέετο Ἱππίης ὁ Πεισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροιχομένης νυκτὸς ὄψιν ἰδὼν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Ἱππίης τῇ μητρὶ τῇ ἑωυτοῦ συνευνηθῆναι· συνεβάλετο ὦν ἐκ τοῦ ὀνείρου, κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀνασωσάμενος τὴν ἀρχὴν, τελευτήσειν ἐν τῇ ἑωυτοῦ γηραιός. ἐκ μὲν δὴ τῆς ὄψιος συνεβάλετο ταῦτα. Τότε δὲ κατηγεόμενος, τοῦτο μὲν, τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀπέβησε ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρέων, καλεομένην δὲ Αἰγίλειαν· τοῦτο δὲ, καταγομένας ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὅρμιζε οὗτος, ἐκβάντας τε ἐς γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε. καὶ οἱ ταῦτα διέποντι ἐπῆλθε πταρεῖν τε καὶ βῆξαι μεζόνως ἢ ὡς ἐώθεε. οἷα δέ οἱ πρεσβυτέρῳ ἐόντι, τῶν ὀδόντων οἱ πλεῦνες ἐσείοντο· τουτέων ὦν ἕνα τῶν ὀδόντων ἐκβάλλει ὑπὸ βίης βήξας. ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν ψάμμον

(107.) *Hippiae*, Pisistrati filio, qui barbaris viam in campum *Marathona* praeivit, superiori nocte per somnum tale visum erat oblatum. Visus sibi erat sua cum matre concumbere: quo ex insomnio collegerat, Athenas se esse rediturum, et in patria recepto regno senem vitâ excessurum. In hunc modum *Hippias* somnium suum erat interpretatus. Tunc vero, ducis officio fungens, partim Eretriensia mancipia in Styreorum insula, cui Aegilia nomen, deposuit; partim naves, quae ad Marathona adpulerant, in statione locavit, et barbaros in terram egressos ordinavit. Quae dum administrat, accidit ei ut vehementius, quam solitus erat, et sternutaret et tussiret. Quumque eidem, quippe aetate iam provectiori, plures labarent dentes, harum dentium unam, dum tussit, propter violentiam

αὐτοῦ, ἐποιέετο πολλὴν σπουδὴν ἐξευρεῖν· ὡς δὲ οὐκ ἐφαίνετό οἱ ὁ ὀδὼν, ἀναστενάξας, εἶπε πρὸς τοὺς παραστάτας· „Ἡ γῆ ἥδε οὐκ ἡμετέρη ἐστὶ, οὐδέ μιν δυ„νησόμεθα ὑποχειρίην ποιήσασθαι· ὁκόσον δέ τι μοι „μέρος μετῆν, ὁ ὀδὼν μετέχει.“ Ἱππίης μὲν δὴ ταύτῃ τὴν ὄψιν συνεβάλετο ἐξεληλυθέναι.

Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένεϊ Ἡρακλέος, 108
ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. καὶ γὰρ καὶ ἐδεδώκεσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Ἀθηναίοισι οἱ Πλαταιέες, καὶ πόνους ὑπὲρ αὐτέων οἱ Ἀθηναῖοι συχνοὺς ἤδη ἀναιρέατο· ἔδοσαν δὲ ὧδε. πιεζεύμενοι ὑπὸ Θηβαίων οἱ Πλαταιέες, ἐδίδοσαν πρῶτα παρατυχοῦσι Κλεομένεϊ τε τῷ Ἀναξανδρίδεω καὶ Λακεδαιμονίοισι σφέας αὐτούς. οἱ δὲ, οὐ δεκόμενοι, ἔλεγόν σφι τάδε· „Ἡμεῖς

eiecit. Quae quum in arenam cecidisset, magnum adhibuit studium ut eam reperiret: postquam vero nusquam dens comparuit, edito gemitu ait adstantibus: *Terra haec non est nostra, neque eam poterimus in nostram redigere potestatem: nam, quidquid eius ad me pertinebat, id dens mea obtinet.* Nempe in hoc *Hippias* exiisse visionem suam existimavit.

(108.) *Atheniensibus*, quum in campo Herculi sacro locum cepissent, praesidio advenere *Plataeenses* frequenti manu ex universo populo collectâ. Tradiderant enim sese Atheniensibus Plataeenses, et frequentes labores pro illis Athenienses sustinuerant. Tradiderant se autem hoc modo. Bello a Thebanis pressi Plataeenses, primum Cleomeni, Anaxandridae filio, et Lacedaemoniis se tradiderunt, qui

„μὲν ἑκαστέρω τε οἰκέομεν, καὶ ὑμῖν τοιῆδε τις γένοιτ' „ἂν ἐπικουρίη ψυχρή· φθαίητε γὰρ ἂν πολλάκις ἐξαν„δραποδισθέντες ἤ τινα πυθέσθαι ἡμέων. συμβουλεύο„μεν δὲ ὑμῖν δοῦναι ὑμέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι, πλησιο„χώροισί τε ἀνδράσι, καὶ τιμωρέειν ἐοῦσι οὐ κακοῖσι.“ Ταῦτα συνεβούλευον οἱ Λακεδαιμόνιοι, οὐ κατὰ εὐνοίην οὕτω τῶν Πλαταιέων, ὡς βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἔχειν πόνους, συνεστεῶτας Βοιωτοῖσι. Λακεδαιμόνιοι μέν νυν Πλαταιεῦσι ταῦτα συνεβούλευον· οἱ δὲ οὐκ ἠπίστησαν, ἀλλ' Ἀθηναίων ἱρὰ ποιεύντων τοῖσι δώδεκα θεοῖσι, ἱκέται ἱζόμενοι ἐπὶ τὸν βωμὸν, ἐδίδοσαν σφέας αὐτούς. Θηβαῖοι δὲ πυθόμενοι ταῦτα, ἐστρατεύοντο ἐπὶ τοὺς Πλαταιέας· Ἀθηναῖοι δέ σφι ἐβοήθεον. μελλόντων δὲ συνάπτειν μάχην, Κορίνθιοι οὐ περιεῖδον· πα-

forte in illis locis aderant. At illi, non recipientes eos, dixere: *Nos nimis procul a vobis habitamus, et frigidum vobis tale auxilium foret: plus semel enim fieri posset, ut in servitutem prius abstraheremini, quam nostrûm quisquam fando audiret. Quare suademus vobis, ut Atheniensibus vos tradatis, qui vobis sunt finitimi, ad tutandum non invalidi.* Haec Plataeensibus suaserunt Lacedaemonii, non tam quod illis bene vellent, quam quod cuperent laboribus fatigari Athenienses, bellis cum Boeotis gerendis. Consilium autem Lacedaemoniorum sequentes Plataeenses, quo tempore duodecim diis sacra faciebant Athenienses, supplices ad aram consederunt, seque illis tradiderunt. Quo cognito, Thebani arma intulerunt Plataeensibus; et Athenienses auxilio illis venere. Sed quum in eo essent ut consererent

ρατυχόντες δὲ, καὶ καταλλάξαντες, ἐπιτρεψάντων ἀμφοτέρων, οὔρισαν τὴν χώρην ἐπὶ τοῖσδε· ἐᾶν Θηβαίους Βοιωτῶν τοὺς μὴ βουλομένους ἐς Βοιωτοὺς τελέειν. Κορίνθιοι μὲν δὴ ταῦτα γνόντες ἀπαλλάσσοντο. Ἀθηναίοισι δὲ ἀπιοῦσι ἐπεθήκαντο Βοιωτοί· ἐπιθέμενοι δὲ, ἑσσώθησαν τῇ μάχῃ. ὑπερβάντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς οἱ Κορίνθιοι ἔθηκαν Πλαταιεῦσι εἶναι οὔρους, τούτους ὑπερβάντες, τὸν Ἀσωπὸν αὐτὸν ἐποιήσαντο οὖρον Θηβαίοισι πρὸς Πλαταιέας εἶναι καὶ Ὑσιάς. Ἔδοσαν μὲν δὴ οἱ Πλαταιέες σφέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ· ἧκον δὲ τότε ἐς Μαραθῶνα βοηθέοντες.

Τοῖσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι ἐγίνοντο δίχα αἱ γνῶ- 109
μαι· τῶν μὲν, οὐκ ἐώντων συμβάλλειν· „ ὀλίγους γὰρ

pugnam, id fieri non passi sunt Corinthii: hi enim, quum forte adessent, arbitrio eorum rem permittentibus utrisque, pacem conciliarunt, fines regionis ita constituentes, ut *Thebani eos ex Boeotis, qui Boeotorum communi nollent adtribui, nil impedirent.* Hoc constituto, Corinthii abierunt. Athenienses vero, domum redeuntes, ex improviso adgressi sunt Boeoti: sed commissa pugna superati sunt. Quo facto Athenienses, fines Plataeensibus a Corinthiis constitutos transgredientes, ipsum Asopum et Hysias fines inter Thebanos et Plataeenses statuerunt. Plataeenses igitur, postquam praedicto modo Atheniensibus sese tradidissent, nunc eis ad Marathonem auxilio venerunt.

(109.) Imperatorum autem Atheniensium bifariam divisae erant sententiae; nolentibus aliis, ut praelio confligeretur; *nimis enim exiguum esse ipsorum*

εἶναι, στρατιῇ τῇ Μήδων συμβαλέειν·" τῶν δὲ, καὶ Μιλτιάδεω, κελευόντων. ὡς δὲ δίχα τε ἐγίνοντο, καὶ ἐνίκα ἡ χείρων τῶν γνωμέων, ἐνθαῦτα, ἦν γὰρ ἑνδέκατος ψηφιδοφόρος ὁ τῷ κυάμῳ λαχὼν Ἀθηναίων πολεμαρχέειν· τὸ παλαιὸν γὰρ Ἀθηναῖοι ὁμόψηφον τὸν πολέμαρχον ἐποιεῦντο τοῖσι στρατηγοῖσι· ἦν δὲ τότε πολέμαρχος Καλλίμαχος Ἀφιδναῖος· πρὸς τοῦτον ἐλθὼν Μιλτιάδης, ἔλεγε τάδε· „Ἐν σοὶ νῦν, Καλλίμαχε, „ἐστὶ ἢ καταδουλῶσαι Ἀθήνας, ἢ ἐλευθέρας ποιήσαντα, „μνημόσυνα λιπέσθαι ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων „βίον, οἷα οὐδὲ Ἁρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων λείπουσι. „νῦν γὰρ δὴ, ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κίνδυνον „ἥκουσι μέγιστον. καὶ, ἢν μέν γε ὑποκύψωσι τοῖσι „Μήδοισι, δέδοκται τὰ πείσονται παραδεδομένοι Ἱπ-

numerum, quam ut cum Medorum exercitu congrederentur; aliis vero, et in his *Miltiade*, confligendum censentibus. Ita quum dissentirent, quumque in eo esset ut peior vinceret sententia; tunc undecimus supererat qui suffragium ferret, is qui fabâ *polemarchus* electus erat Atheniensium: antiquitus enim polemarcho aequale cum imperatoribus ius suffragii ferendi tribuerant Athenienses. Erat autem tunc polemarchus Callimachus Aphidnaeus; quem conveniens *Miltiades*, his verbis est adlocutus: *In te nunc situm est, Callimache, utrum in servitutem redigere velis Athenas, an, liberatâ patriâ, memoriam tui in omne aevum relinquere, qualem ne Harmodius quidem et Aristogiton reliquerunt. Numquam enim, ex quo exstiterunt Athenienses, in tantum adducti sunt periculum, in quanto nunc*

490, 16.

„πίῃ· ἢν δὲ περιγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἵη τέ ἐστι πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πολίων γενέσθαι. Κῶς ὦν δὴ ταῦτα οἷά τέ ἐστι γενέσθαι, καὶ κῶς ἐς σέ τι τουτέων ἀνήκει τῶν πρηγμάτων τὸ κῦρος ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσων. ἡμέων τῶν στρατηγῶν, ἐόντων δέκα, δίχα γίνονται αἱ γνῶμαι· τῶν μὲν, κελευόντων συμβαλέειν, τῶν δὲ; οὐ συμβαλέειν. ἢν μέν νυν μὴ συμβάλωμεν, ἔλπομαί τινα στάσιν μεγάλην ἐμπεσοῦσαν διασείσειν τὰ Ἀθηναίων φρονήματα, ὥστε μηδίσαι· ἢν δὲ συμβάλωμεν, πρίν τι καὶ σαθρὸν Ἀθηναίων μετεξετέροισι ἐγγενέσθαι, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, οἷοί τε εἰμὲν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ. Ταῦτα ὦν πάντα ἐς σὲ νῦν τείνει, καὶ ἐκ σέο ἄρτηται. ἢν γὰρ σὺ γνώμῃ τῇ

versantur. In quo si Medis succumbunt, decretum est quid eis sit patiendum, Hippiae deditis: sin superior discesserit haec civitas, probabile est primam eam futuram esse Graecarum civitatum. Quo pacto igitur fieri hoc possit, et quo pacto a te pendeat harum rerum summa, nunc tibi dicam. Sententiae imperatorum, qui decem sumus numero, in duas divisae sunt partes; aliis confligendum censentibus, aliis non confligendum. Iam, si praelium non commiserimus, persuasum fere habeo magna exstitura dissidia, quae animos disturbent Atheniensium, eosque ad Medorum trahant partes. Sin praelium commiserimus priusquam putre consilium animos subeat nonnullorum Atheniensium, probabile fit mihi, ut, diis aequa tribuentibus, superiores discedamus. Haec igitur omnia ad te nunc spectant, et ex te pen-

„ἐμῇ προσθῇ, ἔστι τοι πατρίς τε ἐλευθέρη, καὶ πόλις „πρώτη τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἢν δὲ τὴν τῶν ἀποσπευδόν„των τὴν συμβολὴν ἕλῃ, ὑπάρξει τοι τῶν ἐγὼ κατέλε-

110 „ξα ἀγαθῶν τὰ ἐναντία." Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης, προσκτᾶται τὸν Καλλίμαχον. προσγενομένης δὲ τοῦ πολεμάρχου τῆς γνώμης, ἐκεκύρωτο συμβάλλειν. Μετὰ δὲ, οἱ στρατηγοὶ, τῶν ἡ γνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ὡς ἑκάστου αὐτῶν ἐγίνετο πρυτανηΐη τῆς ἡμέρης, Μιλτιάδῃ παρεδίδοσαν· ὁ δὲ, δεκόμενος, οὔ τι κω συμβολὴν ἐποιέετο, πρίν γε δὴ αὐτοῦ πρυτανηΐη ἐγένετο.

111 Ὡς δὲ ἐς ἐκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες. τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρεος ἡγέε-

CIX. 31. *τὴν ante τῶν ἀποσπ. ex coniect. qui articulus vulgo aberat. Alii mox συμβουλὴν, loco συμβολήν.*

dent. Etenim si tu meae accesseris sententiae, habebis liberam patriam, et civitatem primam universae Graeciae: sin his suffragatus fueris, qui dissuadent praelium; erit tibi contrarium eorum, quae memoravi, commodorum. (110.) His dictis *Miltiades* in suam sententiam Callimachum traxit: et accedente *polemarchi* suffragio decretum est, ut *praelio confligeretur.* Post haec, qui ex imperatoribus confligendum censuerant, hi, ut cuiusque dies aderat, quo penes eum summa esset imperii, ita vicem suam Miltiadi tradiderunt. At ille quamvis acciperet, non tamen prius commisit praelium quam legitimus ipsius dies adesset.

(111.) Quo die igitur *Miltiadis* vices erant administrandae imperii summae, *in aciem educti* sunt *Athenienses,* tali modo instructi. Dextro cornu prae-

το ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γὰρ νόμος τότε εἶχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. ἡγεομένου δὲ τούτου, ἐξεδέκοντο ὡς ἀριθμέοντο αἱ Φυλαὶ, ἐχόμεναι ἀλληλέων· τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιέες. Ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων καὶ πανηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος „ἅμα τε Ἀθηναίοισι, λέγων, γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι.“ Τότε δὲ, τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι, ἐγίνετο τοιόνδε τι. τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγίνετο ἐπὶ τάξιας ὀλίγας, καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον· τὸ δὲ κέρας 112
ἑκάτερον ἔρρωτο πλήθεϊ. Ὡς δέ σφι διετέτακτο, καὶ

erat polemarchus Callimachus: obtinebat tunc enim lex apud Athenienses, ut polemarchus dextrum cornu teneret. Ab hoc igitur principio deinde collocatae erant continuo tenore singulae tribus Atheniensium, pro cuiusque numero: postremi vero, in laevo cornu, *Plataeenses* stabant. Inde enim ab hac pugna usu receptum est, ut, quando solennia sacra peragunt Athenienses, quae quinto quoque anno celebrantur, praeco Atheniensis solennes preces ita praeeat, ut *fausta omnia* precetur *Atheniensibus simul et Plataeensibus*. Tunc vero, quum acies Atheniensium ad Marathonem sic esset instructa ut frons fronti exercitus Medici exaequaretur, accidit, ut in medio ordines haud sane frequentes starent, et ea parte debilior esset acies; sed ut utrumque cornu densioribus ordinibus firmaretur. (112.) Acie ita ordinata, quum caesae

τὰ σφάγια ἐγίνετο καλά, ἐνθαῦτα ὡς ἀπείθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ ἵεντο ἐς τοὺς βαρβάρους. ἦσαν δὲ στάδιοι οὐκ ἐλάσσονες τὸ μεταίχμιον αὐτέων, ἢ ὀκτώ. οἱ δὲ Πέρσαι, ὁρέοντες δρόμῳ ἐπιόντας, παρεσκευάζοντο ὡς δεξόμενοι· μανίην τε τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπέφερον, καὶ πάγχυ ὀλεθρίην, ὁρέοντες αὐτοὺς ἐόντας ὀλίγους, καὶ τούτους δρόμῳ ἐπειγομένους, οὔτε ἵππου ὑπαρχούσης σφι, οὔτε τοξευμάτων. ταῦτα μὲν νυν οἱ βάρβαροι κατείκαζον. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπεί τε ἀθρόοι προσέμιξαν τοῖσι βαρβάροισι, ἐμάχοντο ἀξίως λόγου. πρῶτοι μὲν γὰρ Ἑλλήνων πάντων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, δρόμῳ ἐς πολεμίους ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ ἀνέσχοντο ἐσθῆτά τε Μηδικὴν ὁρέοντες, καὶ τοὺς ἄνδρας ταύτην ἐσθημένους· τέως δὲ ἦν τοῖσι Ἕλλησι καὶ τὸ οὔνομα τὸ Μήδων φόβος ἀκοῦ-

hostiae prospera omnia nunciassent, ibi tunc Athenienses, ut *signum* datum est *pugnae*, cursu in hostes contenderunt. Erat autem inter duas acies interiectum intervallum haud minus quam octo stadiorum. Tum vero *Persae*, ubi cursu adversus se irruentes hostes viderunt, ad excipiendos illos se compararunt; *furere* dicentes *Athenienses, et in propriam ruere perniciem; qui ita cursu contenderent, quum numero essent pauci, neque vel equitatum vel sagittarios haberent.* De his igitur ita iudicabant Persae. At *Athenienses*, postquam confertis ordinibus ad manus venissent hostium, pugnam ediderunt memoratu dignam. Quippe primi omnium Graecorum, quos novimus, cursu in hostes impetum fecerunt; et primi sustinuerunt, Medicam vestem et eâ indutos adspicere viros; quum ante illum diem vel nomen

σαι. Μαχομένων δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι, χρόνος ἐγίνετο 113
πολλός. καὶ τὸ μὲν μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τῇ Πέρσαι τε αὐτοὶ καὶ Σάκαι ἐτετάχατο· κατὰ τοῦτο μὲν δὴ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, καὶ ῥήξαντες ἐδίωκον ἐς τὴν μεσόγαιαν. τὸ δὲ κέρας ἑκάτερον ἐνίκων Ἀθηναῖοί τε καὶ Πλαταιέες. νικῶντες δὲ, τὸ μὲν τετραμμένον τῶν βαρβάρων φεύγειν ἐῶν· τοῖσι δὲ τὸ μέσον ῥήξασι αὐτέων, συναγαγόντες τὰ κέρεα ἀμφότερα, ἐμάχοντο, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἵποντο κόπτοντες, ἐς ὃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι, πῦρ τε αἴτεον, καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν νεῶν.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ ὁ πολέμαρχος 114
Καλλίμαχος διαφθείρεται, ἀνὴρ γενόμενος ἀγαθός· ἀπὸ

Medorum Graecis, ubi audirent, terrorem incussisset. (113.) Satis autem longi temporis haec *ad Marathonem pugna* fuit. Et in medio quidem aciei vicerunt barbari, ubi Persae ipsi et Sacae locati erant; qui hac parte victores, perrupta acie, versus mediterranea persecuti sunt fugientes. At in utroque cornu penes Athenienses et Plataeenses victoria stetit. Et hi quidem, postquam vicerunt, omissis hisce ex barbaris quos in fugam verterant, utrumque cornu contrahentes, illos sunt adgressi qui mediam perruperant aciem; et de his quoque *victoriam Athenienses reportarunt*. Tunc vero in fugam effusos Persas caedentes persecuti sunt; donec ad mare delati, ignem popposcerunt, ipsasque naves sunt adorti.

(114.) In hoc discrimine et alii multi perierunt nobiles Athenienses; et *Callimachus* polemarchus, postquam fortiter pugnasset, interfectus est; unus

δ' ἔθανε τῶν στρατηγῶν Στησίλεως ὁ Θρασύλεω· τοῦτο δὲ, Κυναίγειρος ὁ Εὐφορίωνος ἐνθαῦτα, ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νηὸς, τὴν χεῖρα ἀποκοπεὶς πελέκεϊ, πίπτει· τοῦτο δὲ, ἄλλοι Ἀθηναίων πολλοί τε καὶ ὀνο-
115 μαστοί. Ἑπτὰ μὲν δὴ τῶν νεῶν ἐπεκράτησαν τρόπῳ τοιούτῳ Ἀθηναῖοι. τῇσι δὲ λοιπῇσι οἱ βάρβαροι ἐξανακρουσάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες ἐκ τῆς νήσου, ἐν τῇ ἔλιπον, τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀνδράποδα, περιέπλωον Σούνιον, βουλόμενοι φθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ἀπικόμενοι ἐς τὸ ἄστυ. αἰτίη δὲ ἔσχε ἐν Ἀθηναίοισι ἐξ Ἀλκμαιωνιδέων μηχανῆς αὐτοὺς ταῦτα ἐπινοηθῆναι· τούτους γὰρ συνθεμένους τοῖσι Πέρσῃσι ἀναδέξαι ἀσπίδα, ἐοῦσι ἤδη ἐν
116 τῇσι νηυσί. Οὗτοι μὲν δὴ περιέπλωον Σούνιον. Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ποδῶν εἶχον, τάχιστα ἐβοήθεον ἐς τὸ ἄστυ. καὶ, ἔφθησάν τε ἀπικόμενοι πρὶν ἢ τοὺς βαρβάρους ἥκειν,

item ex imperatoribus, *Stesilaus* Thrasylai filius. Ibidemque *Cynaegirus*, Euphorionis filius, quum aplustre navis barbarorum manu tenuisset, securi amputata manu cecidit. (115.) Caeterum septem navibus ista ratione potiti sunt Athenienses. Reliquis autem navibus barbari, in puppim remigantes, adsumtis ex insula mancipiis Eretriensibus, in qua relicta erant; Sunium circumnavigarunt, ad urbem prius pervenire studentes quam rediissent Athenienses. Et pervulgata est apud Athenienses fama, cepisse illos hoc consilium ex *Alcmaeonidarum* artificio; hos enim ex composito clypeum Persis, quum iam in navibus essent, sustulisse. (116.) At, dum *Sunium* Persae circumnavigant, Athenienses, quantum pedibus valuere in urbem retro currentes, prius adfuere quam

καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο ἀπιγμένοι ἐξ Ἡρακληίου τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἐν ἄλλῳ Ἡρακληίῳ τῷ ἐν Κυνοσάργεϊ. οἱ δὲ βάρβαροι τῇσι νηυσὶ ὑπεραιωρηθέντες Φαλήρου, τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίνειον τότε τῶν Ἀθηναίων, ὑπὲρ τούτου ἀνακωχεύσαντες τὰς νῆας, ἀπέπλωον ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην.

117 Ἐν ταύτῃ τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ ἀπέθανον τῶν βαρβάρων κατὰ ἑξακισχιλίους καὶ τετρακοσίους ἄνδρας· Ἀθηναίων δὲ, ἑκατὸν ἐννενήκοντα καὶ δύο. ἔπεσον μὲν ἀμφοτέρων τοσοῦτοι. Συνήνεικε δὲ αὐτόθι θῶμα γενέσθαι τοιόνδε· Ἀθηναῖον ἄνδρα Ἐπίζηλον τὸν Κουφαγόρεω ἐν τῇ συστάσει μαχόμενόν τε καὶ ἄνδρα γινόμενον ἀγαθὸν, τῶν ὀμμάτων στερηθῆναι, οὔτε πληγέντα οὐδὲν τοῦ σώματος, οὔτε βληθέντα· καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζόης διατελέειν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ἐόντα τυφλόν. λέγειν δὲ αὐτὸν περὶ τοῦ πάθεος ἤκουσα τοιόνδε·

Persae venirent: et, quemadmodum ad Marathonem in agro Herculi sacro castra habuerant, sic et nunc in alio Heraeleo, quod in Cynosarge est, locum castris ceperunt. Barbari vero, postquam naves ante *Phalerum*, qui portus tunc erat Atheniensium, in alto aliquamdiu tenuissent, retro in Asiam navigarunt. (117.) Ex Persis ceciderunt in Marathonia pugna, circiter sex millia et quadringenti; Atheniensium vero centum nonaginta duo. Hic fuit occisorum numerus. Acciderat autem ibi res mira huiusmodi. Epizelus, civis Atheniensis, Cuphagorae filius, stans in acie, fortiterque pugnans, oculorum usu privatus est, nulla corporis parte nec cominus percussus, nec eminus ictus: et ab hoc tempore per reliquam vitam caecus permansit. Memorant autem, ipsum de hac

τινὰ λόγον. ἄνδρα οἱ δοκέειν ὁπλίτην ἀντιστῆναι μέγαν, τοῦ τὸ γένειον τὴν ἀσπίδα πᾶσαν σκιάζειν· τὸ δὲ φάσμα τοῦτο ἑωυτὸν μὲν παρεξελθεῖν, τὸν δὲ ἑωυτοῦ παραστάτην ἀποκτεῖναι. ταῦτα μὲν δὴ Ἐπίζηλον ἐπυθόμην λέγειν.

118 Δᾶτις δὲ πορευόμενος ἅμα τῷ στρατῷ ἐς τὴν Ἀσίην, ἐπεί τε ἐγένετο ἐν Μυκόνῳ, εἶδε ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ. καὶ ἥτις μὲν ἦν ἡ ὄψις, οὐ λέγεται· ὁ δὲ, ὡς ἡμέρη τάχιστα ἐπέλαμψε, ζήτησιν ἐποιέετο τῶν νεῶν. εὑρὼν δὲ ἐν Φοινίσσῃ νηῒ ἄγαλμα Ἀπόλλωνος κεχρυσωμένον, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν σεσυλημένον εἴη· πυθόμενος δὲ ἐξ οὗ ἦν ἱροῦ, ἔπλεε τῇ ἑωυτοῦ νηῒ ἐς Δῆλον. καὶ, ἀπίκατο γὰρ τηνικαῦτα οἱ Δήλιοι ὀπίσω ἐς τὴν νῆσον, κατατίθεταί τε ἐς τὸ ἱρὸν τὸ ἄγαλμα, καὶ ἐντέλλεται τοῖσι Δηλίοισι ἀπαγαγεῖν τὸ ἄγαλμα ἐς Δήλιον τὸ Θη-

calamitate haec narrasse: visum esse ei virum armatum contra ipsum stare, cuius barbam totum texisse clypeum; illud autem spectrum praeteriisse ipsum, et virum sibi proximum stantem interfecisse. Haec Epizelum solitum esse narrare audivi.

(118.) *Datis*, cum exercitu in Asiam profectus, postquam Myconum pervenit, per somnum vidit visionem; quae quidem qualis fuerit non memoratur: sed ille, simul atque illuxit, perquisitionem instituit navium. Et quum in Phoenicia navi *simulacrum* invenisset *Apollinis* inauratum, percontatus est unde raptum esset: utque audivit quonam ex templo esset, ipse sua navi Delum est profectus, et ibi (iam enim in insulam reversi erant Delii) simulacrum in templo deposuit, Deliisque imperavit ut

βαίων· τὸ δ' ἔστι ἐπὶ θαλάσσῃ, Χαλκίδος καταντίον. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ἐντειλάμενος ἀπέπλεε. τὸν δὲ ἀνδριάντα τοῦτον Δήλιοι οὐκ ἀπήγαγον, ἀλλά μιν δι' ἐτέων εἴκοσι Θηβαῖοι αὐτοὶ ἐκ θεοπροπίου ἐκομίσαντο ἐπὶ Δήλιον. Τοὺς δὲ τῶν Ἐρετριέων ἀνδραποδισμένους 119 Δᾶτίς τε καὶ Ἀρταφέρνης, ὡς προσέσχον ἐς τὴν Ἀσίην πλέοντες, ἀνήγαγον ἐς Σοῦσα. βασιλεὺς δὲ Δαρεῖος, πρὶν μὲν αἰχμαλώτους γενέσθαι τοὺς Ἐρετριέας, ἐνεῖχέ σφι δεινὸν χόλον, οἷα ἀρξάντων ἀδικίης προτέρων τῶν Ἐρετριέων· ἐπεί τε δὲ εἶδέ σφεας ἀπαχθέντας παρ' ἑωυτὸν, καὶ ὑποχειρίους ἑωυτῷ ἐόντας, ἐποίησε κακὸν ἄλλο οὐδὲν, ἀλλά σφεας τῆς Κισσίης χώρης κατοίκισε ἐν σταθμῷ ἑωυτοῦ, τῷ οὔνομά ἐστι Ἀρδέρικκα· ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίους σταδίους ἀπέχοντι, τεσσεράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος, τὸ παρέχεται τρι-

in *Delium* Thebanorum, quod est ad mare adversus Chalcidem, illud transportarent. Datis quidem, dato hoc mandato, retro navigavit: at statuam istam Delii non transmiserunt; sed post viginti demum annos ipsi Thebani, oraculi iussu, Delium illam deportarunt. (119.) *Eretrienses* vero in servitutem abreptos Datis et Artaphernes, postquam in Asiam adpulerant, *Susa* abduxerunt. Rex autem *Darius*, quum Eretriensibus, priusquam capti essent, vehementer fuisset iratus, quippe qui primi auctores fuerant iniuriarum; nunc eosdem, ubi ad se abductos et sua in potestate vidit, nullo alio malo adfecit, sed sedes illis in terra *Cissia* adsignavit, in una suarum mansionum quae *Ardericca* vocatur. Abest illa decem et ducenta stadia a Susis, quadraginta vero stadia a *puteo*, qui

φασίας ἰδέας. καὶ γὰρ ἄσφαλτον καὶ ἅλας καὶ ἔλαιον ἀρύσσονται ἐξ αὐτοῦ, τρόπῳ τοιῷδε. ἀντλέεται μὲν κηλωνηΐῳ, ἀντὶ δὲ γαυλοῦ, ἥμισυ ἀσκοῦ οἱ προσδέδεται· ὑποτύψας δὲ τούτῳ, ἀντλέει καὶ ἔπειτα ἐγχέει ἐς δεξαμενήν· ἐκ δὲ ταύτης ἐς ἄλλο διαχεόμενον, τρέπεται τριφασίας ὁδούς. καὶ ἡ μὲν ἄσφαλτος καὶ οἱ ἅλες πήγνυνται παραυτίκα· τὸ δὲ ἔλαιον συνάγουσι ἐν ἀγγείοις, τὸ οἱ Πέρσαι καλέουσι ῥαδινάκην· ἔστι δὲ μέλαν, καὶ ὀδμὴν παρεχόμενον βαρέαν. Ἐνθαῦτα τοὺς Ἐρετριέας κατοίκισε βασιλεὺς Δαρεῖος· οἳ καὶ μέχρι ἐμέο εἶχον τὴν χώρην ταύτην, φυλάσσοντες τὴν ἀρχαίην
120 γλῶσσαν. τὰ μὲν δὴ περὶ Ἐρετριέας ἔσχε οὕτω. Λακεδαιμονίων δὲ ἧκον ἐς τὰς Ἀθήνας δισχίλιοι μετὰ τὴν πανσέληνον, ἔχοντες σπουδὴν πολλὴν καταλαβεῖν οὕτω,

tres diversas rerum exhibet species. Nam et asphaltus et sal et oleum ex illo hauritur, hoc modo. Hauriunt ope tollenonis, cui pro situla adligatus est dimidiatus uter: hunc succutiens haurit homo id quod intus est, idque in cisternam infundit; ex qua rursus in aliud receptaculum derivatur haec materia; atque ita triplicem in formam convertitur. Et *asphaltus* quidem et *sal* protinus concrescunt; *oleum* vero, quod *rhadinacen* Persae vocant, in vas colligunt: est autem illud nigrum, et gravem spirans odorem. Illum igitur locum Eretriensibus habitandum rex tribuit: habitantque eamdem regionem ad meam usque aetatem, pristinam linguam servantes. Et haec sunt quidem, quae ad Eretrienses spectant. (120.) *Lacedaemoniorum* vero duo millia *Athenas* venerunt post plenilunium: et hi quidem, rem adhuc integram

ὥστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. ὕστεροι δὲ ἀπικόμενοι τῆς συμβολῆς, ἱμείροντο ὅμως θεήσασθαι τοὺς Μήδους. ἐλθόντες δὲ ἐς τὸν Μαραθῶνα, ἐθεήσαντο· μετὰ δὲ, αἰνέοντες Ἀθηναίους καὶ τὸ ἔργον αὐτέων, ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω.

Θῶμα δέ μοι, καὶ οὐκ ἐνδέκομαι τὸν λόγον, Ἀλκμαιωνίδας ἄν κοτε ἀναδέξαι Πέρσησι ἐκ συνθήματος ἀσπίδα, βουλομένους ὑπὸ βαρβάροισί τε εἶναι Ἀθηναίους καὶ ὑπὸ Ἱππίῃ· οἵτινες μᾶλλον; ἢ ὁμοίως Καλλίῃ τῷ Φαινίππου, Ἱππονίκου δὲ πατρὶ, φαίνονται μισοτύραννοι ἐόντες. Καλλίης τε γὰρ μοῦνος Ἀθηναίων ἁπάντων ἐτόλμα, ὅκως Πεισίστρατος ἐκπέσοι ἐκ τῶν Ἀθηνέων, τὰ χρήματα αὐτοῦ κηρυσσόμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὠνέεσθαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἔχθιστα ἐς αὐτὸν 121

deprehensuri, tanta usi sunt celeritate, ut tertio die, quam Sparta discesserant, in Attica fuerint. Sed, quum peracto iam praelio advenissent, cupidi tamen erant Medos videndi. Itaque, Marathonem profecti, spectarunt: deinde, collaudatis Atheniensibus et re ab his praeclare gesta, domum redierunt.

(121.) Quod vero de *Alcmaeonidis* narrant, id miror equidem; nec mihi persuaderi patior, umquam illos Persis ex composito clypeum sublaturos fuisse, quasi voluissent ut sub barbaris et sub Hippia essent Athenienses. Quippe satis constat, fuisse illos magis aut certe pariter *inimicos tyrannorum* atque Callias fuerat, Phaenippi filius, Hipponici pater. *Callias* enim, quoties Pisistratus Athenis pulsus est, unus omnium Atheniensium ausus erat bona eius per publicum praeconem venumdata emere, omnia-

122 πάντα ἐμηχανᾶτο. Καλλίεω δὲ τούτου ἄξιον πολλαχοῦ μνήμην ἐστὶ πάντα τινὰ ἔχειν. τοῦτο μὲν γὰρ, τὰ προλελεγμένα, ὡς ἀνὴρ ἄκρος ἐλευθερῶν τὴν πατρίδα· τοῦτο δὲ, τὰ ἐν Ὀλυμπίῃ ἐποίησε, ἵππῳ νικήσας, τεθρίππῳ δὲ δεύτερος γενόμενος, Πύθια δὲ πρότερον ἀνελόμενος, ἐφανερώθη ἐς τοὺς Ἕλληνας πάντας μεγίστῃσι δαπάνῃσι· τοῦτο δὲ, κατὰ τὰς ἑωυτοῦ θυγατέρας, ἐούσας τρεῖς, οἷός τις ἀνὴρ ἐγίνετο. ἐπειδὴ γὰρ ἐγένοντο γάμου ὡραῖαι, ἔδωκέ σφι δωρεὴν μεγαλοπρεπεστάτην, ἐκείνῃσί τε ἐχαρίσατο· ἐκ γὰρ πάντων τῶν Ἀθηναίων, τὸν ἑκάστη ἐθέλοι ἄνδρα ἑωυτῇ ἐκλέξασθαι,
123 ἔδωκε τούτῳ τῷ ἀνδρί. Καὶ οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ὁμοίως, ἢ οὐδὲν ἧσσον τούτου, ἔσαν μισοτύραννοι. θῶμα ὦν μοι; καὶ οὐ προσίεμαι τὴν διαβολὴν, τούτους γε ἀναδέξαι

que alia in illum inimicissima machinatus erat. (122.) Dignus est autem hic *Callias*, cuius crebro a quibuslibet honorifica mentio fiat; quum ob hoc ipsum, quod dixi, tamquam vir acerrime libertati studens patriae; tum ob id quod Olympiae fecit, ubi equorum cursu victor, quadrigarum autem curriculo secundas ferens, reportatâ etiam prius Pythicâ victoriâ, in universos Graecos munificentissimum se praestitit; denique ob singularem indulgentiam qua adversus tres filias suas usus est: quibus, postquam nubiles fuerunt, non modo dotem dedit magnificentissimam, sed et hoc eisdem gratificatus est, ut unicuique ex illis potestatem daret, maritum sibi, quem ipsa vellet, seligendi. (123.) Atque eodem modo, certe haud minus, tyrannos oderunt *Alcmaeonidae*. Quare miror, nec admitto calumniam, hos

ἀσπίδα, οἵτινες ἔφευγόν τε τὸν πάντα χρόνον τοὺς τυράννους, ἐκ μηχανῆς τε τῆς τούτων ἐξέλιπον οἱ Πεισιστρατίδαι τὴν τυραννίδα. καὶ οὕτω τὰς Ἀθήνας οὗτοι ἔσαν οἱ ἐλευθερώσαντες πολλῷ μᾶλλον ἤπερ Ἁρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων, ὡς ἐγὼ κρίνω. οἱ μὲν γὰρ ἐξηγρίωσαν τοὺς ὑπολοίπους Πεισιστρατιδέων, Ἵππαρχον ἀποκτείναντες, οὐδέ τι μᾶλλον ἔπαυσαν τοὺς λοιποὺς τυραννεύοντας· Ἀλκμαιωνίδαι δὲ ἐμφανέως ἐλευθέρωσαν, εἰ δὴ οὗτοί γε ἀληθέως ἔσαν οἱ τὴν Πυθίην ἀναπείσαντες προσημαίνειν Λακεδαιμονίοισι ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας, ὥς μοι πρότερον δεδήλωται. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως τι ἐπι- 124
μεμφόμενοι Ἀθηναίων τῷ δήμῳ προεδίδοσαν τὴν πατρίδα; Οὐ μὲν ὦν ἦσάν σφεων ἄλλοι δοκιμώτεροι ἔν γε Ἀθηναίοισι ἄνδρες, οὐδ᾽ οἳ μᾶλλον ἐτετιμέατο. οὕτω οὐδὲ λόγος αἱρέει, ἀναδεχθῆναι ἔκ γε ἂν τούτων ἀσπίδα ἐπὶ

tales viros scutum sustulisse; qui constanter fugerant tyrannos, et quorum operâ tyrannide exuti erant Pisistratidae. Fuereque adeo hi, me iudice, multo magis liberatores Athenarum, quam Harmodius et Aristogiton: illi enim occiso Hipparcho exacerbarunt reliquos ex Pisistratidis, neque finem fecerunt illorum tyrannidi; Alcmaeonidae vero manifeste liberarunt Athenas, si quidem vere hi fuerunt qui Pythiae persuasere, ut Lacedaemonios iuberet liberare Athenas, quemadmodum supra expositum est. (124.) At fortasse, quod succenserent quadam de caussa populo Atheniensium, eo prodiderint patriam? Atqui nulli erant viri Athenis magis spectati, magisque honorati, quam hi ipsi. Itaque nulla ratione probabile est, sublatum esse ab his quidem viris

τοιούτῳ λόγῳ. Ἀνεδέχθη μὲν γὰρ ἀσπίς· καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι ἄλλως εἰπεῖν· ἐγένετο γάρ· ὃς μέν τοι ἦν ὁ ἀναδέξας, οὐκ ἔχω προσωτέρω εἰπεῖν τουτέων.

125 Οἱ δὲ Ἀλκμαιωνίδαι ἔσαν μὲν καὶ τὰ ἀνέκαθεν λαμπροὶ ἐν τῇσι Ἀθήνῃσι· ἀπὸ δὲ Ἀλκμαίωνος, καὶ αὖτις Μεγακλέος, ἐγένοντο καὶ κάρτα λαμπροί. τοῦτο μὲν γὰρ, Ἀλκμαίων ὁ Μεγακλέος τοῖσι ἐκ Σαρδίων Λυδοῖσι παρὰ Κροίσου ἀπικνεομένοισι ἐπὶ τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι, συμπρήκτωρ τε ἐγίνετο καὶ συνελάμβανε προθύμως. καί μιν Κροῖσος πυθόμενος τῶν Λυδῶν, τῶν ἐς τὰ χρηστήρια φοιτεόντων, ἑωυτὸν εὖ ποιέειν, μεταπέμπεται ἐς Σάρδις· ἀπικόμενον δὲ δωρέεται χρυσῷ, τὸν ἂν δύνηται τῷ ἑωυτοῦ σώματι ἐξενείκασθαι ἐσάπαξ. ὁ δὲ Ἀλκμαίων πρὸς τὴν δωρεὴν, ἐοῦσαν τοιαύτην, τοιάδε ἐπιτηδεύσας προσέφερε. ἐνδὺς

scutum tali de caussa. Caeterum sublatum utique scutum est: id quidem negari non potest; factum est enim: quis vero sit qui illud sustulerit, non valeo ulterius, quam dixi, declarare.

(125.) Fuit autem Athenis iam antiquitus illustris *Alcmaeonidarum familia:* nam inde ab Alcmaeone ipso, et dein a Megacle, exstitere in hac domo nobilissimi viri. Statim, *Alcmaeon*, Megaclis filius, adiutor fuerat Lydorum qui a Croeso Sardibus ad consulendum oraculum Delphicum missi sunt, studioseque illis operam navaverat suam. Cuius in se merita postquam *Croesus* ex Lydis Delphos missis cognosset, Sardes eum ad se invitavit; et, postquam advenit, tanto auri pondere eumdem donavit, quantum suo corpore asportare semel posset. Tunc *Alcmaeon* ad

κιθῶνα μέγαν, καὶ κόλπον πολὺν καταλιπόμενος τοῦ κιθῶνος, κοθόρνους τοὺς εὕρισκε εὐρυτάτους ἐόντας ὑποδησάμενος, ἤιε ἐς τὸν θησαυρὸν ἐς τόν οἱ κατηγέοντο. ἐσπεσὼν δὲ ἐς σωρὸν ψήγματος, πρῶτα μὲν παρέσαξε παρὰ τὰς κνήμας τοῦ χρυσοῦ ὅσον ἐχώρεον οἱ κόθορνοι· μετὰ δὲ, τὸν κόλπον πάντα πλησάμενος χρυσοῦ, καὶ ἐς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς διαπάσας τοῦ ψήγματος, καὶ ἄλλο λαβὼν ἐς τὸ στόμα, ἐξήϊε ἐκ τοῦ θησαυροῦ, ἕλκων μὲν μόγις τοὺς κοθόρνους, παντὶ δέ τεῳ οἰκὼς μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ· τοῦ τό τε στόμα ἐβέβυστο, καὶ πάντα ἐξώγκωτο. ἰδόντα δὲ τὸν Κροῖσον γέλως ἐσῆλθε· καί οἱ πάντα τε ἐκεῖνα διδοῖ, καὶ πρὸς, ἕτερα δωρέεται, οὐκ ἐλάσσω ἐκείνων. Οὕτω μὲν ἐπλούτησε ἡ οἰκίη αὕτη μεγάλως· καὶ ὁ Ἀλκμαίων οὗτος οὕτω τεθριπποτροφήσας, Ὀλυμπιάδα ἀναιρέεται. Μετὰ δὲ, γενεῇ δευ- 126

accipiendum hoc tale donum in hunc modum comparatus accessit. Grandi indutus tunica, in qua amplus erat sinus relictus, et cothurnis quos repererat amplissimis calceatus, in thesaurum intravit, in quem ducebatur. Ibi quum in acervum ramentorum auri incidisset, primum circa crura, quantum auri capiebant cothurni, infersit; deinde repleto toto sinu, et comâ ramentis conspersâ, denique aliis in os sumtis, thesauro egressus est, aegre trahens cothurnos, et cuivis alii quam homini similior; cuius et obturatum os, et omnia turgida erant. Quem ita conspiciens *Croesus*, risum non tenuit; donavit autem non his modo, sed alia etiam adiecit, his non inferiora. Ita magnis divitiis aucta haec domus est: idemque *Alcmaeon*, equos alens quadrigis iungendos, Olym-

τέρη ὕστερον, Κλεισθένης μιν ὁ Σικυῶνος τύραννος ἐξήειρε, ὥστε πολλῷ ὀνομαστοτέρην γενέσθαι ἐν τοῖσι Ἕλλησι ἢ πρότερον ἦν. Κλεισθένεϊ γὰρ τῷ Ἀριστωνύμου, τοῦ Μύρωνος, τοῦ Ἀνδρέω, γίνεται θυγάτηρ τῇ οὔνομα ἦν Ἀγαρίστη. ταύτην ἠθέλησε, Ἑλλήνων πάντων ἐξευρὼν τὸν ἄριστον, τούτῳ γυναῖκα προσθεῖναι. Ὀλυμπίων ὦν ἐόντων, καὶ νικῶν ἐν αὐτοῖσι τεθρίππῳ ὁ Κλεισθένης, κήρυγμα ἐποιήσατο „ὅστις Ἑλλήνων ἑωυτὸν ἀξιοῖ Κλεισθένεος γαμβρὸν γενέσθαι, ἥκειν ἐς ἑξηκοστὴν ἡμέρην, ἢ καὶ πρότερον, ἐς Σικυῶνα· ὡς κυρώσοντος Κλεισθένεος τὸν γάμον ἐν ἐνιαυτῷ, ἀπὸ τῆς ἑξηκοστῆς ἀρξαμένου ἡμέρης.“ Ἐνθαῦτα Ἑλλήνων ὅσοι σφίσι τε αὐτοῖσι ἦσαν καὶ πάτρῃ ἐξωγκωμένοι, ἐφοίτεον μνηστῆρες· τοῖσι

picam retulit victoriam. (126.) Deinde vero, proxime sequente aetate, eamdem familiam *Clisthenes*, Sicyonis tyrannus, ita extulit, ut multo etiam splendidior inter Graecos evaderet, quam antea fuerat. *Clisthenes* ille, Aristonymi filius, Myronis nepos, Andreae pronepos, quum esset ei filia, nomine *Agariste*, in matrimonium hanc dare decreverat iuveni quem reperisset Graecorum omnium praestantissimum. Quumque essent ludi Olympici, in quibus curriculo quadrigarum vicit Clisthenes, nunciari per praeconem iussit, ut *quisquis Graecorum dignum sese iudicaret qui gener fieret Clisthenis, is ad sexagesimum diem, aut etiam ante id tempus, Sicyone adesset: exacto enim anno, inde ab illo sexagesimo die, ratas filiae nuptias habiturum Clisthenem.* Tunc igitur convenere proci, quotquot e Graecis et sua ipsorum et patriae praestantia super-

Κλεισθένης καὶ δρόμον καὶ παλαίστρην ποιησάμενος ἐπ'
αὐτῷ τούτῳ εἶχε. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰταλίης ἦλθε Σμινδυ- 127
ρίδης ὁ Ἱπποκράτεος Συβαρίτης, ὃς ἐπὶ πλεῖστον δὴ
χλιδῆς εἷς ἀνὴρ ἀπίκετο· (ἡ δὲ Σύβαρις ἤκμαζε τοῦτον
τὸν χρόνον μάλιστα·) καὶ Σιρίτης Δάμασος, Ἀμύριος
τοῦ σοφοῦ λεγομένου παῖς. οὗτοι μὲν ἀπὸ Ἰταλίης ἦλ-
θον. Ἐκ δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰονίου, Ἀμφίμνηστος Ἐπι-
στρόφου Ἐπιδάμνιος· οὗτος δὲ ἐκ τοῦ Ἰονίου κόλπου.
Αἰτωλὸς δὲ ἦλθε, Τιτόρμου τοῦ ὑπερφύντος τε Ἕλλη-
νας ἰσχύϊ, καὶ φυγόντος ἀνθρώπους ἐς τὰς ἐσχατιὰς
τῆς Αἰτωλίδος χώρης, τούτου τοῦ Τιτόρμου ἀδελφεὸς
Μάλης. Ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου, Φείδωνος τοῦ Ἀργείων
τυράννου παῖς Λεωκήδης, Φείδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα
ποιήσαντος Πελοποννησίοισι, καὶ ὑβρίσαντος μέγιστα
δὴ Ἑλλήνων ἁπάντων, ὃς ἐξαναστήσας τοὺς Ἠλείων

biebant: hisque Clisthenes et curriculum et palaestram, quibus inter se certarent, parata habebat. (127.) Ex Italia advenit Smindyrides, Hippocratis filius, Sybarita, homo unus omnium luxuriosissimus: (florebat autem tunc maxime Sybaris:) item Damasus Sirites, Amyridis illius filius, qui Sapiens nominabatur. Hi ex Italia advenerunt. Ex sinu vero Ionio Amphimnestus, Epistrophi filius, Epidamnius. Ex Aetolia Males, frater Titormi illius, qui, quum corporis robore Graecos omnes superaret, hominum fugiens commercium in extrema Aetolicae terrae se recepit. Ex Peloponneso Leocedes, Phidonis filius, Argivorum tyranni; Phidonis illius, qui mensuras Peloponnesiis constituit, et longe Graecorum omnium insolentissimus, sedibus suis pepulit agonothetas Eleorum,

ἀγωνοθέτας, αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα ἔθηκε· τούτου τε δὴ παῖς· καὶ Ἀμίαντος Λυκούργου, Ἀρκὰς ἐκ Τραπεζοῦντος· καὶ Ἀζὴν ἐκ Παίου πόλιος Λαφάνης, Εὐφορίωνος τοῦ δεξαμένου τε, ὡς λόγος ἐν Ἀρκαδίῃ λέγεται, τοὺς Διοσκούρους οἰκίοισι, καὶ ἀπὸ τούτου ξεινοδοκέοντος πάντας ἀνθρώπους· καὶ Ἠλεῖος Ὀνόμαστος Ἀγαίου. οὗτοι μὲν δὴ ἐξ αὐτῆς Πελοποννήσου ἦλθον. Ἐκ δὲ Ἀθηνέων ἀπίκοντο Μεγακλέης τε ὁ Ἀλκμαίωνος, τούτου τοῦ παρὰ Κροῖσον ἀπικομένου, καὶ ἄλλος Ἱπποκλείδης Τισάνδρου, πλούτῳ καὶ εἴδεϊ προφέρων Ἀθηναίων. ἀπὸ δὲ Ἐρετρίης, ἀνθεύσης τοῦτον τὸν χρόνον, Λυσανίης· οὗτος δὲ ἀπ' Εὐβοίης μοῦνος. ἐκ δὲ Θεσσαλίης ἦλθε τῶν Σκοπαδέων Διακτορίδης Κραννώνιος· ἐκ δὲ Μολοσσῶν, Ἄλκων. Τοσοῦτοι μὲν ἐγένοντο οἱ
128 μνηστῆρες. Ἀπικομένων δὲ τουτέων ἐς τὴν προειρημέ-

ipseque arbitri munus in Olympico certamine sibi adrogavit. Adfuerunt item ex Peloponneso Amiantus, Lycurgi filius, Arcas ex Trapezunte; Laphanes ex Paeo, Azaniae oppido, filius Euphorionis illius, qui, ut in Arcadia fama est, Dioscuros hospitio exceperat, et ab illo tempore cunctis peregre venientibus hospitium praebuit: denique Eleus Onomastus, Agaei filius. Isti igitur ex Peloponneso adfuere. Athenis vero venere, *Megacles*, *Alcmaeonis* huius filius, qui apud Croesum fuerat, et Hippoclides Tisandri, divitiis et corporis formâ excellens inter Athenienses. Ex Eretria, quae per id tempus florebat, Lysanias; hic unus ex Euboea. E Thessalia adfuit Diactorides Cranonius, de Scopadarum familia: e Molossis vero, Alcon. Tot numero *proci* fuere. (128.) Qui post-

τὴν ἡμέρην, ὁ Κλεισθένης πρῶτα μὲν τὰς πάτρας τε
αὐτέων ἀνεπύθετο, καὶ γένος ἑκάστου· μετὰ δὲ, κατέ-
χων ἐνιαυτὸν, διεπειρᾶτο αὐτέων τῆς τε ἀνδραγαθίης,
καὶ τῆς ὀργῆς, καὶ παιδεύσιός τε, καὶ τρόπου· καὶ ἑνὶ
ἑκάστῳ ἰὼν ἐς συνουσίην καὶ συνάπασι, καὶ ἐς γυμνά-
σιά τε ἐξαγινέων ὅσοι ἔσαν αὐτέων νεώτεροι· καὶ, τό
γε μέγιστον, ἐν τῇ συνεστίῃ διεπειρᾶτο. ὅσον γὰρ κα-
τεῖχε χρόνον αὐτοὺς, τοῦτον πάντα ἐποίεε, καὶ ἅμα
ἐξείνιζε μεγαλοπρεπέως. Καὶ δή κου μάλιστα τῶν μνη-
στήρων ἠρέσκοντο οἱ ἀπ' Ἀθηνέων ἀπιγμένοι, καὶ του-
τέων μᾶλλον Ἱπποκλείδης ὁ Τισάνδρου καὶ κατ' ἀν-
δραγαθίην ἐκρίνετο, καὶ ὅτι τὸ ἀνέκαθε τοῖσι ἐν Κορίνθῳ
Κυψελίδῃσι ἦν προσήκων. Ὡς δὲ ἡ κυρίη ἐγένετο τῶν 129
ἡμερέων, τῆς τε κατακλίσιος τοῦ γάμου, καὶ ἐκφά-

quam ad praedictum diem *Sicyone* convenerant, *Clisthenes* primum patrias eorum sciscitatus est, et genus cuiusque: deinde, per anni spatium eos retinens, pertentavit eorumdem fortitudinem, et animi impetum, et culturam ingenii, et mores; modo cum singulis congrediens, modo cum universis; et, qui ex illis iuniores erant, hos in gymnasia ducens: maxime vero inter epulas eos pertentabat. Per totum enim tempus, quo illos apud se detinuit, ista omnia faciebat, simulque magnificis epulis eos excipiebat. Placuere ei autem fere prae caeteris hi qui Athenis advenerant; et ex his magis ei probabatur *Hippoclides*, Tisandri filius, quum ob fortitudinem, tum quod generis propinquitate Cypselidas Corinthios adtingebat. (129.) Ubi statutus adfuit dies, quo celebrarentur nuptiae, declararetque *Clisthenes* quem

σιος αὐτοῦ Κλεισθένεος, τὸν κρίνοι ἐκ πάντων, θύσας βοῦς ἑκατὸν ὁ Κλεισθένης, εὐώχεε αὐτούς τε τοὺς μνηστῆρας καὶ τοὺς Σικυωνίους πάντας. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, οἱ μνηστῆρες ἔριν εἶχον ἀμφί τε μουσικῇ καὶ τῷ λεγομένῳ ἐς τὸ μέσον. προϊούσης δὲ τῆς πόσιος, κατέχων πολλὸν τοὺς ἄλλους ὁ Ἱπποκλείδης, ἐκέλευέ οἱ τὸν αὐλητὴν αὐλῆσαι ἐμμέλειαν· πειθομένου δὲ τοῦ αὐλητέω, ὀρχήσατο. καί κως ἑωυτῷ μὲν ἀρεστῶς ὀρχέετο· ὁ δὲ Κλεισθένης ὁρέων, ὅλον τὸ πρῆγμα ὑπόπτευε. μετὰ δὲ, ἐπισχὼν ὁ Ἱπποκλείδης χρόνον, ἐκέλευέ τινα τράπεζαν ἐσενεῖκαι. ἐσελθούσης δὲ τῆς τραπέζης, πρῶτα μὲν ἐπ' αὐτῆς ὀρχήσατο Λακωνικὰ σχημάτια· μετὰ δὲ, ἄλλα Ἀττικά· τὸ τρίτον δὲ, τὴν κεφαλὴν ἐρείσας ἐπὶ τὴν τράπεζαν, τοῖσι σκέλεσι ἐχειρονόμησε. Κλεισθένης δὲ, τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα ὀρχεομέ-

prae caeteris probaret; tum ille, mactatis centum bobus, et ipsos procos et cunctos Sicyonios lautis excepit epulis. Peractâ coenâ, proci et canendo et esrmonibus in medio propositis inter se contendebant. Procedente vero compotatione, *Hippoclides*, inhibens maxime caeteros, tibicinem iussit cantum canere ad saltationem adcommodatum; eoque obsequente saltare instituit. Et saltabat quidem placens sibi: sed spectanti *Clistheni* tota res displicebat. Deinde, brevi interposita mora, mensam sibi inferri Hippoclides iussit: quae ubi illata est, conscensâ mensâ primum Laconicos saltavit modulos; deinde alios Atticos; postremo, caput in mensam innixus, cruribus gesticulabatur. Et *Clisthenes*, quum ad primam et secundam saltationem, abominatus quidem

νου ἀποστυγέων γαμβρὸν ἄν οἱ ἔτι γενέσθαι Ἱπποκλεί-
δεα διὰ τήν τε ὄρχησιν καὶ τὴν ἀναιδείην, κατεῖχε ἑωυ-
τὸν, οὐ βουλόμενος ἐκραγῆναι ἐς αὐτόν· ὡς δὲ εἶδε τοῖσι
σκέλεσι χειρονομήσαντα, οὐκέτι κατέχειν δυνάμενος,
εἶπε· „Ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπορχήσαό γε μὴν τὸν γά-
„μον.“ ὁ δὲ Ἱπποκλείδης ὑπολαβὼν εἶπε· „Οὐ φρον-
„τὶς Ἱπποκλείδῃ.“ Ἀπὸ τούτου μὲν τοῦτο οὐνομάζεται.
Κλεισθένης δὲ σιγὴν ποιησάμενος, ἔλεξε ἐς μέσον τάδε· 130
„Ἄνδρες, παιδὸς τῆς ἐμῆς μνηστῆρες, ἐγὼ καὶ πάν-
„τας ὑμέας ἐπαινέω, καὶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰ οἷόν τε εἴη,
„χαριζοίμην ἄν, μήτ' ἕνα ὑμέων ἐξαίρετον ἀποκρίνων,
„μήτε τοὺς λοιποὺς ἀποδοκιμάζων. ἀλλ', οὐ γὰρ οἷά
„τέ ἐστι, μιῆς πέρι παρθένου βουλεύοντα, πᾶσι κατὰ
„νόον ποιέειν· τοῖσι μὲν ὑμέων ἀπελαυνομένοισι τοῦδε
„τοῦ γάμου, τάλαντον ἀργυρίου ἑκάστῳ δωρεὴν δίδωμι

generum sibi adsciscere immodestum hunc saltatorem, tamen continuisset sese nec erumpere in eum voluisset, nunc se ultra continere non sustinens, ait: *O fili Tisandri, saltando nuptias tu quidem perdidisti.* At ille respondens, *Nil curat,* inquit, *Hippoclides.* Et hinc ortum cepit hoc proverbium. (130.) Tum vero *Clisthenes,* imperato silentio, haec in medio omnium verba fecit: *Viri, filiae proci meae! Ego cunctos vos laudo; et omnibus, si fieri posset, gratificarem; neque e vobis unum prae caeteris seligerem, posthabitis aliis. At, quonim fieri non potest, ut, quum de una virgine deliberem, omnium votis simul satisfaciam; eis e vestro numero, qui his nuptiis excidunt, talentum argenti dono do unicuique, quod et dignati estis filiam*

„τῆς ἀξιώσιος εἵνεκα τῆς ἐς ἐμεῦ γῆμαι, καὶ τῆς ἐξ „οἴκου ἀποδημίης· τῷ δὲ Ἀλκμαίωνος Μεγακλέϊ ἐγ„γυῶ παῖδα τὴν ἐμὴν Ἀγαρίστην, νόμοισι τοῖσι Ἀθη„ναίων.“ Φαμένου δὲ ἐγγυᾶσθαι Μεγακλέος, ἐκεκύ-
131 ρωτο ὁ γάμος Κλεισθένεϊ. Ἀμφὶ μὲν κρίσιος τῶν μνηστήρων τοσαῦτα ἐγένετο, καὶ οὕτω Ἀλκμαιωνίδαι ἐβώσθησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Τουτέων δὲ συνοικησάντων, γίνεται Κλεισθένης τε ὁ τὰς φυλὰς καὶ τὴν δημοκρατίην Ἀθηναίοισι καταστήσας, ἔχων τὸ οὔνομα ἀπὸ τοῦ μητροπάτορος τοῦ Σικυωνίου· οὗτός τε δὴ γίνεται Μεγακλέϊ, καὶ Ἱπποκράτης. ἐκ δὲ Ἱπποκράτεος, Μεγακλέης τε ἄλλος, καὶ Ἀγαρίστη ἄλλη, ἀπὸ τῆς Κλεισθένεος Ἀγαρίστης ἔχουσα τὸ οὔνομα· ἣ συνοικήσασά τε Ξανθίππῳ τῷ Ἀρίφρονος, καὶ ἔγκυος ἐοῦσα, εἶδε

meam in matrimonium petere, et domibus vestris peregre abfuistis: Megacli vero, Alcmaeonis filio, meam filiam Agaristen despondeo ex Atheniensium legibus. Quumque *Megacles* dixisset, *accipere se conditionem,* ratum matrimonium Clisthenes habuit. (131.) Ita, quod ad iudicium procorum spectat, gesta res est; atque ita factum est, ut *Alcmaeonidae* per universam Graeciam celebrarentur. Ex isto autem matrimonio natus *Megacli* est *Clisthenes* ille, qui decem tribus et democratiam Atheniensibus constituit; cui nomen impositum erat de avi materni nomine Sicyonii: praeterque hunc ex eodem matrimonio procreatus est *Hippocrates.* Hippocrati vero natus est alius *Megacles* et alia *Agariste*, quae a Clisthenis Agariste nomen invenit. Haec est *Agariste,* quae, postquam Xanthippo nupsit, Ariphronis filio,

ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ, ἐδόκεε δὲ λέοντα τεκεῖν· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίκτει Περικλέα Ξανθίππῳ.

Μετα δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρῶμα γενόμενον, Μιλ- 132
τιάδης, καὶ πρότερον εὐδοκιμέων παρὰ Ἀθηναίοισι,
τότε μᾶλλον αὔξετο. αἰτήσας δὲ νέας ἑβδομήκοντα
καὶ στρατιήν τε καὶ χρήματα τοὺς Ἀθηναίους, οὐ φρά-
σας σφι ἐπ' ἣν ἐπιστρατεύεται χώρην, ἀλλὰ φὰς αὐ-
τοὺς καταπλουτιεῖν, ἤν οἱ ἕπωνται· ἐπὶ γὰρ χώρην
τοιαύτην δή τινα ἄξειν, ὅθεν χρυσὸν εὐπετέως ἄφθονον
οἴσονται· λέγων τοιαῦτα, αἴτεε τὰς νέας. Ἀθηναῖοι δὲ
τούτοισι ἐπαρθέντες, παρέδοσαν. Παραλαβὼν δὲ ὁ 133
Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν, ἔπλεε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν
ἔχων ὡς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριή-
ρεϊ ἐς Μαραθῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. τοῦτο μὲν δὴ πρό-

CXXXIII. 3. τριήρεϊ. *Alii* τριήρεσι, triremibus.

et gravida facta est, per somnum sibi visa erat leonem peperisse, ac paucis interiectis diebus *Periclem* Xanthippo peperit.

(132.) Post cladem Persis ad Marathonem illatam *Miltiades*, quum iam ante magna in existimatione fuisset apud Athenienses, maiore etiam fuit auctoritate. Itaque, quum petiisset ab illis septuaginta naves et exercitum atque pecuniam, celans quidem terram contra quam ducturus esset, sed, *ditaturum se eos*, dicens, *si ipsum sequerentur; in eiusmodi enim terram se eos ducturum, unde affatim auri deportaturi essent:* haec quum ille dicens naves petiisset, Athenienses spe erecti instructas ei naves dederunt. (133.) Et *Miltiades*, accepto exercitu, *Parum* navigavit, caussam praetexens quod Parii Persam ad Marathonem navi triremi essent

σχῆμα λόγου ἦν· ἀτὰρ τινα καὶ ἔγκοτον εἶχε τοῖσι Παρίοισι διὰ Λυσαγόρεα τὸν Τισίεω, ἐόντα γένος Πάριον, διαβαλόντα μιν πρὸς Ὑδάρνεα τὸν Πέρσην. Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν ἔπλεε ὁ Μιλτιάδης τῇ στρατιῇ, ἐπολιόρκεε Παρίους, κατειλημένους ἐντὸς τείχεος· καὶ ἐσπέμπων κήρυκα, αἴτεε ἑκατὸν τάλαντα, φὰς, ἢν μή οἱ δῶσι, οὐκ ἀπαναστήσειν τὴν στρατιὴν, πρὶν ἢ ἐξέλῃ σφέας. Οἱ δὲ Πάριοι, ὅκως μέν τι δώσουσι Μιλτιάδῃ ἀργυρίου, οὐδὲν διενοεῦντο· οἱ δὲ, ὅκως διαφυλάξουσι τὴν πόλιν, τοῦτο ἐμηχανῶντο· ἄλλα τε ἐπιφραζόμενοι, καὶ, τῇ μάλιστα ἔσκε ἑκάστοτε ἐπίμαχον τοῦ τείχεος, τοῦτο ἅμα νυκτὶ ἐξήρετο διπλήσιον τοῦ ἀρ-
134 χαίου. Ἐς μὲν δὴ τοσοῦτο τοῦ λόγου οἱ πάντες Ἕλληνες λέγουσι· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ Πάριοι γενέσθαι

secuti, adeoque priores arma intulissent Atheniensibus. Hoc quidem colore utebatur orationis: caeterum infensus etiam erat Pariis propter Lysagoram Tisiae filium, genere Parium, qui eum apud Hydarnen Persam accusaverat. Postquam ad insulam, quam petierat, cum exercitu pervenit *Miltiades*, oppugnavit *Parios*, intra murum compulsos: missoque in urbem praecone centum postulavit talenta, dicens, *nisi ea sibi darent, non se abducturum exercitum, quin vi cepisset urbem.* At Parii, de danda Miltiadi pecunia minime cogitantes, omnibus modis operam dabant ut urbem defenderent: quem in finem quum alia excogitabant, tum, ut quaeque pars muri expugnatu facilior videbatur, ita eam noctu duplo altiorem, quam prius erat, excitabant. (134.) Hactenus quidem Graeci omnes in commemoranda hac re con-

ὧδε λέγουσι. Μιλτιάδῃ ἀπορέοντι ἐλθεῖν ἐς λόγους αἰχμάλωτον γυναῖκα, ἐοῦσαν μὲν Παρίην γένος, οὔνομα δέ οἱ εἶναι Τιμοῦν· εἶναι δὲ ὑποζάκορον τῶν χθονίων θεῶν. ταύτην ἐλθοῦσαν ἐς ὄψιν Μιλτιάδεω, συμβουλεῦσαί οἱ, εἰ περὶ πολλοῦ ποιέεται Πάρον ἑλεῖν, τὰ ἂν αὐτὴ ὑποθῆται, ταῦτα ποιέειν. μετὰ δὲ, τὴν μὲν ὑποθέσθαι· τὸν δὲ, ἀπικόμενον ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν πρὸ τῆς πόλιος ἐόντα, τὸ ἕρκος Θεσμοφόρου Δήμητρος ὑπερθορέειν, οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοῖξαι· ὑπερθορόντα δὲ, ἰέναι ἐπὶ τὸ μέγαρον, ὅ τι δὴ ποιήσοντα ἐντὸς, εἴτε κινήσοντά τι τῶν ἀκινήτων, εἴτε ὅ τι δή ποτε πρήξοντα. πρὸς τῇσι θύρῃσί τε γενέσθαι, καὶ πρόκα τε φρίκης αὐτὸν ὑπελθούσης, ὀπίσω τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἵεσθαι·

sentiunt: deinde vero sic peractam rem esse *Parii* narrant. *Miltiadi*, de incepti exitu dubitanti, in colloquium venisse mulierem captivam, genere Pariam, cui *Timo* nomen fuisse: fuisse vero ministram templi Inferarum Dearum. Hanc, postquam in conspectum venisset Miltiadis, consilium ei dedisse, ut, si utique magni faceret capere Parum, exsequeretur quae ipsa illi esset indicatura. Deinde, auditis mulieris huius praeceptis, *Miltiadem* in tumulum, qui ante urbem est, se contulisse, et maceriem transsiliisse templo Cereris Legiferae circumductam, quum fores aperire non potuisset: tum, transscensa hac macerie, ad ipsam aedem deae accessisse, nescio quid intus facturum, sive quod movere aliquid voluisset quod movere nefas esset, sive aliud quidpiam facturum, quidquid tandem id fuerit. Quum vero iam ad fores esset, subito horrore correptum, per eamdem

καταθρώσκοντα δὲ τὴν αἱμασιὴν, τὸν μηρὸν σπασθῆναι·

135 οἱ δὲ, αὐτὸν τὸ γόνυ προσπταῖσαι λέγουσι. Μιλτιάδης μέν νυν φλαύρως ἔχων, ἀπέπλεε ὀπίσω, οὔτε χρήματα Ἀθηναίοισι ἄγων, οὔτε Πάρον προσκτησάμενος, ἀλλὰ πολιορκήσας τε ἓξ καὶ εἴκοσι ἡμέρας, καὶ δηϊώσας τὴν νῆσον. Πάριοι δὲ, πυθόμενοι ὡς ἡ ὑποζάκορος τῶν θεῶν Τιμὼ Μιλτιάδῃ κατηγήσατο, βουλόμενοί μιν ἀντὶ τουτέων τιμωρήσασθαι, θεοπρόπους πέμπουσι ἐς Δελφοὺς, ὥς σφεας ἡσυχίη τῆς πολιορκίης ἔσχε. ἔπεμπον δὲ ἐπειρησομένους εἰ καταχρήσονται τὴν ὑποζάκορον τῶν θεῶν, ὡς ἐξηγησαμένην τοῖσι ἐχθροῖσι τῆς πατρίδος ἅλωσιν, καὶ τὰ ἐς ἔρσενα γόνον ἄῤῥητα ἱρὰ ἐκφήνασαν Μιλτιάδῃ. ἡ δὲ Πυθίη οὐκ ἔα, φᾶσα, „οὐ Τιμοῦν εἶναι τὴν αἰτίην τουτέων, ἀλλὰ, δεῖν γὰρ Μιλτιάδεα

viam, qua venisset, rediisse; et desilientem de maceriè luxasse femur, sive (ut alii aiunt) genu impegisse. (135.) Itaque male se habens *Miltiades* retro navigavit, neque opes adferens Atheniensibus, nec subactâ Paro; sed nulla alia re gesta, nisi quod per sex et viginti dies urbem oppugnasset, insulamque devastasset. *Parii,* obsidione liberati, intelligentes Dearum ministram Timo Miltiadi quid faciendum esset indicasse, quum poenam ab illa huius rei caussâ sumere vellent, legatos miserunt Delphos, qui oraculum consulerent, *an ultimo supplicio adficerent Dearum ministram, quae hostibus viam capiendae patriae indicasset; et sacra, quae ad virilem sexum efferri nefas esset, Miltiadi aperuisset.* At negavit Pythia, dicens, *non Timo ipsam huius rei esse caussam; sed, quum in fatis esset ut vitam*

τελευτᾶν μὴ εὖ, φανῆναί οἱ τῶν κακῶν κατηγεμόνα." Παρίοισι μὲν δὴ ταῦτα ἡ Πυθίη ἔχρησε. Ἀθηναῖοι δὲ 136
ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἵ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Ξάνθιππος, ὁ Ἀρίφρονος· ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον Μιλτιάδεα, ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκεν. Μιλτιάδης δὲ, αὐτὸς μὲν παρεὼν, οὐκ ἀπελογέετο· ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ. προκειμένου δὲ αὐτοῦ ἐν κλίνῃ, ὑπεραπολογέοντο οἱ φίλοι, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης πολλὰ ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Λήμνου αἵρεσιν· ὡς ἑλὼν Λῆμνόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς, παρέδωκε Ἀθηναίοισι. Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι,

male finiret Miltiades, hanc ei a diis missam esse ducem malorum. Haec quidem Pythia Pariis respondit. (136.) *Miltiadem* autem, Paro reversum, quum alii omnes Athenienses in ore habebant, tum prae caeteris Xanthippus, Ariphronis filius; qui eum *capitis reum* egit apud populum, ut qui Athenienses dolo malo circumvenisset. Quam ad accusationem *Miltiades* ipse, praesens licet, non respondit: nec enim poterat, femore iam in putredinem abeunte. Sed, dum ille lectulo impositus in medio iacebat, caussam pro eo dixere amici, *pugnae Marathoniae* multam mentionem facientes; et *Lemni* ab illo *captae*, poenaeque de Pelasgis sumtae, et insulae Atheniensibus traditae. Favente autem illi populo hactenus, ut capitis crimine eum absolveret, sed tamen propter damnum civitati illatum quingentis multaret

Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα, σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος, τελευτᾷ· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων.

137 ΛΗΜΝΟΝ δὲ Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος ὧδε ἔσχε. Πελασγοὶ, ἐπεί τε ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ Ἀθηναίων ἐξεβλήθησαν, εἴτε ὦν δὴ δικαίως, εἴτε ἀδίκως· — τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω φράσαι, πλὴν τὰ λεγόμενα· ὅτι Ἑκαταῖος μὲν ὁ Ἡγησάνδρου ἔφησε ἐν τοῖσι λόγοισι, λέγων „ἀδίκως. ἐπεί τε γὰρ ἰδεῖν τοὺς Ἀθηναίους τὴν χώρην, τήν σφισι ὑπὸ τὸν Ὑμησσὸν ἐοῦσαν ἔδοσαν οἰκῆσαι, μισθὸν τοῦ τείχεος τοῦ περὶ τὴν ἀκρόπολίν κοτε ἐληλαμένου· ταύτην ὡς ἰδεῖν τοὺς Ἀθηναίους ἐξεργασμένην εὖ, τὴν πρότερον εἶναι κακήν τε καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίην, λαβεῖν φθόνον τε καὶ ἵμερον τῆς γῆς, καὶ οὕτω

talentis, *Miltiades* quidem haud multo post, carie exeso putrefactoque femore, vitam finivit; quingenta autem illa talenta filius eius *Cimon* persolvit.

(137.) LEMNO autem *Miltiades*, Cimonis filius, hoc modo potitus erat. Postquam *Pelasgi* ex Attica ab Atheniensibus erant eiecti, sive iure, sive iniuriâ; — nam de hoc quidem nil aliud dicere possum, nisi quae ab aliis memorantur: scilicet, quod *Hecataeus* Hegesandri filius, hac de re in *Historiis* suis loquens, dicat, *iniuriâ id esse factum. Postquam enim Athenienses regionem illam, quam sub Hymetto sitam Pelasgis, pro mercede muri olim arci Athenarum circumducti, dederant habitandam; hanc regionem,* ait, *postquam bene cultam vidissent Athenienses, quum antea misera fuisset et nullius pretii, invidiâ fuisse captos et desiderio*

ἐξελαύνειν αὐτοὺς οὐδεμίην ἄλλην πρόφασιν προϊσχομένους τοὺς Ἀθηναίους." Ὡς δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι, „δικαίως ἐξελάσαι. κατοικημένους γὰρ τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ τῷ Ὑμησσῷ, ἐνθεῦτεν ὁρμεωμένους, ἀδικέειν τάδε. φοιτᾶν γὰρ αἰεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας τε καὶ τοὺς παῖδας ἐπ' ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον· οὐ γὰρ εἶναι τοῦτον τὸν χρόνον σφίσι κω οὐδὲ τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι οἰκέτας. ὅκως δὲ ἔλθοιεν αὗται, τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ ὕβριός τε καὶ ὀλιγωρίης βιᾶσθαί σφεας. καὶ ταῦτα μέντοι σφίσι οὐκ ἀποχρᾶν ποιέειν, ἀλλὰ τέλος καὶ ἐπιβουλεύοντας ἐπιχειρήσειν φανῆναι ἐπ' αὐτοφώρῳ. ἑωυτοὺς δὲ γενέσθαι τοσούτῳ ἐκείνων ἄνδρας ἀμείνονας, ὅσῳ παρεὸν αὐτοῖσι ἀποκτεῖναι τοὺς Πελασγοὺς, ἐπεί

huius terrae; atque ita Athenienses, nullam aliam iuris speciem prae se ferentes, illos eiecisse. Ipsi autem *Athenienses* contendunt, *iure a se eiectos Pelasgos esse. Postquam enim adsignatae illis sub Hymetto sedes fuissent: inde eosdem facto impetu iniuriam ipsis hanc solitos esse inferre. Quum filiae puerique Atheniensium aquae hauriendae caussa ad fontem, cui Enneacrunos nomen, egredi consuessent; quandoquidem per id tempus nec Atheniensibus nec aliis Graecis servi fuissent; Pelasgos, quoties Atticae puellae ad fontem venissent, per contumeliam contemtumque vim eis intulisse. Et ne hoc quidem habuisse satis, sed postremo etiam ipso facto deprehensos fuisse de invadendis Athenis consilia agitantes. Sese autem tanto meliores homines, quam illos, fuisse; quod, quum interficere Pelasgos fas sibi fuisset, quippe quos insi-*

σφεας ἔλαβον ἐπιβουλεύοντας, οὐκ ἐθελῆσαι, ἀλλά σφι προειπεῖν ἐκ τῆς γῆς ἐξιέναι. τοὺς δέ, οὕτω δὴ ἐκχωρήσαντας, ἄλλα τε σχεῖν χωρία καὶ δὴ καὶ Λῆμνον." Ἐκεῖνα μὲν δὴ Ἑκαταῖος ἔλεξε, ταῦτα δὲ Ἀθη-
138 ναῖοι λέγουσι. — Οἱ δὲ Πελασγοὶ οὗτοι, Λῆμνον τότε νεμόμενοι, καὶ βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι, εὖ τε ἐξεπιστάμενοι τὰς Ἀθηναίων ὁρτάς, πεντηκοντέρους στησάμενοι, ἐλόχησαν Ἀρτέμιδι ἐν Βραυρῶνι ἀγούσας ὁρτὴν τὰς τῶν Ἀθηναίων γυναῖκας. ἐνθεῦτεν δὲ ἁρπάσαντες τουτέων πολλάς, οἴχοντο ἀποπλέοντες· καί σφεας ἐς Λῆμνον ἀγαγόντες, παλλακὰς εἶχον. Ὡς δὲ τέκνων αὗται αἱ γυναῖκες ὑπεπλήσθησαν, γλῶσσάν τε τὴν Ἀττικὴν καὶ τρόπους τῶν Ἀθηναίων ἐδίδασκον τοὺς παῖδας. οἱ δὲ οὔτε συμμίσγεσθαι τοῖσι ἐκ τῶν Πελασγί-

diantes sibi deprehendissent, noluissent id facere; tantum edixissent eis, ut terrâ egrederentur. Atque illos, Atticâ ita egressos, quum alia loca, tum vero et Lemnum occupasse. Ista igitur Hecataeus scripsit, haec vero Athenienses memorant. — (138.) Hi igitur *Pelasgi*, quum Lemnum incolerent, cupientes ulcisci Athenienses, et bene cognita habentes festa Atheniensium, idoneo loco collocatis quinquaginta-remorum navibus insidias struxere mulieribus Atticis, Braurone festum Dianae celebrantibus: earumque complures, vi raptas, Lemnum duxere, et pellicum loco habuere. Quae postquam liberos pepererunt, Atticum sermonem moresque Atticos docuere pueros. Hi vero deinde nec consuescere cum pueris ex Pelasgicis mulieribus natis voluerunt, et, quoties eorum aliquis ab istis pulsabatur, omnes

δων γυναικῶν παισὶ ἤθελον, εἴ τε τύπτοιτό τις αὐτέων ὑπ᾽ ἐκείνων τινὸς, ἐβοήθεόν τε πάντες, καὶ ἐτιμώρεον ἀλλήλοισι· καὶ δὴ καὶ ἄρχειν τε τῶν παίδων οἱ παῖδες ἐδικαίευν, καὶ πολλὸν ἐπεκράτεον. Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Πελασγοὶ, ἑωυτοῖσι λόγους ἐδίδοσαν· καί σφισι βουλευομένοισι, δεινόν τι ἐσέδυνε, εἰ δὴ διαγινώσκοιεν σφίσι τε βοηθέειν οἱ παῖδες πρὸς τῶν κουριδιέων γυναικῶν τοὺς παῖδας, καὶ τουτέων αὐτίκα ἄρχειν πειρώατο, τί δὴ ἀνδρωθέντες δῆθεν ποιήσουσι. ἐνθαῦτα ἔδοξέ σφι κτείνειν τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τῶν Ἀττικέων γυναικῶν. ποιεῦσι δὴ ταῦτα· προσαπολλύουσι δέ σφεων καὶ τὰς μητέρας. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου, καὶ τοῦ προτέρου τούτων, τὸ ἐργάσαντο αἱ γυναῖκες, τοὺς ἅμα Θόαντι ἄνδρας σφετέρους ἀποκτείνασαι, νενόμισται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, τὰ σχέτλια ἔργα πάντα, Λήμνια καλέε-

huic suppetias veniebant, et sibi mutuo ferebant opem: atque etiam dominari in illos hi pueri in animum induxerant, multoque alteris praevalebant. Quod ubi *Pelasgi* intellexere, non negligendam eam rem putarunt; deliberantesque incessit metus, quidnam facturi hi pueri essent quando adulti forent, qui iam nunc constitutum habeant sibi invicem praesto esse contra legitimarum uxorum pueros, atque his velint dominari. Itaque interficere decreverunt pueros ex Atticis mulieribus natos: idque etiam fecere, simulque cum his matres eorumdem occiderunt. Atque ab hoc facinore, et ab eo quod olim mulieres Lemniae patraverant, maritos suos simul cum Thoante occidentes, usu receptum per universam Graeciam est, ut *nefaria* facinora *Lemnia* adpellentur.

139 σθαι. Ἀποκτείνασι δὲ τοῖσι Πελασγοῖσι τοὺς σφετέρους παῖδάς τε καὶ γυναῖκας, οὔτε γῆ καρπὸν ἔφερε, οὔτε γυναῖκές τε καὶ ποῖμναι ὁμοίως ἔτικτον καὶ πρὸ τοῦ. πιεζόμενοι δὲ λιμῷ τε καὶ ἀπαιδίῃ, ἐς Δελφοὺς ἔπεμπον, λύσιν τινὰ αἰτησόμενοι τῶν παρεόντων κακῶν. Ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευε Ἀθηναίοισι δίκας διδόναι ταύτας τὰς ἂν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι δικάσωσι. ἦλθόν τε δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Πελασγοὶ, καὶ δίκας ἐπαγγέλλοντο βουλόμενοι διδόναι παντὸς τοῦ ἀδικήματος. Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανηΐῳ κλίνην στρώσαντες, ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλέην ἀγαθῶν πάντων παραθέντες, ἐκέλευον τοὺς Πελασγοὺς τὴν χώρην σφίσι παραδιδόναι οὕτω ἔχουσαν. οἱ δὲ Πελασγοὶ ὑπολαβόντες, εἶπαν· „Ἐπεὰν βορέῃ ἀνέμῳ αὐτημερὸν νηῦς „ἐξανύσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέρην, τότε παρα-

(139.) Postquam pueros uxoresque *Pelasgi* interfecerant, nec terra illis fructum edebat, neque uxores et greges pepererunt ut antea. Itaque et fame pressi et orbitate, Delphos miserunt, levamen aliquod precantes malorum. Tum Pythia iussit eos *satisfactionem dare Atheniensibus quamcumque illi postulassent:* et Athenas Pelasgi venere, nunciantes se satisfacturos esse pro omni iniuria. *Athenienses* vero, strato lecto in prytaneo, quam pulcerrime potuerant, et adpositâ mensâ bonis rebus omnibus repletâ, *Pelasgos* iusserunt *terram suam ipsis tradere ita comparatam.* Quibus Pelasgi responderunt: *Tunc vobis eam trademus, quum vento borea navis e vestra terra eodem die in nostram pervenerit.* Hoc dixere, putantes nulla ratione fieri id posse.

„δώσομεν." τοῦτο εἶπαν, ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται πολλὸν τῆς Λήμνου. Τότε μὲν τοσαῦτα. ἔτεσι δὲ κάρτα 140
πολλοῖσι ὕστερον τουτέων, ὡς ἡ Χερσόνησος ἡ ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοισι, Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος, ἐτησιέων ἀνέμων κατεστηκότων, νηῒ κατανύσας ἐξ Ἐλαιοῦντος τοῦ ἐν Χερσονήσῳ ἐς Λῆμνον, προηγόρευε ἐξιέναι ἐκ τῆς νήσου τοῖσι Πελασγοῖσι, ἀναμιμνήσκων σφέας τὸ χρηστήριον τὸ οὐδαμὰ ἤλπισαν σφίσι οἱ Πελασγοὶ ἐπιτελέεσθαι. Ἡφαιστιέες μέν νυν ἐπείθοντο· Μυριναῖοι δὲ, οὐ συγγινωσκόμενοι εἶναι τὴν Χερσόνησον Ἀττικὴν, ἐπολιορκέοντο, ἐς ὃ καὶ αὐτοὶ παρέστησαν. οὕτω δὴ τὴν Λῆμνον ἔσχον Ἀθηναῖοί τε καὶ Μιλτιάδης.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΚΤΗ.

Attica enim terra procul a Lemno meridiem versus sita est. (140.) Et tunc quidem haec hactenus acta erant. Bene multis vero post annis, quum *Chersonesus* ad Hellespontum in ditione esset Atheniensium, *Miltiades* Cimonis filius flantibus etesiis ventis navi ex Elaeunte Chersonesi *Lemnum* profectus, *Pelasgis* edixit, ut *insulâ excederent;* in memoriam eis revocans oraculum, quod numquam impletum iri sibi persuaserant. Et Hephaestienses quidem paruerunt imperio: Myrinaei vero, Chersonesum negantes esse Atticam, oppugnabantur, donec et ipsi in deditionem venerunt. Atque ita *Lemnum* Atenuere thenienses et Miltiades.

FINIS LIBRI SEXTI
HISTORIARUM HERODOTI.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΒΔΟΜΗ.

ΠΟΛΥΜΝΙΑ.

1 Ἐπει δε ἡ ἀγγελίη ἀπίκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλῆα Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος, καὶ πρὶν μεγάλως κεχαραγμένον τοῖσι Ἀθηναίοισι διὰ τὴν ἐς Σάρδις ἐσβολὴν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῷ τε δεινότερα ἐποίεε, καὶ μᾶλλον ὥρμητο στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ αὐτίκα μὲν ἐπηγγέλ-

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SEPTIMUS.

POLYMNIA.

Postquam pugnae nuncius ad Marathonem pugnatae ad *Darium Hystaspis* est perlatus, quum iam antea Atheniensibus propter incursionem adversus Sardes vehementer iratus rex fuisset, nunc id, quod acciderat, multo etiam gravius tulit, multoque magis ad *bellum Graeciae inferendum* incensus est. Ac

λετο, πέμπων ἀγγέλους κατὰ πόλις, ἑτοιμάζειν στρατιὴν, πολλῷ πλέω ἐπιτάσσων ἑκάστοισι ἢ πρότερον παρεῖχον, καὶ νέας τε, καὶ ἵππους, καὶ σῖτον, καὶ πλοῖα. τουτέων δὲ περιαγγελλομένων, ἡ Ἀσίη ἐδονέετο ἐπὶ τρία ἔτεα, καταλεγομένων τε τῶν ἀρίστων, ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσομένων, καὶ παρασκευαζομένων. Τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ Καμβύσεω δουλωθέντες, ἀπέστησαν ἀπὸ Περσέων. ἐνθαῦτα δὴ καὶ μᾶλλον ὥρμητο καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους στρατεύεσθαι. Στελλομένου 2
δὲ Δαρείου ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Ἀθήνας, τῶν παίδων αὐτοῦ στάσις ἐγένετο μεγάλη περὶ τῆς ἡγεμονίης· ὡς δεῖ μιν, ἀποδέξαντα βασιλῆα, κατὰ τὸν Περσέων νόμον, οὕτω στρατεύεσθαι. Ἔσαν γὰρ Δαρείῳ, καὶ πρότερον ἢ βασιλεῦσαι, γεγονότες τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς προτέρης

statim quidem, missis per singulas civitates legatis, edixit ut exercitum compararent, (multo maiorem numerum cuique civitati, atque antea contulerant, imperans) et naves et equos et frumentum et minora navigia. Quibus circummissis nunciis, commota per tres annos Asia est; dum, ut ad bellum adversus Graeciam gerendum, conscribuntur fortissimi quique, et ad id bellum se comparant. Quarto vero anno *Aegyptii,* a Cambyse subacti, *defecerunt* a Persis: quo facto etiam magis ad arma utrisque inferenda concitatus est. (2.) Dum vero ad expeditionem adversus Aegyptum et Athenas se *Darius* comparabat, ortum est *inter filios* ipsius ingens de principatu *contentio.* Etenim ex lege Persarum debet rex, priusquam in bellum proficiscatur, successorem nominare regni. Erant autem *Dario,* prius-

γυναικὸς, Γωβρύεω θυγατρὸς· καὶ βασιλεύσαντι, ἐξ Ἀτόσσης τῆς Κύρου ἕτεροι τέσσερες. τῶν μὲν δὴ προτέρων ἐπρέσβευε Ἀρταβαζάνης· τῶν δὲ ἐπιγενομένων, Ξέρξης. ἐόντες δὲ μητρὸς οὐ τῆς αὐτῆς, ἐστασίαζον· ὁ μὲν Ἀρταβαζάνης, κατότι πρεσβύτατός τε εἴη παντὸς τοῦ γόνου, καὶ ὅτι νομιζόμενα εἴη πρὸς πάντων ἀνθρώπων, τὸν πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν· Ξέρξης δὲ, ὡς Ἀτόσσης τε παῖς εἴη, τῆς Κύρου θυγατρὸς, καὶ ὅτι Κῦρος εἴη ὁ κτησάμενος τοῖσι Πέρσῃσι τὴν ἐλευθερίην.

3 Δαρείου δὲ οὐκ ἀποδεικνυμένου κω γνώμην, ἐτύγχανε κατὰ τὠυτὸ τούτοισι καὶ Δημάρητος, ὁ Ἀρίστωνος, ἀναβεβηκὼς ἐς Σοῦσα, ἐστερημένος τε τῆς ἐν Σπάρτῃ βασιληίης, καὶ φυγὴν ἐπιβαλὼν ἑωυτῷ ἐκ Λακεδαίμονος. οὗτος ὡνὴρ πυθόμενος τῶν Δαρείου παίδων τὴν διαφορὴν, ἐλθὼν, ὡς ἡ φάτις μιν ἔχει, Ξέρξῃ συνεβού-

quam ad regnum promoveretur, tres filii nati ex priore uxore, Gobryae filia; et, ex quo rex factus est, alii quatuor ex Atossa, Cyri filia. Priorum natu maximus erat *Artabazanes;* posteriorum *Xerxes.* Hi igitur, non eadem matre nati, de principatu inter se contendebant: *Artabazanes* dictitans, *se maximum natu esse omnium; et apud omnes populos receptum esse, ut filius natu maximus in regnum succedat patri. Xerxes* vero, *esse se filium Atossae, Cyri filiae; Cyrum autem adquisivisse Persis libertatem.* (3.) Sententiam suam *Darius* nondum aperuerat, quum forte per idem tempus Susa advenit *Demaratus,* Aristonis filius, qui, postquam regno Spartanorum privatus est, voluntarium sibi ipse exsilium imposuerat. Hic vir, cognito filiorum Darii

λευε λέγειν πρὸς τοῖσι ἔλεγε ἔπεσι, ὡς „αὐτὸς μὲν γένοιτο Δαρείῳ ἤδη βασιλεύοντι, καὶ ἔχοντι τὸ Περσέων κράτος· Ἀρταβαζάνης δὲ, ἔτι ἰδιώτῃ ἐόντι Δαρείῳ. οὐκ ὦν οὔτ' εἰκὸς εἴη, οὔτε δίκαιον, ἄλλον τινὰ τὸ γέρας ἔχειν πρὸ ἑωυτοῦ· ἐπεί γε καὶ ἐν Σπάρτῃ, ἔφη ὁ Δημάρητος ὑποτιθέμενος, οὕτω νομίζεσθαι, ἢν οἱ μὲν προγεγονότες ἔωσι πρὶν ἢ τὸν πατέρα σφέων βασιλεῦσαι, ὁ δὲ βασιλεύοντι ὀψίγονος ἐπιγένηται, τοῦ ἐπιγενομένου τὴν ἔκδεξιν τῆς βασιληΐης γίνεσθαι." Χρησαμένου δὲ Ξέρξεω τῇ Δημαρήτου ὑποθήκῃ, γνοὺς ὁ Δαρεῖος ὡς λέγοι δίκαια, βασιλῆά μιν ἀπέδεξε. δοκέει δέ μοι, καὶ ἄνευ ταύτης τῆς ὑποθήκης βασιλεῦσαι ἂν Ξέρξης· ἡ γὰρ Ἄτοσσα εἶχε τὸ πᾶν κράτος. Ἀποδέξας δὲ βα- 4 σιλῆα Πέρσῃσι Δαρεῖος Ξέρξεα, ὅρμητο στρατεύεσθαι.

dissidio, conveniens (ut quidem fama est) *Xerxem*, suasit ei, ut caeteris, quae ille pro sua caussa dicebat, haec adderet: *natum se esse Dario iam regnanti, et Persarum tenenti imperium*; *Artabazanem vero, privato etiam tum patri: itaque nec conveniens nec iustum esse, ut alius prae ipso istam accipiat dignitatem. Nam et Spartae* (et hoc illi Demaratus suggessit) *hanc legem obtinere, si alii nati sint priusquam rex fuisset pater, alius autem post hos quidem, sed regnante patre, natus sit, ut hic post natus in regnum succedat.* Quo Demarati monito quum *Xerxes* uteretur, agnoscens *Darius* aequa illum dicere, regem illum nominavit. Videtur autem mihi Xerxes etiam absque hoc monito regnum fuisse adepturus; nam omnia apud Darium poterat Atossa. (4.) *Darius*, postquam regem

ἀλλὰ γὰρ, μετὰ ταῦτά τε καὶ Αἰγύπτου ἀπόστασιν τῷ ὑστέρῳ ἔτεϊ, παρασκευαζόμενον συνήνεικε αὐτὸν Δαρεῖον, βασιλεύσαντα τὰ πάντα ἓξ τε καὶ τριήκοντα ἔτεα, ἀποθανεῖν· οὐδέ οἱ ἐξεγένετο οὔτε τοὺς ἀπεστεῶτας Αἰγυπτίους οὔτε Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι. Ἀποθανόντος δὲ Δαρείου, ἡ βασιληΐη ἀνεχώρησε ἐς τὸν παῖδα τὸν ἐκείνου Ξέρξεα.

5 Ὁ τοίνυν Ξέρξης ἐπὶ μὲν τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶς πρόθυμος ἦν κατ᾽ ἀρχὰς στρατεύεσθαι, ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο τὴν στρατιῆς ἄγερσιν. παρεὼν δὲ καὶ δυνάμενος παρ᾽ αὐτῷ μέγιστον Περσέων Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω, ὃς ἦν Ξέρξῃ μὲν ἀνεψιὸς, Δαρείου δὲ ἀδελφεῆς παῖς, τοιούτου λόγου εἴχετο, λέγων· „Δέσποτα, „οὐκ οἰκός ἐστι Ἀθηναίους, ἐργασαμένους πολλὰ ἤδη

Persarum nominasset Xerxem, iam in eo erat ut belli faceret initium. At enim, proximo ab his rebus et ab Aegypti defectione anno accidit, ut idem Darius in medio belli adparatu e vita discederet, postquam annos omnino regnasset sex et triginta: neque ei contigit aut de rebellantibus Aegyptiis aut de Atheniensibus sumere poenam. *Mortuo* igitur *Dario*, regnum suscepit *Xerxes*, Darii filius.

(5.) *Xerxes* ad bellum quidem Graeciae inferendum initio neutiquam inclinabat; sed contra *Aegyptum* copias contraxit. Quem conveniens *Mardonius* Gobryae filius, consobrinus Xerxis, Darii ex sorore nepos, qui apud ipsum plurimum omnium Persarum valebat auctoritate, talem exorsus est sermonem: *Domine, aequum non est, ut Athenienses, qui multis iam malis Persas adfecerunt, non dent*

„κακὰ Πέρσας, μὴ οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν. ἀλ-
„λὰ τὸ μὲν νῦν ταῦτα πρήσσοις τά περ ἐν χερσὶ ἔχεις·
„ἡμερώσας δὲ Αἴγυπτον τὴν ἐξυβρίσασαν, στρατηλά-
„τεε ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἵνα λόγος τέ σε ἔχῃ πρὸς ἀν-
„θρώπων ἀγαθὸς, καί τις ὕστερον φυλάσσηται ἐπὶ
„γῆν τὴν σὴν στρατεύεσθαι.“ Οὗτος μέν οἱ ὁ λόγος ἦν
τιμωρός· τοῦ δὲ λόγου παρενθήκην ποιέεσκετο τήνδε, ὡς
„ἡ Εὐρώπη περικαλλὴς χώρη, καὶ δένδρεα παντοῖα
φέρει τὰ ἥμερα, ἀρετήν τε ἄκρη, βασιλέϊ τε μούνῳ
θνητῶν ἀξίη ἐκτῆσθαι.“ Ταῦτα δὲ ἔλεγε, οἷα νεωτέ- 6
ρων ἔργων ἐπιθυμητὴς ἐών, καὶ θέλων αὐτὸς τῆς Ἑλ-
λάδος ὕπαρχος εἶναι. χρόνῳ δὲ κατεργάσατό τε καὶ
ἀνέπεισε Ξέρξεα, ὥστε ποιέειν ταῦτα· συνέλαβε γὰρ
καὶ ἄλλα οἱ σύμμαχα γενόμενα ἐς τὸ πείθεσθαι Ξέρ-

poenas factorum. At nunc quidem tu peragas haec, quae in manibus habes: domitâ vero Aegypti insolentiâ, adversus Athenas duc exercitum; quo et bonam famam adquiras apud homines, et posthac caveat quisque tuae terrae arma inferre. Et haec quidem oratio ad exigendam poenam pertinebat; sed medio sermoni alium interserebat huiusmodi: *Europam terram esse pulcerrimam, arborum omnis generis frugiferarum feracem, summae bonitatis, et dignam quae prae mortalibus omnibus a solo Rege possideatur.* (6.) Haec ille dicebat, quod novarum rerum cupidus esset, et Graeciae vellet esse praefectus. Procedente vero tempore id quod voluerat, confecit; et Xerxi, ut rem adgrederetur, persuasit: accesserant enim alia quoque adiumenta, quae ad permovendum regem valebant. Partim enim e

ξεα. τοῦτο μὲν, ἀπὸ τῆς Θεσσαλίης παρὰ τῶν Ἀλευαδέων ἀπιγμένοι ἄγγελοι ἐπεκαλέοντο βασιλῆα, πᾶσαν προθυμίην παρεχόμενοι, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· οἱ δὲ Ἀλευάδαι οὗτοι ἔσαν Θεσσαλίης βασιλῆες. τοῦτο δὲ, Πεισιστρατιδέων οἱ ἀναβεβηκότες ἐς Σοῦσα, τῶν τε αὐτέων λόγων ἐχόμενοι τῶν καὶ οἱ Ἀλευάδαι, καὶ δή τι πρὸς τούτοισι ἔτι πλέον προσορέγοντό οἱ, ἔχοντες Ὀνομάκριτον, ἄνδρα Ἀθηναῖον, χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαίου. ἀναβεβήκεσαν γὰρ τὴν ἔχθρην προκαταλυσάμενοι· ἐξηλάσθη γὰρ ὑπὸ Ἱππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνέων, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλοὺς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέος ἐμποιέων ἐς τὰ Μουσαίου χρησμὸν, ὡς αἱ ἐπὶ Λήμνου ἐπικείμεναι νῆσοι ἀφανιζοίατο κατὰ τῆς θαλάσσης. διὸ ἐξήλασέ μιν ὁ Ἵππαρχος, πρότερον χρεώμενος τὰ μάλιστα. Τότε δὲ

Thessalia advenerant ab Aleuadis legati, invitantes regem ut adversus Graeciam duceret, et promtam ei operam pollicentes. Erant autem hi *Aleuadae*, Thessaliae reges. Partim vero *Pisistratidae*, Susa profecti, non modo eisdem utebantur sermonibus quibus Aleuadae, sed praeterea aliquanto magis regi conciliabantur eo, quod *Onomacritum* secum haberent Atheniensem, fatidicum virum, qui etiam *Musaei* vaticinia digessit. Adscenderant hi autem, in gratiam cum illo reversi: nam Athenis pulsus *Onomacritus* fuerat ab Hipparcho, Pisistrati filio, eo quod deprehensus a *Laso* Hermionis filio erat, quum Musaei vaticiniis hoc insereret, *exstinctum iri insulas Lemnum versus sitas, mari hauriendas.* Hanc ob caussam in exsilium eum miserat Hipparchus, quum

συναναβὰς, ὅκως ἀπίκοιτο ἐς ὄψιν τὴν βασιλῆος, λε-
γόντων τῶν Πεισιστρατιδέων περὶ αὐτοῦ σεμνοὺς λόγους,
κατέλεγε τῶν χρησμῶν· εἰ μέν τι ἐνέοι σφάλμα φέρον
τῷ βαρβάρῳ, τῶν μὲν ἔλεγε οὐδέν· ὁ δὲ τὰ εὐτυχέστα-
τα ἐκλεγόμενος, ἔλεγε τόν τε Ἑλλήσποντον ὡς ζευχθῆ-
ναι χρεὸν εἴη ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσεω, τήν τε ἔλασιν ἐξηγεό-
μενος. οὗτός τε δὴ χρησμῳδέων προσεφέρετο, καὶ οἵ τε
Πεισιστρατίδαι καὶ οἱ Ἀλευάδαι γνώμας ἀποδεικνύμε-
νοι. Ὡς δὲ ἀνεγνώσθη Ξέρξης στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν 7
Ἑλλάδα, ἐνθαῦτα δευτέρῳ μὲν ἔτεϊ μετὰ τὸν θάνατον
τὸν Δαρείου, πρῶτα στρατηΐην ποιέεται ἐπὶ τοὺς ἀπε-
στεῶτας. τούτους μέν νυν καταστρεψάμενος, καὶ Αἴ-
γυπτον πᾶσαν πολλὸν δουλοτέρην ποιήσας ἢ ἐπὶ Δα-
ρείου ἦν, ἐπιτρέπει Ἀχαιμένεϊ, ἀδελφεῷ μὲν ἑωυτοῦ,

eodem antea familiarissime usus fuisset. Nunc ille simul Susa profectus, quoties in regis venit conspectum, multa de eo honorifice praedicantibus Pisistratidis, recitabat regi partem vaticiniorum; ita quidem, ut si quod inesset quod cladem praediceret barbaro, illud silentio praeteriret; ea vero sola seligeret, quae res faustissimas nunciarent; in his illud maxime, de *Hellesponto per virum Persam iungendo*, et de *expeditione in Graeciam suscipienda*. Sic igitur ille vaticiniis agebat cum rege; Pisistratidae vero et Aleuadae sententias suas exponendo. (7.) Postquam persuasus est *Xerxes* arma Graeciae inferre, tum vero, altero ab obitu Darii anno, primum adversus rebelles duxit exercitum. Quibus domitis, *Aegyptum*, graviorem in servitutem redactam, quam in qua sub Dario fuerat, *Achaemeni* tradidit admini-

Δαρείου δὲ παιδί. Ἀχαιμένεα μέν νυν ἐπιτροπεύοντα Αἰγύπτου, χρόνῳ μετέπειτα ἐφόνευσε Ἰνάρως ὁ Ψαμμιτίχου, ἀνὴρ Λίβυς.

8 Ξέρξης δὲ μετὰ Αἰγύπτου ἅλωσιν, ὡς ἔμελλε ἐς χεῖρας ἄξεσθαι τὸ στράτευμα τὸ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, σύλλογον ἐπίκλητον Περσέων τῶν ἀρίστων ἐποιέετο, ἵνα γνώμας τε πύθηταί σφέων, καὶ αὐτὸς ἐν πᾶσι εἴπῃ
(1) τὰ θέλει. Ὡς δὲ συνελέχθησαν, ἔλεξε Ξέρξης τάδε·
„Ἄνδρες Πέρσαι, οὔτ' αὐτὸς κατηγήσομαι νόμον τόνδε „ἐν ὑμῖν τιθεὶς, παραδεξάμενός τε αὐτῷ χρήσομαι. ὡς „γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδαμᾶ κω „ἠτρεμήσαμεν, ἐπεί τε παρελάβομεν τὴν ἡγεμονίην τήν„δε παρὰ Μήδων, Κύρου κατελόντος Ἀστυάγεα· ἀλ„λὰ θεός τε οὕτω ἄγει, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πολλὰ ἐπέ-

strandam, fratri suo, Darii filio. Eumdem vero Achaemenem, Aegypti praefectum, interiecto tempore interfecit *Inaros*, vir Afer, Psammitichi filius.

(8.) Pacatâ Aegypto, *Xerxes*, quum in eo esset ut exercitum cogeret adversus Athenas ducendum, *conventum* convocavit *primariorum Persarum*, sententias illorum sciscitaturus; et in medio omnium ipse, quae vellet, expositurus. (8. 1.) Qui ut convenere, haec apud eos verba rex fecit. *Viri Persae! Non ego primus hunc apud vos morem introduco, sed utar a maioribus accepto. Ut enim a maioribus natu audio, numquam adhuc otiosi sedimus, ex quo hoc imperium a Medis in nos translatum est, postquam Astyagem Cyrus devicit; sed Deus ita nos ducit, et multa nobis, ductum eius sequentibus, prospere cedunt. Iam Cyri quidem et*

„πουσι συμφέρεται ἐπὶ τὸ ἄμεινον. Τὰ μέν νυν Κῦρός
„τε καὶ Καμβύσης πατήρ τε ἐμὸς Δαρεῖος κατεργά-
„σαντο καὶ προσεκτήσαντο ἔθνεα, ἐπισταμένοισι εὖ οὐκ
„ἂν τις λέγοι. Ἐγὼ δὲ, ἐπεί τε παρέλαβον τὸν θρό-
„νον, τοῦτο ἐφρόντιζον, ὅκως μὴ λείψομαι τῶν πρότε-
„ρον γενομένων ἐν τιμῇ τῇδε, μηδὲ ἐλάσσω προσκτή-
„σομαι δύναμιν Πέρσῃσι. Φροντίζων δὲ εὑρίσκω ἅμα μὲν
„κῦδος ἡμῖν τε προσγινόμενον, χώρην τε τῆς νῦν ἐκτή-
„μεθα οὐκ ἐλάσσονα οὐδὲ φλαυροτέρην, παμφορωτέ-
„ρην τε· ἅμα δὲ τιμωρίην τε καὶ τίσιν γινομένην. διὸ
„ὑμέας νῦν ἐγὼ συνέλεξα, ἵνα τὸ νοέω πρήσσειν, ὑπερ-
„θέωμαι ὑμῖν. Μέλλω, ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον, 8
„ἐλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἵνα (2)
„Ἀθηναίους τιμωρήσομαι, ὅσα δὴ πεποιήκασι Πέρσας

Cambysis et patris mei Darii res gestas, et quos illi populos Persis adquisiverint, quid opus est ut apud bene gnaros commemorem? Ego vero, ex quo hanc sedem accepi, in hoc meam curam intendo, ne his, qui ante me in hac dignitate fuere, sim inferior, neque minorem Persis potentiam adquiram. Atque hoc ipsum dum curo, reperio viam et gloriâ nos augendi, et terrâ non minore nec deteriore quam haec, quam possidemus, atque etiam feraciore, simul vero ultionem et poenas sumendi de his qui eas commeruerunt. Itaque vos convocavi, ut, quae agere constitui, vobiscum communicem. (8. 2.) *Ponte iuncturus sum Hellespontum, et exercitum per Europam ducturus in Graeciam, quo ab Atheniensibus poenas repetam malorum omnium, quibus Persas et patrem meum*

,,τε καὶ πατέρα τὸν ἐμόν. Ὡρᾶτε μέν νυν καὶ Δα-
,,ρεῖον ἰθύοντα στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους.
,,ἀλλ' ὁ μὲν τετελεύτηκε, καὶ οὐκ ἐξεγένετό οἱ τιμω-
,,ρήσασθαι· ἐγὼ δὲ ὑπέρ τε ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων
,,Περσέων οὐ πρότερον παύσομαι, πρὶν ἢ ἕλω τε καὶ
,,πυρώσω τὰς Ἀθήνας· οἵ γε ἐμὲ καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν
,,ὑπῆρξαν ἄδικα ποιεῦντες. πρῶτα μὲν, ἐς Σάρδις ἐλ-
,,θόντες ἅμα Ἀρισταγόρῃ τῷ Μιλησίῳ, δούλῳ δὲ ἡμε-
,,τέρῳ, ἀπικόμενοι ἐνέπρησαν τά τε ἄλσεα καὶ τὰ
,,ἱρά· δεύτερα δὲ, ἡμέας οἷα ἔρξαν ἐς τὴν σφετέρην
,,ἀποβάντας, ὅτε Δᾶτίς τε καὶ Ἀρταφέρνης ἐστρατή-
8 ,,γεον, τὰ ἐπίστασθέ κου πάντες. Τουτέων μέντοι εἵνε-
(3) ,,κα ἀνάρτημαι ἐπ' αὐτοὺς στρατεύεσθαι. ἀγαθὰ δὲ ἐν
,,αὐτοῖσι τοσάδε ἀνευρίσκω λογιζόμενος, εἰ τούτους τε

adfecerunt. Vidistis iam Darium quoque expeditionem parare adversus hos homines. At ille e vitâ excessit, nec ei contigit capere poenas: ego vero, illius caussâ reliquorumque Persarum, non prius sum quieturus, quam Athenas subactas igne cremavero; hos homines, qui priores me patremque meum iniuriis lacessiverunt; primum quidem, incursione Sardes factâ cum Aristagora Milesio, servo nostro, et sacris lucis templisque crematis: deinde vero, qualia sunt, quibus nos acceperunt, quum Dati et Artapherne ducibus terram illorum sumus ingressi! quae satis nostis omnes. (8. 3.) *Igitur his quidem de caussis bellum illis inferre constitui. Simul vero, rem recte mecum reputans, maxima in hoc ipso commoda reperio, si et hosce et eorum vicinos, qui Pelopis Phrygis terram in-*

„καὶ τοὺς τούτοισι πλησιοχώρους καταστρεψόμεθα, οἳ
„Πέλοπος τοῦ Φρυγὸς νέμονται χώρην. γῆν τὴν Περ-
„σίδα ἀποδέξομεν τῷ Διὸς αἰθέρι ὁμουρέουσαν· οὐ γὰρ
„δὴ χώρην γε οὐδεμίην κατόψεται ὁ ἥλιος ὅμουρον ἐοῦ-
„σαν τῇ ἡμετέρῃ, ἀλλά σφεας πάσας ἐγὼ ἅμα ὑμῖν
„μίαν χώρην θήσω, διὰ πάσης διεξελθὼν τῆς Εὐρώπης.
„πυνθάνομαι γὰρ ὧδε ἔχειν· οὔτε τινὰ πόλιν ἀνδρῶν
„οὐδεμίην, οὔτε ἔθνος οὐδὲν ἀνθρώπων ὑπολείπεσθαι,
„τὸ ἡμῖν οἷόν τε ἔσται ἐλθεῖν ἐς μάχην, τουτέων τῶν
„κατέλεξα, ὑπεξαραιρημένων. οὕτω οἵ τε ἡμῖν αἴτιοι
„ἕξουσι δούλιον ζυγὸν, οἵ τε ἀναίτιοι.. Ὑμεῖς δ' ἂν 8
„μοι, τάδε ποιέοντες, χαρίζοισθε. ἐπεὰν ὑμῖν σημήνω (4)
„τὸν χρόνον, ἐς τὸν ἥκειν δεῖ, προθύμως πάντα τινὰ
„ὑμέων χρήσει παρεῖναι· ὃς ἂν δὲ ἔχων ἥκῃ παρε-

colunt, subegerimus. Sic enim terram Persicam aetheri Iovis faciemus conterminam: nec enim aliam ullam terram sol adspiciet, quae nostrae sit finitima; sed ego vobiscum, universâ peragratâ Europâ, ex omnibus terris unam faciam. Quippe ita se rem habere reperio, nullam inter homines civitatem, nullum populum inter mortales reliquum esse, qui adversus nos in aciem progredi possit, quando hos quos dixi subegerimus. Ita et his, qui male de nobis meruerunt, et insontibus pariter, servile iugum impositum fuerit. (8. 4.) *Vos vero, hoc si feceritis, gratum mihi feceritis: quum tempus vobis indicavero, quo convenire oporteat, promte unumquemque vestrûm adesse oportebit. Quisquis vero cum exercitu advenerit optime instructo, eum ego muneribus do-*

„σκευασμένον στρατὸν κάλλιστα, δώσω οἱ δῶρα τὰ „τιμιώτατα νομίζεται εἶναι ἐν ἡμετέρου. ποιητέα μέν νυν „ταῦτά ἐστι οὕτω. Ἵνα δὲ μὴ ἰδιοβουλεύειν ὑμῖν δο„κέω, τίθημι τὸ πρῆγμα ἐς μέσον, γνώμην κελεύων „ὑμέων τὸν βουλόμενον ἀποφαίνεσθαι." Ταῦτα εἴπας ἐπαύετο.

9 Μετ' αὐτὸν δὲ Μαρδόνιος ἔλεγε· „Ὦ δέσποτα, οὐ „μόνον εἷς τῶν γενομένων Περσέων ἄριστος, ἀλλὰ καὶ „τῶν ἐσομένων· ὃς τά τε ἄλλα λέγων ἐπίκεο ἄριστα „καὶ ἀληθέστατα, καὶ Ἴωνας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κα„τοικημένους οὐκ ἐάσεις καταγελάσαι ἡμῖν, ἐόντας „ἀναξίους. καὶ γὰρ δεινὸν ἂν εἴη πρῆγμα, εἰ Σάκας „μὲν καὶ Ἰνδοὺς καὶ Αἰθίοπάς τε καὶ Ἀσσυρίους, ἄλλα „τε ἔθνεα πολλὰ καὶ μεγάλα, ἀδικήσαντα Πέρσας „οὐδὲν, ἀλλὰ δύναμιν προσκτᾶσθαι βουλόμενοι κατα-

nabo, quae apud nos honorificentissima habentur. Haec igitur ita facienda sunt. Ne vero vobis videar meum unius sequi vellè consilium, in medium vobis hanc rem propono; iubeoque ut, quisquis vestrûm voluerit, suam promat sententiam. His dictis *Xerxes* finem fecit loquendi.

(9.) Post illum *Mardonius*, talem sermonem est exorsus. *Dominè! tu Persarum omnium, qui et fuerunt et futuri sunt; praestantissimus es: qui et alia praeclara verissimaque commemorasti, et Ionas Europam habitantes, indignos homines, non passurus es irridere nobis. Etenim mira atque misera res esset, quum Sacas et Indos et Aethiopas et Assyrios, et alios multos magnosque populos, non quod iniuriam Persis intulissent,*

„στρεψάμενοι δούλους ἔχομεν· Ἕλληνας δὲ, ὑπάρξαν-
„τας ἀδικίης, οὐ τιμωρησόμεθα. τί δείσαντες; κοίην
„πλήθεος συστροφήν; κοίην δὲ χρημάτων δύναμιν; Τῶν 9
„ἐπιστάμεθα μὲν τὴν μάχην, ἐπιστάμεθα δὲ τὴν δύνα- (1)
„μιν, ἐοῦσαν ἀσθενέα· ἔχομεν δὲ αὐτέων παῖδας κατα-
„στρεψάμενοι, τούτους οἱ ἐν τῇ ἡμετέρῃ κατοικημένοι,
„Ἴωνές τε καὶ Αἰολέες καὶ Δωριέες καλέονται. Ἐπει-
„ρήθην δὲ καὶ αὐτὸς ἤδη ἐπελαύνων ἐπὶ τοὺς ἄνδρας
„τούτους, ὑπὸ πατρὸς τοῦ σοῦ κελευσθείς· καί μοι μέ-
„χρι Μακεδονίης ἐλάσαντι, καὶ ὀλίγον ἀπολιπόντι ἐς
„αὐτὰς Ἀθήνας ἀπικέσθαι, οὐδεὶς ἀντιώθη ἐς μάχην.
„Καί τοι γε ἐώθασι Ἕλληνες, ὡς πυνθάνομαι, ἀβου- 9
„λότατα πολέμους ἵστασθαι, ὑπό τε ἀγνωμοσύνης καὶ (2)
„σκαιότητος. ἐπεὰν γὰρ ἀλλήλοισι πόλεμον προείπω-

sed quod nos nostram augere voluimus potentiam, subegerimus servosque habeamus; si Graecos, qui iniuriis nos lacessiverunt, impune abire pateremur: quid tandem metuentes? quemnam multitudinis concursum? quam pecuniarum vim? (9. 1.) *Novimus sane illorum pugnae genus; novimus etiam quam imbecilles sint vires: filiosque eorum subactos habemus, hos qui in nostra terra sedes habent, et Iones et Aeolenses et Dorienses nominantur. Atque etiam ipse ego periculum horum hominum feci, adversus illos a patre tuo missus: ubi, quum usque in Macedoniam duxissem exercitum, et propemodum ad ipsas pervenissem Athenas, nemo mihi in aciem occurrit.* (9. 2.) *Quamquam caeteroquin quidem consuerunt (ut audio) Graeci inconsultissime bella sua administrare, stolida et*

„σι, ἐξευρόντες τὸ κάλλιστον χωρίον καὶ λειότατον, ἐς
„τοῦτο κατιόντες μάχονται· ὥστε σὺν κακῷ μεγάλῳ
„οἱ νικῶντες ἀπαλλάσσονται· περὶ δὲ τῶν ἑσσωμένων
„οὐδὲ λέγω ἀρχὴν, ἐξώλεες γὰρ δὴ γίνονται. τοὺς χρῆν,
„ἐόντας ὁμογλώσσους, κήρυξί τε διαχρεωμένους καὶ ἀγ-
„γέλοισι, καταλαμβάνειν τὰς διαφορὰς, καὶ παντὶ
„μᾶλλον ἢ μάχησι· εἰ δὲ πάντως ἔδεε πολεμέειν πρὸς
„ἀλλήλους, ἐξευρίσκειν χρῆν τῇ ἑκάτεροί εἰσι δυσχει-
„ρωτότατοι, καὶ ταύτῃ πειρᾶν. τρόπῳ τοίνυν οὐ χρηστῷ
„Ἕλληνες διαχρεώμενοι, ἐμέο ἐλάσαντος μέχρι Μα-
„κεδονίης γῆς, οὐκ ἦλθον ἐς τούτου λόγον ὥστε μάχε-
9 „σθαι. Σοὶ δὲ δὴ μέλλει τίς, ὦ Βασιλεῦ, ἀντιώσε-
(3) „σθαι πόλεμον προσφέρων, ἄγοντι καὶ πλῆθος τὸ ἐκ

pervicaci quadam confidentiâ. Postquam enim sibi invicem bellum indixerunt, pulcerrimam et apertissimam quaerunt planitiem, in quam descendant manus conserturi: quo fit ut etiam victores magno cum detrimento discedant; de victis autem ne verbum quidem dico, nam internecione delentur. Quos oportebat, quum sint homines eâdem linguâ utentes, per praecones et nuncios, et alia quavis ratione potius, quam praelio, lites suas componere: sin omnino praelio sibi decernendum putant, oportebat locum pugnae capere, in quo utrique superatu essent difficillimi, et ibi belli fortunam tentare. Quamvis igitur tam perniciosa ratione belli gerendi utantur Graeci, tamen, quum ego usque in Macedoniam duxissem exercitum, non induxerunt in animum ut in aciem contra me descenderent. (9. 3.) *Tibi vero, Rex, quis ausu-*

„τῆς Ἀσίης καὶ νέας τὰς ἁπάσας; ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, „οὐκ ἐς τοῦτο θράσεος ἀνήκει τὰ Ἑλλήνων πρήγματα. „εἰ δὲ ἄρα ἐγώ γε ψευσθείην γνώμῃ, καὶ ἐκεῖνοι ἐπαρ„θέντες ἀβουλίῃ ἔλθοιεν ἡμῖν ἐς μάχην, μάθοιεν ἂν ὡς „εἶμεν ἀνθρώπων ἄριστοι τὰ πολεμήϊα. Ἔστω δ' ὦν „μηδὲν ἀπείρητον· αὐτόματον γὰρ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ πεί„ρης πάντα, ἀνθρώποισι φιλέει γίνεσθαι.“ Μαρδόνιος μὲν τοσαῦτα ἐπιλεήνας τὴν Ξέρξεω γνώμην, ἐπέπαυτο.

Σιωπώντων δὲ τῶν ἄλλων Περσέων, καὶ οὐ τολμών- 10
των γνώμην ἀποδείκνυσθαι ἀντίην τῇ προκειμένῃ, Ἀρτάβανος ὁ Ὑστάσπεος, πάτρως ἐὼν Ξέρξῃ, τῷ δὴ καὶ πίσυνος ἐὼν, ἔλεγε τάδε· „Ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθει- (1) „σέων μὲν γνωμέων ἀντιέων ἀλλήλῃσι, οὐκ ἔστι τὴν

rus est in aciem occurrere, multitudinem navesque cunctas ex universa Asia coactas ducenti? Equidem ita sentio, eo audaciae non progressuram esse rem Graecorum. Sin me fefellerit mea opinio, si illi vecordiâ elati in aciem adversus nos sunt descensuri, didicerint esse nos viros bello fortissimos. Quare intentatum nihil relinquamus: nam sua sponte nihil fit, sed omnia hominibus conando contingunt. In hunc modum postquam Xerxis sententiam *Mardonius* mollivit, dicendi finem fecit.

(10.) Silentium tenentibus caeteris Persis, nec audentibus sententiam promere contrariam ei quae proposita erat, *Artabanus* Hystaspis filius, patruus Xerxis, eoque fidentior, haec fecit verba. (10. 1.) *Rex! nisi sententiae dictae fuerint invicem oppositae, fieri non potest ut eligatur optima: sed illae*

,,ἀμείνω αἰρεόμενον ἑλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρῆ-
,,σθαι· λεχθεισέων δὲ, ἔστι· ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκή-
,,ρατον, αὐτὸν μὲν ἐπ᾽ ἑωυτοῦ οὐ διαγινώσκομεν, ἐπεὰν
,,δὲ παρατρίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν
,,ἀμείνω. Ἐγὼ δὲ καὶ πατρὶ τῷ σῷ, ἀδελφεῷ δὲ ἐμῷ,
,,Δαρείῳ, ἠγόρευον μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ Σκύθας, ἄν-
,,δρας οὐδαμόθι γῆς ἄστυ νέμοντας· ὁ δὲ, ἐλπίζων Σκύ-
,,θας τοὺς νομάδας καταστρέψεσθαι, ἐμοί τε οὐκ ἐπεί-
,,θετο, στρατευσάμενός τε, πολλούς τε καὶ ἀγαθοὺς
,,τῆς στρατιῆς ἀποβαλὼν ἀπῆλθε. σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ,
,,μέλλεις ἐπ᾽ ἄνδρας στρατεύεσθαι πολλὸν ἀμείνονας
,,ἢ Σκύθας· οἳ κατὰ θάλασσάν τε ἄριστοι καὶ κατὰ
,,γῆν λέγονται εἶναι. τὸ δὲ αὐτοῖσι ἔνεστι δεινὸν, ἐμέ
10 ,,σοι δίκαιόν ἐστι φράζειν. Ζεύξας φὴς τὸν Ἑλλήσπον-
(2) ,,τον, ἐλᾷν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἑλλάδα.

si dictae fuerint, tunc demum fieri potest; quemadmodum sincerum aurum non per se ipsum dignoscimus; sed, dum illud (Lydio lapidi) iuxta aliud aurum adterimus, ita id quod melius est discernimus. Ego vero etiam patri tuo Dario, meo fratri, suaseram ne bellum Scythis inferret, hominibus nusquam urbem incolentibus: at ille, sperans se nomades istos Scythas subacturum, mihi non paruit; sed, expeditione suscepta, amissis multis fortibus viris rediit. Tu vero, Rex, bellum illaturus es viris multo quam Scythae praestantioribus, qui et terra et mari fortissimi esse dicuntur. Quo in consilio quodnam insit periculum, aequum est ut tibi exponam. (10. 2.) *Iuncto, ais, Hellesponto, ducturum te esse per Europam exercitum in Grae-*

,,καὶ δὴ καὶ συνήνεικε ἤ τοι κατὰ γῆν ἢ καὶ κατὰ θά-
,,λασσαν ἑσσωθῆναι, ἢ καὶ κατ' ἀμφότερα. οἱ γὰρ ἄν-
,,δρες λέγονται εἶναι ἄλκιμοι· πάρεστι δὲ καὶ σταθμώ-
,,σασθαι, εἰ στρατιήν γε τοσαύτην σὺν Δάτι καὶ Ἀρ-
,,ταφέρνεϊ ἐλθοῦσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν χώρην μοῦνοι Ἀθη-
,,ναῖοι διέφθειραν. οὐκ ὦν ἀμφοτέρῃ σφι ἐχώρησε· ἀλλ',
,,ἢν τῇσι νηυσὶ ἐμβάλωσι, καὶ νικήσαντες ναυμαχίῃ
,,πλέωσι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἔπειτα λύσωσι τὴν
,,γέφυραν, τοῦτο δὴ, βασιλεῦ, γίνεται δεινόν. Ἐγὼ 10
,,δὲ οὐδεμιῇ σοφίῃ οἰκηίῃ αὐτὸς ταῦτα συμβάλλομαι. (3)
,,ἀλλ' οἷόν κοτε ἡμέας ὀλίγου ἐδέησε καταλαβεῖν πά-
,,θος, ὅτε πατὴρ σὸς ζεύξας Βόσπορον τὸν Θρηΐκιον,
,,γεφυρώσας δὲ ποταμὸν Ἴστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας!
,,τότε παντοῖοι ἐγένοντο Σκύθαι δεόμενοι Ἰώνων λῦσαι

ciam. Atqui acciderit etiam, ut vel terra vel mari vincamur, aut etiam utrimque. Dicuntur enim fortes hi esse viri: ac potest id etiam hinc aestimari, quod tantas copias, quantae cum Dati et Artapherne Graeciam invaserunt, soli Athenienses perdiderunt. Quod si non utrimque res illis successerit; at hoc sane verendum est, ne conscensis navibus, pugna navali superiores, navigent in Hellespontum, et pontem dissolvant. (10. 3.) *Ego vero non mea quadam propria prudentia haec ita coniicio. Sed qualis tandem fuit illa calamitas, quae parum abfuit ut nos adfligeret, quum pater tuus, iuncto Bosporo Thracico, et ponte super Istrum posito, Scytharum in terram transiit! Omnibus modis tunc Scythae Ionas illos, quibus commissa erat custodia pontium Istro impositorum,*

„τὸν πόρον, τοῖσι ἐπιτέτραπτο ἡ φυλακὴ τῶν γεφυ-
„ρέων τοῦ Ἴστρου. καὶ τότε γε Ἱστιαῖος ὁ Μιλήτου
„τύραννος εἰ ἐπέσπετο τῶν ἄλλων τυράννων τῇ γνώμῃ,
„μηδὲ ἠντιώθη, διέργαστο ἂν τὰ Περσέων πρήγμα-
„τα. καί τοι καὶ λόγῳ ἀκοῦσαι δεινὸν, ἐπ' ἀνδρί γε
10 „ἑνὶ πάντα τὰ βασιλέος πρήγματα γεγενῆσθαι. Σὺ
(4) „ὦν μὴ βούλευ ἐς κίνδυνον μηδένα τοιοῦτον ἀπικέσθαι,
„μηδεμιῆς ἀνάγκης ἐούσης· ἀλλ' ἐμοὶ πείθευ. νῦν μὲν
„τὸν σύλλογον τόνδε διάλυσον· αὖτίς τε, ὅταν τοι δο-
„κέῃ, προσκεψάμενος ἐπὶ σεωυτοῦ, προαγόρευε τά τοι
„δοκέει εἶναι ἄριστα. τὸ γὰρ εὖ βουλεύεσθαι, κέρδος
„μέγιστον εὑρίσκω ἐόν. εἰ γὰρ καὶ ἐναντιωθῆναί τι θέ-
„λει, βεβούλευται μὲν οὐδὲν ἧσσον εὖ, ἕσσωται δὲ ὑπὸ
„τῆς τύχης τὸ βούλευμα· ὁ δὲ βουλευσάμενος αἰσχρῶς,

solicitarunt, ut pontem rescinderent. Ubi si Histiaeus, Mileti tyrannus, reliquorum tyrannorum secutus esset sententiam, neque se illi opposuisset, omnino perditae erant res Persarum. Terribile est autem vel fando audire, in unius hominis potestate sitam fuisse universam regis et Persarum salutem. (10. 4.) *Tu igitur noli in tantum te periculum, nulla urgente necessitate, coniicere: sed me audi. Nunc quidem hoc dimitte concilium: et, re diligenter tecum deliberata, deinde rursus, si tibi videtur, propone quae optima tibi videbuntur. Etenim recte consultare reperio maximum esse lucrum. Nam etiam si contra id quod volueris acciderit aliquid, nihilo minus recte consultaveris, fortuna vero superaverit consilium: qui vero turpe consilium cepit, is, si fortuna ei ad-*

„εἴ οἱ ἡ τύχη ἐπίσποιτο, εὕρημα εὕρηκε, ἧσσον δὲ οὐδέν
„οἱ κακῶς βεβούλευται. Ὁρᾷς τὰ ὑπερέχοντα ζῶα ὡς 10
„κεραυνοῖ ὁ θεὸς, οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ (5)
„οὐδέν μιν κνίζει; ὁρᾷς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα
„αἰεὶ, καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτα, ἀποσκήπτει τὰ βέλεα;
„Φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν.
„οὕτω δὴ καὶ στρατὸς πολλὸς ὑπὸ ὀλίγου διαφθείρεται
„κατὰ τοιόνδε. ἐπεάν σφι ὁ θεὸς φθονήσας φόβον ἐμ-
„βάλῃ, ἢ βροντὴν, δι᾽ ὧν ἐφθάρησαν ἀναξίως ἑωυτῶν·
„οὐ γὰρ ἐᾷ φρονέειν μέγα ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἑωυτόν.
„Ἐπειχθῆναι μέν νυν πᾶν πρῆγμα, τίκτει σφάλματα, 10
„ἐκ τῶν ζημίαι μεγάλαι φιλέουσι γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ (6)
„ἐπισχεῖν ἔνεστι ἀγαθὰ, εἰ μὴ παραυτίκα δοκέοντα
„εἶναι, ἀλλ᾽ ἀνὰ χρόνον ἐξεύροι τις ἄν. Σοὶ μὲν δὴ

fuerit, lucrum quidem invenerit, nihilo vero minus malum ceperit consilium. (10. 5.) *Vides quo pacto eminentia prae caeteris animalia fulmine percutiat Deus, nec sinat ea superbire: minutis autem non invidet. Vides etiam ut in maxima semper aedificia et in altissimas arbores tela sua coniicit. Amat enim Deus, eminentia omnia truncare: itaque etiam ingens exercitus eadem ratione perditur ab exiguo. Quando Deus illis metum aut fulmen incutit, indigno modo pereunt: nec enim sinit Deus magnum sapere, praeter se, alium quemquam.* (10. 6.) *Porro, deproperare rem quamcumque parit errores, e quibus ingentia solent damna existere: in cunctando autem insunt bona, quae si non protinus adparent, certe suo tempore aliquis reperiet. Haec igitur, Rex, tibi suadeo.*

10 „ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, συμβουλεύω. Σὺ δὲ, ὦ παῖ
(7) „Γωβρύεω Μαρδόνιε, παῦσαι λέγων λόγους ματαίους
„περὶ Ἑλλήνων, οὐκ ἐόντων ἀξίων φλαύρως ἀκούειν.
„Ἕλληνας γὰρ διαβάλλων, ἐπαίρεις αὐτὸν βασιλῆα
„στρατεύεσθαι· αὐτοῦ δὲ τούτου εἵνεκα δοκέεις μοι πᾶ-
„σαν προθυμίην ἐκτείνειν. μή νυν οὕτω γένηται. διαβο-
„λὴ γάρ ἐστι δεινότατον· ἐν τῇ δύο μέν εἰσι οἱ ἀδικέον-
„τες, εἷς δὲ ὁ ἀδικεόμενος. ὁ μὲν γὰρ διαβάλλων ἀδι-
„κέει, οὐ παρεόντος κατηγορέων· ὁ δὲ ἀδικέει, ἀναπει-
„θόμενος πρὶν ἢ ἀτρεκέως ἐκμάθῃ. ὁ δὲ δὴ ἀπεὼν τοῦ
„λόγου τάδε ἐν αὐτοῖσι ἀδικέεται, διαβληθείς τε ὑπὸ
„τοῦ ἑτέρου, καὶ νομισθεὶς πρὸς τοῦ ἑτέρου κακὸς εἶναι.
10 „Ἀλλ᾽, εἰ δὴ δεῖ γε πάντως ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους
(8) „στρατεύεσθαι, φέρε, βασιλεὺς μὲν αὐτὸς ἐν ἤθεσι τοῖ-

(10. 7.) *Tu vero, Gobriae fili Mardonie, desine iniuriosa verba iactare in Graecos, qui non merentur male audire. Nam Graecos calumniando, ipsum regem excitas ad bellum suscipiendum: quem in finem tu mihi etiam videris studium omne intendere. At ne ita fiat! Calumnia enim gravissimum malum est: in quo duo sunt qui iniuriam inferunt, unus vero qui patitur iniuriam. Iniuriam enim infert calumniator, dum accusat absentem: infert vero et ille iniuriam, qui sibi persuaderi patitur priusquam rem adcurate compertam habeat. Qui vero abest quum malitiose accusatur, is duplici adficitur iniuriâ; primum hoc ipso, quod accusatur ab altero, deinde quod ab altero pravus esse existimatur.* (10. 9.) *Sed, si omnino oportet bellum huic populo inferre, age,*

„σι Περσέων μενέτω· ἡμέων δὲ ἀμφοτέρων παραβαλ-„λομένων τὰ τέκνα, στρατηλάτεε αὐτὸς σὺ, ἐπιλεξά-„μενός τε ἄνδρας τοὺς ἐθέλεις, καὶ λαβὼν στρατιὴν ὁκό-„σην τινὰ βούλεαι. καὶ ἢν μὲν τῇ σὺ λέγεις ἀναβαίνῃ „βασιλέϊ τὰ πρήγματα, κτεινέσθων οἱ ἐμοὶ παῖδες, „πρὸς δὲ αὐτοῖσι καὶ ἐγώ· ἢν δὲ τῇ ἐγὼ προλέγω, οἱ „σοὶ ταῦτα πασχόντων, σὺν δέ σφι καὶ σὺ, ἢν ἀπο-„νοστήσῃς. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὑποδύνειν οὐκ ἐθελήσεις, „σὺ δὲ πάντως στράτευμα ἀνάξεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, „ἀκούσεσθαί τινά φημι τῶν αὐτοῦ τῇδε ὑπολειπομέ-„νων, Μαρδόνιον μέγα τι κακὸν ἐξεργασμένον Πέρσας, „ὑπὸ κυνῶν τε καὶ ὀρνίθων διαφορεύμενον, ἤ κου ἐν γῇ „τῇ Ἀθηναίων, ἤ σέ γε ἐν τῇ Λακεδαιμονίων, εἰ μὴ „ἄρα καὶ πρότερον κατ' ὁδὸν, γνόντα ἐπ' οἵους ἄνδρας

rex ipse in sedibus maneat Persarum; sed, in medio depositis nostrûm utriusque liberis, tu solus suscipe expeditionem; sumtis tecum quoscumque duces selegeris, et exercitu quantumcumque volueris. Tum, si res ita, ut tu ais, regi successerit, interficiantur mei liberi, et ego cum illis! sin, ut ego praedico, tuis liberis hoc fiat, et tibi ipsi, si quidem redieris! Quod si hanc inire conditionem recusas, et nihilo minus exercitum duxeris adversus Graeciam, audituros esse autumo homines qui hîc relicti erunt, Mardonium, ingentis calamitatis auctorem Persis, alicubi in terra Atheniensium aut Lacedaemoniorum, nisi forte prius etiam in itinere, a canibus volucribusque fuisse laceratum, postquam cognovit quinam sint illi viri, contra quos tu regi persuades ut expeditionem suscipiat.

„ἀναγνώσεις στρατεύεσθαι βασιλῆα." Ἀρτάβανος
11 μὲν ταῦτα ἔλεξε. Ξέρξης δὲ θυμωθεὶς ἀμείβεται τοῖσδε· „Ἀρτάβανε, πατρὸς εἷς τοῦ ἐμοῦ ἀδελφεός· τοῦτό σε ῥύσεται μηδένα ἄξιον μισθὸν λαβεῖν ἐπέων ματαίων. καί τοι ταύτην τὴν ἀτιμίην προστίθημι, ἐόντι κακῷ τε καὶ ἀθύμῳ, μήτε συστρατεύεσθαι ἐμοί γε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, αὐτοῦ τε μένειν ἅμα τῇσι γυναιξί. ἐγὼ δὲ καὶ ἄνευ σέο, ὅσα περ εἶπα, ἐπιτελέα ποιήσω. μὴ γὰρ εἴην ἐκ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος, τοῦ Ἀρσάμεος, τοῦ Ἀριαράμνεω, τοῦ Τείσπεος, τοῦ Κύρου, τοῦ Καμβύσεω, τοῦ Τείσπεος, τοῦ Ἀχαιμένεος γεγονώς, μὴ τιμωρησάμενος Ἀθηναίους· εὖ ἐπιστάμενος, ὅτι εἰ ἡμεῖς ἡσυχίην ἄξομεν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ μάλα στρατεύσονται ἐπὶ τὴν ἡμετέρην, εἰ χρὴ σταθμώσασθαι τοῖσι ὑπαργμένοισι ἐξ ἐκείνων· οἳ Σάρδις τε ἐνέ-

XI. 10. Ἀριαράμνεω. Ἀρμνεω ed. Wess. *cum aliis.*

(11.) Haec postquam Artabanus dixit, ira accensus *Xerxes* his verbis respondit: *Artabane, tu es patris mei frater: hoc te tuebitur, ne meritam iniuriosis verbis mercedem accipias. Verumtamen hanc tibi, quum sis ignavus et imbellis, ignominiam infligo, ut meae in Graeciam expeditionis non futurus sis comes, sed hîc cum mulieribus maneas. Ego vero absque te, quaecumque dixi, effecta dabo. Ne enim sim Dario, Hystaspi, Arsame, Ariaramne, Teispe, Cyro, Cambyse, Teispe, Achaemene prognatus, nisi poenas ab Atheniensibus sumsero! bene gnarus, si nos quieverimus, illos non quieturos, sed nostram utique terram bello esse invasuros; quod facile colligi ex his potest, quae ab*

„πρησαν, καὶ ἤλασαν ἐς τὴν Ἀσίην. οὔκων ἐξαναχω„ρέειν οὐδετέροισι δυνατῶς ἔχει, ἀλλὰ ποιέειν ἢ παθέειν „προκέεται ἀγών· ἵνα ἢ τάδε πάντα ὑπὸ Ἕλλησι, ἢ „ἐκεῖνα πάντα ὑπὸ Πέρσῃσι γένηται· τὸ γὰρ μέσον „οὐδὲν τῆς ἔχθρης ἐστί. Καλὸν ὦν προπεπονθότας ἡμέας „τιμωρέειν ἤδη γίνεται, ἵνα καὶ τὸ δεινὸν, τὸ πείσομαι, „τοῦτο μάθω, ἐλάσας ἐπ' ἄνδρας τούτους, τούς γε καὶ „Πέλοψ ὁ Φρὺξ, ἐὼν πατέρων τῶν ἐμῶν δοῦλος, κα„τεστρέψατο οὕτω, ὡς καὶ ἐς τόδε αὐτοί τε ὥνθρω„ποι καὶ ἡ γῆ αὐτέων ἐπώνυμοι τοῦ καταστρεψαμέ„νου καλέονται."

Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτο ἐλέγετο. μετὰ δὲ εὐφρόνη τε 12 ἐγίνετο, καὶ Ξέρξεα ἔκνιζε ἡ Ἀρταβάνου γνώμη. νυκτὶ δὲ βουλὴν διδοὺς, πάγχυ εὕρισκέ οἱ οὐ πρῆγμα εἶναι

illis coepta sunt fieri, qui exercitu in Asiam traiecto Sardes incenderunt. Quare neutris retrogredi licet; sed propositum est agendi aut patiendi discrimen, ut aut haec omnia sub Graecorum cadant potestatem, aut ista sub Persarum: nullum inter has inimicitias medium relinquitur. Recte igitur factum fuerit, si iam nunc ultum eamus iniurias quas priores passi sumus, et ego periculum hoc experiar quod mihi imminet, adversus hos homines ducenti, quos quidem Pelops Phryx, servus patrum nostrorum, ita subegit, ut ad hunc usque diem et homines ipsi et eorum terra ab eodem, qui eos subegit, nomen invenerint.

(12.) Hi hucusque sermones sunt habiti. Deinde adpetente nocte momordit *Xerxem* Artabani sententia. Noctu vero secum ipse deliberans reperit, pror-

στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· δεδογμένων δέ οἱ αὖτις τουτέων, κατύπνωσε. καὶ δή κου ἐν τῇ νυκτὶ εἶδε ὄψιν τοιήνδε, ὡς λέγεται ὑπὸ Περσέων. ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἄνδρα οἱ ἐπιστάντα μέγαν τε καὶ εὐειδέα εἰπεῖν· „Μετὰ „δὴ βουλεύεαι, ὦ Πέρσα, στράτευμα μὴ ἄγειν ἐπὶ „τὴν Ἑλλάδα, προείπας ἁλίζειν Πέρσας στρατόν; οὔτε „ὦν μεταβουλευόμενος ποιέεις εὖ, οὔτε ὁ συγγνωσόμε- „νός τοι πάρα. Ἀλλ', ὥσπερ τῆς ἡμέρης ἐβουλεύσαο „ποιέειν, ταύτην ἴθι τῶν ὁδῶν." Τὸν μὲν, ταῦτα εἴπαν-
13 τα, ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἀποπτάσθαι. Ἡμέρης δὲ ἐπιλαμψάσης, ὀνείρου μὲν τούτου λόγον οὐδένα ἐποιέετο, ὁ δὲ Περσέων συναλίσας τοὺς καὶ πρότερον συνέλεξε, ἔλεγέ σφι τάδε· „Ἄνδρες Πέρσαι, συγγνώμην μοι ἔχετε, „ὅτι ἀγχίστροφα βουλεύομαι. Φρενῶν τε γὰρ ἐς τὰ

sus sibi necesse non esse adversus Graeciam expeditionem suscipere: et postquam ita mutavit sententiam, somno sopitus est. At eâdem nocte talem, ut quidem Persae narrant, visionem habuit. Videbatur Xerxi, adstare ipsi virum magnum et formosum, his verbis ipsum adloquentem: *Mutas tu igitur, Persa, tuum consilium, nec ducturus es exercitum in Graeciam, postquam edixisti Persis ut copias contrahant. Atqui nec recte facis, quod mutas sententiam; nec, qui tibi adsentiatur, quisquam est. Immo vero, quemadmodum hodie constitutum habebas facere, eâdem perge viâ.* His ille dictis avolare visus est Xerxi. (13.) Ut dies illuxit, rex nullâ huius insomnii ratione habitâ, eosdem Persas, quos antea, convocavit, et in hunc modum eos est adlocutus: *Viri Persae, date mihi veniam, contrarium*

„ἐμεωυτοῦ πρῶτα οὔ κω ἀνήκω, καὶ οἱ παρηγορεύμενοι „κεῖνα ποιέειν, οὐδένα χρόνον μευ ἀπέχονται. ἀκού„σαντι μέντοι μοι τῆς Ἀρταβάνου γνώμης, παραυτίκα „μὲν ἡ νεότης ἐπέζεσε, ὥστε ἀεικέστερα ἀποῤῥίψαι ἔπεα „ἐς ἄνδρα πρεσβύτερον ἢ χρεόν. νῦν μέντοι συγγνοὺς, „χρήσομαι τῇ ἐκείνου γνώμῃ. ὡς ὦν μεταδεδογμένον „μοι μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἥσυχοί ἐστε." Πέρσαι μὲν, ὡς ἤκουσαν ταῦτα, κεχαρηκότες προσεκύνεον. Νυκτὸς δὲ γενομένης, αὖτις τὠυτὸ ὄνειρον τῷ 14 Ξέρξῃ κατυπνωμένῳ ἔλεγε ἐπιστάν· „Ὦ παῖ Δα„ρείου, καὶ δὴ φαίνεαι ἐν Πέρσῃσί τε ἀπειπάμενος τὴν „στρατηλασίην, καὶ τὰ ἐμὰ ἔπεα ἐν οὐδενὶ ποιεύμενος „λόγῳ, ὡς παρ' οὐδενὸς ἀκούσας. εὖ νῦν τόδ' ἴσθι, ἤν„περ μὴ αὐτίκα στρατηλατέῃς, τάδε τοι ἐξ αὐτέων

superiori consilium capienti. Nam et ego ad id prudentiae culmen, quo tendo, nondum perveni; et, qui ad istud faciendum me excitant, nullo tempore a me discedunt. Atqui postquam Artabani audivi sententiam, statim quidem in me adversus illum ebullivit iuventus, ut indigniora quam oportebat verba in virum natu grandiorem coniicerem: verumtamen nunc, agnito meo errore, utar illius sententiâ. Scitote igitur abiecisse me belli Graeciae inferendi consilium, et quietem agite. His auditis, Persae laeti regem adorarunt. (14.) Insequente vero nocte idem insomnium dormienti *Xerxi* iterum adstans dixit: *Tu ergo, Darii fili, palam coram Persis abiecisti belli consilium, nullâ meorum verborum ratione habitâ, quasi a nemine audivisses! Probe nunc scito, nisi protinus expeditionem*

„ἀνασχήσειν· ὡς καὶ μέγας καὶ πολλὸς ἐγένεο ἐν
„ὀλίγῳ χρόνῳ, οὕτω καὶ ταπεινὸς ὀπίσω κατὰ τά-
15 „χος ἔσεαι.“ Ξέρξης μὲν, περιδεὴς γενόμενος τῇ ὄψει,
ἀνά τε ἔδραμε ἐκ τῆς κοίτης, καὶ πέμπει ἄγγελον
ἐπὶ Ἀρτάβανον καλέοντα. ἀπικομένῳ δέ οἱ ἔλεγε
Ξέρξης τάδε· „Ἀρτάβανε, ἐγὼ τὸ παραυτίκα μὲν
„οὐκ ἐσωφρόνεον, εἴπας ἐς σὲ μάταια ἔπεα χρηστῆς
„εἵνεκα συμβουλίης· μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον με-
„τέγνων, ἔγνων δὲ ταῦτά μοι ποιητέα ἐόντα τὰ σὺ
„ὑπεθήκαο. οὐκων δυνατός τοι εἰμὶ ταῦτα ποιέειν βου-
„λόμενος· τετραμμένῳ γὰρ δὴ καὶ μετεγνωκότι ἐπι-
„φοιτῶν ὄνειρον φαντάζεταί μοι, οὐδαμῶς συνεπαινέον
„ποιέειν με ταῦτα· νῦν δὲ καὶ διαπειλῆσαν οἴχεται. Εἰ
„ὦν θεός ἐστι ὁ ἐπιπέμπων, καί οἱ πάντως ἐν ἡδονῇ

hanc susceperis, hoc tibi inde eventurum: quemadmodum brevi tempore magnus amplusque evasisti, ita brevi rursus humilis eris. (15.) Territus hoc viso Xerxes e lecto prosiliit, nunciumque ad Artabanum misit, qui illum advocaret. Qui ubi adfuit, haec ei *Xerxes* dixit: *Artabane, ego statim quidem parum prudenter me gesseram, contumeliosa in te verba coniiciens boni consilii caussâ: brevi post vero mutavi sententiam, agnovique faciendum mihi id quod tu suasisti. Verumtamen hoc ipsum facere, quamvis velim, non possum: nam, postquam mutato consilio tuam probavi sententiam, iterato adparet mihi nocturnum visum, nequaquam probans ut hoc faciam; et nunc etiam minas intentans abiit. Si igitur Deus est qui illud mihi mittit, sique prorsus ei cordi est ut suscipiatur haec in*

„ἔστι γενέσθαι στρατηλασίην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπιπτή-
„σεται καὶ σοὶ τὠυτὸ τοῦτο ὄνειρον, ὁμοίως καὶ ἐμοὶ
„ἐντελλόμενον. εὑρίσκω δὲ ὧδε ἂν γινόμενα ταῦτα, εἰ
„λάβοις τὴν ἐμὴν σκευὴν πᾶσαν, καὶ ἐνδὺς, μετὰ τοῦ-
„το ἵζοιο ἐς τὸν ἐμὸν θρόνον, καὶ ἔπειτα ἐν κοίτῃ τῇ ἐμῇ
„κατυπνώσειας.“ Ξέρξης μὲν ταῦτά οἱ ἔλεγε· Ἀρ- 16
τάβανος δὲ οὐ τῷ πρώτῳ οἱ κελεύσματι πειθόμενος, οἷα
οὐκ ἀξιεύμενος ἐς τὸν βασιλήϊον θρόνον ἵζεσθαι, τέλος
ὡς ἠναγκάζετο, εἴπας τάδε, ἐποίεε τὸ κελευόμενον.
„Ἶσον ἐκεῖνο, ὦ βασιλεῦ, παρ' ἐμοὶ κέκριται, φρονέειν (1)
„τε εὖ, καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι· τὰ
„σὲ καὶ ἀμφότερα περιήκοντα, ἀνθρώπων κακῶν ὁμι-
„λίαι σφάλλουσι· κατά περ, τὴν πάντων χρησιμωτά-
„την ἀνθρώποισι θάλασσαν πνεύματα, φασὶ, ἀνέμων

Graeciam expeditio, idem hoc insomnium tibi etiam advolabit, eademque quae mihi praecipiet. Reperio autem sic hoc futurum, si tu universum meum cultum sumseris, eoque indutus in throno meo resederis, ac deinde meo in lecto cubueris. (16.) Haec postquam *Xerxes* locutus est, primum quidem dicto eius non paruit *Artabanus*, quippe sibi non convenire iudicans in throno residere regis: postremo vero, ut coactus est, imperata fecit, postquam haec regi responderat: (16. 1.) *Pari loco, Rex, sunt meo iudicio haec duo, recte sapere, et bonum danti consilium obsequi velle: quorum quum utrumque tibi insit, pravorum hominum colloquia in errorem te inducunt; quemadmodum mare, rem omnium utilissimam hominibus, aiunt ab irruentibus ventorum flatibus prohiberi ne na-*

„ἐμπίπτοντα οὐ περιορᾷν φύσει τῇ ἑωυτῆς χρῆσθαι.
„Ἐμὲ δὲ, ἀκούσαντα πρὸς σεῦ κακῶς, οὐ τοσοῦτο
„ἔδακε λύπη, ὅσον, γνωμέων δύο προκειμενέων Πέρ-
„σῃσι, τῆς μὲν, ὕβριν αὐξανούσης, τῆς δὲ, καταπαυού-
„σης, καὶ λεγούσης ὡς κακὸν εἴη διδάσκειν τὴν ψυχὴν
„πλέον τι δίζησθαι αἰεὶ ἔχειν τοῦ παρεόντος· τοιουτέων
„προκειμενέων γνωμέων, ὅτι τὴν σφαλερωτέρην σεωυ-
16 „τῷ τε καὶ Πέρσῃσι ἀναίρεο. Νῦν ὦν, ἐπειδὴ τέτρα-
(2) „ψαι ἐπὶ τὴν ἀμείνω, φής τοι, μετιέντι τὸν ἐπ' Ἑλ-
„λῆνας στόλον, ἐπιφοιτᾷν ὄνειρον, θεοῦ τινος πομπῇ,
„οὐκ ἐῶντά σε καταλύειν τὸν στόλον. ἀλλ' οὐδὲ ταῦ-
„τά ἐστι, ὦ παῖ, θεῖα. ἐνύπνια γὰρ τὰ ἐς ἀνθρώπους
„πεπλανημένα, τοιαῦτά ἐστι οἷά σε ἐγὼ διδάξω, ἔτε-

turam exserat suam. Ego vero, quando malis me verbis accepisti, non tam hoc ipsum aegre tuli, quam istud, quod, quum duae propositae essent Persis sententiae, altera iniuriosam augens insolentiam, altera eamdem reprimens, dicensque perniciosam rem esse, excitare animum ad plura semper, quam quae habeas, concupiscenda; quod, inquam, ex duabus hisce propositis sententiis eam suscepisti, quae et tibi et Persis periculosior est. (16. 2.) *Nunc igitur, postquam ad meliorem te convertisti, et abiecisti expeditionis in Graeciam consilium, ais iterum tibi adparere insomnium divinitus missum, quod te vetet omittere hanc expeditionem. At ne est quidem, mi fili, res haec divina. Insomnia enim, quae inter homines vagantur illisque accidunt, talia sunt, qualia ego te docebo, qui multis annis, quam tu, natu sum*

„σι σεῦ πολλοῖσι πρεσβύτερος ἐών. πεπλανῆσθαι αὗ-
„ται μάλιστα ἐώθασι αἱ ὄψιες τῶν ὀνειράτων, τά τις
„ἡμέρης Φροντίζει· ἡμεῖς δὲ τὰς πρὸ τοῦ ἡμέρας ταύ-
„την τὴν στρατηλασίην καὶ τὸ κάρτα εἴχομεν μετὰ
„χεῖρας. Εἰ δὲ ἄρα μὴ ἔστι τοῦτο τοιοῦτο οἷον ἐγὼ 16
„διαιρέω, ἀλλά τι τοῦ Θεοῦ μετέχον, σὺ πᾶν αὐτὸ (3)
„συλλαβὼν εἴρηκας· Φανήτω γὰρ δὴ καὶ ἐμοὶ ὡς καὶ
„σοὶ διακελευόμενον. Φανῆναι δὲ οὐδὲν μᾶλλόν μοι
„ὀφείλει ἔχοντι τὴν σὴν ἐσθῆτα, ἢ οὐ καὶ τὴν ἐμήν· οὐδέ
„τι μᾶλλον ἐν κοίτῃ τῇ σῇ ἀναπαυομένῳ, ἢ οὐ καὶ ἐν
„τῇ ἐμῇ· εἴ περ γε καὶ ἄλλως ἐθέλει Φανῆναι. οὐ γὰρ
„δὴ ἐς τοσοῦτό γε εὐηθείης ἀνήκει τοῦτο, ὅ τι δή κοτέ
„ἐστι, τὸ ἐπιφαινόμενόν τοι ἐν τῷ ὕπνῳ, ὥστε δόξει,
„ἐμὲ ὁρῶν, σὲ εἶναι, τῇ σῇ ἐσθῆτι τεκμαιρόμενον. εἰ δὲ
„ἐμὲ μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιήσεται, οὐδὲ ἀξιώσει ἐπι-

maior. Qualia quis interdiu curat ac meditatur, talia eum maxime circumvolitare solent visa per somnum: nos autem his proximis diebus occupatum quam maxime animum hac expeditione habuimus. (16. 3.) *Sin hoc non tale est quale ego iudico, si divinum quidquam huic viso inest, tu recte rem intellexisti, recteque dixisti: adpareat enim illud et mihi, mihique idem atque tibi praecipiat! Debet autem mihi nihilo magis adparere tuâ veste induto, quam meâ; nec magis tuo in lecto cubanti, quam in meo; si modo omnino adpariturum est. Nec enim profecto ita stultum erit hoc, quidquid sit, quod tibi per somnum adparuit, ut, me si viderit, te esse opinetur, ex veste tua iudicium faciens. Sin me nullo loco habuerit, ne ad-*

„φανῆναι, οὔτε ἢν τὴν ἐμὴν ἐσθῆτα ἔχω, οὔτε ἢν τὴν „σήν. εἰ δὲ καὶ ἐπιφοιτήσει, τοῦτο ἤδη μαθητέον ἐστί. „εἰ γὰρ δὴ ἐπιφοιτήσειέ γε συνεχέως, φαίην ἂν καὶ αὐ„τὸς θεῖον εἶναι. Εἰ δέ τοι οὕτω δεδόκηται γίνεσθαι, „καὶ οὐκ οἷά τε αὐτὸ παρατρέψαι, ἀλλ' ἤδη δεῖ ἐμὲ „ἐν κοίτῃ τῇ σῇ κατυπνῶσαι, φέρε, τουτέων ἐξ ἐμεῦ „ἐπιτελευμένων, φανήτω καὶ ἐμοί. μέχρι δὲ τούτου, τῇ
17 „παρεούσῃ γνώμῃ χρήσομαι." Τοσαῦτα εἴπας Ἀρτάβανος, ἐλπίζων Ξέρξεα ἀποδέξειν λέγοντα οὐδὲν, ἐποίεε τὸ κελευόμενον. ἐνδὺς δὲ τὴν Ξέρξεω ἐσθῆτα, καὶ ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλήϊον θρόνον, ὡς μετὰ ταῦτα κοῖτον ἐποιέετο, ἦλθέ οἱ κατυπνωμένῳ τὠυτὸ ὄνειρον τὸ καὶ παρὰ Ξέρξεα ἐφοίτα· ὑπερστὰν δὲ τοῦ Ἀρταβάνου, εἶπε

XVI. 39. εἰ δὲ *ex nostra coniectura.* εἰ δὲ *alii*; οὐ δὲ *msti nonnulli.*

parebit quidem mihi, sive tua indutus sim veste, sive meâ. An vero adpariturum etiam sit mihi, id nunc videndum est. Nam si constanter adpareret, dicerem et ego, rem divinam esse. Caeterum si tibi, ut ita faciam, stat decretum, neque ego te ut illud revoces commovere possum, si omnino me oportet tuo in lecto somnum capere: age, hoc ubi fecero, adpareat mihi quoque visum! Donec vero hoc contigerit, equidem in mea persistam sententia. (17.) His dictis, *Artabanus*, sperans se probaturum, nullius momenti esse quae *Xerxes* dixerat, morem illi gessit. Postquam vero vestem Xerxis indutus in solio regis consedit, ac deinde cubitum ivit, venit ad eum, ut somno sopitus est, idem insomnium quod Xerxi adparuerat; et capiti eius adstans,

τάδε· „Ἆρα σὺ δὴ κεῖνος εἶς ὁ ἀποσπεύδων Ξέρξεα
„στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ὡς δὴ κηδόμενος αὐ-
„τοῦ; ἀλλ' οὔτε ἐς τὸ μετέπειτα, οὔτε ἐς τὸ παραυτί-
„κα νῦν καταπροΐξεαι ἀποτρέπων τὸ χρεὸν γενέσθαι.
„Ξέρξεα δὲ τὰ δεῖ ἀνηκουστέοντα παθέειν, αὐτῷ ἐκείνῳ
„δεδήλωται.“ Ταῦτά τε δὴ ἐδόκεε Ἀρτάβανος τὸ ὄνει- 18
ρον ἀπειλέειν, καὶ θερμοῖσι σιδηρίοισι ἐκκαίειν αὐτοῦ
μέλλειν τοὺς ὀφθαλμούς. καὶ ὃς, ἀμβώσας μέγα,
ἀναθρώσκει· καὶ παριζόμενος Ξέρξῃ, ὡς τὴν ὄψιν οἱ τοῦ
ἐνυπνίου διεξῆλθε ἀπηγεόμενος, δεύτερά οἱ λέγει τάδε·
„Ἐγὼ μὲν, ὦ βασιλεῦ, οἷα ἄνθρωπος ἰδὼν ἤδη πολ-
„λά τε καὶ μεγάλα πεσόντα πρήγματα ὑπὸ ἡσσό-
„νων, οὐκ ἔων σε τὰ πάντα τῇ ἡλικίῃ εἴκειν. ἐπιστά-
„μενος ὡς κακὸν εἴη τὸ πολλῶν ἐπιθυμέειν, μεμνημέ-

haec dixit: *Tu igitur is es, qui Xerxem, veluti curam eius gerens, hortaris, ne bellum inferat Graecis? At nec posthac, nec nunc, impune feres, qui infecta reddere ea, quae fieri oportet, conaris. Xerxem autem quae poena maneat, dicto non audientem, ipsi declaratum est.* (18.) His verbis visum est Artabano insomnium illud minas ipsi intentare, simulque candentibus ferris velle ipsi exurere oculos. Itaque alta exclamans voce, de lecto prosiliit; adsidensque Xerxi, postquam insomnii visum ei exposuit, haec deinde verba adiecit: *Equidem, Rex, utpote qui multas atque magnas res eversas vidi ab infirmioribus, retinere te volueram, ne omnibus in rebus iuvenili indulgeres aetati. Itaque gnarus quam perniciosum sit nimia concupiscere, et memor Cyri in Massagetas ex-*

„νος μὲν τὸν ἐπὶ Μασσαγέτας Κύρου στόλον ὡς ἔπρηξε, μεμνημένος δὲ καὶ τὸν ἐπ' Αἰθίοπας τὸν Καμβύσεω, συστρατευόμενος δὲ καὶ Δαρείῳ ἐπὶ Σκύθας· ἐπιστάμενος ταῦτα, γνώμην εἶχον, ἀτρεμίζοντά σε μακαριστὸν εἶναι πρὸς πάντων ἀνθρώπων. Ἐπεὶ δὲ δαιμονίη τις γίνεται ὁρμὴ, καὶ Ἕλληνας, ὡς ἔοικε, Φθορή τις καταλαμβάνει θεήλατος, ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς τράπομαι, καὶ τὴν γνώμην μετατίθεμαι. Σὺ δὲ σήμηνον μὲν Πέρσῃσι τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ πεμπόμενα, χρῆσθαι δὲ κέλευε τοῖσι ἐκ σέο πρώτοισι προειρημένοισι ἐς τὴν παρασκευήν· ποίεε δὲ οὕτω, ὅκως, τοῦ θεοῦ παραδιδόντος, τῶν σῶν ἐνδεήσει μηδέν." Τουτέων λεχθέντων, ἐνθαῦτα ἐπαρθέντες τῇ ὄψει, ὡς ἡμέρη ἐγένετο τάχιστα, Ξέρξης τε ὑπερετίθετο ταῦτα

peditio quem exitum habuerit, memorque expeditionis Cambysis adversus Aethiopas, denique expeditionis socius quum fuerim Darii adversus Scythas; haec omnia cognita habens, in hac fui sententia, beatum te praedicatum ab omnibus hominibus iri, si nihil moveres. At, quoniam divinitus immissus est hic impetus, et Graecis, ut videtur, ipso Deo volente imminet exitium, ego etiam ipse muto sententiam, et in tuam transeo. Tu igitur Persis significa quae tibi divinitus missa sunt; imperaque illis, ut ea exsequantur, quae tu ad parandum hoc bellum spectantia prius edixeras. Denique ita fac, ut, quoniam haec tibi Deus peragenda commisit, nihil, quod a te proficisci queat, desideretur. His dictis, simul atque dies illuxit, viso nocturno commoti, *Xerxes* cum Persis haec commu-

Πέρσῃσι· καὶ Ἀρτάβανος, ὃς πρότερον ἀποσπεύδων μοῦνος ἐφαίνετο, τότε ἐπισπεύδων φανερὸς ἦν.

Ὡρμημένῳ δὲ Ξέρξῃ στρατηλατέειν, μετὰ ταῦτα 19
τρίτη ὄψις ἐν τῷ ὕπνῳ ἐγένετο, τὴν οἱ μάγοι ἔκριναν ἀκούσαντες φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν, δουλεύσειν τέ οἱ πάντας ἀνθρώπους. ἡ δὲ ὄψις ἦν ἥδε. ἐδόκεε ὁ Ξέρξης ἐστεφανῶσθαι ἐλαίης θαλλῷ· ἀπὸ δὲ τῆς ἐλαίης τοὺς κλάδους γῆν πᾶσαν ἐπισχεῖν· μετὰ δὲ, ἀφανισθῆναι περὶ τῇ κεφαλῇ κείμενον τὸν στέφανον. Κρινάντων δὲ ταύτῃ τῶν μάγων, Περσέων τε τῶν συλλεχθέντων αὐτίκα πᾶς ἀνὴρ ἐς τὴν ἀρχὴν τὴν ἑωυτοῦ ἀπελάσας, εἶχε προθυμίην πᾶσαν ἐπὶ τοῖσι εἰρημένοισι, θέλων αὐτὸς ἕκαστος τὰ προκείμενα δῶρα λαβεῖν· καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ οὕτω ἐπάγερσιν ποιέεται, χῶρον πάντα ἐρευνῶν

nicavit, et *Artabanus*, qui prius solus palam rem dissuaserat, nunc aperte eamdem urgebat.

(19.) Postquam ita constitutum erat *Xerxi*, ut susciperet expeditionem, tertia ei visio per somnum oblata est; quam Magi, ad se relatam, interpretati sunt ad universam spectare terram, significareque homines omnes servos illius futuros. Fuit ea visio huiusmodi. Visus est sibi Xerxes coronari oleae fronde, ramosque oleae universam occupare terram, deinde vero evanescere coronam capiti impositam. Hoc visum quum ita, ut dixi, interpretarentur magi; protinus Persarum, qui ad concilium convenerant, unusquisque suam in praefecturam profectus, studium omne, ut iussa exsequerentur, adhibuere, cupiens quisque proposita dona prae caeteris obtinere: atque ita Xerxes copias contraxit, ut nullus

20 τῆς ἠπείρου. Ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου ἁλώσιος, ἐπὶ μὲν τέσσερα ἔτεα πλήρεα παραρτέετο στρατιήν τε καὶ τὰ πρόσφορα τῇ στρατιῇ· πέμπτῳ δὲ ἔτεϊ ἀνομένῳ ἐστρατηλάτεε χειρὶ μεγάλῃ πλήθεος. Στόλων γὰρ, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, πολλῷ δὴ μέγιστος οὗτος ἐγένετο· ὥστε μήτε τὸν Δαρείου τὸν ἐπὶ Σκύθας παρὰ τοῦτον μηδὲν φαίνεσθαι, μήτε τὸν Σκυθικὸν, ὅτε Σκύθαι Κιμμερίους διώκοντες, ἐς τὴν Μηδικὴν χώρην ἐμβαλόντες, σχεδὸν πάντα τὰ ἄνω τῆς Ἀσίης καταστρεψάμενοι ἐνέμοντο, τῶν εἵνεκεν ὕστερον Δαρεῖος ἐτιμωρέετο· μήτε κατὰ τὰ λεγόμενα τὸν Ἀτρειδέων ἐς Ἴλιον· μήτε τὸν Μυσῶν τε καὶ Τευκρῶν, τὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν γενόμενον, οἳ διαβάντες ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον, τούς τε Θρήϊκας κατεστρέψαντο πάντας, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰόνιον πόν-

esset continentis locus, qui non perquireretur. (20.) Etenim, ex quo recepta erat Aegyptus, quatuor solidi anni in comparando exercitu et rebus exercitui necessariis insumti sunt; exeunte vero quinto anno expeditionem *Xerxes* suscepit ingenti copiarum multitudine. Fuit enim haec omnium, quas novimus, expeditionum longe maxima; adeo ut ad eam nihil fuerit aut illa quam adversus Scythas Darius, aut quam ipsi olim Scythae susceperant, quum Cimmerios persecuti, incursione in Medicam terram factâ, universam propemodum superiorem Asiam a se subactam tenuerunt, quam ob caussam deinde Darius ultionem ab eis capere voluit: aut illa quam Atridae adversus Ilium dicuntur suscepisse: aut quam ante Troiana tempora Mysi atque Teucri fecerant; qui per Bosporum in Europam transgressi, Thraces

τον κατέβησαν, μέχρι τε Πηνειοῦ ποταμοῦ τοῦ πρὸς
μεσαμβρίης ἔλασαν. Αὗται αἱ πᾶσαι, καὶ οὐδ' εἰ 21
ἕτεραι πρὸς ταύτῃσι γενόμεναι στρατηλασίαι, μιῆς τῆσ-
δε οὐκ ἄξιαι. τί γὰρ οὐκ ἤγαγε ἐκ τῆς Ἀσίης ἔθνος
ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης; κοῖον δὲ πινόμενόν μιν ὕδωρ
οὐκ ἐπέλιπε, πλὴν τῶν μεγάλων ποταμῶν; οἱ μὲν
γὰρ νέας παρείχοντο, οἱ δὲ ἐς πεζὸν ἐτετάχατο, τοῖσι
δὲ ἵππος προσετέτακτο, τοῖσι δὲ ἱππαγωγὰ πλοῖα,
ἅμα στρατευομένοισι· τοῖσι δὲ ἐς τὰς γεφύρας μακρὰς
νέας παρέχειν· τοῖσι δὲ σῖτά τε καὶ νέας.

Καὶ τοῦτο μὲν, ὡς προσπταισάντων τῶν πρώτων πε- 22
ριπλεόντων περὶ τὸν Ἄθων, προετοιμάζετο ἐκ τριῶν ἐτέων

omnes subegerunt, et usque ad Ionium mare versus occidentem, versus meridiem vero usque ad Peneum fluvium penetrarunt. (21.) Omnes hae expeditiones, et si quae sunt praeter has aliae similes, non sunt dignae quae cum hac una conferantur. Quis enim est Asiae populus, quem non adversus Graeciam *Xerxes* eduxerit? quae aqua, quae non defecerit, ab exercitu eius epota, exceptis maioribus fluviis? Alii quippe populi naves praebuere, alii in peditatum erant distributi, aliis imperatus erat equitatus, aliis navigia transvehendis equis, simulque homines militaturi; alii naves longas pontibus faciendis praebere tenebantur, alii commeatum simul et naves.

(22.) Ac primum quidem, quoniam, qui priores circa *Athon* sunt circumvecti, calamitatem acceperant, iam inde a tribus fere annis ea maxime prae-

κου μάλιστα τὰ ἐς τὸν Ἄθων. ἐν γὰρ Ἐλαιοῦντι τῆς Χερσονήσου ὅρμεον τριήρεες· ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμεώμενοι, ὤρυσσον ὑπὸ μαστίγων παντοδαποὶ τῆς στρατιῆς· διάδοχοι δ' ἐφοίτων. ὤρυσσον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄθων κατοικημένοι. Βουβάρης δὲ ὁ Μεγαβάζου, καὶ Ἀρταχαίης ὁ Ἀρταίου, ἄνδρες Πέρσαι, ἐπεστάτεον τοῦ ἔργου. Ὁ γὰρ Ἄθως ἐστὶ ὄρος μέγα τε καὶ οὐνομαστὸν, ἐς θάλασσαν κατῆκον, οἰκημένον ὑπὸ ἀνθρώπων. τῇ δὲ τελευτᾷ ἐς τὴν ἤπειρον τὸ ὄρος, χερσονησοειδές τέ ἐστι, καὶ ἰσθμὸς ὡς δώδεκα σταδίων· πεδίον δὲ τοῦτο, καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι, ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀκανθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τορώνης. ἐν δὲ τῷ ἰσθμῷ

XXII. 3. τὰ ἐς τὸν Ἄθων. *Artic.* τὰ *abest vulgo, a nobis ex coniect. adiectus.*

paraverat quae ad Athon spectabant. Nam ad Eleuntem, Chersonesi oppidum, in ancoris stabant triremes; unde proficiscebantur homines de exercitu ex omnibus nationibus, qui sub flagellis terram perfoderent, quorum in locum alii subinde succedebant; fodiebant autem etiam hi qui circa Athon incolebant: operique praefecti erant Bubares, Megabazi filius, et Artachaees Artaei, uterque natione Persa. Est enim *Athos* mons ingens ac nobilis, in mare excurrens, et ab hominibus habitatus. Ubi mons in continentem desinit, peninsulae speciem refert, estque isthmus duodecim fere stadiorum: est autem campestris hic locus, tumulos habens non magnos, a mari Acanthiorum ad illud mare quod contra Toronen est. In eodem hoc isthmo, in quem desinit Athos, oppidum est Sane, a Graecis habitatum: quae vero intra

τούτῳ, ἐς τὸν τελευτᾷ ὁ Ἄθως, Σάνη πόλις Ἑλλὰς
οἴκηται. αἱ δὲ ἐντὸς Σάνης, ἔσω δὲ τοῦ Ἄθω οἰκημέ-
ναι, τὰς τότε ὁ Πέρσης νησιώτιδας ἀντὶ ἠπειρωτίδων
ὥρμητο ποιέειν, εἰσὶ αἵδε, Δῖον, Ὀλόφυξος, Ἀκρόθωον,
Θύσσος, Κλεωναί. πόλις μὲν αὗται, αἳ τὸν Ἄθων
νέμονται. Ὤρυσσον δὲ ὧδε· δασάμενοι τὸν χῶρον οἱ 23
βάρβαροι κατὰ ἔθνεα, κατὰ Σάνην πόλιν σχοινοτενὲς
ποιησάμενοι· ἐπεὶ δὲ ἐγίνετο βαθεῖα ἡ διώρυξ, οἱ μὲν,
κατώτατα ἑστεῶτες, ὤρυσσον· ἕτεροι δὲ παρεδίδοσαν
τὸν αἰεὶ ἐξορυσσόμενον χοῦν ἄλλοισι κατύπερθε ἑστεῶσι
ἐπὶ βάθρων· οἱ δ' αὖ ἐκδεκόμενοι, ἑτέροισι, ἕως ἀπί-
κοντο ἐς τοὺς ἀνωτάτω· οὗτοι δὲ ἐξεφόρεόν τε καὶ ἐξέ-
βαλλον. τοῖσι μέν νυν ἄλλοισι, πλὴν Φοινίκων, καταῤ-
ῥηγνύμενοι οἱ κρημνοὶ τοῦ ὀρύγματος, πόνον διπλήσιον
παρεῖχον· ἅτε γὰρ τοῦ τε ἄνω στόματος καὶ τοῦ κάτω

Sanen in ipso Atho incoluntur oppida, quae tunc Persa ex continentis oppidis insulana facere adgressus est, hae sunt, Dium, Olophyxus, Acrothoon, Thyssus, Cleonae: hae sunt oppida, quibus *Athos* frequentatur. (23.) Fodiebant autem hoc modo. Totum tractum, lineâ rectâ iuxta Sanem urbem ductâ, secundum nationes distribuerant barbari. Tum, ubi iam *profunda* fuit *fossa*, alii in imo stantes fodiebant, alii vero effossam terram continuo aliis tradebant, qui superne scalis insistebant; et hi rursus aliis; donec ad summos pervenissent, qui eam egerebant eiiciebantque. Iam caeteris quidem, praeterquam Phoenicibus, rupta fossae praecipitia duplum laborem exhibuere: nam quum summa fossae labia pari amplitudine atque inferiora facerent, non potuit

κατὰ τὰ αὐτὰ μέτρα ποιευμένων, ἔμελλέ σφι τοιοῦτο ἀποβήσεσθαι. οἱ δὲ Φοίνικες σοφίην ἔν τε τοῖσι ἄλλοισι ἔργοισι ἀποδείκνυνται, καὶ δὴ καὶ ἐν ἐκείνῳ. ἀπολαχόντες γὰρ μόριον ὅσον αὐτοῖσι ἐπέβαλλε, ὤρυσσον, τὸ μὲν ἄνω στόμα τῆς διώρυχος ποιεῦντες διπλήσιον ἢ ὅσον ἔδει αὐτὴν τὴν διώρυχα γενέσθαι· προβαίνοντος δὲ τοῦ ἔργου, συνῆγον αἰεί· κάτω τε δὴ ἐγίνετο, καὶ ἐξισοῦτο τοῖσι ἄλλοισι τὸ ἔργον. Ἐνθαῦτα δὲ λειμών ἐστι, ἵνα σφι ἀγορή τε ἐγίνετο καὶ πρητήριον· σῖτος δέ σφισι πολλὸς
24 ἐφοίτα ἐκ τῆς Ἀσίης ἀληλεσμένος. Ὡς μὲν ἐμὲ συμβαλλεόμενον εὑρίσκειν, μεγαλοφροσύνης εἵνεκα αὐτὸ Ξέρξης ὀρύσσειν ἐκέλευε, ἐθέλων τε δύναμιν ἀποδείκνυσθαι, καὶ μνημόσυνα λιπέσθαι. παρεὸν γὰρ, μηδένα πόνον λαβόντας, τὸν ἰσθμὸν τὰς νέας διειρύσαι, ὀρύσσειν ἐκέλευε διώρυχα τῇ θαλάσσῃ, εὖρος ὡς δύο τριή-

hoc non eis accidere. At *Phoenices*, ut in aliis operibus ingenium ostendunt, sic et in isto. Nam portionem eam, quae ipsis sorte obvenerat, ita fodiebant, ut superius os fossae duplo maius facerent, quam fossam ipsam esse oportebat: progrediente vero opere, constanter arctiorem illam faciebant, ut, quum in fundo essent, parem cum aliis latitudinem fossa haberet. Erat autem ibi pratum, ubi forum habebant rerum venalium: frumentique moliti copia ex Asia eis advehebatur. (24.) Iam, ut ego quidem hanc rem considerans reperio, magnificentiae caussa fodi hanc fossam Xerxes iussit, cupiens et potentiam suam ostentare: et monumentum relinquere sui. Nam, quum nullo labore per isthmum transduci naves potuissent, fossam quam mare perflueret fodi iussit ea

ρεας πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. Τοῖσι δὲ αὐτοῖσι τούτοισι, τοῖσί περ καὶ τὸ ὄρυγμα, προσετέτακτο καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσαι. Ταῦτα 25
μέν νυν οὕτω ἐποίεε. παρασκευάζετο δὲ καὶ ὅπλα ἐς τὰς γεφύρας βύβλινά τε καὶ λευκολίνου, ἐπιτάξας Φοίνιξί τε καὶ Αἰγυπτίοισι. καὶ σιτία τῇ στρατιῇ καταβάλλειν, ἵνα μὴ λιμήνειε ἡ στρατιὴ, μηδὲ τὰ ὑποζύγια ἐλαυνόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· ἀναπυθόμενος δὲ τοὺς χώρους, καταβάλλειν ἐκέλευε ἵνα ἐπιτηδεώτατον εἴη, ἄλλον ἄλλῃ ἀγινέοντας ὁλκάσι τε καὶ πορθμηίοισι ἐκ τῆς Ἀσίης πανταχόθεν. τὸν δὲ ὦν πλεῖστον ἐς Λευκὴν Ἀκτὴν καλεομένην τῆς Θρηίκης ἀγίνεον, οἱ δὲ ἐς Τυρόδιζαν τὴν Περινθίων, οἱ δὲ ἐς Δορίσκον, οἱ δὲ ἐς

latitudine, ut duae simul triremes, remis suis agitatae, transire per illam possent. Eisdem, quibus *ducenda fossa* fuerat mandata, imperatum etiam est ut *Strymonem* fluvium ponte iungerent. (25.) Haec dum ita facienda curat, simul etiam parari *armamenta iungendis* in Hellesponto *pontibus* iussit, partim ex papyro, partim ex lino albo; quam curam Phoenicibus et Aegyptiis mandavit. Deinde ne fame laboraret aut exercitus aut iumenta in Graeciam ducenda, comportari *commeatus* iussit; et commoda sciscitatus loca, ut quemque locum maxime idoneum reperit, ibi iussit deponi, dato mandato ut undique ex Asia onerariis navibus et portoriis alii alio deveherent. Igitur plurimam quidem partem in Candidum Littus, quod vocatur, (*Leuce Acte* graece) devexerunt; alii vero Tyrodizam Perinthiorum, alii

Ἠϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, οἱ δὲ ἐς Μακεδονίην διατεταγμένοι.

26 Ἐν τῷ δὲ οὗτοι τὸν προκείμενον πόνον ἐργάζοντο, ἐν τούτῳ ὁ πεζὸς ἅπας συλλελεγμένος, ἅμα Ξέρξῃ ἐπορεύετο ἐς Σάρδις, ἐκ Κριτάλλων ὁρμηθεὶς τῶν ἐν Καππαδοκίῃ· ἐνθαῦτα γὰρ εἴρητο συλλέγεσθαι πάντα τὸν κατ᾽ ἤπειρον μέλλοντα ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορεύεσθαι στρατόν. Ὃς μέν νυν τῶν ὑπάρχων στρατὸν κάλλιστα ἐσταλμένον ἀγαγὼν, τὰ προκείμενα παρὰ βασιλέος ἔλαβε δῶρα, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐδὲ γὰρ ἀρχὴν ἐς κρίσιν τούτου πέρι ἐλθόντας οἶδα. Οἱ δὲ, ἐπεί τε διαβάντες τὸν Ἅλυν ποταμὸν, ὡμίλησαν τῇ Φρυγίῃ, δι᾽ αὐτῆς πορευόμενοι, παρεγένοντο ἐς Κελαινάς· ἵνα πηγαὶ ἀναδιδοῦσι Μαιάνδρου ποταμοῦ, καὶ ἑτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαιάνδρου, τῷ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Καταῤ-

Doriscum, alii Eionem, quae super Strymonem est, alii in Macedoniam convehere commeatus iussi.

(26.) Hi dum opus imperatum exsequuntur, interim coactus universus *pedestris exercitus* unà cum *Xerxe* iter *Sardes* versus ingressus est, Critallis profectus, Cappadociae oppido: eo enim edictum erat ut convenirent copiae omnes, quae per continentem cum ipso Xerxe erant iturae. Iam, quis fuerit praefectorum qui optime instructum adduxerit exercitum, adeoque munera acceperit a rege proposita, edere non possum: nam ne liquet mihi quidem, an omnino in iudicium ea res venerit. Exercitus vero, postquam traiecto Haly fluvio Phrygiam intravit, per eam iter faciens *Celaenas* pervenit; ubi fontes oriuntur Maeandri, et alîus fluvii non minoris Maeandro, cui nomen est Catar-

ῥήκτης, ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλ-
λων, ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ· ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιλη-
νοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλι ἀνακρέμαται, τὸν ὑπὸ
Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρε-
μασθῆναι. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλι ὑποκατήμενος Πύθιος 27
ὁ Ἄτυος, ἀνὴρ Λυδὸς, ἐξείνισε τὴν βασιλέος στρατιὴν
πᾶσαν ξεινίοισι μεγίστοισι, καὶ αὐτὸν Ξέρξεα· χρήμα-
τά τε ἐπαγγέλλετο, βουλόμενος ἐς τὸν πόλεμον πα-
ρέχειν. ἐπαγγελλομένου δὲ χρήματα Πυθίου, εἴρετο
Ξέρξης Περσέων τοὺς παρεόντας, τίς τε ἐὼν ἀνδρῶν Πύ-
θιος, καὶ κόσα χρήματα κεκτημένος, ἐπαγγέλλοιτο
ταῦτα. οἱ δὲ εἶπαν· „Ὦ βασιλεῦ, οὗτός ἐστι, ὅς τοι
„τὸν πατέρα Δαρεῖον ἐδωρήσατο τῇ πλατανίστῳ τῇ χρυ-
„σέῃ, καὶ τῇ ἀμπέλῳ· ὃς καὶ νῦν ἐστι πρῶτος ἀνθρώ-
„πων πλούτῳ, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, μετὰ σέ.“ Θωμάσας 28

rhactes, qui ex ipso foro Celaenarum exortus, in Maeandrum influit: quo in foro eiusdem urbis uter suspensus est Sileni *Marsyae*, quem Phryges narrant ab Apolline excoriatum suspensumque fuisse. (27.) In hac urbe exspectans Xerxem consederat *Pythius*, Atyis filius, Lydus, ipsumque Xerxem et universum eius exercitum magnificis epulis excepit, pecuniasque pollicitus est quas in bellum esset collaturus. Qui ubi pecunias obtulit, quaesivit *Xerxes* ex praesentibus Persis, *quisnam hominum esset Pythius, et quantas possideret divitias, qui ista offerret?* Cui illi responderunt: *Idem hic est, Rex, qui patri tuo Dario auream platanum aureamque vitem dono dedit: estque post te nunc hominum, quos novimus, omnium princeps divitiis.* (28.)

δὲ τῶν ἐπέων τὸ τελευταῖον Ξέρξης, αὐτὸς δεύτερα εἴρετο Πύθιον ὁκόσα οἱ εἴη χρήματα. ὁ δὲ εἶπε· „Ὦ βασιλεῦ, οὔτε σε ἀποκρύψω, οὔτε σκήψομαι τὸ μὴ εἰδέναι τὴν ἐμεωυτοῦ οὐσίην, ἀλλ᾽ ἐπιστάμενός τοι ἀτρεκέως καταλέξω. ἐπεί τε γὰρ τάχιστά σε ἐπυθόμην ἐπὶ θάλασσαν καταβαίνοντα τὴν Ἑλληνίδα, βουλόμενός τοι δοῦναι ἐς τὸν πόλεμον χρήματα, ἐξέμαθον, καὶ εὗρον λογιζόμενος, ἀργυρίου μὲν δύο χιλιάδας ἐούσας μοι ταλάντων, χρυσίου δὲ τετρακοσίας μυριάδας στατήρων Δαρεικῶν, ἐπιδεούσας ἑπτὰ χιλιάδων. καὶ τούτοισί σε ἐγὼ δωρέομαι· αὐτῷ δ᾽ ἐμοὶ ἀπὸ ἀνδρα-
29 „πόδων τε καὶ γεωπεδίων ἀρκέων ἐστὶ βίος." Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε· Ξέρξης δὲ ἡσθεὶς τοῖσι εἰρημένοισι, εἶπε· „Ξεῖνε Λυδέ, ἐγὼ ἐπεί τε ἐξῆλθον τὴν Περσίδα χώρην, οὐδενὶ ἀνδρὶ συνέμιξα ἐς τόδε, ὅστις ἠθέλησε ξείνια

Miratus rex posterius hoc verbum, ipse deinde Pythium interrogavit, *quantas possideret pecunias?* Et ille, *Rex*, inquit, *non te celàbo, nec excusatione utar, nescire me meas facultates; sed bene cognitas habens, adcurate tibi dicam. Nam simul atque certior sum factus ad mare Graecum te descendere, cupiens tibi ad bellum conferre pecunias, inquisivi; rationeque initâ, reperi, esse mihi argenti talenta bis mille, auri vero quadringentas myriadas staterum Daricorum, minus septem millibus. Atque has ego pecunias tibi do muneri: est enim mihi ex mancipiis atque agris victus sufficiens.* (29.) His ab illo dictis *Xerxes* delectatus, respondit: *Hospes Lyde, ex quo ego Persicâ egressus sum terrâ, nullum adhuc, praeter te, hominem*

„προθεῖναι στρατῷ τῷ ἐμῷ, οὐδὲ ὅστις ἐς ὄψιν τὴν ἐμὴν „καταστὰς, αὐτεπάγγελτος ἐς τὸν πόλεμον ἐμοὶ ἠθέ„λησε συμβαλέσθαι χρήματα, ἔξω σεῦ. σὺ δὲ καὶ „ἐξείνισας μεγάλως στρατὸν τὸν ἐμὸν, καὶ χρήματα „μεγάλα ἐπαγγέλλεαι. σοὶ ὦν ἐγὼ ἀντὶ αὐτέων γέ„ρεα τοιάδε δίδωμι· ξεῖνόν τε σε ποιεῦμαι ἐμὸν, καὶ „τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοι τῶν στατήρων ἀποπλή„σω παρ' ἐμεωυτοῦ, δοὺς τὰς ἑπτὰ χιλιάδας· ἵνα μή „τοι ἐπιδεέες ἔωσι αἱ τετρακόσιαι μυριάδες ἑπτὰ χι„λιαδέων, ἀλλ' ᾖ τοι ἀπαρτιλογίη ὑπ' ἐμέο πεπληρω„μένη. κέκτησό τε αὐτὸς τά περ αὐτὸς ἐκτήσαο, ἐπί„στασό τε εἶναι αἰεὶ τοιοῦτος· οὐ γάρ τοι ταῦτα ποιεῦν„τι, οὔτε ἐς τὸ παρεὸν, οὔτε ἐς χρόνον μεταμελήσει."

Ταῦτα δὲ εἴπας, καὶ ἐπιτελέα ποιήσας, ἐπορεύετο 30

reperi, qui vellet hospitalia officia exercitui meo exhibere; nec qui meum in conspectum veniens, sua sponte pecunias mihi ad bellum conferendas offerret. Tu vero magnifice exercitum meum excepisti, et pecunias ingentes polliceris. Tibi ergo vicissim ego dona haecce tribuo: in meorum hospitum numero te repono, et quadringentas staterum myriades de meo tibi complebo, septem millia dono dans, ne tibi ad complendas quadringentas myriadas septem millia desint, sed solida atque integra ista tibi summa a me conficiatur. Perge vero possidere quae adquisivisti, ac scito semper talem te virum praestare: quod ubi feceris, neque nunc, nec in posterum te poenitebit.

(30.) His dictis, *Xerxes*, praestito promisso, ulte-

αἰεὶ τὸ πρόσω. Ἄναυα δὲ καλεομένην Φρυγῶν πόλιν
παραμειβόμενος, καὶ λίμνην ἐκ τῆς ἅλες γίνονται,
ἀπίκετο ἐς Κολοσσὰς, πόλιν μεγάλην Φρυγίης, ἐν τῇ
Λύκος ποταμὸς ἐς χάσμα γῆς ἐσβάλλων ἀφανίζεται·
ἔπειτα διὰ σταδίων ὡς πέντε μάλιστά κῃ ἀναφαινόμε-
νος, ἐκδιδοῖ καὶ οὗτος ἐς τὸν Μαίανδρον. ἐκ δὲ Κολοσ-
σέων ὁρμεώμενος ὁ στρατὸς ἐπὶ τοὺς οὔρους τῶν Φρυ-
γῶν καὶ τῶν Λυδῶν, ἀπίκετο ἐς Κύδραρα πόλιν· ἔνθα
στήλη καταπεπηγυῖα, σταθεῖσα δὲ ὑπὸ Κροίσου, κα-
31 ταμηνύει διὰ γραμμάτων τοὺς οὔρους. Ὡς δὲ ἐκ τῆς
Φρυγίης ἐσέβαλε ἐς τὴν Λυδίην, σχιζομένης τῆς ὁδοῦ,
καὶ τῆς μὲν ἐς ἀριστερὴν, ἐπὶ Καρίης φερούσης, τῆς δὲ
ἐς δεξιὴν, ἐς Σάρδις, τῇ καὶ πορευομένῳ διαβῆναι τὸν
Μαίανδρον ποταμὸν πᾶσα ἀνάγκη γίνεται, καὶ ἰέναι
παρὰ Καλλάτηβον πόλιν, ἐν τῇ ἄνδρες δημιοεργοὶ μέλι

rius progredi perrexit. Postquam Anaua, quod vocatur, Phrygiae oppidum praeteriit, et lacum ex quo sal conficitur, *Colossas* pervenit, magnam Phrygiae urbem; in qua *Lycus* amnis in terrae voraginem incidens evanescit, ac deinde, postquam ex quinque fere stadiorum intervallo iterum comparuit, in Maeandrum et ipse influit. Colossis profectus exercitus, ad confinia Phrygiae Lydiaeque pervenit; ubi cippus in terram defixus, qui a Croeso positus est, inscriptis literis limites indicat. (31.) Ut ex Phrygia Lydiam intravit, ubi diverticulum est viarum, quarum altera, ad sinistram, versus Cariam fert, altera ad dextram Sardes; quam qui sequitur, cum omnino oportet Maeandrum fluvium traiicere, et Callatebum praeterire oppidum, in quo pistores dulciarii ex myrica

ἐκ μυρίκης τε καὶ πυροῦ ποιεῦσι· ταύτην ἰὼν ὁ Ξέρξης τὴν ὁδὸν, εὗρε πλατάνιστον, τὴν κάλλεος εἵνεκα δωρησάμενος κόσμῳ χρυσέῳ, καὶ μελεδωνῷ ἀθανάτῳ ἀνδρὶ ἐπιτρέψας, δευτέρῃ ἡμέρῃ ἀπίκετο ἐς τῶν Λυδῶν τὸ ἄστυ. Ἀπικόμενος δὲ ἐς Σάρδις, πρῶτα μὲν ἀπέ- 32
πεμπε κήρυκας ἐς τὴν Ἑλλάδα, αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ, καὶ προερέοντας δεῖπνα βασιλέϊ παρασκευάζειν· πλὴν οὔτε ἐς Ἀθήνας, οὔτε ἐς Λακεδαίμονα ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆς αἴτησιν, τῇ δὲ ἄλλῃ πάντῃ. τῶνδε δὲ εἵνεκα τὸ δεύτερον ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· ὅσοι πρότερον οὐκ ἔδοσαν Δαρείῳ πέμψαντι, τούτους πάγχυ ἐδόκεε τότε δείσαντας δώσειν· βουλόμενος ὦν αὐτὸ τοῦτο ἐκμαθεῖν ἀκριβῶς, ἔπεμπε. Μετὰ δὲ ταῦτα, παρεσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐς Ἄβυδον.

(tamarice) et tritico *mel* conficiunt: hac via iter faciens Xerxes *platanum* reperit, quam ob speciei praestantiam aureo donavit ornatu, curamque eius viro ex immortalibus lecto mandavit: postero die in primariam Lydorum urbem pervenit. (32.) *Sardes* postquam *Xerxes* pervenit, praecones primum dimisit per Graeciam, qui terram et aquam postularent, edicerentque ut coenas pararent regi. Athenis atque Lacedaemone exceptis, in omnes alias Graeciae partes ad terram aquamque postulandam misit: quod quidem hac de caussa iterum fecit, quoniam, qui prius postulanti non dederant, eos nunc, metu adactos, utique daturos existimasset: hoc vero ipsum certo cogniturus, iterum misit. Deinde ad reliquum iter se comparavit, Abydum ducturus.

33 Οἱ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἑλλήσποντον ἐζεύγνυσαν ἐκ τῆς Ἀσίης ἐς τὴν Εὐρώπην. ἔστι δὲ τῆς Χερσονήσου τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ, Σηστοῦ τε πόλιος μεταξὺ καὶ Μαδύτου, ἀκτὴ τρηχέα ἐς θάλασσαν κατήκουσα, Ἀβύδῳ καταντίον· ἔνθα μετὰ ταῦτα, χρόνῳ ὕστερον οὐ πολλῷ, ἐπὶ Ξανθίππου τοῦ Ἀρίφρονος στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταΰκτην ἄνδρα Πέρσην λαβόντες Σηστοῦ ὕπαρχον, ζῶντα πρὸς σανίδα προσδιεπασσάλευσαν· ὃς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλεω τὸ ἱρὸν ἐς Ἐλαιοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖ-
34 κας, ἀθέμιστα ἔρδεσκε. Ἐς ταύτην ὦν τὴν ἀκτὴν ἐξ Ἀβύδου ὁρμεώμενοι, ἐγεφύρουν τοῖσι προσεκέετο, τὴν μὲν λευκολίνου Φοίνικες, τὴν δ' ἑτέρην τὴν βυβλίνην Αἰγύπτιοι. ἔστι δὲ ἑπτὰ στάδιοι ἐξ Ἀβύδου ἐς τὴν ἀπαντίον. Καὶ δὴ ἐζευγμένου τοῦ πόρου, ἐπιγενόμενος χει-

(33.) Interim, quibus negotium datum erat ut *Hellespontum ponte* iungerent ex Asia in Europam pertinente, perfecerant opus. Est autem Chersonesi ad Hellespontum ora in mare excurrens aspera inter Sestum urbem et Madytum, Abydo obversa: ubi deinde, haud ita multo post, Xanthippo Ariphronis filio praetore Atheniensium, captum Artayctem Persam, Sesti praefectum, vivum paxillis tabulae adfixum suspenderunt: qui in templum etiam Protesilai ductis mulieribus nefanda perpetrare consueverat. (34.) Hanc igitur in oram ex Abydo tendentes, quibus imperatum id opus erat, *duo pontes* struxerunt; alterum Phoenices, rudentibus ex lino albo confectis; alterum Aegyptii, ex papyro. Sunt autem septem stadia ex Abydo ad oram oppositam. At iuncto ponte incidit ingens tempestas, quae rescidit omnia atque dis-

μαν μέγας, συνέκοψέ τε ἐκεῖνα πάντα καὶ διέλυσε.
Ὡς δ' ἐπύθετο Ξέρξης, δεινὰ ποιεύμενος, τὸν Ἑλλή- 35
σποντον ἐκέλευε τριηκοσίας ἐπικέσθαι μάστιγι πλη-
γὰς, καὶ κατεῖναι ἐς τὸ πέλαγος πεδέων ζεῦγος. ἤδη
δὲ ἤκουσα ὡς καὶ στιγέας ἅμα τούτοισι ἀπέπεμψε
στίξοντας τὸν Ἑλλήσποντον. ἐνετέλλετο δὴ ὦν ῥαπίζον-
τας, λέγειν βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα· „Ὦ πικρὸν
„ὕδωρ, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἠδίκη-
„σας, οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἄδικον παθόν. καὶ βασιλεὺς
„μὲν Ξέρξης διαβήσεταί σε, ἤν τε σύ γε βούλῃ, ἤν τε
„μή. σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει,
„ὡς ἐόντι δολερῷ τε καὶ ἁλμυρῷ ποταμῷ." Τήν τε δὴ
θάλασσαν ἐνετέλλετο τούτοισι ζημιοῦν, καὶ τῶν ἐπε-
στεώτων τῇ ζεύξι τοῦ Ἑλλησπόντου ἀποταμεῖν τὰς κε-
φαλάς. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίεον τοῖσι προσεκέετο 36

solvit. (35.) Quod ubi *Xerxes* rescivit, gravissime ferens, trecenta verbera flagellis infligi iussit Hellesponto, et compedum par in pelagus iniici: quin et memoratum audivi, praeter haec homines etiam misisse eum, qui stigmata inurerent Hellesponto. Imperavit certe, ut flagellis caedentes barbara haec et insana pronunciarent verba: *O amara aqua! dominus tibi hanc poenam infligit, quod illum iniuriâ adfecisti, nihil mali ab ipso passa. Et traiiciet te rex, sive volueris, sive nolueris. Merito autem nemo hominum tibi sacra facit, quippe doloso salsoque flumini.* Simul verò et mari has poenas iussit infligi, simulque capita amputari eorum, qui iungendo flumini fuerant praefecti. (36.) Et haec quidem iussa exsecuti sunt quorum triste hoc fuit offi-

αὕτη ἡ ἄχαρις τιμή. τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐζεύγνυσαν· ἐζεύγνυσαν δὲ ὧδε. Πεντηκοντέρους καὶ τριήρεας συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἑξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας, ὑπὸ δὲ τὴν ἑτέρην τεσσερεσκαίδεκα καὶ τριηκοσίας, τοῦ μὲν Πόντου ἐπικαρσίας, τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου κατὰ ῥόον, ἵνα ἀνακωχεύῃ τὸν τόνον τῶν ὅπλων. συνθέντες δὲ, ἀγκύρας κατῆκαν περιμήκεας, τὰς μὲν πρὸς τοῦ Πόντου τῆς ἑτέρης, τῶν ἀνέμων εἵνεκεν τῶν ἔσωθεν ἐκπνεόντων, τῆς δὲ ἑτέρης τῆς πρὸς ἑσπέρης τε καὶ τοῦ Αἰγαίου, εὔρου τε καὶ νότου εἵνεκα. διέκπλοον δὲ ὑπόφαυσιν κατέλιπον τῶν πεντηκοντέρων καὶ [τριηρέων] τριχοῦ, ἵνα καὶ ἐς τὸν Πόντον

XXXVI. 6. τοῦ μὲν Πόντου. *An τοῦ μὲν πόρου*, respectu traiectus. *l.* 13. τριηρέων *ex coniectura adieci, quod vocab. abest vulgo edd. et msstis.*

cium. Pontes autem deinde iunxerunt alii architecti, et hoc quidem modo iunxerunt. Colligatas actuarias quinquaginta remorum naves et triremes statuerunt, sub eo ponte qui Pontum Euxinum spectabat, numero trecentas et sexaginta, sub altero vero quatuordecim et trecentas; respectu Ponti quidem [*sive* ad traiiciendum quidem] obliquâ lineâ stantes, rectâ vero secundum Hellesponti cursum, ut ipse cursus intentionem sustineret rudentium. Ex navibus ita iunctis praelongas demiserunt ancoras; in eo quidem ponte, qui Pontum spectabat, ventorum caussâ ex interiore mari flantium; in altero vero, qui ad vesperam versus Aegaeum mare erat, euri atque noti caussâ. Inter actuarias noves autem [atque triremes] tribus

ἔχῃ ὁ βουλόμενος πλέειν πλοίοισι λεπτοῖσι, καὶ ἐκ τοῦ Πόντου ἔξω. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, κατέτεινον ἐκ γῆς στρεβλοῦντες ὄνοισι ξυλίνοισι τὰ ὅπλα· οὐκέτι χωρὶς ἑκάτερα τάξαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου δασάμενοι ἐς ἑκατέρην, τέσσερα δὲ τῶν βυβλίνων. παχύτης μὲν ἡ αὐτὴ καὶ καλλονὴ, κατὰ λόγον δὲ ἦν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα· τοῦ τάλαντον ὁ πῆχυς εἷλκε. Ἐπειδὴ δὲ ἐγεφυρώθη ὁ πόρος, κορμοὺς ξύλων καταπρίσαντες, καὶ ποιήσαντες ἴσους τῆς σχεδίης τῷ εὔρεϊ, κόσμῳ ἐπετίθεσαν κατύπερθε τῶν ὅπλων τοῦ τόνου· θέντες δὲ ἐπεξῆς, ἐνθαῦτα αὖτις ἐπεζεύγνυον. ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ὕλην ἐπεφόρησαν· κόσμῳ δὲ θέντες καὶ τὴν ὕλην, γῆν ἐπεφόρησαν· κατανάξαντες δὲ καὶ τὴν γῆν, φραγμὸν

in locis fenestram transitumque reliquerunt; ut in Pontum, qui vellet, minoribus naviglis intrare posset, et ex Ponto in mare exterius navigare. His factis, intenderunt rudentes, ligneis suculis ex continente eos torquentes: nec iam seorsim duo adhibuerunt rudentum genera, sed utrique ponti binos ex lino albo, quaternos vero ex papyro rudentes tribuerunt. Crassities quidem et species utriusque generis eadem erat; sed pro ratione multo firmiores erant linei rudentes, quorum cubitus talentum pendebat. Freto hac ratione iuncto, sectos arborum stipites, aequali latitudine cum ponte, super intentos rudentes ordine disposuerunt: atque ita continua serie dispositos denuo arcte inter se constrinxerunt. His deinde tignis ingesserunt sarmenta, et sarmentis ordine dispositis terram superne ingessere: denique, probe constipatâ terrâ, utrumque pontium latus septo munierunt, ne

παρείρυσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἵνα μὴ Φοβέηται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορῶντα, καὶ οἱ ἵπποι.

37 Ὡς δὲ τά τε τῶν γεφυρέων κατεσκεύαστο, καὶ τὰ περὶ τὸν Ἄθων, οἵ τε χυτοὶ περὶ τὰ στόματα τῆς διώρυχος, οἳ τῆς ῥηχίης εἵνεκεν ἐποιήθησαν, ἵνα μὴ πίμπληται τὰ στόματα τοῦ ὀρύγματος, καὶ αὐτὴ ἡ διώρυξ παντελέως πεποιημένη ἄγγελτο· ἐνθαῦτα χειμερίσας, ἅμα τῷ ἔαρι παρεσκευασμένος ὁ στρατὸς ἐκ τῶν Σαρδίων ὡρμᾶτο ἐλῶν ἐς Ἄβυδον. Ὡρμημένῳ δέ οἱ ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἕδρην, ἀφανὴς ἦν, οὔτ' ἐπινεφέλων ἐόντων, αἰθρίης τε τὰ μάλιστα· ἀντὶ ἡμέρης τε νὺξ ἐγένετο. Ἰδόντι δὲ καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο· καὶ εἴρετο τοὺς μάγους τὸ θέλοι προφαίνειν τὸ φάσμα. οἱ δὲ ἔφραζον ὡς „Ἕλλησι προδεικνύει ὁ θεὸς ἔκλειψιν τῶν πολίων·“ λέγοντες „ἥλιον

iumenta et equi conspecto desuper mari consternarentur.

(37.) Postquam et quae ad pontes spectant, et quae ad Athon, parata fuerunt, renunciatumque est et ipsam fossam penitus perfectam esse, et aggeres iuxta ostia fossae ducendos, ne maris aestus ostia compleret; tum vero, exacta hyeme, primo vere instructus exercitus *Sardibus* instituit *Abydum* proficisci. Iamque in eo erat ut iter ingrederetur, quum *sol* suâ in coelo sede relictâ *evanuit*, nullis nubibus obducto coelo, sed quam maxime sereno; et medio die nox exstitit. Quod ubi vidit animadvertitque *Xerxes*, curae ei haec res fuit; quaesivitque ex Magis quid significaret id prodigium. Responderunt Magi, *Graecis significare Deum exstinctionem urbium:*

εἶναι Ἑλλήνων προδέκτορα, σελήνην δὲ, σφέων.“ πυθό-
μενος δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης, περιχαρὴς ἐὼν ἐποιέετο τὴν
ἔλασιν. Ὡς δ' ἐξήλαυνε τὴν στρατιὴν, Πύθιος ὁ Λυ- 38
δὸς, καταῤῥωδήσας τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φάσμα, ἐπαρ-
θείς τε τοῖσι δωρήμασι, ἐλθὼν παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε
τάδε· „Ὦ δέσποτα, χρήσαις ἄν τι τεῦ βουλοίμην τυ-
„χεῖν, τὸ σοὶ μὲν ἐλαφρὸν τυγχάνει ἐὸν ὑπουργῆσαι,
„ἐμοὶ δὲ μέγα γενόμενον;“ Ξέρξης δὲ πᾶν μᾶλλον δο-
κέων μιν χρηίσειν ἢ τὸ ἐδεήθη, ἔφη τε ὑπουργήσειν, καὶ
διαγορεύειν ἐκέλευε ὅτευ δέοιτο. ὁ δὲ, ἐπεί τε ταῦτα
ἤκουσε, ἔλεγε θαρσήσας τάδε· „Ὦ δέσποτα, τυγχά-
„νουσί μοι παῖδες ἐόντες πέντε, καί σφεας καταλαμ-
„βάνει πάντας ἅμα σοὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.
„σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, ἐμὲ ἐς τόδε ἡλικίης ἥκοντα οἰ-
„κτείρας, τῶν μοι παίδων ἕνα παράλυσον τῆς στρα-

dicentes, *solem Graecis futura significare, Persis autem lunam.* Quibus auditis laetus Xerxes educere copias coepit. (38.) Iamque egrediebatur, quum *Pythius* Lydus, metuens editum de coelo prodigium, et donis suis confisus, Xerxem adiens, haec dixit: *Domine, gratificaturus-ne es quod mihi velim contingere; quod tibi leve est praestare, mihi vero permagnum fuerit?* Et *Xerxes,* quidquid potius, quam quod ille in animo habuit, petiturum eum ratus, *praestiturum se ei,* dixit; libereque, quae cuperet, promere iussit. Tum ille confidens, *Domine,* ait, *sunt mihi quinque filii, quibus omnibus sors obtigit ut tecum in bellum adversus Graeciam proficiscantur. At tu, Rex, mei tam longe aetate provecti miserere, unique meorum filiorum, natu ma-*

„τηίης, τὸν πρεσβύτατον, ἵνα αὐτοῦ τε ἐμεῦ καὶ τῶν „χρημάτων ᾖ μελεδωνός· τοὺς δὲ τέσσερας ἄγευ ἅμα „σεωυτῷ· καὶ πρήξας τὰ νοέεις, νοστήσειας ὀπίσω."

39 Κάρτα τε ἐθυμώθη ὁ Ξέρξης, καὶ ἀμείβετο τοῖσδε· „Ὦ κακὲ ἄνθρωπε, σὺ ἐτόλμησας, ἐμεῦ στρατευο„μένου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγοντος παῖδας „ἐμοὺς καὶ ἀδελφεοὺς καὶ οἰκηίους καὶ φίλους, μνήσα„σθαι περὶ σέο παιδός· ἐὼν ἐμὸς δοῦλος, τὸν χρῆν παν„οικίῃ αὐτῇ γυναικὶ συνέπεσθαι; εὖ νῦν τόδ' ἐξεπίστα„σο, ὡς ἐν τοῖσι ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμός· „ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας, τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα· „ὑπεναντία δὲ τουτέοισι ἀκούσας, ἀνοιδέει. ὅτε μέν νυν „χρηστὰ ποιήσας, ἕτερα τοιαῦτα ἐπηγγέλλεο, εὐεργε„σίῃσι βασιλῆα οὐ καυχήσεαι ὑπερβαλέσθαι· ἐπεί τε „δὲ ἐς τὸ ἀναιδέστερον ἐτράπευ, τὴν μὲν ἀξίην οὐ λάμ-

ximo, remitte militiam; ut et mei et bonorum meorum curam gerat. Reliquos vero quatuor duc tecum: et confectis rebus quas destinasti domum redeas! (39.) Cui vehementer iratus *Xerxes* his verbis respondit: *O homo nequam! Quum ego ipse in bellum adversus Graeciam proficiscar, et filios meos et fratres et cognatos et amicos eodem ducam, tu tui filii ausus es facere mentionem, qui meus es servus, quem tota cum domo ipsâque uxore me sequi oportebat! Probe nunc hoc scito, in auribus hominum habitare animum; qui si bona audit, voluptate implet corpus; si contraria, indignatur. Igitur quum bene fecisti, et alia talia promisisti, non gloriaberis te regem beneficiis superasse: nunc vero, ubi ad impudentiam te conver-*

„ψεαι, ἐλάσσω δὲ τῆς ἀξίης. σὲ μὲν γὰρ καὶ τοὺς τέσσερας τῶν παίδων ῥύεται τὰ ξείνια· τοῦ δὲ ἑνός, τοῦ „περιέχεαι μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσεαι." Ὡς δὲ ταῦτα ὑπεκρίνατο, αὐτίκα ἐκέλευε τοῖσι προστετέτακτο ταῦτα πρήσσειν, τῶν Πυθίου παίδων ἐξευρόντας τὸν πρεσβύτατον, μέσον διαταμεῖν· διαταμόντας δὲ, τὰ ἡμίτομα διαθεῖναι, τὸ μὲν ἐπὶ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δὲ ἐπ' ἀριστερά· καὶ ταύτῃ διεξιέναι τὸν στρατόν.

Ποιησάντων δὲ τουτέων τοῦτο, μετὰ ταῦτα διεξήιε ὁ 40
στρατός. Ἡγέοντο δὲ πρῶτοι μὲν οἱ σκευοφόροι τε καὶ τὰ ὑποζύγια· μετὰ δὲ τούτους, στρατὸς παντοίων ἐθνέων ἀναμὶξ, οὐ διακεκριμένοι. τῇ δὲ ὑπερημίσεες ἔσαν, ἐνθαῦτα διελέλειπτο· καὶ οὐ συνέμισγον οὗτοι βασιλέϊ. Προηγεῦντο μὲν δὴ ἱππόται χίλιοι, ἐκ Περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι· μετὰ δὲ, αἰχμοφόροι χίλιοι, καὶ

tisti, non tu quidem pro merito, sed minora quam pro merito accipies. Te enim et quatuor ex tuis filiis servant hospitalia munera: unius vero, qui tibi prae caeteris cordi est, vitâ mulctaberis. Hoc dato responso, protinus his, quorum negotium erat talia exsequi, imperavit, ut perquisitum maximum natu Pythii filium discinderent medium, discissique corporis dimidium ad dextram viae, dimidium ad sinistram disponerent; utque illac transiret exercitus.

(40.) His ita perfectis, transiit deinde agmen. Et praecedebant quidem iumenta cum impedimentis; sequebanturque copiae ex omnibus nationibus contractae, promiscue incedentes, non discretae; numero ultra dimidium exercitus. Deinde intererat intervallum: nec enim hi cum rege miscebantur. Re-

οὗτοι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι, τὰς λόγχας κάτω ἐς τὴν γῆν τρέψαντες· μετὰ δὲ, ἱροὶ Νισαῖοι καλεύμενοι ἵπποι δέκα, κεκοσμημένοι ὡς κάλλιστα. Νισαῖοι δὲ καλέονται ἵπποι ἐπὶ τοῦδε. ἔστι πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ οὔνομά ἐστι Νίσαιον· τοὺς ὦν δὴ ἵππους τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδίον τοῦτο. ὄπισθε δὲ τουτέων τῶν δέκα ἵππων, ἅρμα Διὸς ἱρὸν ἐπετέτακτο, τὸ ἵπποι μὲν εἷλκον λευκοὶ ὀκτώ· ὄπισθε δὲ τῶν ἵππων εἵπετο πεζῇ ἡνίοχος, ἐχόμενος τῶν χαλινῶν· οὐδεὶς γὰρ δὴ ἐπὶ τοῦτον τὸν θρόνον ἀνθρώπων ἀναβαίνει. τούτου δὲ ὄπισθεν αὐτὸς Ξέρξης ἐπ' ἅρματος ἵππων Νισαίων· παραβέβηκε δέ οἱ ἡνίοχος, τῷ οὔνομα ἦν Πατιράμ-
41 *φης, Ὀτάνεω παῖς, ἀνδρὸς Πέρσεω. Ἐξήλασε μὲν δὴ οὕτω ἐκ Σαρδίων Ξέρξης· μετεκβαίνεσκε δὲ, ὅκως μιν ὁ λόγος αἱρέοι, ἐκ τοῦ ἅρματος ἐς ἁρμάμαξαν.*

gem vero praecedebant mille equites ex cunctis Persis selecti: dein mille hastati, ipsi quoque ex omnibus selecti, deorsum in terram versis lanceis incedentes: post hos sacri *Nisaei* (qui vocantur) *equi* decem, quam pulcerrime ornati. *Nisaei* autem vocantur hi equi ab amplo Mediae campo, cui nomen *Nisaeus*, in quo grandes illi equi gignuntur. Hos decem equos sequebatur sacer Iovis currus, quem octo trahebant candidi equi; et pone pedibus incedebat auriga, frena tenens: hanc enim sedem nemo mortalium conscendit. Post hunc ipse Xerxes vehebatur curru equis Nisaeis iuncto: et a latere incedebat auriga, cui nomen Patiramphes, Otanis filius Persae. (41.) Hoc modo *Sardibus egressus* est *Xerxes*: de curru autem descendens, quoties commodum ei videretur, in carpentum (harmamaxam) transibat. Post illum erant

αὐτοῦ δὲ ὄπισθεν αἰχμοφόροι, Περσέων οἱ ἄριστοί τε καὶ γενναιότατοι, χίλιοι, κατὰ νόμον τὰς λόγχας ἔχοντες. μετὰ δὲ, ἵππος ἄλλη χιλίη ἐκ Περσέων ἀπολελεγμένη· μετὰ δὲ τὴν ἵππον, ἐκ τῶν λοιπῶν Περσέων ἀπολελεγμένοι μύριοι. οὗτος πεζὸς ἦν· καὶ τουτέων χίλιοι μὲν ἐπὶ τοῖσι δόρασι ἀντὶ τῶν σαυρωτήρων ῥοιὰς εἶχον χρυσέας, καὶ πέριξ συνεκλήϊον τοὺς ἄλλους· οἱ δὲ εἰνακισχίλιοι ἐντὸς τουτέων ἐόντες, ἀργυρέας ῥοιὰς εἶχον. εἶχον δὲ χρυσέας ῥοιὰς καὶ οἱ ἐς τὴν γῆν τρέποντες τὰς λόγχας, καὶ μῆλα οἱ ἄγχιστα ἑπόμενοι Ξέρξῃ. τοῖσι δὲ μυρίοισι ἐπετέτακτο ἵππος Περσέων μυρίη. μετὰ δὲ τὴν ἵππον διελέλειπτο καὶ δύο σταδίους, καὶ ἔπειτα ὁ λοιπὸς ὅμιλος ἤϊε ἀναμίξ. Ἐποιέετο δὲ 42
τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίης ὁ στρατὸς ἐπί τε ποταμὸν Κάϊκον καὶ γῆν τὴν Μυσίην· ἀπὸ δὲ Καΐκου ὁρμεώμενος,

hastati mille, fortissimi nobilissimique Persarum, erectas lanceas tenentes: deinde alii mille equites ex Persis selecti: et post equites, peditum decem millia e reliquis Persis selectorum; quorum mille in hastis, pro imis cuspidibus, aurea habebaut mala punica, et reliquos circumcirca includebant; novies mille vero, qui intra hos erant, argentea mala punica habebant. Aurea vero mala punica habebant etiam illi, qui lanceas in terram conversas tenebant; et poma aurea hi, qui Xerxem proxime sequebantur. Post decies mille pedites locati erant equitum Persarum decem millia. Tum post equitatum hunc intervallum erat duorum utique stadiorum; ac deinde reliquae copiae promiscue incedebant. (42.) Iter autem ex Lydia dirigebat agmen ad Caicum fluvium

Κάνης ὄρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ, διὰ τοῦ Ἀταρνέος ἐς Καρίνην πόλιν. ἀπὸ δὲ ταύτης διὰ Θήβης πεδίου ἐπορεύετο, Ἀτραμύττειόν τε πόλιν καὶ Ἄντανδρον τὴν Πελασγίδα παραμειβόμενος. τὴν Ἴδην δὲ λαβὼν ἐς ἀριστερὴν χέρα, ἤιε ἐς τὴν Ἰλιάδα γῆν. καὶ πρῶτα μέν οἱ ὑπὸ τῇ Ἴδῃ νύκτα ἀναμείναντι βρονταί τε καὶ πρηστῆρες ἐπεισπίπτουσι, καί τινα αὐτοῦ ταύτῃ συχνὸν
43 ὅμιλον διέφθειραν. Ἀπικομένου δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὸν Σκάμανδρον· ὃς πρῶτος ποταμῶν, ἐπεί τε ἐκ Σαρδίων ὁρμηθέντες ἐπεχείρησαν τῇ ὁδῷ, ἐπέλιπε τὸ ῥέεθρον, οὐδ᾽ ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τε καὶ τοῖσι κτήνεσι πινόμενος· ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ὡς ἀπίκετο Ξέρξης, ἐς τὸ Πριάμου Πέργαμον ἀνέβη, ἵμερον ἔχων θεήσασθαι. θεησάμενος δέ, καὶ πυθόμενος κείνων ἕκαστα, τῇ Ἀθηναίῃ τῇ Ἰλιάδι ἔθυσε βοῦς χιλίας· χοὰς

et in terram Mysiam: tum a Caico profectum, Canae montem a sinistra habens, per Atarneum ad Carinam urbem. Ab hac dein per Thebae campum iter fecit, Atramytteum urbem et Antandrum Pelasgicam praetergrediens. Tum Idam a laeva habens, Iliacam terram intravit. Ibi primum ei, sub Ida noctem agenti, ingruentia tonitrua et fulmina haud exiguum hominum numerum occiderunt. (43.) Postquam ad *Scamandrum* pervenit agmen; quem fluviorum primum, ex quo Sardibus profecti iter ingressi sunt, aqua destituit, nec ad bibendum exercitui iumentisque suffecit; ad hunc igitur fluvium postquam Xerxes pervenit, in Priami Pergamum adscendit, spectandi loci cupidus: quem ubi contemplatus est, et singula percontatus, Minervae Iliacae mille macta-

δὲ οἱ μάγοι τοῖσι ἥρωσι ἐχέαντο. ταῦτα δὲ ποιησαμέ-
νοισι, νυκτὸς φόβος ἐς τὸ στρατόπεδον ἐνέπεσε. ἅμα
ἡμέρῃ δὲ ἐπορεύετο ἐνθεῦτεν, ἐν ἀριστερῇ μὲν ἀπέργων
Ῥοίτειον πόλιν καὶ Ὀφρύνειον, καὶ Δάρδανον, ἥπερ δὴ
Ἀβύδῳ ὅμουρός ἐστι· ἐν δεξιῇ δὲ, Γέργιθας Τευκρούς.

Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο ἐν Ἀβύδῳ, ἠθέλησε Ξέρξης ἰδέ- 44
σθαι πάντα τὸν στρατόν. καὶ, προεπεποίητο γὰρ ἐπὶ
κολωνοῦ ἐπίτηδες αὐτῷ ταύτῃ προεξέδρη λίθου λευκοῦ·
ἐποίησαν δὲ Ἀβυδηνοὶ, ἐντειλαμένου πρότερον βασιλῆος.
ἐνθαῦτα ὡς ἵζετο, κατορῶν ἐπὶ τῆς ἠϊόνος, ἐθηεῖτο καὶ
τὸν πεζὸν καὶ τὰς νέας· θηεύμενος δὲ, ἱμέρθη τῶν νεῶν
ἅμιλλαν γινομένην ἰδέσθαι. ἐπεὶ δ' ἐγένετό τε καὶ ἐνί-
κων Φοίνικες Σιδώνιοι, ἥσθη τε τῇ ἁμίλλῃ καὶ τῇ στρα-
τιῇ. Ὡς δὲ ὥρα πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ 45

vit boves, et heroibus Magi inferias obtulerunt. Quibus peractis, noctu terror castra invasit. Prima dein luce inde profecti, a sinistra reliquerunt Rhocteum urbem et Ophryneum et Dardanum, quae est Abydo contermina; a dextra vero Gergithas Teucros.

(44.) *Abydum* postquam pervenerunt, voluit ibi *Xerxes* universum oculis lustrare exercitum. Et de industria ibi in tumulo praeparata ei erat sedes sublimis ex candido marmore; quam Abydeni iussu regis prius exstruxerant. Ibi igitur sedens, et deorsum secundum oram prospiciens, contemplatus est et pedestrem exercitum et naves: quas dum contemplatur, incessit eum cupido certamen navale spectandi. Quod ubi ei editum est spectaculum, in quo vicere Phoenices Sidonii, laetatus est et certamine et exercitu. (45.) Conspiciens autem universum *Hel-*

τῶν νεῶν ἀποκεκρυμμένον, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰ Ἀβυδηνῶν πεδία ἐπίπλεα ἀνθρώπων, ἐνθαῦτα Ξέρ-
46 ξης ἑωυτὸν ἐμακάρισε· μετὰ δὲ τοῦτο, ἐδάκρυσε. Μαθὼν δέ μιν Ἀρτάβανος ὁ πάτρως, ὃς τὸ πρῶτον γνώμην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως, οὐ συμβουλεύων Ξέρξῃ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· οὗτος ὡνὴρ φρασθεὶς Ξέρξεα δακρύσαντα, εἴρετο τάδε· „Ὦ βασιλεῦ, ὡς πολὺ „ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐργάσαο νῦν τε καὶ ὀλίγῳ „πρότερον; μακαρίσας γὰρ σεωυτὸν, δακρύεις.“ Ὁ δὲ εἶπε· „Ἐσῆλθε γάρ με λογισάμενον κατοικτεῖραι ὡς „βραχὺς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τουτέων γε, „ἐόντων τοσούτων, οὐδεὶς ἐς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται.“ Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων· „Ἕτερα τούτου παρὰ τὴν ζόην „πεπόνθαμεν οἰκτρότερα. ἐν γὰρ οὕτω βραχέϊ βίῳ οὐ-

lespontum navibus suis coopertum, et oram omnem et campos Abydenorum hominibus repletos, beatum se *Xerxes* praedicavit: haud multo post vero lacrymas fudit. (46.) Quod ubi animadvertit *Artabanus*, avunculus eius, qui prius libere dixerat sententiam, hortatusque eum erat ne expeditionem in Graeciam susciperet; hic vir, lacrymantem intelligens Xerxem, his verbis eum est adlocutus: *Quam longe inter se diversa, Rex, fecisti nunc et paulo ante! modo beatum te praedicasti; nunc lacrimas fundis.* Cui ille: *Subiit namque me humanam sortem miserari, reputantem quam brevis sit universa hominis vita; quandoquidem horum, tot numero hominum, nullus in centesimum annum superfuturus est.* Reponens Artabanus ait: *Alia hoc etiam miserabiliora nobis in vitae cursu accidunt. Etenim nemo*

„δεὶς οὕτω ἄνθρωπος ἐὼν εὐδαίμων πέφυκε, οὔτε του- „τέων, οὔτε τῶν ἄλλων, τῷ οὐ παραστήσεται πολλά- „κις, καὶ οὐκὶ ἅπαξ, τεθνάναι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ „ζώειν. αἵ τε γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσαι, καὶ αἱ „νοῦσοι συνταράσσουσαι, καὶ βραχὺν ἐόντα, μακρὸν „δοκέειν εἶναι ποιεῦσι, τὸν βίον. οὕτω ὁ μὲν θάνατος, „μοχθηρῆς ἐούσης τῆς ζόης, καταφυγὴ αἱρετωτάτη τῷ „ἀνθρώπῳ γέγονε· ὁ δὲ θεὸς, γλυκὺν γεύσας τὸν αἰῶ- „να, φθονερὸς ἐν αὐτῷ εὑρίσκεται ἐών.“ Ξέρξης δὲ 47
ἀμείβετο λέγων· „Ἀρτάβανε, βιοτῆς μέν νυν ἀνθρω- „πηΐης πέρι, ἐούσης τοιαύτης οἵην περ σὺ διαιρέεαι εἶναι, „παυσώμεθα, μηδὲ κακῶν μεμνεώμεθα, χρηστὰ ἔχον- „τες πρήγματα ἐν χερσί. Φράσον δέ μοι τόδε. εἴ τοι „ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου μὴ ἐναργὴς οὕτω ἐφάνη, εἶχες ἂν

hominum, nec ex horum numero, nec ex aliorum, ita felix natus est, cui in tam brevi vita non usu venturum sit idemtidem, nedum semel, ut mori malit quam vivere. Incidentes enim calamitates, et morbi nos perturbantes, faciunt ut vita, quantumvis brevis sit, praelonga nobis videatur. Itaque mors, quando molesta est vita, optatissimum refugium fit homini: deus vero, postquam dulcem nobis gustandam dedit vitam, dum illâ fruimur, invidus esse reperitur. (47.) Respondit Xerxes: *Artabane, est vitae humanae conditio talis, qualem tu significas: sed omittamus nunc de hac re disserere, neque malorum meminerimus, quum laetas res prae manibus habeamus! Dic mihi vero hoc. Nisi nocturna illa visio tibi ita manifesta adparuisset, pristinam-ne teneres sententiam, hor-*

„τὴν ἀρχαίην γνώμην, οὐκ ἐῶν με στρατεύεσθαι ἐπὶ
„τὴν Ἑλλάδα, ἢ μετέστης ἄν; Φέρε μοι τοῦτο ἀτρε-
„κέως εἰπέ.“ Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων· „Ὦ βασιλεῦ,
„ὄψις μὲν ἡ ἐπιφανεῖσα τοῦ ὀνείρου, ὡς βουλόμεθα
„ἀμφότεροι, τελευτήσειε. ἐγὼ δ' ἔτι καὶ ἐς τόδε δείμα-
„τός εἰμι ὑπόπλεος, οὐδ' ἐντὸς ἐμεωυτοῦ· ἄλλα τε
„πολλὰ ἐπιλεγόμενος, καὶ δὴ καὶ ὁρέων τοι δύο τὰ μέ-
48 „γιστα πάντων ἐόντα πολεμιώτατα.“ Ξέρξης δὲ πρὸς
ταῦτα ἀμείβετο τοῖσδε· „Δαιμόνιε ἀνδρῶν, κοῖα ταῦ-
„τα λέγεις εἶναι δύο μοι πολεμιώτατα; κότερά τοι ὁ
πεζὸς μεμπτὸς κατὰ τὸ πλῆθός ἐστι, καὶ τὸ Ἑλληνι-
„κὸν στράτευμα φαίνεται πολλαπλήσιον ἔσεσθαι τοῦ
„ἡμετέρου; ἢ τὸ ναυτικὸν τὸ ἡμέτερον λείψεσθαι τοῦ
„ἐκείνων; ἢ καὶ συναμφότερα ταῦτα; εἰ γάρ τοι ταύτῃ
„ἐνδεέστερα φαίνεται εἶναι τὰ ἡμέτερα πρήγματα,

tarerisque me, ne Graeciae inferam bellum, an deseruisses istam sententiam? Agedum, aperte hoc mihi dicito! Et ille: *Rex*, inquit, *visio illa, quae mihi per insomnium adparuit, eum habeat exitum, quem uterque nostrûm cupimus! Ego vero usque adhuc timoris plenus sum, nec satis mei compos, quum alia multa reputans, tum duas res maximas videns tibi maxime contrarias.* (48.) Tum Xerxes, *O vir mirifice!* inquit, *quaenam haec duo ais mihi maxime contraria? Utrum pedestrium copiarum non satis tibi placet numerus, existimasque Graecum exercitum nostro longe fore copiosiorem? an navales nostras copias copiis illorum fore inferiores? an utrumque horum? Nam, si hac parte parum sufficientes iudicas no-*

„στρατοῦ ἂν ἄλλου τις τὴν ταχίστην ἄγερσιν ποιοῖτο."
Ὁ δ' ἀμείβετο λέγων· „Ὦ βασιλεῦ, οὔτε στρατὸν 49
„τοῦτον ὅστις γε σύνεσιν ἔχοι, μέμφοιτ' ἂν, οὔτε τῶν
„νεῶν τὸ πλῆθος· ἤν τε πλεῦνας συλλέξῃς, τὰ δύο τοι, (1)
„τὰ λέγω, πολλῷ ἔτι πολεμιώτερα γίνεται. τὰ δὲ δύο
„ταῦτα, ἔστι γῆ τε καὶ θάλασσα. οὔτε γὰρ τῆς θα-
„λάσσης ἐστὶ λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμόθι, ὡς ἐγὼ εἰκά-
„ζω, ὅστις ἐγειρομένου χειμῶνος, δεξάμενός σευ τοῦτο
„τὸ ναυτικὸν, φερέγγυος ἔσται διασῶσαι τὰς νέας. καί-
„τοι οὐκὶ ἕνα αὐτὸν δεῖ εἶναι τὸν λιμένα, ἀλλὰ παρὰ
„πᾶσαν τὴν ἤπειρον, παρ' ἣν δὴ κομίεαι. οὔκων δὴ ἐόν-
„των τοι λιμένων ὑποδεξίων, μάθε ὅτι αἱ συμφοραὶ
„τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι, καὶ οὐκὶ ὥνθρωποι τῶν συμ-
„φορέων. Καὶ δὴ, τῶν δύο τοι τοῦ ἑτέρου εἰρημένου, 49 (2)

stros adparatus, celerrime aliae contrahi copiae poterunt. (49.) Tum Artabanus, *Rex*, inquit, *neque in exercitus huius numero, neque in navium copia, quisquam sanae mentis homo aliquid desideraverit.* (49. 1.) *Quin etiam, si plures contraheres copias, multo magis tibi duo illa, quae dico, contraria forent. Sunt autem haec duo, terra et mare. Nec enim in mari usquam, ut ego coniicio, tam spatiosus portus est, qui, coorta tempestate, capere tuam classem, et tutas praestare naves possit. Atqui non modo unum talem oportet esse portum; sed in quaque continente, quam classis tua praetervehetur, esse talem oportet. Igitur quum idoneos non habeas portus, memento homines in potestate esse casuum fortunae, non casus fortunae in potestate hominum.* (49. 2.) *Postquam*

„τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. γῆ δὲ πολεμίη τῇδέ τοι κα-
„τίσταται· εἰ ἐθέλοι τοι μηδὲν ἀντίξοον καταστῆναι,
„τοσούτῳ τοι γίνεται πολεμιωτέρη, ὅσῳ ἂν προβαίνῃς
„ἑκαστέρω, τὸ πρόσω αἰεὶ κλεπτόμενος· εὐπρηξίης γὰρ
„οὐκ ἔστι ἀνθρώποισι οὐδεμίη πληθώρη. καὶ δή τοι, ὡς
„οὐδενὸς ἐναντιευμένου, λέγω τὴν χώρην, πλεῦνα ἐν
„πλεῦνι χρόνῳ γινομένην, λιμὸν τέξεσθαι. Ἀνὴρ δὲ
„οὕτω ἂν εἴη ἄριστος, εἰ βουλευόμενος μὲν, ἀῤῥωδέοι,
„πᾶν ἐπιλεγόμενος πείσεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ
50 „θρασὺς εἴη.“ Ἀμείβεται Ξέρξης τοῖσδε· „Ἀρτά-
„βανε, οἰκότως μὲν σύ γε τουτέων ἕκαστα διαιρέεαι·
„ἀτὰρ μήτε πάντα φοβέο, μήτε πᾶν ὁμοίως ἐπιλέ-
(1) „γεο. Εἰ γὰρ δὴ βούλοιο ἐπὶ τῷ αἰεὶ ἐπεσφερομένῳ
„πρήγματι τὸ πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεσθαι, ποιήσειας ἂν

unum ex duobus illis exposui, nunc alterum dicam. Terra nempe tibi ita contraria est, ut, si nihil fuerit quod tibi obstet, tanto magis illa futura sit contraria, quando longius progredieris, imprudens ulterius semper abreptus; nam felicitatis nulla hominibus satietas est. Igitur, hoc posito nihil tibi obstare, terram dico, quum procedente tempore ulterius semper progredieris, famem tibi esse adlaturam. At vir ita demum optime rebus suis consuluerit, si in deliberando quidem, quidlibet sibi accidere posse reputans, extimescat, in re autem agenda fortis atque audax fuerit. (50.) Respondit *Xerxes* his verbis: *Artabane! Recte tu quidem haec singula disputas: at neque omnia extimesce, neque omnia pariter animo volve!* (50. 1.) *Nam si in quaque re propositâ omnia animo vol-*

„οὐδαμᾶ οὐδέν· κρέσσον δὲ, πάντα θαρσέοντα, ἥμισυ „τῶν δεινῶν πάσχειν μᾶλλον, ἢ πᾶν χρῆμα προδει„μαίνοντα, μηδαμᾶ μηδὲν παθεῖν. εἰ δὲ ἐρίζων πρὸς „πᾶν τὸ λεγόμενον, μὴ τὸ βέβαιον ἀποδέξεις, σφάλ„λεσθαι ὀφείλεις ἐν αὐτοῖσι ὁμοίως καὶ ὁ ὑπεναντία „τούτοισι λέξας. τοῦτο μέν νυν ἐπίσης ἔχει. εἰδέναι δὲ „ἄνθρωπον ἐόντα, ὅκως χρὴ, τὸ βέβαιον, δοκέω μὲν οὐ„δαμῶς. τοῖσι τοίνυν βουλομένοισι ποιέειν, ὡς τὸ ἐπί„παν φιλέει γίνεσθαι τὰ κέρδεα· τοῖσι δὲ ἐπιλεγομέ„νοισί τε πάντα καὶ ὀκνεῦσι, οὐ μάλα ἐθέλει. Ὁρᾷς 50
„τὰ Περσέων πρήγματα ἐς ὃ δυνάμιος προκεχώρηκε, (2) „εἰ τοίνυν ἐκεῖνοι οἱ πρὸ ἐμεῦ γενόμενοι βασιλῆες γνώ„μῃσι ἐχρέωντο ὁμοίῃσι καὶ σὺ, ἢ μὴ χρεόμενοι γνώ„μῃσι τοιαύτῃσι, ἄλλους συμβούλους εἶχον τοιούτους,

L. 12. ὅκως χρὴ ex coniect. *Vulgo libri omnes* πῶς χρὴ τὸ βέβ.

vere, quae incidere possunt, volueris, nihil umquam efficies: melius est autem, cuncta fidenter adgrediendo, dimidium pati incommodorum; quam omnia timentem, nihil umquam pati. Porro, si adversus omnia quae dicuntur contendens, nihil tamen certi ipse promis, labi in his pariter debes atque is qui contraria dixit. Hoc quidem igitur perinde est. Certam autem veri cognitionem, qualem oportebat, habere mortalem puto neminem. Itaque, qui agere volunt, hos plerumque sequi amat successus: qui vero omnia reputantes cunctantur, nihil proficiunt. (50. 2.) *Vides res Persarum quousque potentiae creverint. Quod si igitur reges illi, qui ante me fuerunt, in ea fuissent sententia qua tu es, aut si, quum aliter quidem ipsi sensis-*

„οὐκ ἄν κοτε εἶδες αὐτὰ ἐς τοῦτο προελθόντα· νῦν δὲ „κινδύνους ἀναῤῥιπτέοντες, ἐς τοῦτό σφεα προηγάγοντο. „μεγάλα γὰρ πρήγματα μεγάλοισι κινδύνοισι ἐθέλει „καταιρέεσθαι. Ἡμεῖς τοίνυν, ὁμοιεύμενοι κείνοισι, ὥρην „τε τοῦ ἔτεος καλλίστην πορευόμεθα, καὶ καταστρεψάμενοι πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, νοστήσομεν ὀπίσω, οὔτε „λιμῷ ἐντυχόντες οὐδαμόθι, οὔτε ἄλλο ἄχαρι παθόντες οὐδέν. τοῦτο μὲν γὰρ, αὐτοὶ πολλὴν φορβὴν φερόμενοι πορευόμεθα· τοῦτο δὲ, τῶν ἄν κου ἐπιβέωμεν „γῆν καὶ ἔθνος, τούτων τὸν σῖτον ἕξομεν· ἐπ᾽ ἀροτῆρας
51 „δὲ, καὶ οὐ νομάδας, στρατευόμεθα ἄνδρας." Λέγει „Ἀρτάβανος μετὰ ταῦτα· „Ὦ βασιλεῦ, ἐπεί τε „ἀῤῥωδέειν οὐδὲν ἐᾷς πρῆγμα, σὺ δέ μευ συμβουλίην ἔνδεξαι· ἀναγκαίως γὰρ ἔχει περὶ πολλῶν πρη-

sent, secuti essent consilium hominum tui similium, nequaquam videres res eorum in hoc fastigium evectas: nunc illi, periculorum aleam subeundo, huc eas evexere. Magna enim potentia non nisi magnis periculis everti potest. Nos igitur, illorum facta aemulantes, optimo anni tempore iter sumus ingressi: et subactâ universâ Europâ domum revertemur, nec famem usquam passi, nec aliud quidquam triste experti. Nam et commeatu affatim instructi iter facimus, et, quamcumque in terram, quemcumque ad populum perveniemus, huius re frumentaria utemur: nec enim nomadibus hominibus, sed aratoribus, facimus bellum. (51.) Post haec Artabanus: *Rex!* inquit, *Quoniam nullam rem nos sinis extimescere, tu tamen meum admitte consilium: nam, ubi de multis rebus agi-*

„γμάτων πλεῦνα λόγον ἐκτεῖναι. Κῦρος ὁ Καμβύσεω „Ἰωνίην πᾶσαν, πλὴν Ἀθηναίων, κατεστρέψατο δασ- „μοφόρον εἶναι Πέρσῃσι. τούτους ὦν τοὺς ἄνδρας συμ- „βουλεύω τοι μηδεμιῇ μηχανῇ ἄγειν ἐπὶ τοὺς πατέρας· „καὶ γὰρ ἄνευ τουτέων οἷοί τε εἰμὲν τῶν ἐχθρῶν κα- „τυπέρτεροι γίνεσθαι. ἢ γάρ σφεας, ἢν ἕπωνται, δεῖ „ἀδικωτάτους γίνεσθαι, καταδουλουμένους τὴν μητρό- „πολιν, ἢ δικαιοτάτους, συνελευθεροῦντας. ἀδικώτατοι „μέν νυν γινόμενοι, οὐδὲν κέρδος μέγα ἡμῖν προσβάλ- „λουσι· δικαιότατοι δὲ γινόμενοι, οἷοί τε δηλήσασθαι „μεγάλως τὴν σὴν στρατιὴν γίνονται. Ἐς θυμὸν ὦν „βαλεῦ καὶ τὸ παλαιὸν ἔπος, ὡς εὖ εἴρηται, τὸ μὴ „ἅμα ἀρχῇ πᾶν τέλος καταφαίνεσθαι.“ Ἀμείβε- 52
ται πρὸς ταῦτα Ξέρξης· „Ἀρτάβανε, τῶν ἀπεφήναο

LI. 6. Ἀθηναίων. *Fors.* Ἀθηνέων, exceptis Athenis.

tur, necesse est etiam plura facere verba. Cyrus, Cambysis filius, Ioniam omnem, exceptis Atheniensibus, subegit, tributariamque Persis fecit. Hos igitur, tibi suadeo, nullo pacto adversus parentes ipsorum ducas. Nam et absque his licuerit nobis superare hostes: et oportet eos, si nos sequantur, aut iniustissimos esse, metropolin suam in servitutem redigentes; aut iustissimos, libertatem illius adiuvantes. Atqui, si iniustissimi sunt, non magnum nobis lucrum adferent: si iustissimi, maxima calamitate adficere tuum poterunt exercitum. Denique reputa tecum, recte dici vetus illud verbum, Non simul cum principio exitum etiam omnem patere. (52.) Ad haec *Xerxes* respondit: *Artabane! omnium quas dixisti sententiarum haec te maxime fallit, quod putas verendum esse ne*

„γνωμέων, σφάλλεαι κατὰ ταύτην δὴ μάλιστα, ὃς
„Ἴωνας φοβέαι μὴ μεταβάλωσι· τῶν ἔχομεν γνῶ-
„μα μέγιστον, τῶν σύ τε μάρτυς γίνεαι, καὶ οἱ συ-
„στρατευσάμενοι Δαρείῳ ἄλλοι ἐπὶ Σκύθας, ὅτι ἐπὶ
„τούτοισι ἡ πᾶσα Περσικὴ στρατιὴ ἐγένετο, διαφθεῖ-
„ραι καὶ περιποιῆσαι, οἱ δὲ δικαιοσύνην καὶ πιστότη-
„τα ἐνέδωκαν, ἄχαρι δὲ οὐδέν. πάρεξ δὲ τούτου, ἐν τῇ
„ἡμετέρῃ καταλιπόντας τέκνα τε καὶ γυναῖκας καὶ
„χρήματα, οὐδ᾽ ἐπιλέγεσθαι χρὴ νεώτερόν τι ποιήσειν.
„Οὕτω μηδὲ τοῦτο φοβέο, ἀλλὰ θυμὸν ἔχων ἀγαθὸν,
„σῶζε οἶκόν τε τὸν ἐμὸν, καὶ τυραννίδα τὴν ἐμήν· σοὶ γὰρ
„ἐγὼ μούνῳ ἐκ πάντων σκῆπτρα τὰ ἐμὰ ἐπιτράπω.“

53 Ταῦτα εἴπας, καὶ Ἀρτάβανον ἀποστείλας ἐς Σοῦσα, δεύτερα μετεπέμψατο Ξέρξης Περσέων τοὺς δοκι-

Iones a nobis deficiant: quorum maximum habemus documentum, quibus tu ipse testis es, et quicumque alii cum Dario adversus Scythas militarunt, fuisse in illorum potestate aut perdere universum Persicum exercitum, aut servare; eosdem vero iustitiam et fidem praestitisse, nihilque ingrati commisisse. Praeterea, quum nostra in terra reliquerint liberos suos et uxores et facultates, ne cogitari quidem debet, res novas eos molituros. Itaque ne hoc quidem reformida; sed bonum habens animum serva meum domum meumque imperium: nam tibi uni ex omnibus sceptra mea committo.

(53.) His dictis, Artabanum *Xerxes* Susa misit, deinde Persarum nobilissimos ad se convocavit. Qui

μωτάτους. ἐπεὶ δὲ οἱ παρῆσαν, ἔλεγέ σφι τάδε· „Ὦ
„Πέρσαι, τῶνδ' ἐγὼ ὑμέων χρήζων, συνέλεξα, ἄν-
„δρας τε γίνεσθαι ἀγαθοὺς, καὶ μὴ καταισχύνειν τὰ
„πρόσθεν ἐργασμένα Πέρσῃσι, ἐόντα μεγάλα τε καὶ
„πολλοῦ ἄξια. ἀλλ' εἷς τε ἕκαστος καὶ οἱ σύμπαντες
„προθυμίην ἔχωμεν· ξυνὸν γὰρ τοῦτο πᾶσι ἀγαθὸν σπεύ-
„δεται. Τῶνδε δὲ εἵνεκα προαγορεύω ἀντέχεσθαι τοῦ
„πολέμου ἐντεταμένως· ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπ'
„ἄνδρας στρατευόμεθα ἀγαθούς· τῶν ἢν κρατήσωμεν,
„οὐ μή τις ἡμῖν ἄλλος στρατὸς ἀντιστῇ κοτε ἀνθρώπων.
„νῦν δὲ διαβαίνωμεν ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι, τοὶ Περ-
„σίδα γῆν λελόγχασι." Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πα- 54
ρασκευάζοντο ἐς τὴν διάβασιν. τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον
τὸν ἥλιον, ἐθέλοντες ἰδέσθαι ἀνίσχοντα, θυμιήματά τε
παντοῖα ἐπὶ τῶν γεφυρέων καταγίζοντες, καὶ μυρσίνῃ-

ubi convenere, haec ad eos rex verba fecit: *Persae! Convocavi vos ego, hoc a vobis contendens, ut fortes viros vos praestetis, neque res antehac a Persis gestas, magnas illas memoriâque dignas, dedecoretis. Sed, et unusquisque pro se, et simul universi, promti alacresque simus! commune enim hoc omnibus bonum quaerimus. Hac vero de caussa vos hortor, ut omni contentione in hoc bellum incumbatis, quoniam, ut audio, cum fortibus viris pugnandum nobis erit; quos si vicerimus, nullus porro alius hominum exercitus nobis resistet. Nunc vero traiiciamus, Deos precati Persicae terrae praesides.* (54.) Et illo quidem die parabant transitum: postridie vero solem exspectabant, cupientes orientem videre, et odorum omne genus in

σι στορνύντες τὴν ὁδόν. ὡς δ' ἐπανέτελλε ὁ ἥλιος, σπένδων ἐκ χρυσέης Φιάλης Ξέρξης ἐς τὴν θάλασσαν, εὔχετο πρὸς τὸν ἥλιον, μηδεμίην οἱ συντυχίην τοιαύτην γενέσθαι, ἥ μιν παύσει καταστρέψασθαι τὴν Εὐρώπην πρότερον ἢ ἐπὶ τέρμασι τοῖσι ἐκείνης γένηται. εὐξάμενος δὲ, ἐσέβαλε τὴν Φιάλην ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ χρύσεον κρητῆρα, καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάκην καλέουσι. ταῦτα οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρῖναι, οὔτε εἰ τῷ ἡλίῳ ἀνατιθεὶς κατῆκε ἐς τὸ πέλαγος, οὔτε εἰ μετεμέλησέ οἱ τὸν Ἑλλήσποντον μαστιγώσαντι, καὶ ἀντὶ του-
55 τέων τὴν θάλασσαν ἐδωρέετο. Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποίητο, διέβαινον κατὰ μὲν τὴν ἑτέρην τῶν γεφυρέων τὴν πρὸς τοῦ Πόντου, ὁ πεζός τε καὶ ἡ ἵππος ἅπασα· κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ Αἰγαῖον, τὰ ὑποζύγια καὶ ἡ

in pontibus adolentes, et myrtis viam sternentes. Oriente sole, ex aurea phiala libamina *Xerxes* fudit in mare, et ad Solem conversus precatus est, ut *nullus sibi accideret casus, qui ipsum cogeret a subigenda Europa prius desistere, quam ad extremos illius terminos pervenisset.* Peractis precibus, phialam in Hellespontum proiecit, simulque aureum craterem, et Persicum gladium, quem *acinacen* vocant. Illud autem certo definire non possum, utrum in Solis honorem ista in mare proiecerit, an Mari munera ista obtulerit, poenitentiâ adductus quod Hellespontum flagellis caedi iussisset. (55.) His rebus peractis, *Hellespontum copiae traiecerunt.* Et per alterum quidem e pontibus, qui Pontum Euxinum spectabat, pedestris transibat exercitus et equitatus omnis: per alterum vero, Aegaeo

θεραπηΐη. ἡγέοντο δὲ πρῶτα μὲν οἱ μύριοι Πέρσαι, ἐστεφανωμένοι πάντες· μετὰ δὲ τούτους, ὁ σύμμικτος στρατὸς παντοίων ἐθνέων. ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην οὗτοι. τῇ δὲ ὑστεραίῃ, πρῶτοι μὲν οἵ τε ἱππόται, καὶ οἱ τὰς λόγχας κάτω τρέποντες· ἐστεφάνωντο δὲ καὶ οὗτοι· μετὰ δὲ, οἵ τε ἵπποι οἱ ἱροί, καὶ τὸ ἅρμα τὸ ἱρόν· ἐπὶ δὲ, αὐτός τε Ξέρξης καὶ οἱ αἰχμοφόροι, καὶ οἱ ἱππόται οἱ χίλιοι. ἐπὶ δὲ τούτοισι, ὁ ἄλλος στρατός· καὶ αἱ νῆες ἅμα ἀνήγοντο ἐς τὴν ἀπεναντίον. ἤδη δὲ ἤκουσα καὶ ὕστατον διαβῆναι βασιλῆα πάντων. Ξέρξης δὲ 56
ἐπεί τε διέβη ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐθηεῖτο τὸν στρατὸν ὑπὸ μαστίγων διαβαίνοντα. διέβη δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσι καὶ ἐν ἑπτὰ εὐφρόνῃσι, ἐλινύσας οὐδένα χρόνον. Ἐνθαῦτα λέγεται, Ξέρξεω ἤδη διαβεβηκό-

mari obversum, iumenta cum impedimentis, et famulorum turba. Praecedebant decies mille Persae, coronati omnes: quos sequebatur mixtus, quem dixi, ex variis populis exercitus. Hi primo die. Postridie, primum equites, et illi qui lanceas ad terram conversas gestabant; etiam hi coronati: deinde equi sacri, et sacer currus: tum ipse *Xerxes* cum hastatis et cum mille; quos dixi, equitibus. Deinde reliquus exercitus: simulque naves in oppositum littus transducebantur. Memoratum vero etiam audivi, postremum omnium regem transiisse. (56.) Postquam in Europam *Xerxes* traiecerat, spectavit exercitum sub flagellis transeuntem. Transivit autem exercitus septem continuis diebus, septemque noctibus, nullâ interpositâ morâ. Ibi tunc, quum iam transiisset Xer-

τος τὸν Ἑλλήσποντον, ἄνδρα εἰπεῖν Ἑλλησπόντιον· „Ὦ „Ζεῦ, τί δὴ ἀνδρὶ εἰδόμενος Πέρσῃ, καὶ οὔνομα ἀντὶ „Διὸς Ξέρξεα θέμενος, ἀνάστατον τὴν Ἑλλάδα ἐθέ„λεις ποιῆσαι, ἄγων πάντας ἀνθρώπους; καὶ γὰρ ἄνευ „τουτέων ἐξῆν τοι ποιέειν ταῦτα.“

57 Ὡς δὲ διέβησαν πάντες, ἐς ὁδὸν ὡρμημένοισι τέρας σφι ἐφάνη μέγα, τὸ Ξέρξης ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσατο, καίπερ εὐσύμβλητον ἐόν· ἵππος γὰρ ἔτεκε λαγόν. εὐσύμβλητον ὦν τῇδε ἐγένετο, ὅτι ἔμελλε μὲν ἐλᾷν στρατιὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης ἀγαυρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, ὀπίσω δὲ περὶ ἑωυτοῦ τρέχων ἥξειν ἐς τὸν αὐτὸν χῶρον. Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον αὐτῷ τέρας, ἐόντι ἐν Σάρδισι· ἡμίονος γὰρ ἔτεκε ἡμίονον διξὰ ἔχου-

LVII. 6. περὶ ἑωυτοῦ. *Alii, nescio an rectius*, περὶ ἑωυτῷ, circum se ipsum currens.

xes, narrant virum Hellespontium dixisse: *O Iupiter! cur formam adsumens viri Persae, et nomen Xerxis loco Iovis adsciscens, evertere vis Graeciam, homines omnes adversus eam ducens? Atqui absque his facere hoc poteras.*

(57.) Transgressis omnibus, et iter ulterius ingredientibus, ingens oblatum est *prodigium*, cuius rationem nullam *Xerxes* habuit, quamvis facilis fuisset eius interpretatio: equa enim leporem peperit. Facile autem erat illud in hanc partem interpretari, *Xerxem ingenti quidem fastu et magnificentia exercitum suum ducturum esse in Graeciam, sed cum propriae vitae periculo eumdem in locum rediturum.* Aliud etiam eidem, quum Sardibus versaretur, prodigium obtigerat: mulus enim mulum pe-

σαν αἰδοῖα, τὰ μὲν, ἔρσενος, τὰ δὲ, θηλέης· κατύπερθε δὲ ἦν τὰ τοῦ ἔρσενος. Τῶν ἀμφοτέρων λόγον 58 οὐδένα ποιησάμενος, τὸ πρόσω ἐπορεύετο· σὺν δέ οἱ ὁ πεζὸς στρατός. ὁ δὲ ναυτικὸς ἔξω τὸν Ἑλλήσποντον πλέων, παρὰ γῆν ἐκομίζετο, τὰ ἔμπαλιν πρήσσων τοῦ πεζοῦ. ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἑσπέρην ἔπλεε, ἐπὶ Σαρπηδονίης ἄκρης τὴν ἄπιξιν ποιεύμενος, ἐς τὴν αὐτῷ προείρητο ἀπικομένῳ περιμένειν· ὁ δὲ κατ' ἤπειρον στρατὸς πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐποιέετο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Χερσονήσου, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχων τὸν Ἕλλης τάφον τῆς Ἀθάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ Καρδίην πόλιν. διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος, τῇ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Ἀγορή, ἐνθεῦτεν δὲ κάμπτων τὸν κόλπον τὸν Μέλανα καλεόμενον· καὶ Μέλανα ποταμὸν, οὐκ ἀντισχόντα τότε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέεθρον, ἀλλ' ἐπιλιπόντα, τοῦτον τὸν πο-

pererat duplex genitale habentem, alterum maris, alterum foeminae, et superius quidem fuerat masculinum. (58.) Neutrius horum prodigiorum ratione habita, ulterius ire *Xerxes* perrexit, et cum eo pedestris exercitus. Classis vero, ex Hellesponto enavigans, terram legebat, contrario pedestribus copiis cursu: classis enim ad occidentem navigavit, versus Sarpedonium promontorium dirigens cursum; quo quum pervenisset, iussus erat exspectare: terrestris autem exercitus orientem versus iter faciebat per Chersonesum, a dextra habens Hellae sepulcrum, Athamantis filiae, a sinistra Cardiam urbem. Deinde, postquam per medium oppidum transiit cui nomen Agora, [i. e. *Forum*,] circum Melanem sinum flexit; traiectoque *Melane* fluvio, cuius aqua non suf-

ταμὸν διαβὰς, ἐπ' οὗ καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, ἤιε πρὸς ἑσπέρην, Αἶνόν τε πόλιν Αἰολίδα καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεξιὼν, ἐς ὃ ἀπίκετο ἐς Δορίσκον.
59 Ὁ δὲ Δορίσκος, ἐστὶ τῆς Θρηίκης αἰγιαλός τε καὶ πεδίον μέγα· διὰ δὲ αὐτοῦ ῥέει ποταμὸς μέγας Ἕβρος. ἐν τῷ τεῖχός τε ἐδέδμητο βασιλήιον, τοῦτο τὸ δὴ Δορίσκος κέκληται, καὶ Περσέων φρουρὴ ἐν αὐτῷ κατεστήκεε ὑπὸ Δαρείου ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεί τε ἐπὶ Σκύθας ἐστρατεύετο. Ἔδοξε ὦν τῷ Ξέρξῃ ὁ χῶρος εἶναι ἐπιτήδεος ἐνδιατάξαι τε καὶ ἐξαριθμῆσαι τὸν στρατόν· καὶ ἐποίεε ταῦτα. τὰς μὲν δὴ νέας τὰς πάσας ἀπικομένας ἐς Δορίσκον, οἱ ναύαρχοι, κελεύσαντος Ξέρξεω, ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν προσεχέα Δορίσκῳ ἐκόμισαν· ἐν τῷ Σάλη τε Σαμοθρηικίη πεπόλισται πόλις καὶ Ζώ-

fecit exercitui, sed defecit, hoc traiecto fluvio, a quo *Melas sinus* nomen invenit, ad occidentem direxit iter, Aenum Aeolicam urbem et Stentoridem lacum praeteriens, donec Doriscum pervenit. (59.) Est autem *Doriscus* ora Thraciae et ampla planities, quam magnus fluvius perfluit *Hebrus*. In eadem planitie castellum exstructum est regium, quod ipsum *Doriscus* vocatur; in quo Persicum a Dario locatum erat praesidium ab eo inde tempore quo Scythis ille bellum intulit. Hic igitur locus idoneus *Xerxi* visus est, in quo ordinaret suum exercitum, et numerum illius iniret: idque fecit. Itaque naves cunctas, postquam Doriscum pervenere, praefecti navium iussu Xerxis ad littus Dorisco contiguum adplicuerunt; quo in littore est Sale oppidum Samothracicum, et Zona; in ipsa vero extremitate est Ser-

νη· τελευταίη δὲ αὐτοῦ, Σέῤῥειον, ἄκρη ὀνομαστή· ὁ δὲ χῶρος οὗτος τὸ παλαιὸν ἦν Κικόνων. ἐς τοῦτον τὸν αἰγιαλὸν κατασχόντες, τὰς νέας ἀνέψυχον ἀνελκύσαντες. ὁ δὲ ἐν τῷ Δορίσκῳ τοῦτον τὸν χρόνον τῆς στρατιῆς ἀριθμὸν ἐποιέετο. Ὅσον μέν νυν ἕκαστοι παρεῖχον πλῆθος 60 ἐς ἀριθμὸν, οὐκ ἔχω εἶπαι τὸ ἀτρεκές· οὐ γὰρ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων. σύμπαντος δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πεζοῦ τὸ πλῆθος ἐφάνη ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες. Ἐξηρίθμησαν δὲ τόνδε τὸν τρόπον. συναγαγόντες ἐς ἕνα χῶρον μυριάδα ἀνθρώπων, καὶ συνάξαντες ταύτην ὡς μάλιστα εἶχον, περιέγραψαν ἔξωθεν κύκλον· περιγράψαντες δὲ, καὶ ἀπέντες τοὺς μυρίους, αἱμασιὴν περιέβαλον κατὰ τὸν κύκλον, ὕψος ἀνήκουσαν ἀνδρὶ ἐς τὸν ὀμφαλόν. ταύτην δὲ ποιήσαντες, ἄλλους ἐσεβίβα-

LX. 6. συνάξαντες. *Rectius* συντάξαντες *scribetur.*

rheum, celebre promontorium: regio haec autem olim sedes fuerat Ciconum. Hoc ad littus adpulsas naves in terram subduxerunt, refeceruntque: et per idem tempus Xerxes in Dorisco numerum inivit suarum copiarum. (60.) Quemnam quidem militum numerum populus quisque contulerit, exacte definire non possum, nec enim ab ullo homine hoc memoratur: *universi* vero *exercitus multitudo* reperta est fuisse centum et septuaginta myriadum. Numerus autem initus est hoc modo. In unum locum congregarunt decem hominum millia, hisque quam arctissime fieri poterat constipatis circulum extrorsus circumduxerunt: deinde, dimissis his decem millibus, maceriem in circulo exstruxerunt ea altitudine, ut umbilicum adtingeret hominis. Quo facto, alios intra circum-

ζον ἐς τὸ περιοικοδομημένον· μέχρις οὗ πάντας τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐξηρίθμησαν. ἀριθμήσαντες δὲ, κατὰ ἔθνεα διέτασσον.

61 Οἱ δὲ στρατευόμενοι, οἵδε ἔσαν. Πέρσαι μὲν, ὧδε ἐσκευασμένοι. περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον τιάρας καλεομένους, πίλους ἀπαγέας· περὶ δὲ τὸ σῶμα, κιθῶνας χειριδωτοὺς ποικίλους, λεπίδος σιδηρέης ὄψιν ἰχθυοειδέος· περὶ δὲ τὰ σκέλεα, ἀναξυρίδας· ἀντὶ δὲ ἀσπίδων, γέῤῥα. ὑπὸ δὲ, φαρετρεῶνες ἐκρέμαντο· αἰχμὰς δὲ βραχέας ἔχον, τόξα δὲ μεγάλα, ὀϊστοὺς δὲ καλαμίνους· πρὸς δὲ, ἐγχειρίδια παρὰ τὸν δεξιὸν μηρὸν παραιωρεύμενα ἐκ τῆς ζώνης. καὶ ἄρχοντα παρείχοντο Ὀτάνεα, τὸν Ἀμήστριος πατέρα, τῆς Ξέρξεω γυναικός. Ἐκαλέοντο δὲ πάλαι ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων Κηφῆνες, ὑπὸ μέν-

LXI. 3. *πίλους ἀπαγέας alii* pileos non erectos *intelligunt*: *alii εὐπαγέας malint*, bene compactos. *Dein post ποικίλους, supplent καὶ θώρηκας*, et loricas.

ductum murum introire iusserunt, donec omnium numerum hoc modo iniissent. Inito numero, per populos exercitum discreverunt.

(61.) Erant autem populi militantes hi. *Persae*, hoc modo instructi. In capite pileos gestabant non compactos, quos *tiaras* vocant: circa corpus, tunicas manicatas varii coloris, [et loricas] ferreis e squamis in piscium similitudinem: circa crura, braccas: pro clypeis vero, crates vimineas. A tergo suspensas habebant pharetras: hastae breves erant, arcus vero grandes, tela ex arundine: praeterea ad dextrum femur e zona suspensus pugio erat. Dux eorum Otanes fuit pater Amestridis, uxoris Xerxis. Hi olim a Graecis *Cephenes* nominabantur, a se ipsis vero et a finitimis *Ar-*

τοι σφέων αὐτέων καὶ τῶν περιοίκων, Ἀρταῖοι. ἐπεὶ δὲ Περσεὺς ὁ Δανάης τε καὶ Διὸς ἀπίκετο παρὰ Κηφέα τὸν Βήλου, καὶ ἔσχε αὐτοῦ τὴν θυγατέρα Ἀνδρομέδην, γίνεται αὐτῷ παῖς τῷ οὔνομα ἔθετο Πέρσην. τοῦτον δὲ αὐτοῦ καταλείπει· ἐτύγχανε γὰρ ἄπαις ἐὼν ὁ Κηφεὺς ἔρσενος γόνου. ἐπὶ τούτου δὲ τὴν ἐπωνυμίην ἔσχον.
Μῆδοι δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην ἐσταλμένοι ἐστρατεύοντο· 62
Μηδικὴ γὰρ αὕτη ἡ σκευή ἐστι, καὶ οὐ Περσική. οἱ δὲ Μῆδοι ἄρχοντα μὲν παρείχοντο Τιγράνην, ἄνδρα Ἀχαιμενίδην. ἐκαλέοντο δὲ πάλαι πρὸς πάντων Ἄριοι· ἀπικομένης δὲ Μηδείης τῆς Κολχίδος ἐξ Ἀθηνέων ἐς τοὺς Ἀρίους τούτους, μετέβαλον καὶ οὗτοι τὸ οὔνομα. αὐτοὶ δὲ περὶ σφέων ὧδε λέγουσι Μῆδοι. Κίσσιοι δὲ στρατευόμενοι, τὰ μὲν ἄλλα κατά περ Πέρσαι ἐσκευάδατο· ἀντὶ δὲ τῶν πίλων, μιτρηφόροι ἔσαν. Κισσίων δὲ ἦρχε

taei. Postquam vero Perseus, Danaës et Iovis filius, ad Cepheum venit, Beli filium, illiusque filiam in matrimonio habuit Andromedam, natus ei filius est, quem *Persen* nominavit, et ibi reliquit, quum masculam prolem Cepheus non haberet: ab illoque dein nomen *Persae* invenerunt. (62.) *Medi* eodem modo instructi militabant: est enim Medicus hic cultus, non Persicus. Habebant autem Medi ducem Tigranem, ex Achaemenidarum familia. Vocati hi erant olim ab omnibus *Arii:* ex quo vero Medea Colchica Athenis ad hos Arios venit, hi quoque nomen suum mutarunt: et hoc quidem ipsi Medi de sese memorant. *Cissii* militantes, reliquo quidem cultu eodem, quo Persae, utebantur: pro pileis vero mitras gestabant. Dux eorum Anaphes fuit, Otanis

Ἀνάφης ὁ Ὀτάνεω. Ὑρκάνιοι δὲ κατά περ Πέρσαι
ἐσεσάχατο, ἡγεμόνα παρεχόμενοι Μεγάπανον, τὸν
63 Βαβυλῶνος ὕστερον τουτέων ἐπιτροπεύσαντα. Ἀσσύ-
ριοι δὲ στρατευόμενοι, περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον
χάλκεά τε κράνεα καὶ πεπλεγμένα τρόπον τινὰ βάρ-
βαρον οὐκ εὐαπήγητον· ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς καὶ ἐγ-
χειρίδια παραπλήσια τῇσι Αἰγυπτίῃσι εἶχον· πρὸς δὲ,
ῥόπαλα ξύλων τετυλωμένα σιδήρῳ, καὶ λινέους θώ-
ρηκας. οὗτοι δὲ ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύριοι,
ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν. τουτέων δὲ
μεταξὺ, Χαλδαῖοι. ἦρχε δέ σφεων Ὀτάσπης ὁ Ἀρτα-
64 χαίου. Βάκτριοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἀγχό-
τατα τῶν Μηδικῶν ἔχοντες ἐστρατεύοντο, τόξα δὲ κα-
λάμινα ἐπιχώρια, καὶ αἰχμὰς βραχέας. Σάκαι δὲ
οἱ Σκύθαι περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυρβασίας ἐς ὀξὺ

filius. *Hyrcaniorum* cultus nihil a Persarum cultu differebat: praefuit autem his Megapanus, qui postero tempore Babyloniae fuit praefectus. (63.) *Assyrii* militantes, in capite gestabant galeas aeneas, barbarico quodam modo nec ad describendum facili plexas: scuta autem et hastas et pugiones similes habebant Aegyptiis; praeterea vero clavas ligneas ferreis nodis munitas, et linteas loricas. Hi a Graecis *Syrii* vocabantur, a barbaris vero *Assyrii.* Mixti eisdem erant *Chaldaei.* Dux eorum Otaspes fuit, Artachaei filius. (64.) *Bactrii* capitis cultu utentes militabant simili fere Medico; arcubus vero ex arundine indigena, hastis brevibus. *Sacae,* Scythica gens, in capite *cyrbasias* gestabant in acutum desinentes

ἀπηγμένας ὀρθὰς εἶχον πεπηγυίας, ἀναξυρίδας δὲ ἐν-
δεδύκεσαν· τόξα δὲ ἐπιχώρια, καὶ ἐγχειρίδια, πρὸς δὲ
καὶ ἀξίνας σαγάρις εἶχον. τούτους δὲ ἐόντας Σκύθας
Ἀμυργίους, Σάκας ἐκάλεον· οἱ γὰρ Πέρσαι πάντας
τοὺς Σκύθας καλέουσι Σάκας. Βακτρίων δὲ καὶ Σα-
κέων ἦρχε Ὑστάσπης, ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης τῆς
Κύρου. Ἰνδοὶ δὲ εἵματα μὲν ἐνδεδυκότες ἀπὸ ξύλων 65
πεποιημένα, τόξα δὲ καλάμινα εἶχον, καὶ ὀϊστοὺς κα-
λαμίνους· ἐπὶ δὲ, σίδηρον ἦν. ἐσταλμένοι μὲν δὴ ἔσαν
οὕτω Ἰνδοί· προσετετάχατο δὲ συστρατευόμενοι Φαρνα-
ζάθρῃ τῷ Ἀρταβάτεω. Ἄριοι δὲ τόξοισι μὲν ἐσκευασ- 66
μένοι ἔσαν Μηδικοῖσι, τὰ δὲ ἄλλα κατά περ Βάκτριοι.
Ἀρίων δὲ ἦρχε Σισάμνης ὁ Ὑδάρνεος. Πάρθοι δὲ, καὶ
Χοράσμιοι, καὶ Σογδοί τε καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδίκαι,
τὴν αὐτὴν σκευὴν ἔχοντες τὴν καὶ Βάκτριοι, ἐστρατεύον-

et firmiter erectas; caeterum braccis erant induti: arcus autem habebant indigenas, et pugiones, adhaec securium genus, quae *sagares* vocantur. Hos, quum Scythae essent Amyrgii, *Sacas* vocabant: Persae enim Scythas *Sacas* nominant. Bactriorum autem et Sacarum dux fuit Hystaspes, Darii filius et Atossae, Cyri filiae. (65.) *Indi* vestibus erant induti ex gossypio paratis: arcus autem habebant ex arundine factos, et tela arundinea ferro praefixa. Hic cultus Indorum erat: quorum agmini dux praefectus erat Pharnazathres, Artabatis filius. (66.) *Arii* arcubus quidem instructi erant Medicis: reliqua similia Bactriis habebant. Dux autem Ariorum Sisamnes fuit, Hydarnis filius. *Parthi*, et *Chorasmii*, et *Sogdi*, et *Gandarii*, et *Dadicae*, eodem modo instructi militabant atque

το. τουτέων δὲ ἦρχον οἵδε. Πάρθων μὲν καὶ Χορασμίων,
Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκεω· Σογδῶν δὲ, Ἀζάνης ὁ Ἀρ-
ταίου· Γανδαρίων δὲ καὶ Δαδικέων, Ἀρτύφιος ὁ Ἀρ-
67 ταβάνου. Κάσπιοι δὲ σισύρνας τε ἐνδεδυκότες, καὶ τό-
ξα ἐπιχώρια καλάμινα ἔχοντες καὶ ἀκινάκεας, ἐστρα-
τεύοντο. οὗτοι μὲν οὕτω ἐσκευάδατο, ἡγεμόνα παρεχό-
μενοι Ἀριόμαρδον τὸν Ἀρτυφίου ἀδελφεόν. Σαράγγαι
δὲ εἵματα μὲν βεβαμμένα ἐνέπρεπον ἔχοντες· πέδιλα
δὲ ἐς γόνυ ἀνατείνοντα εἶχον, τόξα δὲ καὶ αἰχμὰς Μη-
δικάς. Σαραγγέων δὲ ἦρχε Φερενδάτης ὁ Μεγαβά-
ζου. Πάκτυες δὲ, σισυρνοφόροι τε ἔσαν, καὶ τόξα ἐπι-
χώρια εἶχον καὶ ἐγχειρίδια. Πάκτυες δὲ ἄρχοντα πα-
68 ρείχοντο Ἀρτύντην τὸν Ἰθαμάτρεω. Οὔτιοι δὲ καὶ Μύ-
κοι τε καὶ Παρικάνιοι ἐσκευασμένοι ἔσαν κατά περ Πά-
κτυες. τουτέων δὲ ἦρχον οἵδε. Οὐτίων μὲν καὶ Μύκων,
Ἀρσαμένης ὁ Δαρείου· Παρικανίων δὲ, Σιρομίτρης ὁ

Bactrii. Parthis autem et Chorasmiis praefuit Artabazus, Pharnacis filius: Sogdis Azanes, Artaei filius; Gandariis et Dadicis Artyphius, Artabani. (67.) *Caspii* penulas induti (*sisyrnas* vocant) militabant, et arcubus pro populi more ex arundine instructi; ducem habentes Ariomardum, Artyphii fratrem. *Sarangae* pictis ornati vestibus erant, caligasque habebant genu usque pertinentes, arcus vero et hastas Medicas. Dux eorum Pherendates fuit, Megabazi filius. *Pactyes* sisyrnis erant induti, arcusque indigenas et pugiones habebant. Praefuit his Artyntes, Ithamatris filius. (68.) *Utii* et *Myci* et *Paricanii* eodem modo, quo Pactyes, erant instructi. Dux autem Utiorum et Mycorum Arsamenes fuit, Darii filius;

Οἰοβάζου. Ἀράβιοι δὲ ζειρὰς ὑπεζωσμένοι ἔσαν· τό- 69
ξα δὲ παλίντονα εἶχον πρὸς δεξιὰ, μακρά. Αἰθίοπες δὲ παρδαλέας τε καὶ λεοντέας ἐναμμένοι, τόξα δὲ εἶχον ἐκ Φοίνικος σπάθης πεποιημένα μακρὰ, τετραπηχέων οὐκ ἐλάσσω· ἐπὶ δὲ, καλαμίνους οἰστοὺς μικρούς· ἀντὶ δὲ σιδήρου ἐπῆν λίθος, ὀξὺς πεποιημένος, τῷ καὶ τὰς σφρηγῖδας γλύφουσι. πρὸς δὲ, αἰχμὰς εἶχον· ἐπὶ δὲ, κέρας δορκάδος ἐπῆν ὀξὺ πεποιημένον, τρόπον λόγχης· εἶχον δὲ καὶ ῥόπαλα τυλωτά. τοῦ δὲ σώματος τὸ μὲν ἥμισυ ἐξηλείφοντο γύψῳ ἰόντες ἐς μάχην, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ μίλτῳ. Ἀραβίων δὲ καὶ Αἰθιόπων τῶν ὑπὲρ Αἰγύπτου οἰκημένων ἦρχε Ἀρσάμης, ὁ Δαρείου καὶ Ἀρτυστώνης τῆς Κύρου θυγατρός· τὴν μάλιστα στέρξας τῶν γυναικῶν Δαρεῖος, εἰκὼ χρυσέην σφυρήλατον ἐποιή-

Paricaniorum vero Siromitres, Oeobazi. (69.) *Arabes*, sagis succincti, quas *zeiras* vocant, dextro humero arcus praelongos gestabant, qui in utramque intendi partem poterant. *Aethiopes*, pardorum leonumque pellibus amicti, arcus ex palmae spatha habebant praelongos, quatuor non minus cubitorum; tela vero, his imponenda, brevia, quae loco ferri lapide acuto erant praefixa, quo etiam sigilla insculpunt. Hastas praeterea habebant, cornu dorcatis acuminato praefixas in lanceae modum: habuere vero etiam clavas nodosas. Corporis dimidium, in pugnam prodeuntes, creta dealbatum habebant, dimidium minio pictum. Arabum et Aethiopum supra Aegyptum incolentium dux fuit Arsames, Darii et Artystonae filius, Cyri filiae; quam Darius uxorum maxime amaverat, effigiemque eius auream faciendam

σατο. τῶν μὲν δὴ ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθιόπων καὶ Ἀρα-
70 βίων ἦρχε Ἀρσάμης. Οἱ δὲ ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέων
Αἰθίοπες, (διξοὶ γὰρ δὴ ἐστρατεύοντο,) προσετετάχατο
τοῖσι Ἰνδοῖσι, διαλλάσσοντες εἶδος μὲν οὐδὲν τοῖσι ἑτέ-
ροισι, φωνὴν δὲ καὶ τρίχωμα μοῦνον. οἱ μὲν γὰρ ἀπ'
ἡλίου Αἰθίοπες, ἰθύτριχές εἰσι· οἱ δὲ ἐκ τῆς Λιβύης,
οὐλότατον τρίχωμα ἔχουσι πάντων ἀνθρώπων. οὗτοι δὲ
οἱ ἐκ τῆς Ἀσίης Αἰθίοπες, τὰ μὲν πλέω κατά περ Ἰν-
δοὶ ἐσεσάχατο, προμετωπίδια δὲ ἵππων εἶχον ἐπὶ τῇσι
κεφαλῇσι, σύν τε τοῖσι ὠσὶ ἐκδεδαρμένα καὶ τῇ λο-
φιῇ· καὶ ἀντὶ μὲν λόφου, ἡ λοφιὴ κατέχρα· τὰ δὲ
ὦτα τῶν ἵππων, ὀρθὰ πεπηγότα εἶχον· προβλήματα
71 δὲ ἀντ' ἀσπίδων ἐποιεῦντο γεράνων δοράς. Λίβυες δὲ
σκευὴν μὲν σκυτίνην ἤϊσαν ἔχοντες, ἀκοντίοισι δὲ ἐπι-
καύτοισι χρεώμενοι. ἄρχοντα δὲ παρείχοντο Μασσά-

curaverat malleo ductam. Arsames igitur Aethiopibus supra Aegyptum incolentibus et Arabibus praefuit. (70.) *Orientales* vero *Aethiopes* (nam duplex Aethiopum genus militabat) cum Indis erant locati, formâ quidem ab alteris non diversi, sed lingua solum et capillis. Orientales enim Aethiopes rectos habent capillos, Libyci vero crispos maxime omnium hominum. Asiatici hi Aethiopes pari fere modo atque Indi erant instructi, caput autem tectum habebant pelle equina de capite equi detracta cum auribus et iuba, ita ut ipsa iuba pro crista esset, aures autem equi erectae starent: pro scutis autem, gruum pellibus corpora tegebant. (71.) *Afri* pellibus induti incedebant, iaculis utentes adustis. Dux eorum Massages fuit, Oarizi filius. (72.) *Paphlagones* mi-

γην τὸν Ὀαρίζου. Παφλαγόνες δὲ ἐστρατεύοντο, ἐπὶ 72
μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἔχοντες κράνεα πεπλεγμένα, ἀσπί-
δας δὲ σμικρὰς, αἰχμὰς δὲ οὐ. μεγάλας· πρὸς δὲ,
ἀκόντια καὶ ἐγχειρίδια· περὶ δὲ τοὺς πόδας, πέδιλα
ἐπιχώρια ἐς μέσην κνήμην ἀνατείνοντα. Λίγυες δὲ καὶ
Ματιηνοὶ, καὶ Μαριανδυνοί τε καὶ Σύροι, τὴν αὐτὴν
ἔχοντες Παφλαγόσι, ἐστρατεύοντο. οἱ δὲ Σύροι οὗτοι
ὑπὸ Περσέων Καππαδόκαι καλέονται. Παφλαγόνων
μέν νυν καὶ Ματιηνῶν Δῶτος ὁ Μεγασίδρου ἦρχε· Μα-
ριανδυνῶν δὲ καὶ Λιγύων, καὶ Σύρων, Γωβρύης ὁ Δα-
ρείου τε καὶ Ἀρτυστώνης. Φρύγες δὲ ἀγχοτάτω τῆς 73
Παφλαγονικῆς σκευὴν εἶχον, ὀλίγον παραλλάσσοντες.
οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, ἐκαλέοντο Βρίγες
χρόνον ὅσον, Εὐρωπήϊοι ἐόντες, σύνοικοι ἔσαν Μακεδόσι·
μεταβάντες δὲ ἐς τὴν Ἀσίην, ἅμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ

litabant in capite galeas gestantes plexas: scuta eisdem exigua erant, et hastae non magnae; adhaec iacula et pugiones; pedibus inductae caligae, ad mediam tibiam adscendent. *Ligyes* et *Matieni* et *Mariandyni* et *Syri* [sive *Syrii*] eodem modo, atque Paphlagones, instructi militabant. Syri autem hi a Persis *Cappadoces* vocantur. Et dux quidem Paphlagonum et Matienorum, Dotus fuit, Megasidri filius; Maryandinorum vero et Ligyum et Syrorum, Gobryas, Darii filius et Aristonae. (73.) *Phryges* similiter atque Paphlagones erant armati, exiguâ differentiâ. Hic populus, ut Macedones adfirmant, quamdiu in Europa cum Macedonibus habitavit, *Briges* nominabatur: qui postquam in Asiam transierunt, mutato nomine *Phryges* sese adpellarunt. *Armenii*,

οὔνομα μετέβαλον ἐς Φρύγας. Ἀρμένιοι δὲ κατά περ
Φρύγες ἐσεσάχατο, ἐόντες Φρυγῶν ἄποικοι. τουτέων
συναμφοτέρων ἦρχε Ἀρτόχμης, Δαρείου ἔχων θυγα-
74 τέρα. Λυδοὶ δὲ ἀγχοτάτω τῶν Ἑλληνικῶν εἶχον ὅπλα.
οἱ δὲ Λυδοὶ Μηίονες ἐκαλεῦντο τὸ πάλαι· ἐπὶ δὲ Λυ-
δοῦ τοῦ Ἄτυος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην, μεταβαλόντες
τὸ οὔνομα. Μυσοὶ δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον
κράνεα ἐπιχώρια, ἀσπίδας δὲ σμικράς· ἀκοντίοισι δὲ
ἐχρέωντο ἐπικαύτοισι. οὗτοι δέ εἰσι Λυδῶν ἄποικοι· ἀπ'
Οὐλύμπου δὲ οὔρεος καλέονται Οὐλυμπιηνοί. Λυδῶν
δὲ καὶ Μυσῶν ἦρχε Ἀρταφέρνης ὁ Ἀρταφέρνεος, ὃς ἐς
75 Μαραθῶνα ἐσέβαλε ἅμα Δάτι. Θρήϊκες δὲ, ἐπὶ μὲν
τῇσι κεφαλῇσι ἀλωπεκέας ἔχοντες, ἐστρατεύοντο, περὶ
δὲ τὸ σῶμα, κιθῶνας· ἐπὶ δὲ, ζειρὰς περιβεβλημένοι
ποικίλας· περὶ δὲ τοὺς πόδας τε καὶ τὰς κνήμας, πε-
δίλα νεβρῶν· πρός δὲ, ἀκόντιά τε καὶ πέλτας καὶ ἐγ-

Phrygum coloni, eodem modo quo Phryges, instructi erant. Ambobus simul praeerat Artochmes, Darii gener. (74.) *Lydorum* armatura simillima Graecanicae erat. Lydi, quum olim *Maeones* fuissent nominati, deinde a Lydo Atyis filio nomen invenerunt. *Mysi* in capite galeas gestabant sui generis, scutis utentes brevibus, iaculis praeustis. Lydorum hi sunt coloni, et ab Olympo monte *Olympieni* vocantur. Lydis Mysisque praeerat Artaphernes, Artaphernis illius filius, qui cum Dati Marathonem invasit. (75.) *Thraces* militantes caput pelle vulpina tectum habebant, circa corpus tunicam et tunicae superinductum sagum variegatum: circum pedes et crura caligas ex hinnulorum corio: adhaec iacula et peltas et breves pugiones.

χειρίδια σμικρά. οὗτοι δὲ διαβάντες μὲν ἐς τὴν Ἀσίην,
ἐκλήθησαν Βιθυνοί· τὸ δὲ πρότερον ἐκαλέοντο, ὡς αὐ-
τοὶ λέγουσι, Στρυμόνιοι, οἰκέοντες ἐπὶ Στρυμόνι· ἐξα-
ναστῆναι δέ φασι ἐξ ἠθέων ὑπὸ Τευκρῶν τε καὶ Μυ-
σῶν. Θρηΐκων δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἦρχε Βασσάκης ὁ Ἀρ-
ταβάνου. .... ἀσπίδας δὲ ὠμοβοΐνας εἶχον σμικράς, 76
καὶ προβόλους δύο λυκοεργέας ἕκαστος εἶχε· ἐπὶ δὲ τῇσι
κεφαλῇσι κράνεα χάλκεα· πρὸς δὲ τοῖσι κράνεσι, ὦτά
τε καὶ κέρεα προσῆν βοὸς χάλκεα· ἐπῆσαν δὲ καὶ λό-
φοι· τὰς δὲ κνήμας ῥάκεσι φοινικέοισι κατειλίχατο. ἐν
τούτοισι τοῖσι ἀνδράσι Ἄρεός ἐστι χρηστήριον. Καβη- 77
λέες δὲ οἱ Μηΐονες, Λασόνιοι δὲ καλεύμενοι, τὴν αὐτὴν
Κίλιξι εἶχον σκευήν· τὴν ἐγώ, ἐπεὰν κατὰ τὴν Κιλίκων

LXXVI. 1. *Intercidit populi nomen, quod in Latinis ex Wesselingii coniectura supplevimus. l.* 2. λυκοεργέας. *Alii* λυκιοεργέας, Lycii operis.

Hi, postquam in Asiam transierunt, *Bithyni* nominati sunt; prius vero, ut ipsi aiunt, *Strymonii*, quum ad Strymonem habitassent: sedibus suis autem pulsos fuisse aiunt a Teucris et Mysis. Thracibus his Asiaticis praefuit Bassaces, Artabani filius. (76.) [*Chalybes?*] parmas habebant exiguas ex bovino corio, et bina quisque venabula lupis interficiendis inservientia; capitibus impositas galeas aeneas, et super his aures et cornua bovis ex aere, itemque cristas; tibias fasciis purpureis habebant involutas. Apud hunc populum est Martis oraculum. (77.) *Cabelenses Maeones*, qui *Lasonii* vocantur, eodem quo Cilices cultu erant instructi; quem cultum tunc indicabo, quum in enarrationis huius ordine ad Ci-

τάξιν δεξιὼν γένωμαι, τότε σημανέω. Μιλύαι δὲ αἰχμάς τε βραχέας εἶχον, καὶ εἵματα ἐνεπεπορπέατο. εἶχον δὲ αὐτέων τόξα μετεξέτεροι Λύκια· περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι ἐκ διφθερέων πεποιημένας κυνέας. τουτέων
78 πάντων ἦρχε Βάδρης ὁ Ὑστάνεος. Μόσχοι δὲ περὶ
μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας ξυλίνας εἶχον, ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς σμικράς· λόγχαι δὲ ἐπῆσαν μεγάλαι. Τιβαρηνοὶ δὲ, καὶ Μάκρωνες, καὶ Μοσύνοικοι, κατά περ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο. τούτους δὲ συνέτασσον ἄρχοντες οἵδε· Μόσχους μὲν καὶ Τιβαρηνοὺς, Ἀριόμαρδος ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ Πάρμυος τῆς Σμέρδιος τοῦ Κύρου· Μάκρωνας δὲ καὶ Μοσυνοίκους, Ἀρταΰκτης ὁ Χεράσμιος, ὃς Σηστὸν τὴν ἐν Ἑλλησπόν-
79 τῳ ἐπετρόπευε. Μᾶρες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι
κράνεα ἐπιχώρια πλεκτὰ εἶχον, ἀσπίδας δὲ δερματίνας σμικρὰς, καὶ ἀκόντια. Κόλχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι

lices pervenero. *Milyae* brevia habebant spicula, et vestes fibulis substrictas; nonnulli eorum arcus habebant Lycios; capita galeis tecta coriaceis. His omnibus praefuit Badres, Hystanis filius. (78.) *Moschis* ligneae erant galeae, parmae et hastae breves, sed ferrum hastarum praelongum. *Tibareni* et *Macrones* et *Mosynoeci* militabant similiter atque Moschi armati. Ordinabant hos autem hi duces: Moschos et Tibarenos Ariomardus, Darii filius et Parmyis, filiae Smerdis, Cyri neptis: Macronas vero et Mosynoecos Artayctes, filius Cherasmis, qui Sesto ad Hellespontum praefectus erat. (79.) *Mares* in capitibus galeas gestabant suo more plexas, parmas breves coriaceas habebant, et iacula. *Colchi* ligneas

κεφαλῆσι κράνεα ξύλινα, ἀσπίδας δὲ ὠμοβοΐνας σμικρὰς, αἰχμάς τε βραχέας· πρὸς δὲ, καὶ μαχαίρας εἶχον. Μαρῶν δὲ καὶ Κόλχων ἦρχε Φαρανδάτης ὁ Τεάσπιος. Ἀλαρόδιοι δὲ καὶ Σάσπειρες κατά περ Κόλχοι ὁπλισμένοι ἐστρατεύοντο. τουτέων δὲ Μασίστιος ὁ Σιρομίτρεω ἦρχε. Τὰ δὲ νησιωτικὰ ἔθνεα τὰ ἐκ τῆς Ἐρυ- 80
θρῆς θαλάσσης ἑπόμενα, νήσων δὲ ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλεομένους κατοικίζει βασιλεὺς, ἀγχοτάτω τῶν Μηδικῶν εἶχον ἐσθῆτά τε καὶ ὅπλα. τουτέων δὲ τῶν νησιωτέων ἦρχε Μαρδόντης ὁ Βαγαίου, ὃς ἐν Μυκάλῃ στρατηγέων δευτέρῳ ἔτεϊ τουτέων ἐτελεύτησε ἐν τῇ μάχῃ.

Ταῦτα ἦν τὰ κατ' ἤπειρον στρατευόμενά τε ἔθνεα, 81
καὶ τεταγμένα ἐς τὸ πεζόν. τούτου ὦν τοῦ στρατοῦ ἦρχον οὗτοι οἵπερ εἰρέαται· καὶ οἱ διατάξαντες καὶ ἐξα-

galeas, parvas parmas ex cruda bovis pelle, hastas breves; adhaec etiam gladios. Marum et Colchorum dux fuit Pharandates, Theaspis filius. *Alarodii* et *Saspeires* similiter Colchis armati militabant: praefuitque his Masistius, Siromitrae filius. (80.) *Insulani* populi, qui castra sequebantur, ex illis *Maris Rubri* insulis, in quibus rex sedes adsignat his qui *anaspasti* (*transportati*) vocantur, veste atque armis utebantur simillimis Medicis. Insulanis his praefuit Mardontes Bagaei filius, qui altero post haec anno dux apud Mycalen in praelio cecidit.

(81.) Hi igitur sunt populi, qui in continente, et quidem pedibus, militabant. Et *pedestribus his copiis* praefuerunt viri quos dixi: qui et ordinarunt eos

ριθμήσαντες, οὗτοι ἔσαν, καὶ χιλιάρχας τε καὶ μυριάρχας ἀποδέξαντες· ἑκατοντάρχας δὲ καὶ δεκάρχας οἱ μυριάρχαι. τελέων δὲ καὶ ἐθνέων ἔσαν ἄλλοι σημάντορες· ἔσαν μὲν δὴ οὗτοι, οἵπερ εἰρέαται, ἄρχοντες.

82 Ἐστρατήγεον δὲ τουτέων τε καὶ τοῦ σύμπαντος στρατοῦ τοῦ πεζοῦ, Μαρδόνιός τε ὁ Γωβρύεω, καὶ Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου, τοῦ γνώμην θεμένου μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ Σμερδομένης ὁ Ὀτάνεω· (Δαρείου ἀμφότεροι οὗτοι ἀδελφεῶν παῖδες, Ξέρξῃ δὲ ἐγίνοντο ἀνεψιοί·) καὶ Μασίστης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης παῖς, καὶ Γέργις ὁ Ἀρίζου, καὶ Μεγάβυζος ὁ
83 Ζωπύρου. Οὗτοι ἔσαν στρατηγοὶ τοῦ σύμπαντος στρατοῦ πεζοῦ, χωρὶς τῶν μυρίων. τῶν δὲ μυρίων τουτέων Περσέων τῶν ἀπολελεγμένων ἐστρατήγεε μὲν Ὑδάρνης

et eorum numerum inierunt, et chiliarchas et myriarchas nominarunt: hecatontarchas vero et decadarchas (centuriones et decuriones) nominarunt myriarchae. Iam singulorum agminum populorumque alii quidem fuerant etiam duces minores; sed hi sub imperio erant eorum quos commemoravi. (82.) His ipsis vero, et universo pedestri exercitui, praefecti erant *Mardonius*, Gobryae filius, et *Tritantaechmes*, Artabani illius, qui pro sententia dixerat non esse bellum inferendum Graeciae, et *Smerdomenes*, Otanis filius; (duo hi, Darii ex fratribus nepotes, Xerxis consobrini;) et *Masistes*, Darii et Atossae filius, et *Gergis* Arizi, et *Megabyzus* Zopyri. (83.) Hi universo pedestri exercitui praeerant, exceptis decem millibus. His enim selectis decem millibus Persarum *Hydarnes* praefuit, Hydarnis filius. Vocabantur autem hi

ὁ Ὑδάρνεος. ἐκαλέοντο δὲ Ἀθάνατοι οἱ Πέρσαι οὗτοι ἐπὶ τοῦδε. εἴ τις αὐτέων ἐξέλιπε τὸν ἀριθμὸν, ἢ θανάτῳ βιηθεὶς ἢ νούσῳ, ἄλλος ἀνὴρ ἀραίρητο· καὶ ἐγίνοντο οὐδαμὰ οὔτε πλεῦνες μυρίων, οὔτε ἐλάσσονες. Κόσμον δὲ πλεῖστον παρείχοντο διὰ πάντων Πέρσαι, καὶ αὐτοὶ ἄριστοι ἔσαν. σκευὴν μὲν τοιαύτην εἶχον ἥπερ εἴρηται· χωρὶς δὲ, χρυσόν τε πολλὸν καὶ ἄφθονον ἔχοντες ἐνέπρεπον. ἁρμαμάξας τε ἅμα ἤγοντο, ἐν δὲ παλλακὰς, καὶ θεραπηΐην πολλήν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένην. σῖτα δέ σφι, χωρὶς τῶν ἄλλων στρατιωτέων, κάμηλοί τε καὶ ὑποζύγια ἦγον.

84 Ἱππεύει δὲ ταῦτα τὰ ἔθνεα· πλὴν οὐ πάντα παρείχετο ἵππον, ἀλλὰ τοσάδε μοῦνα. Πέρσαι μὲν, τὴν αὐτὴν ἐσκευασμένοι καὶ ὁ πεζὸς αὐτέων· πλὴν ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι εἶχον μετεξέτεροι αὐτέων καὶ χάλκεα καὶ

Persae *Immortales*, hac de caussa: quando ex illorum numero aliquis defecit aut morte aut morbo coactus, alius in eius locum vir deligebatur, ut semper essent decies mille, nec plures nec pauciores. Praecipuo autem inter omnes cultu eminebant Persae, et fortissimi hi erant. Armatura ea fuit quam dixi; praeterea vero auro multo et copioso fulgebant. Pellices etiam secum hi ducebant carpentis vectas, et frequens famulitium pulcre ornatum: eisdemque, seorsim a caeteris militibus, cameli et iumenta commeatus vehebant.

(84.) Equis quidem vehuntur omnes isti populi: at non omnes *equitatum* contulere, sed hi soli. *Persae*, eodem modo armati atque pedites ipsorum, nisi quod horum nonnulli in capitibus partim aenea

85 σιδήρεα ἐξεληλαμένα ποιήματα. Εἰσὶ δέ τινες νομά-
δες ἄνθρωποι Σαγάρτιοι καλεόμενοι, ἔθνος μὲν Περσι-
κὸν καὶ Φωνῇ, σκευὴν δὲ μεταξὺ ἔχουσι πεποιημένην
τῆς τε Περσικῆς καὶ τῆς Πακτυϊκῆς· οἳ παρείχοντο μὲν
ἵππον ὀκτακισχιλίην, ὅπλα δὲ οὐ νομίζουσι ἔχειν οὔτε
χάλκεα, οὔτε σιδήρεα, ἔξω ἐγχειριδίων. χρέωνται δὲ
σειρῇσι πεπλεγμένῃσι ἐξ ἱμάντων· ταύτῃσι πίσυνοι ἔρ-
χονται ἐς πόλεμον. ἡ δὲ μάχη τουτέων τῶν ἀνδρῶν ἥδε·
ἐπεὰν συμμίσγωσι τοῖσι πολεμίοισι, βάλλουσι τὰς σει-
ρὰς, ἐπ᾽ ἄκρῳ βρόχους ἐχούσας. ὅτευ δ᾽ ἂν τύχῃ, ἤν
τε ἵππου, ἤν τε ἀνθρώπου, ἐπ᾽ ἑωυτὸν ἕλκει· οἱ δὲ ἐν
ἕρκεσι ἐμπαλασσέμενοι διαφθείρονται. τουτέων μὲν αὕ-
86 τη ἡ μάχη· καὶ ἐπετετάχατο ἐς τοὺς Πέρσας. Μῆδοι
δὲ, τήν περ ἐν τῷ πεζῷ, εἶχον σκευήν· καὶ Κίσσιοι ὡσαύ-
τως. Ἰνδοὶ δὲ σκευῇ μὲν ἐσεσάχατο τῇ αὐτῇ καὶ ἐν

partim ferrea opera gestabant malleo ducta. (85.) Sunt porro homines nomades *Sagartii* nominati, populus quidem Persicus, et linguá Persicâ utens, cultu vero inter Persicum et Pactyicum medio. Hi equitum contulerant octo millia: arma autem illis non sunt in usu, nec aenea, nec ferrea, praeterquam pugiones. Utuntur vero funibus e loris plexis: quibus fidentes in bellum proficiscuntur. Est autem pugnae genus horum hominum huiusmodi: quando cum hostibus congrediuntur, proiiciunt funes, quorum in extremitate laquei sunt. Quidquid prehendit funis, sive equus sit, sive homo, id ad se trahit eques; et ille laqueo implicatus interficitur. Talis horum pugna est; locati autem erant cum Persis. (86.) *Medi equites* eodem modo, quo pedites, instructi erant: itemque

τῷ πεζῷ, ἤλαυνον δὲ κέλητας καὶ ἅρματα· ὑπὸ δὲ τοῖσι ἅρμασι ὑπῆσαν ἵπποι καὶ ὄνοι ἄγριοι. Βάκτριοι δὲ ἐσκευάδατο ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ πεζῷ, καὶ Κάσπιοι ὁμοίως. Λίβυες δὲ καὶ αὐτοὶ κατά περ ἐν τῷ πεζῷ· ἤλαυνον δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἅρματα. ὣς δ' αὔτως Κάσπειροι καὶ Παρικάνιοι ἐσεσάχατο ὁμοίως καὶ ἐν τῷ πεζῷ. Ἀράβιοι δὲ σκευὴν μὲν εἶχον τὴν αὐτὴν ἣν καὶ ἐν τῷ πεζῷ· ἤλαυνον δὲ πάντες καμήλους, ταχυτῆτα οὐ λειπομένας ἵππων. Ταῦτα τὰ ἔθνεα μοῦνα ἱππεύει. 87
ἀριθμὸς δὲ τῆς ἵππου ἐγίνετο ὀκτὼ μυριάδες, πάρεξ τῶν καμήλων καὶ τῶν ἁρμάτων. Οἱ μέν νυν ἄλλοι ἱππέες ἐτετάχατο κατὰ τέλεα· Ἀράβιοι δὲ, ἔσχατοι ἐπετετάχατο. ἅτε γὰρ τῶν ἵππων οὔτι ἀνεχομένων τὰς κα-

LXXXVI. 8. Κάσπειροι *ex coniect.* Κάσπιοι *olim edd. et mssti omnes, sicut paulo ante.*

Cissii. Indorum item cultus et arma eadem atque peditum; habebant autem et equos sellarios et currus: iuncti autem currus erant partim equis, partim asinis sylvestribus. *Bactriorum* quoque cultus equitum idem ac peditum: pariterque *Caspiorum. Libyes* item, qui cum equis aderant, eodem cultu atque pedites erant instructi; sed hi quidem cuncti currus agebant. *Caspirorum* etiam et *Paricaniorum* et *Arabum* equitum cultus et arma nihil a peditibus differebant: sed Arabes omnes camelis vehebantur, qui celeritate non cedunt equis. (87.) Hi ergo soli populi equitatum contulerant. *Numerus* vero *equitum* octoginta millium fuit, exceptis camelis et curribus. Et reliqui quidem equites turmatim ordinabantur: Arabes vero locabantur postremi, ne

μήλους, ὕστεροι ἐτετάχατο, ἵνα μὴ φοβέοιτο τὸ ἱππι-
88 κόν. Ἵππαρχοι δὲ ἔσαν Ἁρμαμίθρης τε καὶ Τίθαιος, Δάτιος παῖδες. ὁ δὲ τρίτος σφι συνίππαρχος Φαρνούχης καταλέλειπτο ἐν Σάρδισι νοσέων. ὡς γὰρ ὁρμέωντο ἐκ Σαρδίων, ἐπὶ συμφορὴν ἐνέπεσε ἀνεθέλητον. ἐλαύνοντι γάρ οἱ, ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου ὑπέδραμε κύων· καὶ ὁ ἵππος οὐ προϊδὼν, ἐφοβήθη τε καὶ στὰς ὀρθὸς ἀπεσείσατο τὸν Φαρνούχεα. πεσὼν δὲ, αἷμά τε ἤμεε, καὶ ἐς φθίσιν περιῆλθε ἡ νοῦσος. τὸν δὲ ἵππον αὐτίκα κατ᾽ ἀρχὰς ἐποίησαν οἱ οἰκέται ὡς ἐκέλευε· ἐς τὸν χῶρον ἐν τῷ περ κατέβαλε τὸν δεσπότεα ἀπαγαγόντες, ἐν τοῖσι γούνασι ἀπέταμον τὰ σκέλεα. Φαρνούχης μὲν οὕτω παρελύθη τῆς ἡγεμονίης.

89 Τῶν δὲ τριηρέων ἀριθμὸς μὲν ἐγένετο ἑπτὰ καὶ διη-

scilicet equi consternarentur; camelos enim aegre patiuntur equi. (88.) Equitatui praefecti erant Harmamithres et Tithaeus, Datis filii. Collega horum Pharnuches, tertius praefectus equitum, ob morbum Sardibus erat relictus: quum enim Sardibus egrederetur exercitus, tristis huic casus acciderat. Dum equo vehitur, sub pedes equi intercurrit canis: et equus, qui illum non prospexerat, consternatus rectum sese erigit, et Pharnuchem excutit; qui humum prolapsus sanguinem evomuit, et in phthisin morbus transiit. Equum autem statim initio eâ poenâ adfecerunt famuli, quam herus iussit: in eum locum deducto, ubi herum excusserat, crura in genibus praeciderunt. Ita Pharnuches praefecturâ equitum excidit.

(89.) *Triremes* numero fuere mille ducentae et

κόσιαι καὶ χίλιαι· παρείχοντο δὲ αὐτὰς οἵδε. Φοίνικες μὲν, σὺν Συρίοισι τοῖσι ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, τριηκοσίας, ὧδε ἐσκευασμένοι. περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας εἶχον ἀγχοτάτω πεποιημένας τρόπον τὸν Ἑλληνικόν· ἐνδεδυκότες δὲ θώρηκας λινέους, ἀσπίδας δὲ ἴτυς οὐκ ἐχούσας εἶχον, καὶ ἀκόντια. οὗτοι δὲ οἱ Φοίνικες τὸ παλαιὸν οἴκεον, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ· ἐνθεῦτεν δὲ ὑπερβάντες, τῆς Συρίης οἰκέουσι τὰ παρὰ θάλασσαν. τῆς δὲ Συρίης τοῦτο τὸ χωρίον, καὶ τὸ μέχρι Αἰγύπτου πᾶν, Παλαιστίνη καλέεται. Αἰγύπτιοι δὲ νέας παρείχοντο διηκοσίας. οὗτοι δὲ εἶχον περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χηλευτὰ, ἀσπίδας δὲ κοίλας, τὰς ἴτυς μεγάλας ἐχούσας, καὶ δόρατά τε ναύμαχα, καὶ τύκους μεγάλους. τὸ δὲ πλῆθος αὐτέων θωρηκοφόροι ἔσαν, μαχαίρας δὲ μεγάλας εἶχον. οὗτοι μὲν οὕτω

septem: quas praebuerant hi populi. *Phoenices*, cum *Syris Palaestinae*, trecentas. Armatura horum huiusmodi erat: capita galeis tecta, similibus fere graecanicis galeis; circa corpus thoraces lintei; tum scuta habebant quorum orae ferro non erant munitae, et iacula. Phoenices hi, ut aiunt ipsi, olim ad *mare Rubrum* habitaverant: illinc transgressi, nunc Syriae oram maritimam incolunt. Syriae autem hic tractus omnis, usque ad Aegyptum, *Palaestina* vocatur. *Aegyptii* naves praebuerant ducentas. Hi plexas gestabant galeas, scuta cava, quorum orae multo ferro erant munitae, hastas ad navalem pugnam comparatas, et ingentes bipennes. Multitudo eorum thoraces gestabant, magnosque gladios habebant. Talis horum armatura erat. (90.) *Cyprii* naves praebuerant cen-

90 ἐσταλάδατο. Κύπριοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἐσκευασμένοι ὧδε. τὰς μὲν κεφαλὰς εἱλίχατο μίτρῃσι οἱ βασιλῆες αὐτέων· οἱ δὲ ἄλλοι εἶχον κιθῶνας· τὰ δὲ ἄλλα κατά περ Ἕλληνες. Τουτέων δὲ τοσάδε ἔθνεά ἐστι· οἱ μὲν, ἀπὸ Σαλαμῖνος καὶ Ἀθηνέων· οἱ δὲ, ἀπὸ Ἀρκαδίης· οἱ δὲ, ἀπὸ Κύθνου· οἱ δὲ, ἀπὸ Φοινίκης· οἱ δὲ, ἀπὸ Αἰθιοπίης, ὡς αὐτοὶ Κύπριοι

91 λέγουσι. Κίλικες δὲ ἑκατὸν παρείχοντο νέας. οὗτοι δ' αὖ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια, λαισήϊά τε εἶχον ἀντ' ἀσπίδων, ὠμοβοέης πεποιημένα, καὶ κιθῶνας εἰρινέους ἐνδεδυκότες· δύο δὲ ἀκόντια ἕκαστος καὶ ξίφος εἶχον, ἀγχοτάτω τῇσι Αἰγυπτίῃσι μαχαίρῃσι πεποιημένα. Οὗτοι μὲν τὸ παλαιὸν Ὑπαχαιοὶ ἐκαλέοντο· ἐπὶ δὲ Κίλικος τοῦ Ἀγήνορος, ἀνδρὸς Φοίνικος, ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. Πάμφυλοι δὲ τριήκοντα παρεί-

XC. 3. κιθῶνας. κιτάριας *corrigunt nonnulli*, capitis tegumentum quoddam *intelligentes.*

tum et quinquaginta, hoc modo armati. Reges eorum caput mitrâ obvolutum habebant: reliqui tunicas [*sive* cidares] gestabant: caetera ut Graeci. Sunt autem Cypriorum plures populi: alii Salamine et Athenis oriundi; alii ex Arcadia; alii ex Cythno; alii e Phoenice; alii ex Aethiopia, ut ipsi Cyprii adfirmant. (91.) *Cilices* centum contulerant naves. Hi capita galeis tecta habebant vernaculis, pro scutis parmulas gestabant ex crudo bovino corio confectas, tunicas induti laneas: bina quisque iacula habebat, et ensem Aegyptiaco maxime gladio similem. Hi antiquitus *Hypachaei* nominati erant: dein a Cilice, Agenoris filio, viro Phoenice, nomen invenere. *Pamphyli* triginta naves praebuerant, graecanicis armis instructi. Sunt autem

χοντο νέας, Ἑλληνικοῖσι ὅπλοισι ἐσκευασμένοι. οἱ δὲ
Πάμφυλοι οὗτοι εἰσὶ τῶν ἐκ Τροίης ἀποσκεδασθέντων
ἅμα Ἀμφιλόχῳ καὶ Κάλχαντι. Λύκιοι δὲ παρείχοντο 92
νέας πεντήκοντα, θωρηκοφόροι τε ἐόντες καὶ κνημιδοφό-
ροι. εἶχον δὲ τόξα κρανέϊνα, καὶ οἴστοὺς καλαμίνους
ἀπτέρους, καὶ ἀκόντια· ἐπὶ δὲ, αἰγὸς δέρματα περὶ
τοὺς ὤμους αἰωρεύμενα· περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι πίλους
πτεροῖσι περιεστεφανωμένους· ἐγχειρίδια δὲ καὶ δρέπα-
να εἶχον. Λύκιοι δὲ, Τερμίλαι ἐκαλέοντο, ἐκ Κρήτης
γεγονότες· ἐπὶ δὲ Λύκου τοῦ Πανδίονος, ἀνδρὸς Ἀθη-
ναίου, ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. Δωριέες δὲ, οἱ ἐκ τῆς 93
Ἀσίης, τριήκοντα παρείχοντο νέας, ἔχοντές τε Ἑλληνι-
κὰ ὅπλα, καὶ γεγονότες ἀπὸ Πελοποννήσου. Κᾶρες
δὲ, ἑβδομήκοντα παρείχοντο νέας, τὰ μὲν ἄλλα κα-
τά περ Ἕλληνες ἐσταλμένοι· εἶχον δὲ καὶ δρέπανα καὶ

Pamphyli Troianorum posteri illorum, qui cum Amphilocho et Calchante disiecti fuere. (92.) *Lycii* quinquaginta praebuerant naves, thoracibus et ocreis instructi. Arcus habebant ex corno arbore, sagittas arundineas non alatas, et iacula: ex humeris pelles pendebant caprinae: capitibus impositi pilei pennis circumcirca coronati: praeterea pugionibus et falcibus armati erant. Lycii ex Creta oriundi, *Termilae* olim nominati, deinde a Lyco, Pandionis filio, Atheniensi, invenere nomen. (93.) *Dorienses Asiatici* triginta naves contulerant, graecanico more armati, ex Peloponneso oriundi. *Cares* septuaginta naves praebuerant, falcibus et pugionibus armati, caeteroquin vero graecanico more instructi. His quodnam antiquitus fuerit nomen, in superiori harum Histo-

ἐγχειρίδια. οὗτοι δὲ οἵτινες πρότερον ἐκαλέοντο, ἐν τοῖσι
94 πρώτοισι τῶν λόγων εἴρηται. Ἴωνες δὲ, ἑκατὸν νέας
παρείχοντο, ἐσκευασμένοι ὡς Ἕλληνες. Ἴωνες δὲ, ὅσον
μὲν χρόνον ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον τὴν νῦν καλεομένην
Ἀχαιΐην, καὶ πρὶν ἢ Δαναόν τε καὶ Ξοῦθον ἀπικέσθαι
ἐς Πελοπόννησον, ὡς Ἕλληνες λέγουσι, ἐκαλέοντο Πε-
λασγοὶ Αἰγιαλέες· ἐπὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Ξούθου, Ἴωνες.
95 Νησιῶται δὲ, ἑπτακαίδεκα παρείχοντο νέας, ὡπλισ-
μένοι ὡς Ἕλληνες. καὶ τοῦτο Πελασγικὸν ἔθνος, ὕστε-
ρον δὲ Ἰωνικὸν ἐκλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ δυω-
δεκαπόλιες Ἴωνες, οἱ ἀπ' Ἀθηνέων. Αἰολέες δὲ, ἑξήκον-
τα νέας παρείχοντο, ἐσκευασμένοι τε ὡς Ἕλληνες, καὶ
τὸ πάλαι καλεόμενοι Πελασγοὶ, ὡς Ἑλλήνων λόγος.
Ἑλλησπόντιοι δὲ, πλὴν Ἀβυδηνῶν· Ἀβυδηνοῖσι γὰρ

riarum parte dictum est. (94.) *Iones* centum contulerant naves, eodem modo instructi atque Graeci. Iones, quamdiu in Peloponneso eam regionem, quae nunc Achaia vocatur, incoluerant, priusquam Danaus et Xuthus in Peloponnesum advenissent, ut Graeci aiunt, *Pelasgi Aegialees* [id est, *littorales*] vocabantur: deinde ab Ione, Xuthi filio, nomen invenerunt. (95.) *Insulani* septemdecim contulerant naves, eodem modo armati atque Graeci. Etiam hic *Pelasgicus* est populus, qui deinde *Ionicus* eadem ratione nominatus est atque illi duodecim civitatum Iones Athenis oriundi. *Aeolenses* sexaginta praebuerant naves, eodem modo atque Graeci armati: et hi quoque olim *Pelasgi* nominati, ut Graeci memorant. *Hellespontii*, exceptis Abydenis: nam Abydenis imperaverat rex ut domi manerent, et pon-

προσετέτακτο ἐκ βασιλῆος, κατὰ χώρην μένουσι, φύλακας εἶναι τῶν γεφυρέων· οἱ δὲ λοιποὶ οἱ ἐκ τοῦ Πόντου στρατευόμενοι, παρείχοντο μὲν ἑκατὸν νέας, ἐσκευασμένοι δὲ ἔσαν ὡς Ἕλληνες. οὗτοι δὲ, Ἰώνων καὶ Δωριέων ἄποικοι.

Ἐπεβάτευον δὲ ἐπὶ πασέων τῶν νεῶν Πέρσαι, καὶ 96
Μῆδοι, καὶ Σάκαι. τουτέων δὲ ἄριστα πλεούσας παρείχοντο νέας Φοίνικες, καὶ Φοινίκων, Σιδώνιοι. Τούτοισι πᾶσι, καὶ τοῖσι ἐς τὸν πεζὸν τεταγμένοισι αὐτέων, ἐπῆσαν ἑκάστοισι ἐπιχώριοι ἡγεμόνες· τῶν ἐγὼ, οὐ γὰρ ἀναγκαίῃ ἐξέργομαι ἐς ἱστορίης λόγον, οὐ παραμέμνημαι. οὔτε γὰρ ἔθνεος ἑκάστου ἐπάξιοι ἔσαν οἱ ἡγεμόνες· ἔν τε ἔθνεϊ ἑκάστῳ ὅσαι περ πόλιες, τοσοῦτοι καὶ ἡγεμόνες ἔσαν. εἵποντο δὲ ὡς οὐ στρατηγοὶ,

tes custodirent: caeteri igitur ex Ponto expeditionis huius socii naves contulerant centum, eodem modo instructi ac Graeci. Sunt autem hi Ionum et Doriensium coloni.

(96.) In singulis istarum navium erant propugnatores Persae et Medi et Sacae. Quae ex earumdem navium numero optime vehebantur, has praebuerant Phoenices, et in his prae caeteris Sidonii. Singulorum autem populorum copiis navalibus, perinde atque terrestribus, praeerant duces ex popularibus: quorum ego nomina edere, quum nihil necesse sit ad historiae rationem, supersedeo. Nec enim cuique populo duces erant memoratu digni: et, quot in quoque populo civitates, tot etiam duces erant. Sequebantur hi autem non ut duces vere nominati aut praetores, sed ut alii militantes servi. Caeterum im-

ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατευόμενοι δοῦλοι. ἐπεὶ στρα-
τηγοί τε οἱ τὸ πᾶν ἔχοντες κράτος, καὶ ἄρχοντες τῶν
ἐθνέων ἑκάστων, ὅσοι αὐτέων ἔσαν Πέρσαι, εἰρέαταί μοι.
97 Τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐστρατήγεον οἵδε· Ἀριαβίγνης τε ὁ Δα-
ρείου, καὶ Πρηξάσπης ὁ Ἀσπαθίνεω, καὶ Μεγάβαζος
ὁ Μεγαβάτεω, καὶ Ἀχαιμένης ὁ Δαρείου. τῆς μὲν Ἰά-
δος τε καὶ Καρικῆς στρατιῆς, Ἀριαβίγνης, ὁ Δαρείου τε
παῖς καὶ τῆς Γωβρύεω θυγατρός· Αἰγυπτίων δὲ ἐστρα-
τήγεε Ἀχαιμένης, Ξέρξεω ἐὼν ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελ-
φεός· τῆς δὲ ἄλλης στρατιῆς ἐστρατήγεον οἱ δύο. τριηκόν-
τεροι δὲ, καὶ πεντηκόντεροι, καὶ κέρκουροι, καὶ ἱππαγω-
γὰ πλοῖα μακρὰ συνελθόντα ἐς τὸν ἀριθμὸν ἐφάνη τρισ-
98 χίλια. Τῶν δὲ ἐπιπλεόντων μετά γε τοὺς στρατηγοὺς,
οἵδε ἔσαν οἱ ὀνομαστότατοι· Σιδώνιος Τετράμνηστος Ἀνύ-
σου, καὶ Τύριος Μάπην Σιρώμου, καὶ Ἀράδιος Μέρ-

peratores penes quos summa fuit imperii, et singulorum populorum duces, quotquot eorum Persae fuerunt, a me dicti sunt. (97.) *Navalibus* autem *copiis* cum imperio *praefecti* hi erant: Ariabignes, Darii filius, et Praxaspes Aspatinis, et Megabazus Megabatis, et Achaemenes Darii filius. Ionicis quidem et Caricis copiis Ariabignes praefuit, Darii filius ex filia Gobriae; Aegyptiis Achaemenes, frater Xerxis eodem patre eademque matre natus; reliquis nauticis copiis duo reliqui. Actuaria autem navigia partim triginta partim quinquaginta remorum, tum cercuros, et hippagogas naves longas convenisse constat ad tria millia numero. (98.) Eorum qui in hac classe militarunt, secundum imperatores, illustrissimi hi sunt: Tetramnestus, Anysi filius, Sidonius;

βαλος Ἀγβάλου, καὶ Κίλιξ Συέννεσις Ὠρομέδοντος, καὶ Λύκιος Κυβερνίσκος Σίκα· καὶ Κύπριοι, Γόργος τε ὁ Χέρσιος, καὶ Τιμῶναξ ὁ Τιμαγόρεω· καὶ Καρῶν, Ἱστιαῖός τε ὁ Τύμνεω, καὶ Πίγρης ὁ Σελδώμου, καὶ Δαμασίθυμος ὁ Κανδαύλεω. Τῶν μέν νυν ἄλλων οὐ 99
παραμέμνημαι ταξιαρχέων, ὡς οὐκ ἀναγκαζόμενος· Ἀρτεμισίης δὲ, τῆς μάλιστα θῶμα ποιεῦμαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσαμένης, γυναικός· ἥτις, ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς, αὐτή τε ἔχουσα τὴν τυραννίδα, καὶ παιδὸς ὑπάρχοντος νεηνίεω, ὑπὸ λήματός τε καὶ ἀνδρηΐης ἐστρατεύετο, οὐδεμιῆς ἐούσης οἱ ἀναγκαίης. οὔνομα μὲν δὴ ἦν αὐτῇ Ἀρτεμισίη, θυγάτηρ δὲ ἦν Λυγδάμιος· γένος δὲ ἐξ Ἁλικαρνησσοῦ τὰ πρὸς πατρὸς, τὰ μητρόθεν δὲ Κρῆσσα. ἡγεμόνευε δὲ Ἁλικαρνησσέων τε καὶ Κώων καὶ

Mapen, Siromi filius, Tyrius; Merbalus Agbali, Aradius; Syennesis, Oromedontis, Cilix; Cyberniscus, Sicae filius, Lycius; Gorgus, Chersis filius, et Timonax Timagorae, uterque Cyprius; tres Cares, Histiaeus, Tymnis filius, Pigres Seldomi, et Damasithymus, Candaulis filius. (99.) Reliquos ordinum duces silentio praetereo; nec enim necesse est hos commemorare, exceptâ *Artemisiâ* muliere, quam fuisse huius belli Graeciae illati sociam demiror. Haec enim, mortuo marito, quum ipsa regnum teneret, filiumque haberet adolescentem, animi impetu roboreque elata, expeditioni huic sociam sese, nullâ necessitate adacta, adiunxit. Nomen igitur huic Artemisia fuit, pater Lygdamis; paternum genus ex Halicarnasso, maternum ex Creta. Imperavit illa Halicarnassensibus, Cois, Nisyriis, et Calydniis: prae-

Νισυρίων τε καὶ Καλυδνίων, πέντε νέας παρεχομένη. καὶ συναπάσης τῆς στρατιῆς, μετά γε τὰς Σιδωνίων, νέας εὐδοξοτάτας παρείχετο, πάντων τε τῶν συμμάχων γνώμας ἀρίστας βασιλέϊ ἀπεδέξατο. τῶν δὲ κατέλεξα πολίων ἡγεμονεύειν αὐτὴν, τὸ ἔθνος ἀποφαίνω πᾶν ἐὸν Δωρικόν· Ἁλικαρνησσῆας μὲν, Τροιζηνίους· τοὺς δὲ ἄλλους, Ἐπιδαυρίους. Ἐς μὲν τοσόνδε ὁ ναυτικὸς στρατὸς εἴρηται.

100 Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ ἠρίθμησέ τε καὶ διετάχθη ὁ στρατὸς, ἐπεθύμησε αὐτός σφεας διεξελάσας θεήσασθαι. μετὰ δὲ ἐποίεε ταῦτα, καὶ διεξελαύνων ἐπὶ ἅρματος παρὰ ἔθνος ἓν ἕκαστον, ἐπυνθάνετο· καὶ ἀπέγραφον οἱ γραμματισταί· ἕως ἐξ ἐσχάτων ἐς ἔσχατα ἀπίκετο καὶ τῆς ἵππου καὶ τοῦ πεζοῦ. ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποίητο, τῶν νεῶν κατελκυσθεισέων ἐς θάλασσαν, ἐνθαῦτα ὁ Ξέρξης

Cap. C. 1. ἠρίθμησέ τε. ἠριθμήθη τε ed. Schaef. ex coniect.

bueratque naves quinque, quae navium omnium universae classis, post Sidonias, praestantissimae erant. Eadem apud regem optimas prae sociis omnibus sententias dixit. Quibus civitatibus imperasse eam dixi, has omnes Doricae gentis esse adfirmo: Halicarnassenses nempe, Troezenios: reliquos vero, Epidaurios. Hactenus igitur navales recensui copias.

(100.) Postquam initus est copiarum numerus, et ordine compositus universus exercitus, cupivit *Xerxes* exercitum obeundo lustrare: idque fecit. Curru praeter unumquemque populum praetervectus, singula percontabatur, et scribae scripto consignabant; donec ab una extremitate ad alteram et equitum et peditum pervenit. Deinde, navibus in mare deductis, relicto curru navem conscendit Sidoniam, in eaque

μετεκβὰς ἐκ τοῦ ἅρματος ἐς νέα Σιδωνίην, ἵζετο ὑπὸ σκηνῇ χρυσέῃ· καὶ παρέπλεε παρὰ τὰς πρώρας τῶν νεῶν, ἐπειρωτῶν τε ἑκάστας ὁμοίως ὡς καὶ τὸν πεζὸν, καὶ ἀπογραφόμενος. τὰς δὲ νέας οἱ ναύαρχοι ἀναγαγόντες ὅσον τε τέσσερα πλέθρα ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἀνεκώχευον, τὰς πρώρας ἐς γῆν τρέψαντες πάντες μετωπηδὸν, καὶ ἐξοπλίσαντες τοὺς ἐπιβάτας ὡς ἐς πόλεμον. ὁ δ' ἐντὸς τῶν πρωρέων πλέων ἐθηεῖτο καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ.

Ὡς δὲ καὶ ταύτας διεξέπλωσε, καὶ ἐξέβη ἐκ τῆς 101
νεὸς, μετεπέμψατο Δημάρητον τὸν Ἀρίστωνος, συστρατευόμενον αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. καλέσας δ' αὐτὸν, εἴρετο τάδε· „Δημάρητε, νῦν μοί σε ἡδύ τι ἐστὶ ἐπείρεσθαι τὰ θέλω. σὺ εἶς Ἕλλην τε, καὶ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι σεῦ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ „ἐς λόγους ἀπικνεομένων, πόλιος οὔτ' ἐλαχίστης, οὔτ'

sub tabernaculo aureo residens praeter proras navium praetervectus est, sciscitans de singulis, perinde atque in terrestri exercitu fecerat, et omnia scripto consignari iubens. Naves, ex quadringentorum admodum pedum intervallo a littore abductas, in ancoris tenebant praefecti, proris omnibus continuâ fronte in terram conversis, propugnatoribus in armis stantibus, velut ad pugnam paratis: et rex spectabat, inter proras et littus navigans.

(101.) Ita lustrata classe, *Xerxes* navi egressus, *Demaratum* vocari iussit, Aristonis filium, expeditionis adversus Graeciam socium; eumque, ubi adfuit, his verbis compellavit: *Demarate, nunc me iuvat, ex te quae scire cupio quaerere. Tu Graecus es, et, ut ego non ex te solum, sed et ex aliis Graecis*

„ἀσθενεστάτης. νῦν ὦν μοι τόδε φράσον, εἰ Ἕλληνες ὑπομενέουσι χεῖρας ἐμοὶ ἀνταειρόμενοι. οὐ γάρ, ὡς ἐγὼ δοκέω, οὐδ' εἰ πάντες Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ οἱ πρὸς ἑσπέρης οἰκέοντες ἄνθρωποι συλλεχθείησαν, οὐκ ἀξιόμαχοί εἰσι ἐμὲ ἐπιόντα ὑπομεῖναι, μὴ ἐόντες ἄρθμιοι. ἐθέλω μέντοι καὶ τὸ ἀπὸ σεῦ, ὁκοῖόν τι λέγεις περὶ αὐτέων, πυθέσθαι." Ὁ μὲν ταῦτα εἰρώτα. ὁ δὲ, ὑπολαβὼν ἔφη· „Βασιλεῦ, κότερα ἀληθηΐῃ χρήσομαι πρὸς σὲ, ἢ ἡδονῇ;" Ὁ δέ μιν ἀληθηΐῃ χρήσασθαι ἐκέλευε, φὰς οὐδέν οἱ ἀηδέστερον ἔσεσθαι ἢ πρότερον ἦν.

102 Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε Δημάρητος, ἔλεγε τάδε· „Βασιλεῦ, ἐπειδὴ ἀληθηΐῃ διαχρήσασθαι πάντως με κελεύεις, ταῦτα λέγοντα τὰ μὴ ψευδόμενός τις ὕστερον ὑπὸ σεῦ ἁλώσεται· τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν αἰεί κο-

qui mihi in colloquium veniunt, audio, ex ea civitate es, quae nec minima est nec infirmissima. Nunc ergo hoc dic mihi, an Graeci ausuri sint manus contra me tollere? Nam, ut equidem existimo, ne universi quidem Graeci et reliqui ad occidentem habitantes homines, si vires suas cuncti coniungerent, pares forent ad mihi resistendum, nisi prorsus inter se fuerint concordes. At cupio tamen etiam ex te, quid sit quod de hoc dicas, cognoscere. Cui ita interroganti *Demaratus* respondit:. *Utrum, Rex, ex veritate tibi dicam, an ad gratiam?* Et ille iussit eum ex veritate dicere, nihilo enim minus illum ob id sibi acceptum fore, quam antea fuisset. (102.) His auditis, Demaratus: *Rex,* inquit, *quoniam ex rei veritate me loqui iubes, eaque dicere quae non mentitum me esse posthac*

,,τε σύντροφός ἐστι· ἀρετὴ δὲ ἔπακτός ἐστι, ἀπό τε σοφίης κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ· τῇ διαχρεωμένη ἡ Ἑλλὰς, τήν τε πενίην ἀπαμύνεται καὶ τὴν δεσποσύνην. αἰνέω μέν νυν πάντας Ἕλληνας τοὺς περὶ κείνους τοὺς Δωρικοὺς χώρους οἰκημένους· ἔρχομαι δὲ λέξων οὐ περὶ πάντων τούσδε τοὺς λόγους, ἀλλὰ περὶ Λακεδαιμονίων μούνων· πρῶτα μὲν, ὅτι οὐκ ἔστι ὅκως κοτὲ σοὺς δέξονται λόγους δουλοσύνην φέροντας τῇ Ἑλλάδι· αὖτις δὲ, ὡς ἀντιώσονταί τοι ἐς μάχην, καὶ ἢν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέωσι. ἀριθμοῦ δὲ πέρι, μὴ πύθῃ ὅσοι τινὲς ἐόντες ταῦτα ποιέειν οἷοί τέ εἰσι· ἤν τε γὰρ τύχωσι ἐξεστρατευμένοι χίλιοι, οὗτοι μαχήσονταί τοι, ἤν τε ἐλάσσονες τουτέων, ἤν τε καὶ πλεῦνες.“ Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης, γελάσας ἔφη· 103

deprehendar, morem tibi geram. In Graecia ab omni quidem aetate paupertas habitavit: accessit vero virtus, sapientiae et legis validae filia, qua utens Graecia et paupertatem abigit et dominatum. Et laudo quidem Graecos omnes circa terras illas Doricas habitantes: nec vero de cunctis nunc Graecis verba faciam, sed de solis Lacedaemoniis: quos, primum, dico nequaquam accepturos esse tuas conditiones, servitutem Graeciae proponentes; deinde, obviam illos tibi ituros aio in pugnam, etiamsi alii omnes Graeci tecum sentirent. Ad numerum autem quod adtinet, noli quaerere quot sint numero, qui hoc facturi sint: nam sive mille fuerint qui in aciem prodeant, hi tecum congredientur, sive his pauciores, sive plures. (103.) Quibus auditis, ridens *Xerxes* ait: *Dema-*

„Δημάρητε, οἷον ἐφθέγξαο ἔπος, ἄνδρας χιλίους στρατιῇ τοσῇδε μαχήσασθαι! ἄγε, εἰπέ μοι, οὐ φῂς τουτέων τῶν ἀνδρῶν αὐτὸς βασιλεὺς γενέσθαι; σὺ ὦν ἐθελήσεις αὐτίκα μάλα πρὸς ἄνδρας δέκα μάχεσθαι; καί τοι εἰ τὸ πολιτικὸν ὑμῖν πᾶν ἐστὶ τοιοῦτον οἷον σὺ διαιρέεις, σέ γε τὸν κείνων βασιλῆα πρέπει πρὸς τὸ διπλήσιον ἀντιτάσσεσθαι κατὰ νόμους τοὺς ὑμετέρους. εἰ γὰρ κείνων ἕκαστος δέκα ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιός ἐστι, σὲ δέ γε δίζημαι εἴκοσι εἶναι ἀντάξιον· καὶ οὕτω μὲν ὀρθοῖτ' ἂν ὁ λόγος ὁ παρὰ σεῦ εἰρημένος. εἰ δὲ, τοιοῦτοί τε ἐόντες, καὶ μεγάθεα τοσοῦτοι οἷος σύ τε καὶ οἱ παρ' ἐμὲ φοιτῶσι Ἑλλήνων ἐς λόγους, αὐχεῖτε τοσοῦτον, ὅρα μὴ μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη. Ἐπεὶ φέρε ἴδω παντὶ τῷ οἰκότι. κῶς ἂν δυναίατο χίλιοι, ἢ καὶ μύριοι, ἢ καὶ

rate, quodnam emisisti verbum, mille viros cum tam ingenti exercitu congressuros? Dic mihi, age: nonne tu ais, regem te horum hominum fuisse? Vis-ne igitur tu e vestigio contra decem pugnare viros? Atqui, si vestri cives cuncti tales sunt, quales tu declaras, decet te regem eorum, ex vestris institutis, cum duplo numero congredi. Nam si illorum quisque denis viris de meo exercitu par est, a te utique postulo ut viginti viris par sis: atque ita demum recte stabit ratio quam tu dicis. Sin, quum tales sitis talique staturâ, quali tu et alii Graeci qui me convenire consueverunt, tantopere gloriamini, vide ne vana iactatio sit hoc quod dicitis. Age enim, videamus quid probabili ulla ratione fieri possit? Quonam igi-

,,πεντακισμύριοι, ἐόντες γε ἐλεύθεροι πάντες ὁμοίως, καὶ μὴ ὑπ' ἑνὸς ἀρχόμενοι, στρατῷ τοσῷδε ἀντιστῆναι; ἐπεί τοι πλεῦνες περὶ ἕνα ἕκαστον γινόμεθα ἢ χίλιοι, ἐόντων κείνων πέντε χιλιαδέων. ὑπὸ μὲν γὰρ ἑνὸς ἀρχόμενοι κατὰ τρόπον τὸν ἡμέτερον, γενοίατ' ἂν, δειμαίνοντες τοῦτον, καὶ παρὰ τὴν ἑωυτῶν Φύσιν ἀμείνονες, καὶ ἴοιεν ἀναγκαζόμενοι μάστιγι ἐς πλεῦνας ἐλάσσονες ἐόντες· ἀνειμένοι δὲ ἐς τὸ ἐλεύθερον, οὐκ ἂν ποιέοιεν τουτέων οὐδέτερα. Δοκέω δὲ ἔγωγε καὶ ἀνισωθέντας πλήθεϊ, χαλεπῶς ἂν Ἕλληνας Πέρσῃσι μούνοισι μάχεσθαι. ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τοῦτό ἐστι τὸ σὺ λέγεις· ἔστι γε μέντοι οὐ πολλὸν, ἀλλὰ σπάνιον. εἰσὶ γὰρ Περσέων, τῶν ἐμῶν αἰχμοΦόρων, οἳ ἐθελήσουσι Ἑλλήνων

CIII. 19. περὶ ἕνα. παρὰ ἕνα ed. Schaef. ex Valck. coniect.

tur pacto mille homines, aut etiam decies, aut denique quinquagies mille, qui cuncti pariter liberi sint, nec unius subiecti imperio: quo pacto inquam, hi resistere tanto exercitui poterunt? Nam, si sunt illi quinquies mille, nos plures quam milleni sumus qui illorum unumquemque circumstabimus. Quod si quidem, ut apud nos, sic illi unius subiecti essent imperio, possent, illius metu, et contra suam naturam fieri meliores, et flagellis coacti pauciores numero adversus plures in praelium ire: sed liberi, et suo arbitrio permissi, neutrum horum facient. Puto vero equidem, aequali etiam numero aegre Graecos solis Persis resistere posse. Sed apud nos hoc reperitur, quod tu ais: quamquam non frequens, sed rarum. Sunt enim inter Persas, in satellitum meorum numero, viri qui

„ἀνδράσι τρισὶ ὁμοῦ μάχεσθαι· τῶν σὺ ἐὼν ἄπειρος,
104 „πολλὰ φλυηρέεις." Πρὸς ταῦτα Δημάρητος λέγει· „Ὦ βασιλεῦ, ἀρχῆθεν ἠπιστάμην, ὅτι ἀληθείῃ χρεώ- „μενος οὐ φίλα τοι ἐρέω. σὺ δὲ ἐπεὶ ἠνάγκασας λέγειν „τῶν λόγων τοὺς ἀληθεστάτους, ἔλεγον τὰ κατήκοντα „Σπαρτιήτῃσι. καίτοι, ὡς ἐγὼ τυγχάνω τὰ νῦν τάδε „ἐστοργὼς ἐκείνους, αὐτὸς μάλιστα ἐξεπίστεαι, οἵ με „τιμήν τε καὶ γέρεα ἀπελόμενοι πατρώϊα, ἄπολίν τε „καὶ φυγάδα πεποιήκασι· πατὴρ δὲ σὸς ὑποδεξάμενος, „βίον τέ μοι καὶ οἶκον δέδωκε. οὔκων οἰκός ἐστι ἄνδρα „τὸν σώφρονα εὐνοίην φαινομένην διωθέεσθαι, ἀλλὰ στέρ- „γειν μάλιστα. Ἐγὼ δὲ οὔτε δέκα ἀνδράσι ὑπίσχομαι „οἷός τε εἶναι μάχεσθαι, οὔτε δυοῖσι· ἐκών τε εἶναι οὐδ'

cum tribus simul Graecis pugnam inire non detrectabunt: quorum tu inexpertus, multa nugaris. (104.) Ad haec Demaratus, *Rex,* inquit, *ab initio noveram, vera me dicentem non dicturum grata tibi: sed, quoniam me coëgisti verissima eloqui, dixi quae ad Spartanos adtinent. Quamquam, quo pacto ego nunc maxime adversus illos adfectus sim, tu optime nosti; quum illi me, honore et muneribus paternis spoliatum, domo atque patria pepulerint: quem tuus pater benigne exceptum, victu ac domicilio donavit. Quare credibile non est, hominem sanae mentis exploratam respuere benevolentiam, sed eam potius quam maxime complecti. Ego vero neque cum decem simul viris posse me dimicare praedico, nec cum duobus: et, mei si res arbitrii sit, ne cum uno quidem congrediar. Quod si vero necessitas aut ma-*

„ἂν μουνομαχέοιμι. εἰ δὲ ἀναγκαίη εἴη, ἢ μέγας τις ὁ „ἐποτρύνων ἀγὼν, μαχοίμην ἂν πάντων ἥδιστα ἑνὶ τουτέων τῶν ἀνδρῶν, οἳ Ἑλλήνων ἕκαστός φησι τριῶν ἄξιος „εἶναι. ὣς δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι, κατὰ μὲν ἕνα μαχεόμενοι, οὐδαμῶν εἰσι κακίονες ἀνδρῶν· ἁλέες δὲ, ἄριστοι ἀνδρῶν ἁπάντων. Ἐλεύθεροι γὰρ ἐόντες, οὐ πάντα ἐλεύθεροί εἰσι· ἔπεστι γάρ σφι δεσπότης, νόμος, „τὸν ὑποδειμαίνουσι πολλῷ ἔτι μᾶλλον, ἢ οἱ σοὶ σέ. „ποιεῦσι γῶν τὰ ἂν ἐκεῖνος ἀνώγῃ· ἀνώγει δὲ τὠυτὸ „αἰεὶ, οὐκ ἐῶν φεύγειν οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἐκ μάχης, ἀλλὰ μένοντας ἐν τῇ τάξει, ἐπικρατέειν ἢ ἀπόλλυσθαι. σοὶ δὲ εἰ φαίνομαι ταῦτα λέγων φλυηρέειν, „τἄλλα σιγᾷν ἐθέλω τὸ λοιπόν· νῦν δὲ ἀναγκασθεὶς „ἔλεξα. γένοιτο μέντοι κατὰ νόον τοι, βασιλεῦ."

gnum aliquod discrimen urgeret, libenter admodum cum uno ex his viris congrederer, quorum unus quisque tribus se parem ait esse Graecis. Ita etiam Lacedaemonii, singuli cum singulis pugnantes, nullis viris sunt inferiores; conferti vero, omnium hominum fortissimi. Licet enim liberi sint, non sunt tamen omni ex parte liberi: praeest enim eis dominus, Lex; quem illi dominum multo magis timent, quam te tui. Faciunt certe quidem semper id quod lex imperat: imperat autem illa semper idem, vetans ex acie profugere quantacumque sit hostium multitudo, iubensque in ordine suo stantes aut vincere aut occumbere. Quod si vero tibi nugari videor haec dicendo, desino reliqua persequi: nunc, quae dixi, coactus dixi. Cedant autem tibi omnia ex tua, Rex, sententia!

105 Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἀμείψατο· Ξέρξης δὲ ἐς γέλωτά
τε ἐτρέψατο, καὶ οὐκ ἐποιήσατο ὀργὴν οὐδεμίην, ἀλλ᾽
ἠπίως αὐτὸν ἀπεπέμψατο. τούτῳ δὲ ἐς λόγους ἐλθὼν
Ξέρξης, καὶ ὕπαρχον ἐν τῷ Δορίσκῳ τούτῳ καταστή-
σας Μασκάμην τὸν Μεγαδόστεω, τὸν δὲ ὑπὸ Δα-
ρείου σταθέντα καταπαύσας, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν διὰ
106 τῆς Θρηΐκης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Κατέλιπε δὲ ἄνδρα
τοιόνδε Μασκάμην γενόμενον, τῷ μούνῳ Ξέρξης δῶρα
πέμπεσκε, ὡς ἀριστεύοντι πάντων ὅσους κατέστησε αὐ-
τὸς ἢ Δαρεῖος ὑπάρχους· πέμπεσκε δὲ ἀνὰ πᾶν ἔτος·
ὣς δὲ καὶ Ἀρταξέρξης ὁ Ξέρξεω τοῖσι Μασκαμείοισι
ἐκγόνοισι. Κατέστασαν γὰρ ἔτι πρότερον ταύτης τῆς
ἐλάσιος ὕπαρχοι ἐν τῇ Θρηΐκῃ καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου

CV. 2. ἐτρέψατο. *Alii* ἔτρεψε, responsum illud in risum vertit rex.

(105.) His a Demarato dictis, risum edens *Xerxes* nullâ irâ est concitatus, sed comiter hominem dimisit: eoque absoluto colloquio, exercitum per Thraciam adversus Graeciam eduxit, postquam Dorisco huic, ubi adhuc moratus erat, Mascamen praefecit, Megadostis filium, amoto ab hac dignitate praefecto illo qui a Dario erat constitutus. (106.) *Mascames* autem hic, qui ibi relictus est, talem se virum praestitit, ut ei uni deinde Xerxes quotannis munera mittere consueverit, tamquam qui praeter omnes, quotquot aut ipse aut Darius praefectos constituerat, fortissime rem gessisset: eodemque honore Artaxerxes etiam, Xerxis filius, posteros Mascamis prosecutus est. Constituti enim iam ante hanc expeditionem erant regii praefecti in Thracia et ubique in Hellesponto. Hi igitur omnes, tam qui in Thracia

πανταχῇ. οὗτοι ὦν πάντες, οἵ τε ἐκ Θρηΐκης καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, πλὴν τοῦ ἐν Δορίσκῳ, ὑπὸ Ἑλλήνων ὕστερον ταύτης τῆς στρατηλασίης ἐξηρέθησαν· τὸν δὲ ἐν Δορίσκῳ Μασκάμην οὐδαμοί κω ἐδυνάσθησαν ἐξελεῖν, πολλῶν πειρησαμένων. διὰ τοῦτο δέ οἱ τὰ δῶρα πέμπεται παρὰ τοῦ βασιλεύοντος αἰεὶ ἐν Πέρσῃσι. Τῶν 107
δὲ ἐξαιρεθέντων ὑπὸ Ἑλλήνων οὐδένα βασιλεὺς Ξέρξης ἐνόμισε εἶναι ἄνδρα ἀγαθὸν, εἰ μὴ Βόγην μοῦνον, τὸν ἐξ Ἠϊόνος. τοῦτον δὲ αἰνέων οὐκ ἐπαύετο, καὶ τοὺς περιεόντας αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι παῖδας ἐτίμα μάλιστα. ἐπεὶ καὶ ἄξιος αἴνου μεγάλου ἐγένετο Βόγης· ὃς ἐπειδὴ ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδεω, παρεὸν αὐτῷ ὑπόσπονδον ἐξελθεῖν καὶ νοστῆσαι ἐς τὴν Ἀσίην, οὐκ ἐθέλησε, μὴ δειλίῃ δόξειε περιεῖναι βασιλέϊ, ἀλλὰ διεκαρτέρεε ἐς τὸ ἔσχατον. ὡς δ᾽ οὐδὲν ἔτι φορ-

erant, quam qui in Hellesponto, excepto Dorisci praefecto, post hanc Xerxis expeditionem eiecti sunt a Graecis: Mascamen vero, Dorisci praefectum, nulli umquam, quamquam multi conati sunt, eiicere potuerunt; quam ob caussam constanter ei dona mittuntur a rege Persarum. (107.) Ex illorum autem numero, qui a Graecis eiecti sunt, nullum rex Darius fortem fuisse virum iudicavit, praeterquam unum Bogen, Eionis praefectum: quem laudare ille non desiit, et filios eius in Persis relictos praecipuo honore prosecutus est. Etenim insigni etiam laude dignus *Boges* fuit: qui ab Atheniensibus et Cimone Miltiadis filio oppugnatus, quum potuisset fide data salvus egredi et in Asiam redire, noluit, ne per ignaviam vitae suae consuluisse videretur

βῆς ἐνῆν ἐν τῷ τείχεϊ, συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἔσφαξε τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ἐσέβαλε ἐς τὸ πῦρ. μετὰ δὲ ταῦτα, τὸν χρυσὸν ἅπαντα τὸν ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ τὸν ἄργυρον ἔσπειρε ἀπὸ τοῦ τείχεος ἐς τὸν Στρυμόνα· ποιήσας δὲ ταῦτα, ἑωυτὸν ἐπέβαλε ἐς τὸ πῦρ. οὕτω μὲν οὗτος δικαίως αἰνέεται ἔτι καὶ ἐς τόδε ὑπὸ Περσέων.

108 Ξέρξης δὲ ἐκ τοῦ Δορίσκου ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· τοὺς δὲ αἰεὶ γινομένους ἐμποδὼν, συστρατεύεσθαι ἠνάγκαζε. ἐδεδούλωτο γὰρ, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, ἡ μέχρι Θεσσαλίης πᾶσα, καὶ ἦν ὑπὸ βασιλῆα δασμοφόρος, Μεγαβάζου τε καταστρεψαμένου, καὶ ὕστερον Μαρδονίου. Παραμείβετο δὲ πορευόμενος ἐκ Δορίσκου, πρῶτα μὲν τὰ Σαμοθρηΐκια τείχεα, τῶν

regi, sed ad extremum usque duravit. Postquam autem nihil alimenti in urbe fuit reliquum, ingenti rogo exstructo, liberos et uxorem et pellices et famulos iugulavit, iugulatosque in ignem coniecit: deinde, auro omni et argento, quod in urbe erat, per murum in Strymonem disperso, se ipsum super illorum cadavera in ignem praecipitavit. Itaque merito hic vir ad hunc usque diem a Persis laudatur.

(108.) *Xerxes* verò, ex *Dorisco in Graeciam ducens exercitum*, per quoscunque iter faciebat populos, cunctos secum militare coëgit. Erat enim, ut iam ante exposui, omnis ille tractus usque ad Thessaliam in Persarum ditione, et regi tributaria; a Megabazo primum, ac dein a Mardonio subacta. Iter autem ex Dorisco faciens praeteriit primum Samothracica castella, quorum postremum ad occidentem

ἐσχάτη πεπόλισται πρὸς ἑσπέρην πόλις τῇ οὔνομά ἐστι
Μεσαμβρίη· ἔχεται δὲ ταύτης Θασίων πόλις, Στρύ-
μη. διὰ δέ σφεων τοῦ μέσου Λίσσος ποταμὸς διαῤ-
ῥέει· ὃς τότε οὐκ ἀντέσχε τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ Ξέρξεω
στρατῷ, ἀλλ' ἐπέλιπε. ἡ δὲ χώρη αὕτη πάλαι μὲν
ἐκαλέετο Γαλλαϊκὴ, νῦν δὲ Βριαντική· ἔστι μέντοι, τῷ
δικαιοτάτῳ τῶν λόγων, καὶ αὕτη Κικόνων. Διαβὰς δὲ 109
τοῦ Λίσσου ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον ἀποξηρασμένον, πόλις
Ἑλληνίδας τάσδε παραμείβετο, Μαρώνειαν, Δίκαιαν,
Ἄβδηρα. ταύτας τε δὴ παρεξήϊε, καὶ κατὰ ταύτας δὲ,
λίμνας ὀνομαστὰς τάσδε· Μαρωνείης μὲν μεταξὺ καὶ
Στρύμης κειμένην Ἰσμαρίδα· κατὰ δὲ Δίκαιαν, Βιστο-
νίδα, ἐς τὴν ποταμοὶ δύο ἐσιεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραῦός τε καὶ
Κόμψατος. κατὰ δὲ Ἄβδηρα, λίμνην μὲν οὐδεμίην ἐοῦ-
σαν οὐνομαστὴν παραμείψατο Ξέρξης, ποταμὸν δὲ Νέ-

situm est oppidum cui nomen Mesembria; cui proximum est Thasiorum oppidum Stryme. Inter haec duo oppida medius interfluit *Lissus* fluvius; qui tunc non suffecit aquae praebendae exercitui Xerxis, sed defecit. Vocabatur autem olim haec regio Gallaica, nunc vero Briantica: at est etiam haec, verum si quaeris, Ciconum. (109.) Traiecto Lissi fluvii alveo exsiccato, praeter Graecas hasce civitates duxit, Maroneam, Dicaeam, Abdera. Praeter has, inquam, iter fecit, et praeter claros lacus circa illas sitos hosce: Ismariden lacum, qui est inter Maroneam et Strymen; tum, prope Dicaeam, *Bistonidem* lacum, in quem duo fluvii aquam infundunt, Trauus et Compsatus. Circa Abdera praeter lacum quidem notabilem nullum *Xerxes* praeteriit; *Nestum* vero fluvium

στον, ῥέοντα ἐς θάλασσαν. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς χώρας ἰὼν τὰς ἠπειρώτιδας πόλις παρήϊε· τῶν ἐν μιῇ λίμνη ἐοῦσα τυγχάνει ὡσεὶ τριήκοντα σταδίων μάλιστά κῃ τὴν περίοδον, ἰχθυώδης τε καὶ κάρτα ἁλμυρή. ταύτην τὰ ὑποζύγια μοῦνα ἀρδόμενα ἀνεξήρηνε. τῇ δὲ πόλι ταύτῃ οὔνομά ἐστι Πίστυρος. Ταύτας μὲν δὴ τὰς πόλις, τὰς παραθαλασσίας τε καὶ Ἑλληνίδας, ἐξ εὐωνύμου χειρὸς
110 ἀπέργων παρεξήϊε. Ἔθνεα δὲ Θρηΐκων, δι' ὧν τῆς χώρης ὁδὸν ἐποιέετο, τοσάδε· Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσαῖοι, Ἠδωνοὶ, Σάτραι. τουτέων οἱ μὲν παρὰ θάλασσαν κατοικημένοι ἐν τῇσι νηυσὶ εἵποντο· οἱ δὲ αὐτέων τὴν μεσόγαιαν οἰκέοντες, καταλεχθέντες τε ὑπ' ἐμεῦ, πλὴν Σατρέων, οἱ ἄλλοι πάντες, πεζῇ ἀναγ-
111 καζόμενοι εἵποντο. Σάτραι δὲ οὐδενός κω ἀνθρώπων ὑπήκοοι ἐγένοντο, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν· ἀλλὰ διατελεῦσι

traiecit, qui ibi in mare influit. Post has regiones ulterius progrediens, alia praeteriit continentis oppida: quorum ad unum est lacus triginta fere stadiorum in circuitu, piscosus, et salsus admodum. Hunc lacum sola iumenta potando arefecerunt: nomen oppido est Pistyrus. Omnia ista oppida maritima et graecanica a sinistra relinquens praeteriit. (110.) *Populi* autem *Thracici*, quorum per fines agmen Xerxes duxit, hi sunt: Paeti, Cicones, Bistones, Sapaei, Dersaei, Edoni, Satrae. Ex his qui ad mare habitant, navibus regem secuti sunt; qui mediterranea incolunt, quos recensui, exceptis Satris, reliqui omnes pedibus sequi coacti sunt. (111.) *Satrae* vero nullius umquam hominis imperio, quod equidem noverim, fuerunt subiecti: sed soli ex Thra-

τὸ μέχρι ἐμεῦ αἰεὶ ἐόντες ἐλεύθεροι, μοῦνοι Θρηΐκων.
οἰκέουσί τε γὰρ οὔρεα ὑψηλὰ, ἴδησί τε παντοίῃσι καὶ
νιφάσι συνηρεφέα, καί εἰσι τὰ πολέμια ἄκροι. οὗτοι οἱ
τοῦ Διονύσου τὸ μαντήϊόν εἰσι ἐκτημένοι. τὸ δὲ μαντήϊον
τοῦτο, ἔστι μὲν ἐπὶ τῶν οὐρέων τῶν ὑψηλοτάτων· Βησσοὶ
δὲ τῶν Σατρέων εἰσὶ οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱροῦ, πρόμαν-
τις δὲ ἡ χρέουσα, κατάπερ ἐν Δελφοῖσι, καὶ οὐδὲν ποι-
κιλώτερον. Παραμειψάμενος δὲ ὁ Ξέρξης τὴν εἰρημέ- 112
νην, δεύτερα τουτέων παραμείβετο τείχεα τὰ Πιέρων·
τῶν καὶ ἑνὶ Φάγρης ἐστὶ οὔνομα, καὶ ἑτέρῳ Πέργαμος.
ταύτῃ μὲν δὴ παρ' αὐτὰ τὰ τείχεα τὴν ὁδὸν ἐποιέετο, ἐκ
δεξιῆς χερὸς τὸ Πάγγαιον οὖρος ἀπέργων, ἐὸν μέγα
τε καὶ ὑψηλόν· ἐν τῷ χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ἔνι μέ-
ταλλα, τὰ νέμονται Πίερές τε καὶ Ὀδόμαντοι, καὶ μά-

CXII. 3. τῶν καὶ. τῶν δὲ ed. Schaef. ex coniect.

cibus ad meam usque aetatem liberi semper permanserunt. Incolunt enim praealtos montes, nemoribus omnis generis et nive obtectos, suntque bello inprimis strenui. Hi sunt, apud quos est *Bacchi oraculum*, in altissimis montibus situm. Et *Bessi* sunt, qui apud Satras in hoc templo oracula interpretantur; oracula autem sacerdos mulier edit, sicuti Delphis, neque illa magis perplexa. (112.) Regionem quam dixi emensus *Xerxes*, deinde praeter Pierum castella transiit, quorum uni Phagres nomen est, alii Pergamus. Et hac quidem iter iuxta ipsa castella fecit, a dextra *Pangaeum* relinquens, vastum montem et praealtum; in quo et auri et argenti insunt metalla, quae partim a Pieribus, partim ab Odomantis, maxime vero a Satris exercentur. (113.)

113 λιστα Σάτραι. Ὑπεροικέοντας δὲ τὸ Πάγγαιον πρὸς
βορέω ἀνέμου Παίονας, Δόβηράς τε καὶ Παιόπλας πα-
ρεξιὼν, ἤϊε πρὸς ἑσπέρην· ἐς ὃ ἀπίκετο ἐπὶ ποταμόν τε
Στρυμόνα καὶ πόλιν Ἠϊόνα, τῆς ἔτι ζωὸς ἐὼν ἦρχε Βό-
γης, τοῦ περ ὀλίγῳ πρότερον τούτων λόγον ἐποιεύμην.
ἡ δὲ γῆ αὕτη ἡ περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος, καλέεται Φυλ-
λίς· κατατείνουσα, τὰ μὲν πρὸς ἑσπέρην, ἐπὶ ποτα-
μὸν Ἀγγίτην, ἐκδιδόντα ἐς τὸν Στρυμόνα· τὰ δὲ πρὸς
μεσαμβρίην, τείνουσα ἐς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα, ἐς τὸν οἱ
114 Μάγοι ἐκαλλιρέοντο, σφάζοντες ἵππους λευκούς. Φαρ-
μακεύσαντες δὲ ταῦτα ἐς τὸν ποταμὸν, καὶ ἄλλα
πολλὰ πρὸς τούτοισι, ἐν Ἐννέα Ὁδοῖσι τῇσι Ἠδωνῶν
ἐπορεύοντο κατὰ τὰς γεφύρας, τὸν Στρυμόνα εὑρόντες
ἐζευγμένον. Ἐννέα δὲ Ὁδοὺς πυνθανόμενοι τὸν χῶρον
τοῦτον καλέεσθαι, τοσούτους ἐν αὐτῷ παῖδάς τε καὶ
παρθένους ἀνδρῶν τῶν ἐπιχωρίων ζώοντας κατώρυσσον.

Postquam per populos a septentrione Pangaei habitantes, per Paeones, Doberes et Paeoplas transiit, versus occidentem vertit, donec ad fluvium *Strymonem* pervenit, et ad Eionem urbem; cui tunc adhuc vivus praefectus erat Boges, cuius paulo ante feci mentionem. Terra haec circa Pangaeum montem *Phyllis* vocatur; quae, orientem versus, ad fluvium Angiten pertinet, qui in Strymonem influit; versus meridiem vero ad ipsum Strymonem, cui sacra fecerunt Magi, mactatis equis albis. (114.) Hisce et multis aliis incantamentis in fluvium peractis, in Novem viis per pontes fecerunt iter, quibus iunctum *Strymonem* invenerunt. Quem locum ubi audierunt *Novem vias* vocari, totidem ibi pueros ac virgines viro-

Περσικὸν δὲ τὸ ζώοντας κατορύσσειν· ἐπεὶ καὶ Ἄμηστριν, τὴν Ξέρξεω γυναῖκα, πυνθάνομαι γηράσασαν δὶς ἑπτὰ Περσέων παῖδας ἐόντων ἐπιφανέων ἀνδρῶν ὑπὲρ ἑωυτῆς τῷ ὑπὸ γῆν λεγομένῳ εἶναι θεῷ ἀντιχαρίζεσθαι κατορύσσουσαν.

115 Ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐπορεύετο ὁ στρατὸς, ἐνθαῦτα πρὸς ἡλίου δυσμέων ἐστὶ αἰγιαλὸς, ἐν τῷ οἰκημένην Ἄργιλον πόλιν Ἑλλάδα παρεξήϊε. αὕτη δὲ, καὶ ἡ κατύπερθε ταύτης, καλέεται Βισαλτίη. ἐνθεῦτεν δὲ, κόλπον τὸν ἐπὶ Ποσιδηΐου ἐξ ἀριστερῆς χερὸς ἔχων, ἤϊε διὰ Συλέος πεδίου καλεομένου, Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειβόμενος, καὶ ἀπίκετο ἐς Ἄκανθον· ἅμα ἀγόμενος τουτέων ἕκαστον τῶν ἐθνέων καὶ τῶν περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος οἰκεόντων, ὁμοίως καὶ τῶν πρότερον κατέλεξα· τοὺς μὲν παρὰ θάλασσαν ἔχων οἰκημένους ἐν

rum indigenarum vivos defoderunt. Persicus hic mos est, *vivos defodere.* Nam et Amestrin, Xerxis uxorem, audio, aetate provectam, bis septem Persarum illustrium liberos defodi iussisse, deum qui sub terra esse dicitur remuneraturam.

(115.) Ut a Strymone profectus est exercitus, ibi versus occidentem est ora maris, in qua sitam urbem Graecam Argilon praeteriit. Regio haec, et quae supra est, *Bisaltia* vocatur. Inde sinum, cui Neptuni templum imminet, a sinistra habens, postquam per Syleum qui vocatur campum transiit, et *Stagirum* praeteriit Graecam urbem, Acanthum pervenit; singulos horum populorum et eorum qui circa Pangaeum incolunt, simul secum ducens, pariter atque illos quos supra commemoravi: quorum hi qui ad

νησὶ στρατευομένους, τοὺς δ' ὑπὲρ θαλάσσης, πεζῇ ἑπομένους. τὴν δὲ ὁδὸν ταύτην, τῇ βασιλεὺς Ξέρξης τὸν στρατὸν ἤλασε, οὔτε συγχέουσι Θρήϊκες, οὔτ' ἐπι-
116 σπείρουσι, σέβονταί τε μεγάλως τὸ μέχρι ἐμεῦ. Ὡς δὲ ἄρα ἐς τὴν Ἄκανθον ἀπίκετο, ξεινίην τε ὁ Πέρσης τοῖσι Ἀκανθίοισι προεῖπε, καὶ ἐδωρήσατό σφεας ἐσθῆτι Μηδικῇ, ἐπαίνεέ τε, ὁρέων αὐτοὺς προθύμους ἐόντας ἐς
117 τὸν πόλεμον, καὶ τὸ ὄρυγμα ἀκούων. Ἐν Ἀκάνθῳ δὲ ἐόντος Ξέρξεω, συνήνεικε ὑπὸ νούσου ἀποθανεῖν τὸν ἐπεστεῶτα τῆς διώρυχος Ἀρταχαίην, δόκιμον ἐόντα παρὰ Ξέρξῃ, καὶ γένος Ἀχαιμενίδην, μεγάθεΐ τε μέγιστον ἐόντα Περσέων· ἀπὸ γὰρ πέντε πηχέων βασιληΐων ἀπέλιπε τέσσερας δακτύλους· φωνέοντά τε μέγιστον ἀνθρώπων. ὥστε Ξέρξεα, συμφορὴν ποιησάμενον μεγάλην, ἐξενεῖκαί τε αὐτὸν κάλλιστα καὶ θάψαι· ἐτυμβο-

mare habitant, navibus militabant; qui vero supra mare, pedibus sequebantur. Viam autem hanc, qua rex Xerxes exercitum duxit, nec confundunt Thraces, nec conserunt, sed ad meam usque aetatem magnopere venerantur. (116.) *Acanthum* ut Persa pervenit, hospitium Acanthiis edixit, et Medica veste eos donavit laudavitque, promtos videns ad bellum, cognitoque eorum circa fossam studio. (117.) Dum Acanthi versatur *Xerxes*, morbo mortuus est *Artachaees*, qui fossae fuerat praefectus, probatus regi vir, genere Achaemenides, staturâ inter Persas cunctos eminens, quippe non nisi quatuor digitis brevior quinque cubitis, idemque omnium hominum vocalissimus. Itaque ingenti luctu adfectus Xerxes magnifice illum extulit humavitque, et universus

χόεε δὲ πᾶσα ἡ στρατιή. τούτῳ δὲ τῷ Ἀρταχαίῃ θύουσι Ἀκάνθιοι ἐκ θεοπροπίου ὡς ἥρωϊ, ἐπονομάζοντες τὸ οὔνομα. βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης, ἀπολομένου Ἀρταχαίεω, ἐποιέετο συμφορήν. Οἱ δὲ ὑποδεκόμενοι Ἑλ- 118
λήνων τὴν στρατιὴν, καὶ δειπνίζοντες Ξέρξεα, ἐς πᾶν κακοῦ ἀπικέατο, οὕτω ὥστε ἀνάστατοι ἐκ τῶν οἰκίων ἐγίνοντο· ὅκου γε Θασίοισι, ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ πολίων τῶν σφετέρων δεξαμένοισι τὴν Ξέρξεω στρατιὴν καὶ δειπνίσασι, Ἀντίπατρος ὁ Ὀργέος ἀραιρημένος, τῶν ἀστῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοῖα τῷ μάλιστα, ἀπέδεξε ἐς τὸ δεῖπνον τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου τετελεσμένα.
Ὣς δὲ παραπλησίως καὶ ἐν τῇσι ἄλλῃσι πόλισι οἱ ἐπε- 119
στεῶτες ἀπεδείκνυσαν τὸν λόγον. τὸ γὰρ δεῖπνον τοιόνδε τι ἐγίνετο, οἷα ἐκ πολλοῦ χρόνου προειρημένον, καὶ περὶ πολλοῦ ποιεύμενον. τοῦτο μὲν, ὡς ἐπύθοντο τάχιστα τῶν

exercitus tumulo humum adgessit. Huic Artachaei ex oraculi effato sacra faciunt Acanthii, nomen eius invocantes. Ita rex Xerxes obitum Artachaeis luctu prosecutus est. (118.) Graeci vero ii, qui exercitum exceperunt, hospitiumque praebuere Xerxi, ad extremam redacti sunt miseriam, adeo ut suis etiam laribus fierent extorres. Quippe Thasiis quidem, quum nomine civitatum suarum, quae in continente sunt, *Xerxis* exercitum hospitio et coenâ excepissent, Antipater Orgis filius ad id delectus, vir inter cives suos in primis probatus, demonstravit *insumta in coenam fuisse quadringenta argenti talenta.* (119.) Similemque aliarum etiam civitatum principes rationem impensarum reddiderunt. Erat enim coena, utpote multo ante indicta, et magnâ curâ adparata,

κηρύκων τῶν περιαγγελλόντων, δασάμενοι σῖτον ἐν τῇσι πόλισι οἱ ἀστοὶ, ἄλευρά τε καὶ ἄλφιτα ἐποίευν πάντες ἐπὶ μῆνας συχνούς· τοῦτο δὲ, κτήνεα σιτεύεσκον, ἐξευρίσκοντες τιμῆς τὰ κάλλιστα, ἔτρεφόν τε ὄρνιθας χερσαίους καὶ λιμναίους, ἔν τε οἰκήμασι καὶ λάκκοισι, ἐς ὑποδοχὰς τοῦ στρατοῦ· τοῦτο δὲ, χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ποτήριά τε καὶ κρητῆρας ἐποιεῦντο, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἐπὶ τράπεζαν τιθέαται πάντα. ταῦτα μὲν δὴ αὐτῷ τε βασιλέϊ καὶ τοῖσι ὁμοσίτοισι μετ' ἐκείνου ἐπεποίητο· τῇ δὲ ἄλλῃ στρατιῇ, τὰ ἐς φορβὴν μοῦνα τασσόμενα. ὅκως δὲ ἀπίκοιτο ἡ στρατιὴ, σκηνὴ μὲν ἔσκε πεπηγυῖα ἑτοίμη, ἐς τὴν αὐτὸς σταθμὸν ποιεέσκετο Ξέρξης· ἡ δὲ ἄλλη στρατιὴ ἔσκε ὑπαίθριος. ὡς δὲ δείπνου γίνοιτο ὥρη, οἱ μὲν δεκόμενοι ἔχεσκον πόνον· οἱ δὲ, ὅκως

huiusmodi. Simul atque praeconum vocem audiverunt per civitates adventum exercitus adnunciantium, partiti inter se oppidani frumentum quod in urbe erat, farinam et polentam multos per menses conficiebant omnes; simulque pecora saginabant, pulcritudine et pretio exquisita, avesque tam terrestres quam palustres et domibus et in vivariis alebant, quibus exciperent exercitum; denique aurea et argentea pocula crateresque et reliqua omnia quae mensae imponuntur, comparabant. Et haec quidem soli utique regi eiusque convivis comparabantur; reliquo vero exercitui sola cibaria. Quando advenit exercitus, tabernaculum structum paratumque erat, quae mansio esset ipsi *Xerxi:* reliquus exercitus sub dio agebat. Ubi *coenae* aderat hora, hi qui hospites recipiebant laboris abunde habebant: illi vero, post-

πλησθέντες νύκτα αὐτοῦ ἀγάγοιεν, τῇ ὑστεραίῃ τήν τε
σκηνὴν ἀνασπάσαντες, καὶ τὰ ἔπιπλα πάντα λαβόν-
τες, οὕτω ἀπελαύνεσκον, λείποντες οὐδὲν, ἀλλὰ φε-
ρόμενοι. Ἔνθα δὴ Μεγακρέοντος, ἀνδρὸς Ἀβδηρίτεω, 120
ἔπος εὖ εἰρημένον ἐγένετο, ὃς συνεβούλευσε Ἀβδηρίτῃσι
„πανδημεὶ, αὐτοὺς καὶ γυναῖκας, ἐλθόντας ἐς τὰ σφέ-
τερα ἱρὰ, ἵζεσθαι ἱκέτας τῶν θεῶν, παραιτεομένους
καὶ τὸ λοιπόν σφι ἀπαμύνειν τῶν ἐπιόντων κακῶν τὰ
ἡμίσεα· τῶν τε παροιχομένων ἔχειν σφι μεγάλην χά-
ριν, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης οὐ δὶς ἑκάστης ἡμέρης ἐνόμισε
σῖτον αἱρέεσθαι. παρέχειν γὰρ ἂν Ἀβδηρίτῃσι, εἰ καὶ
ἄριστον προείρητο ὁμοῖα τῷ δείπνῳ παρασκευάζειν, ἢ μὴ
ὑπομένειν Ξέρξεα ἐπιόντα, ἢ καταμείναντας, κάκιστα

quam bene pasti noctem transegerunt, postridie revulso tabernaculo, et ablatis quaecumque moveri poterant, discedebant, nihil relinquentes, sed asportantes omnia. (120.) Quam in partem commode dictum memoratur Megacreontis, civis Abderitae, qui suasit Abderitis, ut *cives universi, mares atque foeminae, templa adirent sua, supplicesque precarentur a Diis, ut posthac dimidium imminentium malorum velint amoliri, et praeteritorum caussâ gratias eisdem diis agerent, quod rex Xerxes non bis singulis diebus cibum capere consuesset. Quod si enim imperatum Abderitis fuisset, prandium etiam similiter atque coenam parare, duorum alterutrum illis fuisse eligendum, aut non manere advenientem Xerxem, aut, si mansissent, omnium hominum pessime adtritum iri.* Isti igitur, quam-

πάντων ἀνθρώπων διατριβῆναι." Οἱ μὲν δὴ πιεζόμενοι, ὁμοίως τὸ ἐπιτασσόμενον ἐπετέλεον.

121 Ξέρξης δὲ ἐκ τῆς Ἀκάνθου, ἐντειλάμενος τοῖσι στρατηγοῖσι τὸν ναυτικὸν στρατὸν ὑπομένειν ἐν Θέρμῃ, ἀπῆκε ἀπ' ἑωυτοῦ πορεύεσθαι τὰς νέας· Θέρμῃ δὲ τῇ ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ οἰκημένῃ, ἀπ' ἧς καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει· ταύτῃ γὰρ ἐπυνθάνετο συντομώτατον εἶναι. Μέχρι μὲν γὰρ Ἀκάνθου ὧδε τεταγμένος ὁ στρατὸς ἐκ Δορίσκου τὴν ὁδὸν ἐποιέετο. τρεῖς μοίρας ὁ Ξέρξης δασάμενος πάντα τὸν πεζὸν στρατὸν, μίαν αὐτέων ἔταξε παρὰ θάλασσαν ἰέναι ὁμοῦ τῷ ναυτικῷ· ταύτης μὲν δὴ ἐστρατήγεον Μαρδόνιός τε καὶ Μασίστης. ἑτέρη δὲ τεταγμένη ἤϊε τοῦ στρατοῦ τριτημορὶς τὴν μεσόγαιαν, τῆς ἐστρατήγεον Τριτανταίχμης τε καὶ

CXX. 11. διατριβῆναι. ἐκτριβῆναι *malim.*

quam gravissime adflicti, tamen exsecuti sunt mandatum.

(121.) Acantho *Xerxes* classem a se dimisit, iter persequi iussam, mandato dato praefectis, ut navales copiae ad Thermam sese opperirentur: ad illam dico *Thermam*, quae *Thermaeo sinui* imminet, qui ab illa etiam nomen invenit: hac enim maxime compendiariam esse viam cognoverat. Quippe a Dorisco, usque Acanthum, in hunc modum ordinatus exercitus fecerat iter. Terrestres omnes copias in tria agmina aequis fere partibus Xerxes partitus erat: quorum unum, cui Mardonius et Masistes praeerant, iussum erat secundum mare simul cum classe iter facere; alterum agmen, ducibus Tritantaechme et Gergi, per mediterranea proficiscebatur; tertia pars, cum qua

Γέργις. ἡ δὲ τρίτη τῶν μοιρέων, μετ᾽ ἧς ἐπορεύετο αὐτὸς
ὁ Ξέρξης, ἤϊε μὲν τὸ μέσον αὐτέων, στρατηγοὺς δὲ πα-
ρείχετο Σμερδομένεά τε καὶ Μεγάβυζον. Ὁ μέν νυν 122
ναυτικὸς στρατὸς, ὡς ἀπείθη ὑπὸ Ξέρξεω, καὶ διεξέ-
πλωσε τὴν διώρυχα τὴν ἐν τῷ Ἄθῳ γενομένην, διέχου-
σαν δὲ ἐς κόλπον ἐν τῷ Ἄσσα τε πόλις καὶ Πίλωρος
καὶ Σίγγος καὶ Σάρτη οἴκηνται· ἐνθεῦτεν, ὡς καὶ ἐκ
τουτέων τῶν πολίων στρατιὴν παρέλαβε, ἔπλεε ἀπιέ-
μενος ἐς τὸν Θερμαῖον κόλπον. κάμπτων δὲ Ἄμπελον,
τὴν Τορωναίην ἄκρην, παραμείβετο Ἑλληνίδας τάσδε
πόλις, ἐκ τῶν νέας τε καὶ στρατιὴν παρελάμβανε, Το-
ρώνην, Γαληψὸν, Σερμύλην, Μηκύβερναν, Ὄλυνθον.
ἡ μέν νυν χώρη αὕτη, Σιθωνίη καλέεται. Ὁ δὲ ναυτι- 123
κὸς στρατὸς ὁ Ξέρξεω, συντάμνων ἀπ᾽ Ἀμπέλου ἄκρης
ἐπὶ Καναστραῖον ἄκρην, τὸ δὴ πάσης τῆς Παλλήνης

CXXII. 6. ἀπιέμενος. *Alii* ἀπικόμενος.

ipse erat Xerxes, mediâ incedebat viâ, ducibus Smerdomene et Megabyzo. (122.) Navalis igitur exercitus, postquam a Xerxe dimissus est, et per fossam navigavit, quae per Athon montem in eum sinum perducta erat, supra quem situm est Assa oppidum, et Pilorus, et Singus, et Sarta; inde absumto ex his quoque oppidis militum manu, in Thermaeum sinum navigare perrexit. *Ampelon* circumvectus, Toronaeum promontorium, praeter Graecas hasce civitates navigavit, Toronam, Galepsum, Sermylam, Mecybernam, Olynthum; e quibus item naves et milites adsumsit. Nomen huius regionis *Sithonia* est. (123.) Ab Ampelo dein promontorio idem nauticus Xerxis exercitus rectam viam ad Canastraeum pro-

ἀνέχει μάλιστα, ἐνθεῦτεν νέας τε καὶ στρατιὴν παρελάμβανε ἐκ Ποτιδαίης, καὶ Ἀφύτιος, καὶ Νέης Πόλιος, καὶ Αἰγῆς, καὶ Θεράμβω, καὶ Σκιώνης, καὶ Μένδης, καὶ Σάνης. αὗται γάρ εἰσι αἱ τὴν νῦν Παλλήνην, πρότερον δὲ Φλέγρην καλεομένην, νεμόμεναι. Παραπλέων δὲ καὶ ταύτην τὴν χώρην, ἔπλεε ἐς τὸ προειρημένον, παραλαμβάνων στρατιὴν καὶ ἐκ τῶν προσεχέων πολίων τῇ Παλλήνῃ, ὁμουρεουσέων δὲ τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ· τῇσι οὐνόματά ἐστι τάδε, Λίπαξος, Κώμβρεια, Λίσαι, Γίγωνος, Κάμψα, Σμίλα, Αἴνεια. ἡ δὲ τουτέων χώρη, Κροσσαίη ἔτι καὶ ἐς τόδε καλέεται. Ἀπὸ δὲ Αἰνείης, ἐς τὴν ἐτελεύτων καταλέγων τὰς πόλις, ἀπὸ ταύτης ἤδη ἐς αὐτόν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγίνετο τῷ ναυτικῷ στρατῷ ὁ πλόος, καὶ γῆν τὴν Μυγδονίην. πλέων δὲ ἀπίκετο ἔς τε τὴν προειρημέ-

montorium carpens, quod ex universa Pallene maxime prominet, naves inde et milites ex Potidaea et Aphyti et Neapoli et Aega et Therambo et Sciona et Menda et Sana adsumsit. Haec enim sunt oppida in *Pallene*, quae nunc vocatur, sita; cui regioni olim *Phlegra* fuerat nomen. Hanc regionem praetervectus, in constitutum locum navigavit, obiter adsumtis etiam copiis ex oppidis Pallenae finitimis, et Thermaeo sinui adiacentibus, quorum haec sunt nomina: Lipaxus, Combrea, Lisae, Gigonus, Campsa, Smila, Aenea. Regio, in qua insunt haec oppida, etiam nunc *Crossaea* vocatur. Ab Aenea, in quâ finem enumerandorum oppidorum feci, iam in ipsum *Thermaeum sinum*, et in terram *Mygdoniam* navigavit classis, pervenitque ad praedictam urbem

νην Θέρμην, καὶ Σινδόν τε πόλιν καὶ Χαλέστρην, ἐπὶ τὸν Ἄξιον ποταμόν· ὃς οὐρίζει χώρην τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαιίδα, τῆς ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον πόλις Ἴχναι τε καὶ Πέλλα.

Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς, αὐτοῦ περὶ Ἄξιον πο- 124
ταμὸν, καὶ πόλιν Θέρμην, καὶ τὰς μεταξὺ πόλις τουτέων, περιμένων βασιλῆα, ἐστρατοπεδεύετο. Ξέρξης δὲ καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς ἐπορεύετο ἐκ τῆς Ἀκάνθου, τὴν μεσόγαιαν τάμνων τῆς ὁδοῦ, βουλόμενος ἐς τὴν Θέρμην ἀπικέσθαι. ἐπορεύετο δὲ διὰ τῆς Παιονικῆς καὶ Κρηστωνικῆς ἐπὶ ποταμὸν Ἐχείδωρον, ὃς ἐκ Κρηστωναίων ἀρξάμενος, ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρης, καὶ ἐξίει παρὰ
τὸ ἕλος τὸ ἐπ' Ἀξίῳ ποταμῷ. Πορευομένῳ δὲ ταύτῃ, 125
λέοντές οἱ ἐπεθήκαντο τῇσι σιτοφόροισι καμήλοισι. καταφοιτέοντες γὰρ οἱ λέοντες τὰς νύκτας, καὶ λείποντες

Thermam, et Sindum et Chalestram oppidum, ad *Axium* fluvium; qui Mygdoniam a Bottiaeide disterminat, cuius in regionis arcto ad mare spatio oppida sunt Ichnae et Pella.

(124.) *Classis* igitur ibi circa Axium fluvium et Thermam urbem aliaque in medio sita oppida in statione mansit, regem exspectans. *Xerxes* vero et *terrestris exercitus*, ex Acantho profectus, per mediterranea carpsit viam, Thermam tendens. Fecit autem iter per Paeonicam terram et per Crestonicam ad fluvium Echedorum, qui e Crestonaeis initio sumto per Mygdoniam fluit, et iuxta paludem, quae est supra Axium, in sinum illum aquas suas infundit. (125.) Hac dum iter fecit Xerxes, in camelos impedimenta portantes impetum fecere *leones*. Hi enim

τὰ σφέτερα ἤθεα, ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἅπτοντο οὔτε ὑπο-
ζυγίου, οὔτε ἀνθρώπου, οἱ δὲ τὰς καμήλους ἐκεραΐζον
μούνας. Θωμάζω δὲ τὸ αἴτιον, ὅ τι κοτὲ ἦν, τῶν ἀλ-
λων τὸ ἀναγκάζον ἀπεχομένους τοὺς λέοντας, τῇσι κα-
μήλοισι ἐπιτίθεσθαι· τὸ μήτε πρότερον ὀπώπεσαν θη-
126 ρίον, μήτ' ἐπεπειρέατο αὐτοῦ. Εἰσὶ δὲ κατὰ ταῦτα τὰ
χωρία καὶ λέοντες πολλοὶ, καὶ βόες ἄγριοι, τῶν τὰ
κέρεα ὑπερμεγάθεά ἐστι, τὰ ἐς Ἕλληνας φοιτέοντα.
οὖρος δὲ τοῖσι λέουσί ἐστι ὅ τε δι' Ἀβδήρων ῥέων ποτα-
μὸς Νέστος, καὶ ὁ δι' Ἀκαρνανίης ῥέων Ἀχελῷος. οὔτε
γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἠῶ τοῦ Νέστου οὐδαμόθι πάσης τῆς ἐμ-
προσθεν Εὐρώπης ἴδοι τις ἂν λέοντα, οὔτε πρὸς ἑσπέρης
τοῦ Ἀχελώου ἐν τῇ ὑπολοίπῳ ἠπείρῳ· ἀλλ' ἐν τῇ με-
127 ταξὺ τουτέων τῶν ποταμῶν γίνονται. Ὡς δὲ ἐς τὴν
Θέρμην ἀπίκετο ὁ Ξέρξης, ἵδρυσε αὐτοῦ τὴν στρατιήν.

noctu e consuctis suis sedibus descendentes, nullo alio neque iumento tacto, neque homine, solas corripiebant camelos. Atqui mirari subit, quid caussae fuerit quod leones compelleret, ut, intactis aliis omnibus, solis camelis insidiarentur, quum numquam vel vidissent hoc animal, vel periculum eius fecissent. (126.) Sunt autem in his regionibus frequentes *leones,* et boves item sylvestres, quorum cornua immani sunt magnitudine; quae in Graeciam solent importari. Terminus autem *leonibus* est Nestus fluvius per Abdera fluens, et Acarnaniam perfluens Achelous. Nam nec orientem versus ulla in parte anterioris Europae leonem aliquis videat, nec ab occidente Acheloi in reliqua continente; sed inter duos istos fluvios leones gignuntur. (127.) *Ther-*

ἐπέσχε δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ στρατοπεδευόμενος τὴν παρὰ θάλασσαν χώρην τοσήνδε· ἀρξάμενος ἀπὸ Θέρμης πόλιος καὶ τῆς Μυγδονίης, μέχρι Λυδίεώ τε ποταμοῦ καὶ Ἁλιάκμονος, οἳ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαιΐδα τε καὶ Μακεδονίδα, ἐς τὠυτὸ ῥέεθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες. ἐστρατοπεδεύοντο μὲν δὴ ἐν τούτοισι τοῖσι χωρίοισι οἱ βάρβαροι. τῶν δὲ καταλεχθέντων τουτέων ποταμῶν, ἐκ Κρηστωναίης ῥέων Ἐχείδωρος μοῦνος οὐκ ἀντέχρησε τῇ στρατιῇ πινόμενος, ἀλλ' ἐπέλιπε.

Ξέρξης δὲ ὁρέων ἐκ τῆς Θέρμης οὔρεα τὰ Θεσσα- 128
λικὰ, τόν τε Ὄλυμπον καὶ τὴν Ὄσσαν, μεγάθεΐ τε ὑπερμήκεα ἐόντα, διὰ μέσου τε αὐτέων αὐλῶνα στεινὸν πυνθανόμενος εἶναι, δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, ἀκούων τε εἶναι ταύτῃ ὁδὸν ἐς Θεσσαλίην φέρουσαν, ἐπεθύμησε πλώσας θεήσασθαι τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ· ὅτι τὴν

mam ut *Xerxes* pervenit, substitit ibi cum exercitu. Obtinebant autem castra exercitus totam oram maritimam, inde a Therma urbe et terra Mygdonia usque ad Lydiam fluvium et Haliacmonem, qui Bottiaeam a Macedonia disterminant, in eumdem alveum aquas suas confundentes. Tantum terrae spatium occuparunt barbarorum castra. Fluviorum autem, quos commemoravi, solus Echedorus, e Crestonaeis fluens, ad potandum non suffecit exercitui, sed aqua illum destituit.

(128.) *Xerxes* vero ex Therma prospectans Thessalicos montes, Olympum atque Ossam, altitudine mirum in modum eminentes, ut rescivit in medio illorum angustam esse convallem, quam perfluat *Peneus* amnis, audivitque esse ibi viam quae in

ἄνω ὁδὸν ἔμελλε ἐλᾷν διὰ Μακεδόνων, τῶν κατύπερθε οἰκημένων, ἐς Περραιβοὺς παρὰ Γόννον πόλιν· ταύτῃ γὰρ ἀσφαλέστατον ἐπυνθάνετο εἶναι. ὡς δὲ ἐπεθύμησε, καὶ ἐποίεε ταῦτα. ἐσβὰς ἐς Σιδωνίην νέα, ἐς τήν περ ἐσέβαινε αἰεὶ ὅκως τι ἐθέλοι τοιοῦτο ποιῆσαι, ἀνέδεξε σημήϊον καὶ τοῖσι ἄλλοισι ἀνάγεσθαι, καταλιπὼν αὐτοῦ τὸν πεζὸν στρατόν. ἐπεὶ δὲ ἀπίκετο, καὶ ἐθεήσατο Ξέρξης τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ, ἐν θώυματι μεγάλῳ ἐνέσχετο. καλέσας δὲ τοὺς κατηγεμόνας τῆς ὁδοῦ, εἴρετο εἰ τὸν ποταμόν ἐστι παρατρέψαντα ἑτέρῃ ἐς θάλασ-
129 σαν ἐξαγαγεῖν. Τὴν δὲ Θεσσαλίην λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην, ὥστε γε συγκεκληϊσμένην πάντοθεν ὑπερμήκεσι οὔρεσι. τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς τὴν ἠῶ ἔχοντα, τό τε Πήλιον οὖρος καὶ ἡ Ὄσσα ἀποκλήει,

Thessaliam ferat, cupidus fuit navc conscensa spectandi *ostium Penei:* quippe ducturus erat exercitum superiore via per Macedonas, superne habitantes, in Perrhaebos praeter Gonnon urbem, quum tutissimum illac iter esse rescivisset. Et sicut cupivit, ita fecit. Conscensa nave Sidonia, quam eamdem semper conscendere consueverat, quoties tale quidpiam susciperet, signum reliquis etiam navibus proposuit solvendi, relicto ibi pedestri exercitu. Ubi ad ostium Penei Xerxes pervenit, illudque spectavit, ingenti captus est admiratione: advocatosque viae duces interrogavit, fieri-ne posset, ut averteretur fluvius et aliâ parte in mare derivaretur? (129.) *Thessaliam* fama est *lacum* olim fuisse, utpote altissimis montibus undique circum clausam. Etenim latus orienti obversum praecludunt *Pelius* et *Ossa* mon-

συμμίσγοντα τὰς ὑπωρείας ἀλλήλοισι· τὰ δὲ πρὸς βορέω ἀνέμου, Οὔλυμπος· τὰ δὲ πρὸς ἑσπέρην, Πίνδος· τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ ἄνεμον νότον, ἡ Ὄθρυς· τὸ μέσον δὲ τουτέων τῶν λεχθέντων οὐρέων ἡ Θεσσαλίη ἐστὶ, ἐοῦσα κοίλη. ὥστε ὦν ποταμῶν ἐς αὐτὴν καὶ ἄλλων συχνῶν ἐσβαλλόντων, πέντε δὲ τῶν δοκίμων μάλιστα τῶνδε, Πηνειοῦ, καὶ Ἀπιδανοῦ, καὶ Ὀνοχώνου, καὶ Ἐνιπέος, καὶ Παμίσου· οἱ μέν νυν ἐς τὸ πεδίον τοῦτο συλλεγόμενοι ἐκ τῶν οὐρέων τῶν περικληϊόντων τὴν Θεσσαλίην οὐνομαζόμενοι, δι' ἑνὸς αὐλῶνος, καὶ τούτου στεινοῦ, ἔκροον ἔχουσι ἐς θάλασσαν, προσυμμίσγοντες τὸ ὕδωρ πάντες ἐς τωὐτό· ἐπεὰν δὲ συμμιχθέωσι τάχιστα, ἐνθεῦτεν ἤδη ὁ Πηνειὸς τῷ οὐνόματι κατακρατέων, ἀνωνύμους τοὺς ἄλλους εἶναι ποιέει. Τὸ δὲ παλαιὸν λέγεται, οὐκ ἐόντος κω τοῦ αὐλῶνος καὶ διεκρόου τούτου, τοὺς πο-

tes, quorum radices sese contingunt: septemtrionale latus *Olympus* praecludit, occidentale *Pindus*, meridiei obversum *Othrys*: et cava terra inter praedictos montes intercepta, *Thessalia* est. Igitur quum in hanc terram et alii frequentes rivi et quinque prae caeteris clari influant hi, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, et Pamisus; omnes hi modo nominati rivi, ex montibus Thessaliam cingentibus in hunc campum influentes, per unam convallem, eamque angustam, exitum habent in mare, postquam in unum alveum aquas suas cuncti infuderunt: qui ex quo confluxere, caeteri nomen omittunt suum, et unum *Penei* nomen manet. Pristinis vero temporibus, quum convallis illa nondum existeret, quae exitum aperit aquis, aiunt rivos illos, et praeter

ταμοὺς τούτους, καὶ πρὸς τοῖσι ποταμοῖσι τούτοισι τὴν Βοιβηΐδα λίμνην, οὔτε οὐνομάζεσθαι κατά περ νῦν, ῥέειν τε οὐδὲν ἔσσον ἢ νῦν· ῥέοντας δὲ, ποιέειν τὴν Θεσσαλίην πᾶσαν πέλαγος. αὐτοὶ μέν νυν Θεσσαλοί φασι Ποσειδέωνα ποιῆσαι τὸν αὐλῶνα, δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, οἰκότα λέγοντες. ὅστις γὰρ νομίζει Ποσειδέωνα τὴν γῆν σείειν, καὶ τὰ διεστεῶτα ὑπὸ σεισμοῦ τοῦ θεοῦ τούτου ἔργα εἶναι, καὶ ἂν ἐκεῖνο ἰδὼν φαίη Ποσειδέωνα ποιῆσαι. ἔστι γὰρ σεισμοῦ ἔργον, ὡς ἐμοὶ ἐφαίνετο εἶναι, ἡ
130 διάστασις τῶν οὐρέων. Οἱ δὲ κατηγεόμενοι, εἰρομένου Ξέρξεω εἰ ἔστι ἄλλη ἔξοδος ἐς θάλασσαν τῷ Πηνειῷ, ἐξεπιστάμενοι ἀτρεκέως, εἶπον· „Βασιλεῦ, ποταμῷ τού„τῳ οὐκ ἔστι ἄλλη ἐξήλυσις ἐς θάλασσαν κατήκουσα, „ἀλλ' ἥδε αὐτή· οὔρεσι γὰρ περιεστεφάνωται πᾶσα

CXXX. 5. ἥδε αὕτη. ἥδε αὐτὴ *malim cum viris doctis*, haec una.

rivos Boebeidem lacum, nomina quidem ea quibus nunc adpellantur non habuisse, sed nihilo minus quam nunc fluxisse, atque adeo effecisse ut *pelagus* esset tota *Thessalia.* Et ipsi quidem Thessali aiunt, *Neptunum fecisse convallem illam, per quam tamquam canalem effluit Peneus:* nec praeter rationem hoc adfirmant. Qui enim Neptunum existimat movere terram, et, quae terrae motu diducta sunt, opera huius dei esse; is istud videns dixerit, *Neptunum id fecisse.* Est enim illa montium diductio, ut mihi quidem adparet, terrae motu effecta. (130.) Viae autem duces, quaerenti Xerxi *an alius foret Peneo exitus in mare,* rem adcurate compertam habentes, responderunt: *Non est, Rex, huic flumini alius exitus qui ad mare pertineat, nisi hic*

„Θεσσαλίη." Ξέρξεα δὲ λέγεται εἰπεῖν πρὸς ταῦτα· „Σοφοὶ ἄνδρες εἰσὶ Θεσσαλοί. ταῦτ' ἄρα πρὸ πολλοῦ „ἐφυλάξαντο γνωσιμαχέοντες, καὶ τἄλλα, καὶ ὅτι „χώρην ἄρα εἶχον εὐαίρετόν τε καὶ ταχυάλωτον. τὸν γὰρ „ποταμὸν πρῆγμα ἂν ἦν μοῦνον ἐπεῖναί σφεων ἐπὶ τὴν „χώρην, χώματι ἐκ τοῦ αὐλῶνος ἐκβιβάσαντα, καὶ „παρατρέψαντα δι' ὧν νῦν ῥέει ῥεέθρων· ὥστε Θεσσα„λίην πᾶσαν ἔξω τῶν οὐρέων ὑπόβρυχα γενέσθαι." Ταῦτα δὲ ἔχοντα ἔλεγε ἐς τοὺς Ἀλεύεω παῖδας, ὅτι πρῶτοι Ἑλλήνων, ἐόντες Θεσσαλοὶ, ἔδοσαν ἑωυτοὺς βασιλέϊ· δοκέων ὁ Ξέρξης ἀπὸ παντός σφεας τοῦ ἔθνεος ἐπαγγέλλεσθαι φιλίην. εἴπας δὲ ταῦτα, καὶ θεησάμενος, ἀπέπλεε ἐς τὴν Θέρμην.

Ὁ μὲν δὴ περὶ Πιερίην διέτριβε ἡμέρας συχνάς. τὸ 131

ipse: est enim tota Thessalia undique montibus cincta. Ad haec *Xerxes* dixisse memoratur: *Prudentes viri sunt Thessali: itaque iam multo ante sibi praecaverunt, pares se nobis non esse agnoscentes, quum aliis rebus, tum quod terram incolunt captu et expugnatu facilem. Nullâ enim aliâ re fuerit opus, nisi ut hoc flumen in illorum terram immittatur, aggere ex hac convalle repulsum, et in eos per quos nunc fluit alveos aversum; quo universa Thessalia, praeter montes, aquis mergeretur.* Haec dixit ad *Aleuae* filios spectantia, quod illi, Thessali quum essent, primi Graecorum sese regi tradiderant; quos de communi gentis consilio societatem sibi pollicitos esse *Xerxes* arbitrabatur. His dictis, quae voluerat contemplatus, Thermam renavigavit.

(131.) Ibi tum aliquammultos dies in Pieria est

γὰρ δὴ οὖρος τὸ Μακεδονικὸν ἔκειρε τῆς στρατιῆς τριτημορὶς, ἵνα ταύτῃ διεξίῃ ἅπασα ἡ στρατιὴ ἐς Περραιβούς. Οἱ δὲ δὴ κήρυκες οἱ ἀποπεμφθέντες ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ γῆς αἴτησιν, ἀπικέατο· οἱ μὲν, κεινοὶ, οἱ δὲ, φέροντες
132 γῆν τε καὶ ὕδωρ. Τῶν δὲ δόντων ταῦτα ἐγένοντο οἵδε, Θεσσαλοὶ, Δόλοπες, Ἐνιῆνες, Περραιβοὶ, Λοκροὶ, Μάγνητες, Μηλιέες, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιῶται, καὶ Θηβαῖοι, καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοὶ, πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων. Ἐπὶ τούτοισι οἱ Ἕλληνες ἔταμον ὅρκιον οἱ τῷ βαρβάρῳ πόλεμον ἀειράμενοι. τὸ δὲ ὅρκιον ὧδε εἶχε· „Ὅσοι τῷ Πέρσῃ ἔδοσάν σφεας αὐτοὺς Ἕλλη- „νες ἐόντες, μὴ ἀναγκασθέντες, καταστάντων σφι εὖ „τῶν πρηγμάτων, τούτους δεκατεῦσαι τῷ ἐν Δελφοῖσι
133 „θεῷ.“ τὸ μὲν δὴ ὅρκιον ὧδε εἶχε τοῖσι Ἕλλησι. Ἐς

commoratus. Etenim montem Macedonicum tertia pars exercitus tondebat, ut illac universae copiae in Perrhaebos transirent. Interim praecones per Graeciam ad postulandam terram dimissi redierunt; alii vacui, alii *terram et aquam* adferentes. (132.) Qui haec dederunt populi, hi fere fuere: Thessali, Dolopes, Enianes, Perrhaebi, Locri, Magnetes, Malienses, Achaei Phthiotae, Thebani et reliqui Boeoti, exceptis Thespiensibus et Plataeensibus. Contra hos Graeci ii, qui bellum adversus barbarum susceperunt, foedus pepigerunt interposito iuramento, cuius haec erat formula: *Quicumque populi Graeci Persae sese tradiderint, nulla necessitate coacti, rebus suis bene habentibus, hos Delphico deo esse decimandos.* Haec formula foederis fuit a Graecis contra hos initi. (133.) Athenas autem et Spartam praecones

δὲ Ἀθήνας καὶ Σπάρτην οὐκ ἀπέπεμψε ὁ Πέρσης ἐπὶ γῆς αἴτησιν κήρυκας, τῶνδε εἵνεκα. πρότερον Δαρείου πέμψαντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ μὲν αὐτέων, τοὺς αἰτέοντας ἐς τὸ βάραθρον, οἱ δὲ ἐς φρέαρ ἐσβαλόντες, ἐκέλευον γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐκ τουτέων φέρειν παρὰ βασιλέα. τουτέων μὲν εἵνεκα οὐκ ἔπεμψε Ξέρξης τοὺς αἰτήσοντας. Ὅ τι δὲ τοῖσι Ἀθηναίοισι ταῦτα ποιήσασι τοὺς κήρυκας συνήνεικε ἀνεθέλητον γενέσθαι, οὐκ ἔχω εἶπαι, πλὴν ὅτι σφέων ἡ χώρη καὶ ἡ πόλις ἐδηϊώθη· ἀλλὰ τοῦτο οὐ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην δοκέω γενέσθαι. Τοῖσι 134
δὲ ὦν Λακεδαιμονίοισι μῆνις κατέσκηψε Ταλθυβίου, τοῦ Ἀγαμέμνονος κήρυκος. ἐν γὰρ Σπάρτῃ ἐστὶ Ταλθυβίου ἱρόν· εἰσὶ δὲ καὶ ἀπόγονοι Ταλθυβίου, Ταλθυβιάδαι καλεόμενοι, τοῖσι αἱ κηρυκηΐαι αἱ ἐκ Σπάρτης

ad terram postulandam Xerxes non misit, hac de caussa. Superiori tempore, quum ad hoc ipsum Darius legatos misisset, hos, qui postulatum venerant, Athenienses in *barathrum*, Lacedaemonii vero in *puteum* praecipitaverant, iussos *ex his terram et aquam capere regi adferendam*. Hanc ob caussam ad hos Xerxes non misit qui postularent. Quod quidem ob facinus adversus praecones admissum quidnam Atheniensibus mali acciderit, dicere non possum, nisi quod terra eorum et urbs evastata est: at hoc quidem non illam ob culpam puto accidisse. (134.) In Lacedaemonios vero incubuit *Talthybii* ira, praeconis Agamemnonis. Est enim Spartae Talthybii fanum: et supersunt ibi posteri Talthybii, *Talthybiadae* nominati, quibus hoc privilegium datum est, ut omnia praeconum munera apud Spartanos exer-

πᾶσαι γέρας δέδονται. μετὰ δὲ ταῦτα, τοῖσι Σπαρτιήτῃσι καλλιερῆσαι θυομένοισι οὐκ ἐδύνατο· τοῦτο δ' ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἦν σφι. ἀχθομένων δὲ καὶ συμφορῇ χρεωμένων Λακεδαιμονίων, ἁλίης τε πολλάκις συλλεγομένης, καὶ κήρυγμα τοιόνδε ποιευμένων, εἴ τις βούλοιτο Λακεδαιμονίων πρὸ τῆς Σπάρτης ἀποθνήσκειν, Σπερθίης τε ὁ Ἀνηρίστου καὶ Βοῦλις ὁ Νικόλεω, ἄνδρες Σπαρτιῆται, φύσει τε γεγονότες εὖ, καὶ χρήμασι ἀνήκοντες ἐς τὰ πρῶτα, ἐθελονταὶ ὑπέδυσαν ποινὴν τῖσαι Ξέρξῃ τῶν Δαρείου κηρύκων τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων. οὕτω Σπαρτιῆται τούτους, ὡς ἀποθανευμένους, ἐς Μή-
135 δους ἀπέπεμψαν. Αὕτη τε ἡ τόλμα τουτέων τῶν ἀνδρῶν θώματος ἀξίη, καὶ τάδε πρὸς τούτοισι τὰ ἔπεα. πορευόμενοι γὰρ ἐς Σοῦσα, ἀπικνέονται παρὰ Ὑδάρνεα. ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦν μὲν γένος Πέρσης, στρατηγὸς δὲ τῶν

ceant. Ab illo vero tempore Spartanis sacra facientibus non contigit perlitare: idque longum per tempus apud eos obtinuit. Quod quum dolerent Lacedaemonii, et in magna ponerent calamitate, concione populi saepius habita, et pracconio edito in hanc sententiam, *si quis vellet Lacedaemoniorum pro Sparta mortem obire;* tum vero Sperthias Aneristi filius, et Bulis Nicolai, cives Spartani, egregio viri ingenio, [*sive,* nobili loco nati,] et opibus eminentes, ultro sese obtulerunt ad poenas Xerxi solvendas pro Darii praeconibus, Spartae occisis. Ita hos Spartani, tamquam subituros supplicium, in Medos miserunt. (135.) Estque et audacia ista horum virorum admiratione digna, et eorumdem oratio, quae fuit huiusmodi. Dum Susa proficiscuntur, veniunt ad Hydar-

παραθαλασσίων ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ· ὅς σφεας, ξείνια προθέμενος, εἱστία. ξεινίζων δὲ, εἴρετο λέγων τάδε· „Ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τί δὴ φεύγετε βασιλέϊ φίλοι γενέσθαι; ὁρᾶτε γὰρ ὡς ἐπίσταται βασιλεὺς ἄνδρας ἀγαθοὺς τιμᾷν, ἐς ἐμέ τε καὶ τὰ ἐμὰ πρήγματα ἀποβλέποντες. οὕτω δὴ καὶ ὑμεῖς εἰ δοίητε ὑμέας „αὐτοὺς βασιλέϊ, δεδόξωσθε γὰρ πρὸς αὐτοῦ ἄνδρες „εἶναι ἀγαθοὶ, ἕκαστος ἂν ὑμέων ἄρχοι γῆς Ἑλλάδος, „δόντος βασιλῆος." Πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· „Ὕδαρνες, οὐκ ἐξ ἴσου γίνεται ἡ συμβουλίη ἡ ἐς ἡμέας „τείνουσα. τοῦ μὲν γὰρ πεπειρημένος συμβουλεύεις, τοῦ „δὲ ἄπειρος ἐών. τὸ μὲν γὰρ δοῦλος εἶναι ἐξεπίστεαι, „ἐλευθερίης δὲ οὔκω ἐπειρήθης, οὔτ' εἰ ἔστι γλυκὺ, οὔτ' „εἰ μή. εἰ γὰρ αὐτῆς πειρήσαιο, οὐκ ἂν δόρασι συμ-

nem. Is Hydarnes genere Persa erat, praefectus orae maritimae Asiae; qui eos ad hospitium vocatos, et liberaliter exceptos, his verbis interrogavit: *Viri Lacedaemonii, quid tandem respuitis amici esse Regis? Me et res meas respicientes, videtis quo pacto sciat Rex viros bonos honorare. Ita igitur vos quoque si Regi vos traderetis, quos ille viros bonos iudicat, unusquisque vestrûm parti cuidam Graeciae imperaturus esset Regis beneficio.* Ad haec illi responderunt: *Hydarnes, non ex aequo proficiscitur hoc quod tu nobis das consilium. Nam id, quod tu expertus es, nobis consulis: alterum autem non es expertus. Servire quidem nosti; libertatis vero nondum cepisti experimentum, utrum dulcis sit, nec ne. Hanc enim si esses expertus, consuleres nobis, ut pro ea non hastis*

„βουλεύοις ἡμῖν περὶ αὐτῆς μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πε-
136 „λέκεσι." Ταῦτα μὲν Ὑδάρνεα ἀμείψαντο. Ἐνθεῦ-
τεν δὲ ὡς ἀνέβησαν ἐς Σοῦσα, καὶ βασιλέϊ ἐς ὄψιν ἦλθον, πρῶτα μὲν, τῶν δορυφόρων κελευόντων, καὶ ἀνάγκην σφι προσφερόντων προσκυνέειν βασιλῆα προσπίπτοντας, οὐκ ἔφασαν, ὠθεόμενοι πρὸς αὐτέων ἐπὶ κεφαλὴν, ποιήσειν ταῦτα οὐδαμά· οὔτε γάρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν, οὔτε κατὰ ταῦτα ἥκειν. ὡς δὲ ἀπεμαχέσαντο τοῦτο, δεύτερά σφι λέγουσι τάδε καὶ λόγου τοιοῦδε ἐχόμενα· „Ὦ βασιλεῦ Μήδων, ἔπεμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι ἀντὶ τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων κηρύκων, ποινὴν ἐκείνων τίσοντας." Λέγουσι δὲ αὐτοῖσι ταῦτα Ξέρξης ὑπὸ μεγαλοφροσύνης „οὐκ, „ἔφη, ὁμοῖος ἔσεσθαι Λακεδαιμονίοισι· κείνους μὲν γὰρ „συγχέαι τὰ πάντων ἀνθρώπων νόμιμα, ἀποκτείναν-

modo pugnaremus, verum etiam securibus. Haec illi responderunt Hydarni. (136.) Inde ubi Susa adscenderunt, et in conspectum venere regis, primum quidem, iubentibus satellitibus et vim illis adferentibus ut in terram prostrati adorarent regem, *neutiquam se, etiam si in caput ab illis detruderentur, id facturos* aiebant; *nec enim sui moris esse adorare hominem, nec eâ caussâ venisse.* Tum, postquam ne id facerent ita repugnarunt, deinde haec et his similia dixere; *Rex Medorum! Miserunt nos Lacedaemonii, ut pro praeconibus Spartae occisis poenam solvamus.* Quibus *Xerxes*, ut erat generoso animo, respondit, *Non se similem futurum Lacedaemoniis: illos enim, occidendo praecones, iura hominibus omnibus sancta vio-*

„τας κήρυκας· αὐτὸς δὲ, τὰ κείνοισι ἐπιπλήσσει, ταῦ„τα οὐ ποιήσειν, οὐδ' ἀνταποκτείνας ἐκείνους, ἀπολύ„σειν Λακεδαιμονίους τῆς αἰτίης." Οὕτω ἡ Ταλθυ- 137
βίου μῆνις, καὶ ταῦτα ποιησάντων Σπαρτιητέων, ἐπαύσατο τὸ παραυτίκα, καί περ ἀπονοστησάντων ἐς Σπάρτην Σπερθίεώ τε καὶ Βούλιος. χρόνῳ δὲ μετέπειτα πολλῷ ἐπηγέρθη, κατὰ τὸν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πόλεμον, ὡς λέγουσι Λακεδαιμόνιοι. τοῦτό μοι ἐν τοῖσι θειότατον φαίνεται γενέσθαι. ὅτι μὲν γὰρ κατέσκηψε ἐς ἀγγέλους ἡ Ταλθυβίου μῆνις, οὐδὲ ἐπαύσατο πρὶν ἢ ἐξῆλθε, τὸ δίκαιον οὕτω ἔφερε· τὸ δὲ συμπεσεῖν ἐς τοὺς παῖδας τῶν ἀνδρῶν τουτέων τῶν ἀναβάντων πρὸς βασιλῆα διὰ τὴν μῆνιν, ἐς Νικόλαν τε τὸν Βούλιος, καὶ ἐς Ἀνήριστον τὸν Σπερθίεω, ὃς εἷλε ἁλιέας τοὺς ἐκ Τίρυνθος, ὁλκάδι καταπλώσας πλήρεϊ ἀνδρῶν· δῆλον ὦν μοι

CXXXVII. 13. καταπλώσας πλήρεϊ ἀνδρῶν. *Corrigunt viri docti* καταπλώσαντας πλήρεϊ Ἀνδρίων.

lasse; se vero, quod in illis damnet facinus, id non admissurum; neque illos vicissim interficiendo culpâ liberaturum Lacedaemonios. (137.) Ita, ratione istâ a Lacedaemoniis initâ, pacata in praesens tempus est Talthybii ira, licet Spartam redierint Sperthias et Bulis. At multo post tempore recruduit illa, ut aiunt Lacedaemonii, in bello Peloponnesiorum et Atheniensium. Quae res, si qua alia, utique divinitus accidisse mihi videtur. Nam, ut in legatos ingrueret Thalthybii ira, neque cessaret priusquam exitum esset nacta, id ius et fas ferebat: quod vero in filios ingruerit horum virorum qui pacandae eius caussa ad regem erant profecti, in Nicolaum Bulidis filium, et in Sperthiae filium Aneristum, qui pisca-

ὅτι θεῖον ἐγένετο τὸ πρῆγμα ἐκ τῆς μήνιος. οἱ γάρ, πεμφθέντες ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἄγγελοι ἐς τὴν Ἀσίην, προδοθέντες δὲ ὑπὸ Σιτάλκεω τοῦ Τήρεω, Θρηΐκων βασιλῆος, καὶ Νυμφοδώρου τοῦ Πύθεω, ἀνδρὸς Ἀβδηρίτεω, ἥλωσαν κατὰ Βισάνθην τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ ἀπαχθέντες ἐς τὴν Ἀττικήν, ἀπέθανον ὑπὸ Ἀθηναίων· μετὰ δὲ αὐτέων καὶ Ἀριστέας ὁ Ἀδειμάντου, Κορίνθιος ἀνήρ. ταῦτα μέν νυν πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέος στόλου.

138 Ἐπανειμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον. Ἡ δὲ στρατηλασίη ἡ βασιλέος οὔνομα μὲν εἶχε ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύνει, κατίετο δὲ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα πρὸ πολλοῦ οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἐν ὁμοίῳ πάντες ἐποιεῦντο. οἱ μὲν γὰρ αὐτέων, δόντες γῆν τε

tores Tirynthios cepit, navi oneraria navigans viris repleto; id igitur ex divini numinis ira accidisse plane mihi fit manestum. Hi enim, quum a Lacedaemoniis legati missi essent in Asiam, proditi a Sitalce Terei filio, Thracum rege, et Nymphodoro Pytheae filio Abderita, intercepti sunt prope Bisanthen ad Hellespontum; et in Atticam abducti, interfecti sunt ab Atheniensibus, cum eisque Aristeas Adimanti filius, Corinthius. Sed hoc quidem multis annis post hanc regis accidit expeditionem.

(138.) Sed ad superiorem revertor narrationem. Regis haec expeditio titulum quidem habebat tamquam adversus Athenas tendens, sed contra universam dirigebatur Graeciam. Qua re multo ante cognita, non eodem modo Graeci omnes erant adfecti. Quippe eorum alii, quum terram et aquam Persae

καὶ ὕδωρ τῷ Πέρσῃ, εἶχον θάρσος ὡς οὐδὲν πεισόμενοι ἄχαρι πρὸς τοῦ βαρβάρου· οἱ δὲ, οὐ δόντες, ἐν δείματι μεγάλῳ κατέστασαν, ἅτε οὔτε νεῶν ἐουσέων ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀριθμὸν ἀξιομάχων δέκεσθαι τὸν ἐπιόντα, οὔτε βουλομένων τῶν πολλῶν ἀντάπτεσθαι τοῦ πολέμου, μηδιζόντων δὲ προθύμως. Ἐνθαῦτα ἀναγκαίῃ ἐξέργομαι 139
γνώμην ἀποδέξασθαι, ἐπίφθονον μὲν πρὸς τῶν πλεόνων ἀνθρώπων, ὅμως δὲ, τῇ γ' ἐμοὶ φαίνεται εἶναι ἀληθὲς, οὐκ ἐπισχήσω. Εἰ Ἀθηναῖοι, καταῤῥωδήσαντες τὸν ἐπιόντα κίνδυνον, ἐξέλιπον τὴν σφετέρην, ἢ καὶ μὴ ἐκλιπόντες, ἀλλὰ μείναντες, ἔδοσαν σφέας αὐτοὺς Ξέρξῃ, κατὰ τὴν θάλασσαν οὐδαμοὶ ἂν ἐπειρῶντο ἀντιεύμενοι βασιλέϊ. εἰ τοίνυν κατὰ τὴν θάλασσαν μηδεὶς ἠντιοῦτο Ξέρξῃ, κατά γε ἂν τὴν ἤπειρον τοιάδε ἐγίνετο. εἰ καὶ πολλοὶ τειχέων κιθῶνες ἦσαν ἐληλαμένοι διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ

dedissent, confidebant nihil mali a barbaro sibi illatum iri: alii vero, qui non dederant, ingenti metu tenebantur; quum nec navium idoneus numerus esset in Graecia, quibus excipere invadentem hostem possent, et multitudo arma capere nollet, sed haud cunctanter faveret Medis. (139.) Atque hoc loco necessitas me cogit, ut sententiam dicam, invidiosam quidem illam apud plerosque homines: nec tamen me retinebo, quin id quod manifeste verum mihi videtur, pronunciem. Si *Athenienses* imminentis periculi metu terrâ suâ excessissent, aut si manentes tradidissent se *Xerxi*, Graecorum nulli periculum facturi erant mari occurrendi regi. Quod si ergo mari nemo restitisset Xerxi, in continenti utique ita se res erat habitura. Quantumvis multae murorum

Πελοποννησίοισι, προδοθέντες ἂν Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τῶν συμμάχων (οὐκ ἑκόντων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης, κατὰ πόλις ἁλισκομένων ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ τοῦ βαρβάρου) ἐμουνώθησαν· μουνωθέντες δὲ ἂν, καὶ ἀποδεξάμενοι ἔργα μεγάλα, ἀπέθανον γενναίως. ἢ ταῦτα ἂν ἔπαθον· ἢ πρὸ τοῦ, ὁρέωντες ἂν καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μηδίζοντας, ὁμολογίῃ ἂν ἐχρήσαντο πρὸς Ξέρξεα· καὶ οὕτω ἂν, ἐπ' ἀμφότερα, ἡ Ἑλλὰς ἐγίνετο ὑπὸ Πέρσῃσι. τὴν γὰρ ὠφελίην τὴν τῶν τειχέων τῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένων οὐ δύναμαι πυθέσθαι ἥτις ἂν ἦν, βασιλέος ἐπικρατέοντος τῆς θαλάσσης. Νῦν δὲ, Ἀθηναίους ἄν τις λέγων σωτῆρας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος, οὐκ ἂν ἁμαρτάνοι τὸ ἀληθές. οὗτοι γὰρ ἐπὶ ὁκότερα τῶν

CXXXIX. 23. *τὸ ἀληθές. τἀληθέος corrigunt viri docti.*

loricae per Isthmum fuissent a Peloponnesiis erectae, deserti *Lacedaemonii* a sociis (non illis quidem volentibus, sed necessitate coactis, quippe quorum civitates singulatim ab hostium classe fuissent expugnatae) soli fuissent relicti: soli autem relicti, fortibus editis facinoribus, generose erant occubituri. Aut hoc fato erant functuri: aut, priusquam illud forent experti, quum vidissent reliquos Graecos cum Medis sentire, ipsi quoque deditionem erant facturi: atque ita, utrumlibet accidisset, Graecia in potestate erat futura Persarum. Nam murorum illorum per Isthmum ductorum quaenam futura fuisset utilitas, exputare equidem non possum, quando rex maris tenuisset imperium. Nunc si quis dicat, *Athenienses sospitatores fuisse Graeciae,* non aberraverit a vero: etenim, utram rationem rerum gerendarum

πρηγμάτων ἐτράποντο, ταῦτα ῥέψειν ἔμελλε. ἑλόμενοι δὲ τὴν Ἑλλάδα περιεῖναι ἐλευθέρην, τοῦτο τὸ Ἑλληνικὸν πᾶν τὸ λοιπὸν, ὅσον μὴ ἐμήδισε, αὐτοὶ οὗτοι ἔσαν οἱ ἐπεγείραντες, καὶ βασιλῆα μετά γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. οὐδέ σφεας χρηστήρια φοβερὰ, ἐλθόντα ἐκ Δελφῶν, καὶ ἐς δεῖμα βαλόντα, ἔπεισε ἐκλιπεῖν τὴν Ἑλλάδα· ἀλλὰ καταμείναντες, ἀνέσχοντο τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώρην δέξασθαι.

Πέμψαντες γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, 140
χρηστηριάζεσθαι ἔσαν ἑτοῖμι. καί σφι ποιήσασι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα, ὡς ἐς τὸ μέγαρον ἐσελθόντες ἵζοντο, χρᾷ ἡ Πυθίη, τῇ οὔνομα ἦν Ἀριστονίκη, τάδε·

Ὦ μέλεοι, τί κάθησθε; λιπὼν, φεῦγ' ἔσχατα γαίης,

CXXXIX. 25. τοῦτο. οὕτω *malebam cum Valck.*

illi sequerentur, ea ratio praeponderatura erat. Itaque, quum hoc sint secuti ut libera maneret Graecia, hi soli sunt, qui, quidquid Graeci generis reliquum erat quod cum Medis non sentiret, id excitarunt, quique, secundum deos utique, regem repulerunt. Neque eos oracula terribilia Delphis advenientia, ingentemque incutientia metum, movere potuerunt ut Graeciam desererent: sed permanentes sustinuerunt invadentem fines suos hostem.

(140.) Missis enim Delphos legatis consulere oraculum Athenienses voluerant. Qui legati postquam, peractis circa templum legitimis caerimoniis, aedem essent ingressi consedissentque, hoc eis Pythia, cui nomen erat Aristonica, oraculum ediderat:

O miseri! quid sedetis? fugite ad extrema terrarum,

δώματα καὶ πόλιος τροχοειδέος ἄκρα κάρηνα.
Οὔτε γὰρ ἡ κεφαλὴ μένει ἔμπεδον, οὔτε τὸ σῶμα,
οὔτε πόδες νέατοι, οὔτ᾽ ὦν χέρες, οὔτε τι μέσσης
λείπεται, ἀλλ᾽ ἄζηλα πέλει. Κατὰ γάρ μιν ἐρείπει
πῦρ τε καὶ ὀξὺς Ἄρης, Συριηγενὲς ἅρμα διώκων.
πολλὰ δὲ κἄλλ᾽ ἀπολεῖ πυργώματα, κοὐ τὸ σὸν οἶον·
πολλοὺς δ᾽ ἀθανάτων νηοὺς μαλερῷ πυρὶ δώσει,
οἵ που ἱδρῶτι ῥεούμενοι ἑστήκασι,
δείματι παλλόμενοι· κατὰ δ᾽ ἀκροτάτοις ὀρόφοισι
αἷμα μέλαν κέχυται, προϊδὸν κακότητος ἀνάγκας.
Ἀλλ᾽ ἴτον ἐξ ἀδύτοιο, κακοῖς δ᾽ ἐπικίδνατε θυμόν.

141 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῶν Ἀθηναίων θεοπρόποι, συμ-

relictis aedibus et summis collibus in-orbem-conditae urbis!
Nec enim caput firmum manebit, nec corpus,
nec extremi pedes, neque manus, nec de media quidquam
supererit, sed misere adflicta erit. Disturbabit enim illam
et ignis, et acer Mavors, Syriacum agens currum.
Multaque etiam alia munita perdet loca, non modo tuum:
multaque Immortalium templa rabido dabit igni,
quae iam nunc passim stant sudore defluentia,
metuque trementia: et de summis tectis
sanguis ater defluit, inevitabilium praenuncius malorum.
Sed excedite hoc penetrali, et animi robur opponite malis.

(141.) His auditis, Atheniensium legati gravissimo

φορῇ τῇ μεγίστῃ ἐχρέωντο. προβάλλουσι δὲ σφέας αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ κακοῦ τοῦ κεχρησμένου, Τίμων ὁ Ἀνδροβούλου, τῶν Δελφῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοῖα τῷ μάλιστα, συνεβούλευέ σφι ἱκετηρίην λαβοῦσι, δεύτερα αὖτις ἐλθόντας χρᾶσθαι τῷ χρηστηρίῳ ὡς ἱκέτας. πειθομένοισι δὲ ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι, καὶ λέγουσι „Ὦναξ, χρῆσον ἡμῖν ἄμεινόν τι περὶ τῆς πατρίδος, αἰδεσθεὶς τὰς ἱκετηρίας τάσδε τάς τοι ἥκομεν φέροντες· ἢ οὔ τοι ἄπιμεν ἐκ τοῦ ἀδύτου, ἀλλ᾽ αὐτοῦ τῇδε μενέομεν, ἔστ᾽ ἂν καὶ τελευτήσωμεν·“ ταῦτα δὲ λέγουσι ἡ πρόμαντις χρᾷ δεύτερα τάδε·

Οὐ δύναται Παλλὰς Δί᾽ Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι,
λισσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μήτιδι πυκνῇ.
Σοὶ δὲ τόδ᾽ αὖτις ἔπος ἐρέω, ἀδάμαντι πελάσσας·

CXLI. 15. πελάσσας. *Fors.* πιδήσας.

luctu erat adfecti. Qui quum ob nunciatam calamitatem prorsus abiecissent animum, Timon Androbuli filius, civis Delphensis, spectatus in primis inter suos, consuluit eis, ut sumto oleae ramo iterum intrarent, et supplicum habitu denuo peterent oraculum. Cui quum illi obsecuti essent, dixissentque: *O rex Apollo! melius nobis oraculum de patria ede, hos supplicum ramos respiciens, quos tibi ferimus: aut ex hoc penetrali non discedimus, sed hîc manebimus usque dum vitâ excedamus:* haec ubi dixerunt, alterum illis oraculum Pythia edidit huiusmodi:

Non potest Pallas Iovem Olympium flectere,
multis illum verbis precata prudentique consilio.
Tibi vero hoc rursus verbum edico, adamantis
instar firmum:

Τῶν ἄλλων γὰρ ἁλισκομένων, ὅσα Κέκροπος οὖρος
ἐντὸς ἔχει, κευθμών τε Κιθαιρῶνος ζαθέοιο,
τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει.
Μηδὲ σύ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεζὸν ἰόντα
πολλὸν ἀπ' ἠπείρου στρατὸν ἥσυχος, ἀλλ' ὑποχωρεῖν
νῶτον ἐπιστρέψας. ἔτι τοι κοτὲ κἀντίος ἔσσῃ.
Ὦ θείη Σαλαμίς· ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν,
ἤ που σκιδναμένης Δημήτερος, ἢ συνιούσης.

142 Ταῦτά σφι, ἠπιώτερα γὰρ τῶν προτέρων καὶ ἦν καὶ ἐδόκεε εἶναι, συγγραψάμενοι, ἀπαλλάσσοντο ἐς τὰς Ἀθήνας. ὡς δὲ ἀπελθόντες οἱ θεοπρόποι ἀπήγγελον ἐς

Quando alia omnia capientur, quae intra Cecropis fines
et sacri Cithaeronis latebras sunt comprehensa;
Tritoniae hoc dat late-cernens Iupiter, ut ligneus murus
solus inexpugnabilis sit, qui te tuosque liberos servet.
Neque tu equitum peditumque ingentem exercitum
tranquillus mane, a continente invadentem; sed recipe te,
terga vertens. Erit tempus, quum tu etiam contra stabis.
O divina Salamis! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminata Cerere, sive collecta.

(142.) Quae quum mitiora ipsis essent esseque viderentur quam prius editum oraculum, scripto haec consignarunt, et redierunt Athenas. Id ipsum vero

τὸν δῆμον, γνῶμαι καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐγίνοντο διζημένων τὸ μαντήϊον, καὶ αἵδε συνεστηκυῖαι μάλιστα. τῶν πρεσβυτέρων ἔλεγον μετεξέτεροι, δοκέειν σφι τὸν θεὸν τὴν ἀκρόπολιν χρῆσαι περιέσεσθαι. ἡ γὰρ ἀκρόπολις τὸ πάλαι τῶν Ἀθηνέων ῥηχῷ ἐπέφρακτο· οἱ μὲν δὴ κατὰ τὸν φραγμὸν συνεβάλλοντο τοῦτο τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι. οἱ δ' αὖ ἔλεγον, τὰς νέας σημαίνειν τὸν θεὸν, καὶ ταύτας παραρτέεσθαι ἐκέλευον, τὰ ἄλλα ἀπέντας. τοὺς ὧν δὴ τὰς νέας λέγοντας εἶναι τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔσφαλλε τὰ δύο τὰ τελευταῖα ῥηθέντα ὑπὸ τῆς Πυθίης·

Ὦ θείη Σαλαμὶς· ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν,
ἤ που σκιδναμένης Δημήτερος, ἢ συνιούσης.

κατὰ ταῦτα τὰ ἔπεα συνεχέοντο αἱ γνῶμαι τῶν φαμέ-

responsum postquam reversi legati ad populum retulere, et aliae multae dicebantur sententiae ab his qui in mentem oraculi inquirebant, et hae duae maxime inter se conflictantes. Dicebant seniorum nonnulli, videri deum significare *superfuturam esse arcem*. Erat enim olim arx Athenarum septo munita: hi igitur, id septum cogitantes, hunc esse *ligneum* illum *murum* coniectabantur. Alii contra, *naves*, aiebant, *a deo significari;* hasque parandas esse, atque instruendas omissis aliis rebus omnibus, contendebant. Hi vero ipsi, qui *naves esse* dicebant *ligneum murum*, in duobus postremis Pythiae versibus illis haesitabant:

O divina Salamis! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminatâ Cerere, sive collectâ.

Quae ob verba conturbabantur animi eorum qui *naves* interpretabantur *ligneum murum*. Nam inter-

νων τὰς νέας τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι. οἱ γὰρ χρησμολόγοι ταύτῃ ταῦτα ἐλάμβανον, ὡς ἀμφὶ Σαλαμῖνα δεῖ σφέας ἑσσωθῆναι, ναυμαχίην παρασκευασαμένους.

143 Ἦν δὲ τῶν τις Ἀθηναίων ἀνὴρ ἐς πρώτους νεωστὶ παριών, τῷ οὔνομα μὲν ἦν Θεμιστοκλέης, παῖς δὲ Νεοκλέος ἐκαλέετο. οὗτος ὡνὴρ οὐκ ἔφη πᾶν ὀρθῶς τοὺς χρησμολόγους συμβάλλεσθαι, λέγων τοιάδε· „Εἰ ἐς Ἀθη„ναίους εἶχε τὸ ἔπος εἰρημένον ἐόν κως, οὐκ ἂν οὕτω μιν „δοκέειν ἠπίως χρησθῆναι, ἀλλὰ ὧδε, Ὦ σχετλίη „Σαλαμίς, ἀντὶ τοῦ Ὦ θείη Σαλαμίς· εἴπερ „γε ἔμελλον οἱ οἰκήτορες ἀμφ' αὐτῇ τελευτήσειν. ἀλ„λὰ γὰρ ἐς τοὺς πολεμίους τῷ θεῷ εἰρῆσθαι τὸ χρη„στήριον, συλλαμβάνοντι κατὰ τὸ ὀρθόν, ἀλλ' οὐκ ἐς „Ἀθηναίους." παρασκευάζεσθαι ὦν αὐτοὺς ὡς ναυμα-

CXLIII. 5. ἐόν κως. ἐόντως *corrigunt viri docti.*

pretes oraculi in hanc sententiam verba haec accipiebant, quasi ad Salaminem essent cladem accepturi, si ad navalem pugnam sese comparassent. (143.) Erat autem Athenis vir quidem, nuper inter primarios cives locum consecutus, cui erat nomen *Themistocles*, vulgo vero *Neoclis filius* adpellabatur. Hic vir, negans recte ista accipi ab oraculorum interpretibus, in hanc sententiam disseruit. *Si ad Athenienses spectaret istud dictum, non adeo mili verbo usurum fuisse,* ait, *deum, sed O misera Salamis dicturum fuisse, non O divina Salamis; si quidem circa eam perituri essent incolae. Sed enim in hostes valere dei responsum, si quis illud recte intelligat, non in Athenienses.* Itaque suasit civibus, ut *ad navalem pugnam sese compa-*

χήσοντας συνεβούλευε, ὡς τούτου ἐόντος τοῦ ξυλίνου τείχεος. Ταύτῃ Θεμιστοκλέος ἀποφαινομένου, Ἀθηναῖοι ταῦτά σφι ἔγνωσαν αἱρετώτερα εἶναι μᾶλλον ἢ τὰ τῶν χρησμολόγων· οἱ οὐκ ἔων ναυμαχίην ἀρτέεσθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶναι, οὐδὲ χεῖρας ἀνταείρεσθαι, ἀλλὰ ἐκλιπόντας χώρην τὴν Ἀττικὴν, ἄλλην τινὰ οἰκίζειν. Ἑτέρη 144
τε Θεμιστοκλέϊ γνώμη ἔμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἠρίστευσε. ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, τὰ ἐκ τῶν μετάλλων σφι προσῆλθε τῶν ἀπὸ Λαυρείου, ἔμελλον λάξεσθαι ὀρχηδὸν ἕκαστος δέκα δραχμάς· τότε Θεμιστοκλέης ἀνέγνωσε Ἀθηναίους, τῆς διαιρέσιος ταύτης παυσαμένους, νέας τουτέων τῶν χρημάτων ποιήσασθαι διηκοσίας, ἐς τὸν πόλεμον τὸν

rarent, hunc enim esse ligneum murum. Hanc in partem quum sententiam Themistocles dixisset, censuerunt Athenienses potiorem esse hanc rationem, quam illam quae erat ab oraculorum interpretibus proposita: qui, adparatum navalis pugnae dissuadentes, summam rei in eo verti contendebant, ut ne manus quidem contra invadentes hostes tollerent, sed, relictâ prorsus Atticâ, in alia terra novas sedes quaererent. (144.) Alia vero etiam ante hanc eiusdem *Themistoclis* sententia opportune vicerat. Quum ingentes fuissent in Atheniensium aerario pecuniae, quae ex metallis a Laureo redierant, in eoque res esset, ut ea pecunia viritim civibus divideretur, et unusquisque decem acciperet drachmas; tunc Themistocles persuaserat civibus, ut, omissâ illâ distributione, naves ex hac pecuniâ ducentas aedificarent ad bellum, ut aiebat, cum Aeginetis. Hoc enim bellum,

πρὸς Αἰγινήτας λέγων. οὗτος γὰρ ὁ πόλεμος συστὰς, ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα, ἀναγκάσας θαλασσίους γενέσθαι Ἀθηναίους. αἱ δὲ, ἐς τὸ μὲν ἐποιήθησαν, οὐκ ἐχρήσθησαν· ἐς δέον δὲ οὕτω τῇ Ἑλλάδι ἐγένοντο. Αὗταί τε δὴ αἱ νέες τοῖσι Ἀθηναίοισι προποιηθεῖσαι ὑπῆρχον, ἑτέρας τε ἔδεε προσναυπηγέεσθαι. ἔδοξέ τε σφι, μετὰ τὸ χρηστήριον βουλευομένοισι, ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον δέκεσθαι τῇσι νηυσὶ πανδημεὶ, τῷ θεῷ πειθομένους, ἅμα Ἑλλήνων τοῖσι βουλομένοισι. τὰ μὲν δὴ χρηστήρια ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐγεγόνεε.

145 Συλλεγομένων δὲ ἐς τὠυτὸ τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα Ἑλλήνων τῶν τὰ ἀμείνω φρονεόντων, καὶ διδόντων σφίσι λόγον καὶ πίστιν, ἐνθαῦτα ἐδόκεε βουλευομένοισι αὐτοῖσι, πρῶτον μὲν χρημάτων πάντων καταλλάσσεσθαι

tunc conflatum, Graeciae fuit saluti, eo quod Athenienses mari dare operam coëgit. Sed naves hac, ad quem comparatae fuerant usum, in eum quidem non sunt adhibitae: at ita tamen opportuno tempore in promtu fuere Graeciae. Has igitur naves, ante comparatas, tunc habuere Athenienses; praeterque eas aliae erant aedificandae. Et post acceptum oraculi responsum habita deliberatione decreverunt, deo obsequentes cum omnibus copiis naves conscendere, et mari, unà cum eis ex Graecis qui ita vellent, excipere Barbarum Graeciam invadentem. Ista igitur, quae dixi, oracula Atheniensibus evenerant.

(145.) Postquam vero in unum locum convenere quicumque ex Graecis Graeciam incolentibus meliora sentiebant, ibi tum collatis inter se sermonibus, fideque data, de communi consilio placuit, primum re-

τάς τε ἔχθρας καὶ τοὺς κατ' ἀλλήλους ἐόντας πολέμους. ἔσαν δὲ πρός τινας καὶ ἄλλους ἐγκεχρημένοι· ὁ δὲ ὧν μέγιστος, Ἀθηναίοισί τε καὶ Αἰγινήτῃσι. μετὰ δὲ, πυνθανόμενοι Ξέρξεα σὺν τῷ στρατῷ εἶναι ἐν Σάρδισι, ἐβουλεύσαντο κατασκόπους πέμπειν ἐς τὴν Ἀσίην τῶν βασιλέος πρηγμάτων· ἐς Ἄργος τε ἀγγέλους, ὁμαιχμίην συνθησομένους πρὸς τὸν Πέρσην, καὶ ἐς Σικελίην ἄλλους πέμπειν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένεος, ἔς τε Κέρκυραν, κελεύσοντας βοηθέειν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐς Κρήτην ἄλλους· φρονήσαντες εἴ κως ἕν τε γένοιτο τὸ Ἑλληνικὸν, καὶ εἰ συγκύψαντες τὠυτὸ πρήσσοιεν πάντες, ὡς δεινῶν ἐπιόντων ὁμοίως πᾶσι Ἕλλησι. τὰ δὲ Γέλωνος πρήγματα μεγάλα ἐλέγετο εἶναι, οὐδαμῶν Ἑλληνικῶν τῶν οὐ πολλὸν μέζω. Ὡς δὲ ταῦτά σφι 146

rum omnium componere inimicitias et mutua bella, quae inter ipsos obtinerent. Erant autem et inter alios conserta bella; maximum vero inter Athenienses et Aeginetas. Deinde vero, quum rescivissent Sardibus cum exercitu esse Xerxem, placuit speculatores mittere in Asiam, qui res regis explorarent; tum et Argos mittere legatos, societatem adversus Persas conciliaturos; item alios in Siciliam mittere ad Gelonem Dinomenis filium, et in Corcyram, qui auxilia Graecis mittenda postularent; denique alios in Cretam: hoc consilio, ut, si fieri posset, in unum coalesceret Graecum omne genus, cunctique concordes iunctis agerent viribus; quippe cunctis pariter Graecis imminente periculo. Dicebantur autem permagnae esse res Gelonis, multo ampliores quam ullius populi Graeci. (146.) His ita decretis, depositis inimicitiis,

ἔδοξε, καταλυσάμενοι τὰς ἔχθρας, πρῶτα μὲν κατασκόπους πέμπουσι ἐς τὴν Ἀσίην ἄνδρας τρεῖς. οἱ δὲ, ἀπικόμενοί τε ἐς Σάρδις, καὶ καταμαθόντες τὴν βασιλέος στρατιὴν, ὡς ἐπάϊστοι ἐγένοντο, βασανισθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ πεζοῦ στρατοῦ, ἀπήγοντο ὡς ἀπολεύμενοι. καὶ τοῖσι μὲν κατακέκριτο θάνατος. Ξέρξης δὲ ὡς ἐπύθετο ταῦτα, μεμφθεὶς τῶν στρατηγῶν τὴν γνώμην, πέμπει τῶν τινας δορυφόρων, ἐντειλάμενος, ἢν καταλάβωσι τοὺς κατασκόπους ζῶντας, ἄγειν παρ' ἑωυτόν. ὡς δὲ ἔτι περιεόντας αὐτοὺς κατέλαβον, καὶ ἦγον ἐς ὄψιν τὴν βασιλέος· τὸ ἐνθεῦτεν, πυθόμενος ἐπ' οἷσι ἦλθον, ἐκέλευέ σφεας τοὺς δορυφόρους περιάγοντας ἐπιδείκνυσθαι πάντα τε τὸν πεζὸν στρατὸν καὶ τὴν ἵππον· ἐπεὰν δὲ ταῦτα θηεύμενοι ἔωσι πλήρεες, ἀπο-
147 πέμπειν ἐς τὴν ἂν αὐτοὶ ἐθέλωσι χώρην ἀσινέας. Ἐπι-

primum speculatores mittunt in Asiam, tres viros. Qui postquam Sardes venerunt, exercitumque explorarunt regis, deprehensi a ducibus copiarum pedestrium, tortique, abducebantur supplicio adficiendi: capitis enim erant damnati. Quod ubi Xerxes rescivit, improbatâ ducum sententiâ, satellitum nonnullos misit iussos ad se adducere speculatores, si vivos etiam nunc nacti essent. Qui quum illos susperstites invenissent, et in conspectum produxissent regis; tum vero rex, postquam ex eis quaesivit quâ caussâ venissent, imperavit satellitibus, ut circumducerent homines, pedestremque omnem exercitum et equitatum illis ostenderent, spectaculoque satiatos, in quamcumque vellent regionem dimitterent incolumes. (147.) Ista imperans rex, hanc rationem adiecit, ut di-

λέγων δὲ τὸν λόγον τόνδε, ταῦτα ἐνετέλλετο, ὡς „εἰ μὲν ἀπώλοντο οἱ κατάσκοποι, οὔτε ἂν τὰ ἑωυτοῦ πρήγματα προεπύθοντο οἱ Ἕλληνες, ἐόντα λόγου μέζω· οὔτ' ἄν τι τοὺς πολεμίους μέγα ἐσινέατο, ἄνδρας τρεῖς ἀπολέσαντες· νοστησάντων δὲ τουτέων ἐς τὴν Ἑλλάδα, δοκέειν, ἔφη, ἀκούσαντας τοὺς Ἕλληνας τὰ ἑωυτοῦ πρήγματα, πρὸ τοῦ στόλου τοῦ γινομένου παραδώσειν σφέας τὴν ἰδίην ἐλευθερίην, καὶ οὕτω οὐδὲ δεήσειν ἐπ' αὐτοὺς στρατηλατέοντας πρήγματα ἔχειν.“ Οἶκε δὲ αὐτοῦ αὕτη ἡ γνώμη τῇ γε ἄλλῃ. ἐὼν γὰρ ἐν Ἀβύδῳ ὁ Ξέρξης, εἶδε πλοῖα ἐκ τοῦ Πόντου σιταγωγὰ διεκπλώοντα τὸν Ἑλλήσποντον, ἔς τε Αἴγιναν καὶ Πελοπόννησον κομιζόμενα. οἱ μὲν δὴ πάρεδροι αὐτοῦ, ὡς ἐπύθοντο πολέμια εἶναι τὰ πλοῖα, ἑτοῖμοι ἔσαν αἱρέειν αὐτά, ἐσβλέ-

ceret, *si periissent speculatores, nec praescituros fuisse Graecos quanto regis copiae sint famâ ampliores, nec ipsos magnum incommodum hostibus fuisse adlaturos tribus occisis viris: qui si in Graeciam redierint, videri Graecos, cognitis Persarum rebus, ante susceptam hanc expeditionem libertatem suam tradituros; atque ita ne opus quidem Persis fore, ut ducendi adversus illos exercitus molestiam sustineant!* Similis ista regis sententia fuit alteri huic. Quum Abydi Xerxes versaretur, conspicatus est naves frumentarias ex Ponto per Hellespontum navigantes, et Aeginam atque Peloponnesum petentes. Consiliarii igitur qui adsidebant ei, ut cognoverunt hostiles esse naves, capere illas erant parati, respicientes nutum regis, quando ille imperium esset daturus. Xerxes vero ex illis quaesivit,

ποντες ἐς τὸν βασιλῆα, ὁκότε παραγγελέει. ὁ δὲ Ξέρξης εἴρετο αὐτοὺς, ὅκῃ πλέοιεν· οἱ δὲ εἶπαν· „Ἐς τοὺς „σοὺς πολεμίους, ὦ δέσποτα, σῖτον ἄγοντες.“ ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη· „Οὐκῶν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ πλέομεν, ἔνθαπερ „καὶ οὗτοι, τοῖσί τε ἄλλοισι ἐξηρτυμένοι καὶ σίτῳ. τί „δῆτα ἀδικέουσι οὗτοι, ἡμῖν σιτία παρακομίζοντες;“ Οἱ μέν νυν κατάσκοποι, οὕτω θεησάμενοί τε καὶ ἀποπεμφθέντες, ἐνόστησαν ἐς τὴν Εὐρώπην.

148 ΟἹ ΔΕ συνωμόται Ἑλλήνων ἐπὶ τῷ Πέρσῃ, μετὰ τὴν ἀπόπεμψιν τῶν κατασκόπων, δεύτερα ἔπεμπον ἐς Ἄργος ἀγγέλους. Ἀργεῖοι δὲ λέγουσι τὰ κατ᾽ ἑωυτοὺς γενέσθαι ὧδε. πυθέσθαι γὰρ αὐτίκα κατ᾽ ἀρχὰς τὰ ἐκ τοῦ βαρβάρου ἐγειρόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. πυθόμενοι δὲ, καὶ μαθόντες ὡς σφεας οἱ Ἕλληνες πειρήσονται παραλαμβάνοντες ἐπὶ τὸν Πέρσην, πέμψαι θεοπρόπους

quorsum hi navigarent. Qui ut dixere, *Ad tuos hostes, Domine; frumentum eis advehentes:* respondit ille: *Atqui etiam nos eodem navigamus, quo hi, et aliis rebus et frumento instructi. Quid ergo mali hi faciunt, quod frumentum nobis adportant?* Speculatores igitur, quos dixi, postquam omnia spectarunt et a Xerxe dimissi sunt, ita in Graeciam rediere.

(148.) GRAECI contra *Persam* coniurati, postquam in Asiam speculatores mandarunt; porro *Argos* miserunt legatos. Aiunt autem *Argivi,* res tunc apud se in hunc modum esse gestas. Statim ab initio cognitos ipsis fuisse adparatus quos adversus Graeciam faceret Barbarus: quumque simul intellexissent operam daturos esse Graecos, ut sese in socie-

ἐς Δελφοὺς, τὸν θεὸν ἐπειρησομένους „ὡς σφι μέλλει ἄριστον ποιεῦσι γενέσθαι· νεωστὶ γὰρ σφέων τεθνάναι ἑξακισχιλίους ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ Κλεομένεος τοῦ Ἀναξανδρίδεω.“ τῶνδε δὴ εἵνεκα πέμπειν· τὴν δὲ Πυθίην ἐπειρωτῶσι αὐτοῖσι ἀνελεῖν τάδε·

Ἐχθρὲ περικτιόνεσσι, φίλ᾽ ἀθανάτοισι θεοῖσι,
εἴσω τὸν προβόλαιον ἔχων, πεφυλαγμένος ἧσο,
καὶ κεφαλὴν πεφύλαξο· κάρη δὲ τὸ σῶμα σαώσει.

ταῦτα μὲν τὴν Πυθίην χρῆσαι πρότερον· μετὰ δὲ, ὡς ἐλθεῖν τοὺς ἀγγέλους ἐς δὴ τὸ Ἄργος, ἐπελθεῖν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον, καὶ λέγειν τὰ ἐντεταλμένα. τοὺς δὲ πρὸς τὰ λεγόμενα ὑποκρίνασθαι, ὡς „ἑτοῖμοί εἰσι Ἀργεῖοι ποιέειν ταῦτα, τριήκοντα ἔτεα εἰρήνην σπεισάμενοι Λακεδαιμονίοισι, καὶ ἡγεόμενοι κατὰ τὸ ἥμισυ πάσης τῆς συμμαχίης· καί τοι κατά γε τὸ δίκαιον γίνεσθαι τὴν

tatem contra Persas adsciscerent, legatos se misisse Delphos, qui ex Deo quaererent, *quidnam facientes melius consulturi essent rebus suis? Nuper enim sex millia de suis occisos esse a Lacedaemoniis et a Cleomene, Anaxandridae filio.* Eâ caussâ legatos se misisse; interrogantibus vero hoc responsum reddidisse Pythiam:

Finitimis invise, care immortalibus Diis,
verutum intus tenens, cautus sede,
et capiti cave: caput enim corpus servabit.

Hoc responsum sibi initio redditum a Pythia fuisse: deinde vero Argos venisse legatos; et adeuntes senatum, exposuisse mandata. Ad ea *Argivos* respondisse, *paratos se esse ea facere, si, compositâ cum Lacedaemoniis in triginta annos pace, dimidium*

ἡγεμονίην ἑωυτῶν, ἀλλ' ὅμως σφι ἀποχρᾶν κατὰ τὸ
149 ἥμισυ ἡγεομένοισι." Ταῦτα μὲν λέγουσι τὴν βουλὴν ὑποκρίνασθαι, καίπερ ἀπαγορεύοντός σφι τοῦ χρηστηρίου μὴ ποιέεσθαι τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμμαχίην. σπουδὴν δὲ ἔχειν σπονδὰς γενέσθαι τριηκονταέτιδας, καίπερ τὸ χρηστήριον φοβεομένοισι, ἵνα δή σφι οἱ παῖδες ἀνδρωθέωσι ἐν τούτοισι τοῖσι ἔτεσι· μὴ δὲ σπονδέων ἐουσέων, ἐπιλέγεσθαι, ἢν ἄρα σφέας καταλάβῃ πρὸς τῷ γεγονότι κακῷ ἄλλο πταῖσμα πρὸς τὸν Πέρσην, μὴ τὸ λοιπὸν ἔωσι Λακεδαιμονίων ὑπήκοοι. Τῶν δὲ ἀγγέλων τοὺς ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρὸς τὰ ῥηθέντα ἐκ τῆς βουλῆς ἀμείψασθαι τοῖσδε· „περὶ μὲν σπονδέων ἀνοίσειν ἐς τοὺς πλεῦνας· περὶ δὲ ἡγεμονίης αὐτοῖσι ἐντετάλθαι ὑπο-

imperii in universos socios ipsi obtinuissent: et aequum quidem esse, ut penes ipsos summa sit totius imperii; contentos se autem dimidio fore. (149.) Haec aiunt senatum respondisse, tametsi Argivos oraculum vetuisset contrahere cum Graecis societatem: et, metuentes licet oraculum, cupidos tamen fuisse foedus in triginta annos cum Lacedaemoniis paciscendi, ut intra hos annos pueri ipsorum ad virilem pervenirent aetatem. Quod si enim foedus non conciliaretur, veritos esse, ne, si ad superius malum alia quaedam calamitas in bello Persico accessisset, reliquum foret ut prorsus Lacedaemoniorum subiicerentur imperio. Ad ista autem a senatu dicta eos ex legatis, qui *Spartâ* erant missi, haec respondisse: *De foedere quidem relaturos se ad multitudinem; de belli imperio autem mandatum sibi esse ut respondeant dicantque, duos sibi esse*

κρίνασθαι, καὶ δὴ λέγειν, σφὶ μὲν εἶναι δύο βασιλῆας,
Ἀργείοισι δὲ ἕνα· οὔκων δυνατὸν εἶναι τῶν ἐκ Σπάρτης
οὐδέτερον παῦσαι τῆς ἡγεμονίης. μετὰ δὲ δύο τῶν σφε-
τέρων ὁμόψηφον τὸν Ἀργεῖον εἶναι, κωλύειν οὐδέν.“ Οὕ-
τω δὴ οἱ Ἀργεῖοί φασι οὐκ ἀνασχέσθαι τῶν Σπαρτιη-
τέων τὴν πλεονεξίην, ἀλλ᾽ ἑλέσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν
βαρβάρων ἄρχεσθαι, ἤ τι ὑπεῖξαι Λακεδαιμονίοισι·
προειπεῖν τε τοῖσι ἀγγέλοισι, πρὸ δύντος ἡλίου ἀπαλ-
λάσσεσθαι ἐκ τῆς Ἀργείων χώρης· εἰ δὲ μὴ, περιέψε-
σθαι ὡς πολεμίους. Αὐτοὶ μὲν Ἀργεῖοι τοσαῦτα του- 150
τέων πέρι λέγουσι. Ἔστι δὲ ἄλλος λόγος λεγόμενος
ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς Ξέρξης ἔπεμψε κήρυκα ἐς Ἄρ-
γος, πρότερον ἤ περ ὁρμῆσαι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλ-
λάδα. ἐλθόντα δὲ τοῦτον λέγεται εἶπαι· „Ἄνδρες Ἀρ-
„γεῖοι, βασιλεὺς Ξέρξης τάδε ὑμῖν λέγει. Ἡμεῖς νο-

reges, Argivis vero unum: fieri autem non posse, ut alteri utri regi Spartanorum abrogetur imperium. At, quin cum suis duobus Argivus aequum ius suffragii habeat, nihil impedire. Ita, aiunt Argivi, non ferendam sibi visam esse Spartanorum arrogantiam, maluisseque se sub Barbarorum esse imperio, quam Lacedaemoniis parere: edixisseque senatum legatis, ut *ante solis occasum finibus suis excederent; id ni facerent, hostium loco habitum iri.* (150.) Ista quidem his de rebus ipsi memorant *Argivi.* Est vero alia fama per Graeciam vulgata; misisse Xerxem, priusquam expeditionem in Graeciam susciperet, Argos caduceatorem. Qui ubi advenit, in hunc modum locutus esse fertur: *Viri Argivi! rex Persarum haec vobis dicit. Nos*

„μίζομεν Πέρσην εἶναι, ἀπ' οὗ ἡμεῖς γεγόναμεν, παῖ-
„δα Περσέος τοῦ Δανάης, γεγονότα ἐκ τῆς Κηφέος
„θυγατρὸς Ἀνδρομέδης. οὕτω ἂν ὦν εἴημεν ὑμέτεροι
„ἀπόγονοι. οὔτε ὦν ἡμέας οἰκὸς ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους προ-
„γόνους στρατεύεσθαι, οὔτε ὑμέας ἄλλοισι τιμωρέον-
„τας, ἡμῖν ἀντιξόους γενέσθαι, ἀλλὰ παρ' ὑμῖν αὐ-
„τοῖσι ἡσυχίην ἔχοντας κατῆσθαι. ἢν γὰρ ἐμοὶ γένη-
„ται κατὰ νόον, οὐδαμοὺς μέζονας ὑμέων ἄξω." Ταῦ-
τα ἀκούσαντας Ἀργείους λέγεται πρῆγμα ποιήσασθαι,
καὶ παραχρῆμα μὲν οὐδὲν ἐπαγγελλομένους μεταιτέειν·
ἐπεὶ δέ σφεας παραλαμβάνειν τοὺς Ἕλληνας, οὕτω
δὴ, ἐπισταμένους ὅτι οὐ μεταδώσουσι τῆς ἀρχῆς Λα-
κεδαιμόνιοι, μεταιτέειν, ἵνα ἐπὶ προφάσιος ἡσυχίην ἄγω-
151 σι. Συμπεσεῖν δὲ τούτοισι καὶ τόνδε τὸν λόγον λέγου-
σί τινες Ἑλλήνων, πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον γενόμενον του-

Persen existimamus, a quo progeniti sumus, fuisse Persei filium, Danaae nepotem, natum ex Cephei filia Andromeda: ita igitur a vobis sumus oriundi. Proinde aequum non est, ut aut nos progenitoribus nostris bellum faciamus, aut ut vos, aliis opem ferentes, contra nos in acie stetis; sed ut domi manentes, quietem agatis. Nam, si mihi ex sententia res successerint, nullos potiore loco, quam vos, habebo. Haec audientes, Argivos magni fecisse: et statim quidem, nihil nec pollicitos esse Graecis, nec ab illis postulasse; sed, postquam eos ad societatem Graeci invitarunt, tum vero, quum bene gnari essent Lacedaemonios secum non communicaturos esse imperium, dimidium illius postulasse, ut hoc praetextu utentes otium agerent. (151.) Cum his etiam

τέων. τυχεῖν ἐν Σούσοισι τοῖσι Μεμνονίοισι ἐόντας ἑτέρου πρήγματος εἵνεκα ἀγγέλους Ἀθηναίων, Καλλίην τε τὸν Ἱππονίκου, καὶ τοὺς μετὰ τούτου ἀναβάντας. Ἀργείους δὲ, τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον πέμψαντας καὶ τούτους ἐς Σοῦσα ἀγγέλους, εἰρωτᾷν Ἀρταξέρξεα τὸν Ξέρξεω „εἴ σφι ἔτι ἐμμένει τὴν πρὸς Ξέρξεα φιλίην συνεκεράσαντο, ἢ νομιζοίατο πρὸς αὐτοῦ εἶναι πολέμιοι.“ βασιλῆα δὲ Ἀρταξέρξεα „μάλιστα ἐμμένειν, φάναι, καὶ οὐδεμίην νομίζειν πόλιν Ἄργεος φιλιωτέρην.“ Εἰ μέν 152
νυν Ξέρξης τε ἀπέπεμψε ταῦτα λέγοντα κήρυκα ἐς Ἄργος, καὶ Ἀργείων ἄγγελοι ἀναβάντες ἐς Σοῦσα ἐπειρώτων Ἀρταξέρξεα περὶ φιλίης, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι· οὐδέ τινα γνώμην περὶ αὐτέων ἀποφαίνομαι ἄλ-

congruere, aiunt Graecorum nonnulli, aliam rem, quae quidem multis post annis incidisse memoratur. Adfuisse tunc forte Susis Memnoniis, alterius cuiuspiam rei caussa, legatos Atheniensium, Calliam Hipponici filium, eiusque collegas: *Argivos* vero et ipsos, per idem tempus missis Susa legatis, ex *Artaxerxe* quaesisse, utrum *sibi adhuc firma maneat amicitia quam cum Xerxe conciliassent, an hostes ab illo iudicentur?* His regem Artaxerxem respondisse, *utique firmam manere, neque se ullam civitatem sibi magis amicam, quam Argos, existimare.* (152.) Iam vero, an revera Xerxes caduceatorem Argos miserit ista dicentem; et an Argivorum legati, Susa profecti, Artaxerxem de amicitia interrogaverint; id equidem pro certo confirmare non possum: nec de his aliam pronuncio sententiam, nisi quam ipsi dicunt Argivi. Caeterum hoc satis

λην γε ἢ τήν περ αὐτοὶ Ἀργεῖοι λέγουσι. Ἐπίσταμαι δὲ τοσοῦτο, ὅτι, εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήϊα κακὰ ἐς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισι, ἐγκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτέων ἀποφεροίατο ὀπίσω τὰ ἐσενείκαντο. οὕτω δὴ οὐκ Ἀργείοισι αἴσχιστα πεποίηται. Ἐγὼ δὲ ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαί γε μὲν ὦν οὐ παντάπασι ὀφείλω· καί μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἐχέτω ἐς πάντα τὸν λόγον. Ἐπεὶ καὶ ταῦτα λέγεται, ὡς ἄρα Ἀργεῖοι ἔσαν οἱ ἐπικαλεσάμενοι τὸν Πέρσην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδή σφι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους κακῶς ἡ αἰχμὴ ἑστήκεε, πᾶν δὴ βουλόμενοί σφι εἶναι πρὸ τῆς παρεούσης λύπης. Τὰ μὲν περὶ Ἀργείων εἴρηται.

153 ἘΣ ΔΕ τὴν Σικελίην ἄλλοι τε ἀπίκατο ἄγγελοι ἀπὸ τῶν συμμάχων, συμμίξοντες Γέλωνι· καὶ δὴ καὶ

scio, si omnes homines propria mala in commune conferrent, cum aliorum malis illa permutaturi, fore ut unusquisque, propius inspectis aliorum malis, lubens rursus ea reportaret, quae ipse adtulisset. Ita nimirum non turpissime Argivi egerunt. Ego autem dicere debeo quae memorantur; nec vero omnibus utique fidem debeo adhibere: atque hoc idem in universam hanc Historiam dictum intelligi velim. Nam et hoc traditur, Argivos advocasse Persam in Graeciam, quum male illis cessisset adversus Lacedaemonios bellum, quumque quidvis potius sibi accidere mallent, quam in tristi eo statu, quo tunc erant, manere. Atque haec de Argivis hactenus.

(153.) In Siciliam et alii a sociis missi legati venerunt, cum *Gelone* acturi, et a Lacedaemoniis mis-

ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων Σύαγρος. Τοῦ δὲ Γέλωνος τούτου πρόγονος, οἰκήτωρ ἐὼν Γέλης, ἦν ἐκ νήσου Τήλου, τῆς ἐπὶ Τριοπίῳ κειμένης· ὃς κτιζομένης Γέλης ὑπὸ Λινδίων τε τῶν ἐκ Ῥόδου, καὶ Ἀντιφήμου, οὐκ ἐλείφθη. ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόγονοι γενόμενοι ἱροφάνται τῶν χθονίων θεῶν, διετέλεον ἐόντες, Τηλίνεω ἑνός τευ τῶν προγόνων κτησαμένου τρόπῳ τοιῷδε. Ἐς Μακτώριον πόλιν τὴν ὑπὲρ Γέλης οἰκημένην ἔφυγον ἄνδρες Γελώων, ἑσσωθέντες στάσι. τούτους ὦν ὁ Τηλίνης κατήγαγε ἐς Γέλην, ἔχων οὐδεμίην ἀνδρῶν δύναμιν, ἀλλ' ἱρὰ τουτέων τῶν θεῶν. ὅθεν δὲ αὐτὰ ἔλαβε, ἢ αὐτὸς ἐκτήσατο, τοῦτο οὐκ ἔχω εἶπαι. τούτοισι δ' ὦν πίσυνος ἐὼν, κατήγαγε ἐπ' ᾧ τε οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἱροφάνται τῶν θεῶν ἔσονται. θῶμά μοι ὦν καὶ τοῦτο γέγονε πρὸς τὰ πυν-

CLIII. 4. ἐὼν Γέλης *ex coni.* ὁ ἐν Γέλῃ *olim edd. et mss.*

sus Syagrus. *Gelonis* huius progenitor, Gelae incola, ex Telo insula erat, contra Triopium sita: qui, quum a Lindiis ex Rhodo, duce Antiphemo, *Gela* conderetur, coloniae fuerat socius. Huius posteri, procedente tempore hierophantae fuerunt inferarum dearum, et constanter idem munus tenuerunt; ad quod Telines, unus ex illorum maioribus, tali modo fuerat promotus. Cives nonnulli Geloi, in seditione victi ab adversariis, in Mactorium oppidum confugerant supra Gelam situm. Hos Telines Gelam reduxit, nulla hominum manu adiutus, sed solis sacris harum dearum. Unde vero haec sumserit, aut quomodo nactus sit, dicere non possum. Sed his fretus reduxit illos hac conditione, ut posteri ipsius hierophantae illarum dearum essent. Quod autem audio

θώνομαι κατεργάσασθαι Τηλίνην ἔργον τοσοῦτον· τὰ
τοιαῦτα γὰρ ἔργα οὐ πρὸς τοῦ ἅπαντος ἀνδρὸς νενόμικα
γίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ψυχῆς τε ἀγαθῆς καὶ ῥώμης ἀν-
δρηΐης· ὁ δὲ λέγεται πρὸς τῆς Σικελίης τῶν οἰκητόρων,
τὰ ὑπεναντία τουτέων, πεφυκέναι θηλυδρίης τε καὶ μα-
λακώτερος ἀνήρ. οὕτω μέν νυν ἐκτήσατο τοῦτο τὸ γέ-
154 ρας. Κλεάνδρου δὲ τοῦ Παντάρεος τελευτήσαντος τὸν
βίον, ὃς ἐτυράννευσε μὲν Γέλης ἑπτὰ ἔτεα, ἀπέθανε
δὲ ὑπὸ Σαβύλλου ἀνδρὸς Γελώου, ἐνθαῦτα ἀναλαμ-
βάνει τὴν μουναρχίην Ἱπποκράτης, Κλεάνδρου ἐὼν ἀδελ-
φεός. ἔχοντος δὲ Ἱπποκράτεος τὴν τυραννίδα, ὁ Γέλων,
ἐὼν Τηλίνεω τοῦ ἱροφάντεω ἀπόγονος, πολλῶν μετ' ἄλ-
λων καὶ Αἰνησιδήμου, τοῦ Παταΐκοῦ, ἦν δορυφόρος Ἱπ-
ποκράτεος· μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον δι' ἀρετὴν ἀπε-
δέχθη πάσης τῆς ἵππου εἶναι ἵππαρχος. πολιορκέοντος

rem tantam a Teline esse perfectam, id eo magis etiam miror, quod, quum talia non a quolibet homine patrari posse existimaverim, sed ab animo forti et virili robore debere proficisci, hic e contrario perhibetur a Siciliae incolis effoeminatus et mollis admodum homo fuisse. At is quidem ita munus hoc obtinuerat. (154.) Mortuo Cleandro, Pantaris filio, qui, postquam septem annis Gelae fuerat tyrannus, a Sabyllo cive Geloo est interfectus; ibi tum *Hippocrates*, Cleandri frater, monarchiam suscepit. Quo regnante *Gelon*, unus e posteris Telinis hierophantae, cum aliis multis, et in his cum Aenesidemo Pataici filio, custos corporis fuit Hippocratis: nec vero multo post ob virtutem praefectus universi equitatus nominatus est. Nam quum Callipolitas et Na-

γὰρ Ἱπποκράτεος Καλλιπολίτας τε καὶ Ναξίους, καὶ
Ζαγκλαίους τε καὶ Λεοντίνους, καὶ πρὸς, Συρηκου-
σίους τε καὶ τῶν βαρβάρων συχνοὺς, ἀνὴρ ἐφαίνετο ἐν
τούτοισι τοῖσι πολέμοισι ἐὼν ὁ Γέλων λαμπρότατος.
τῶν δὲ εἶπον πολίων, τουτέων, πλὴν Συρηκουσέων, οὐδε-
μία πέφευγε δουλοσύνην πρὸς Ἱπποκράτεος. Συρηκου-
σίους δὲ Κορίνθιοί τε καὶ Κερκυραῖοι ἐῤῥύσαντο, μάχῃ
ἑσσωθέντας ἐπὶ ποταμῷ Ἐλώρῳ. ἐῤῥύσαντο δὲ οὗτοι,
ἐπὶ τοῖσδε καταλλάξαντες, ἐπ᾽ ᾧτε Ἱπποκράτεϊ Κα-
μαρίναν Συρηκουσίους παραδοῦναι· Συρηκουσίων δὲ ἦν
Καμαρίνα τὸ ἀρχαῖον. Ὡς δὲ καὶ Ἱπποκράτεα, τυ- 155
ραννεύσαντα ἴσα ἔτεα τῷ ἀδελφεῷ Κλεάνδρῳ, κατέ-
λαβε ἀποθανεῖν πρὸς πόλι Ὕβλῃ, στρατευσάμενον ἐπὶ
τοὺς Σικελούς· οὕτω δὴ ὁ Γέλων, τῷ λόγῳ τιμωρέων
τοῖσι Ἱπποκράτεος παισὶ Εὐκλείδῃ τε καὶ Κλεάνδρῳ,

xios oppugnaret Hippocrates, et Zanclaeos et Leontinos, itemque Syracusios et Barbaros multos; in cunctis his bellis praeclare Gelonis virtus eminuit. Earum autem quas dixi civitatum nulla, praeter Syracusas, effugit quin in servitutem ab Hippocrate redigeretur. Syracusios vero, praelio victos ad Elorum fluvium, liberaverunt Corinthii et Corcyraei, conciliatâ pace in hanc conditionem, ut Camarinam Hippocrati traderent Syracusii: nam antiquitus Syracusiorum Camarina fuerat. (155.) Postquam vero Hippocrati etiam, quum totidem annos quot Cleander frater regnasset, accidit ut ad Hyblam urbem, bellum gerens cum Siculis, occumberet; tunc nimirum hic *Gelon*, nomine quidem tenus opem ferens filiis Hippocratis Euclidi et Cleandro, quibus iam parere

οὐ βουλομένων τῶν πολιητέων κατηκόων ἔτι εἶναι, τῷ ἔργῳ, ὡς ἐπεκράτησε μάχῃ τῶν Γελώων, ἦρχε αὐτὸς, ἀποστερήσας τοὺς Ἱπποκράτεος παῖδας. μετὰ δὲ τοῦτο τὸ εὕρημα, τοὺς γαμόρους καλεομένους τῶν Συρηκουσίων, ἐκπεσόντας ὑπό τε τοῦ δήμου, καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλεομένων δὲ Κυλλυρίων, ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας, ἔσχε καὶ ταύτας. ὁ γὰρ δῆμος ὁ τῶν Συρηκουσίων ἐπιόντι Γέλωνι παραδιδοῖ τὴν πόλιν καὶ ἑωυτόν.

156 Ὁ δὲ ἐπεί τε παρέλαβε τὰς Συρηκούσας, Γέλης μὲν ἐπικρατέων λόγον ἐλάσσω ἐποιέετο, ἐπιτρέψας αὐτὴν Ἱέρωνι ἀδελφεῷ ἑωυτοῦ· ὁ δὲ τὰς Συρηκούσας ἐκράτυνε, καὶ ἔσαν οἱ πάντα αἱ Συρήκουσαι. αἱ δὲ παραυτίκα ἀνά τ' ἔδραμον καὶ ἀνέβλαστον. τοῦτο μὲν γὰρ, Καμαριναίους ἅπαντας ἐς τὰς Συρηκούσας ἀγαγὼν, πο-

CLVI. 2. ἐπικρατέων. ἔτι κρατέων *ex coni. corrigunt.*

cives noluerant, re vera autem, praelio victis Gelois, solus ipse regnavit, Hippocratis filiis imperio fraudatis. Quae res quum ei praeter spem successisset, deinde *gamoros* quos vocant Syracusiorum, [*id est*, praediorum possessores] urbe eiectos a populo et a propriis servis, qui Cyllyrii vocabantur, ex Casmena oppido *Syracusas* reduxit, et hac quoque urbe potitus est. Populus enim Syracusiorum adventanti Geloni et se et urbem tradidit. (156.) Syracusis potitus *Gelon*, iam non tanti fecit Gelae imperare: itaque hoc oppidum fratri suo Hieroni permisit, ipse vero Syracusas quolibet modo munivit et auxit: erantque ei *Syracusae* loco omnium.* Et brevi haec urbs crevit floruitque. Nam et Camarinaeos cunctos,

λιήτας ἐποίησε, Καμαρίνης δὲ τὸ ἄστυ κατέσκαψε· τοῦτο δὲ, Γελώων ὑπερημίσεας τῶν ἀστῶν, τὠυτὸ τοῖσι Καμαριναίοισι ἐποίησε. Μεγαρέας τε τοὺς ἐν Σικελίῃ, ὡς πολιορκεόμενοι ἐς ὁμολογίην προσεχώρησαν, τοὺς μὲν αὐτέων παχέας, ἀειραμένους τε πόλεμον αὐτῷ, καὶ προσδοκέοντας ἀπολέεσθαι διὰ τοῦτο, ἄγων ἐς τὰς Συρηκούσας, πολιήτας ἐποίησε· τὸν δὲ δῆμον τῶν Μεγαρέων, οὐκ ἐόντα μεταίτιον τοῦ πολέμου τούτου, οὐδὲ προσδεχόμενον κακὸν οὐδὲν πείσεσθαι, ἀγαγὼν καὶ τούτους ἐς τὰς Συρηκούσας, ἀπέδοτο ἐπ᾽ ἐξαγωγῇ ἐκ Σικελίης. τὠυτὸ δὲ τοῦτο καὶ Εὐβοέας τοὺς ἐν Σικελίῃ ἐποίησε, διακρίνας. ἐποίεε δὲ ταῦτα τούτους ἀμφοτέρους, νομίσας δῆμον εἶναι συνοίκημα ἀχαριτώτατον. Τοιούτῳ μὲν τρόπῳ τύραννος ἐγεγόνεε μέγας ὁ Γέλων.

Syracusas transductos, cives fecit, dirutâ Camarinâ: et maiore parte Geloorum civium eodem modo, quo Camarinaeis, usus est. Megarenses vero Siciliam incolentes quum ab illo oppugnati in deditionem venissent; opulentiores eorum, qui bellum contra eum suscitaverant, et ob id se perditum iri putabant, pariter Syracusas transduxit, civesque fecit; plebem autem Megarensium, quae belli non fuerat auctor, et nihil ab illo mali se passuram exspectabat, hanc item Syracusas perductam vendidit ea conditione, ut e Sicilia exportarentur. Eodemque modo Euboeensibus usus est Siciliam incolentibus, discretâ plebe a locupletibus. Egit autem ita cum utrisque hac caussâ, quod molestiae et periculi plenum putaret, una cum plebe habitare. Tali modo potens tyrannus *Gelon* evaserat.

157 Τότε δὲ, ὡς οἱ ἄγγελοι τῶν Ἑλλήνων ἀπίκατο ἐς τὰς Συρηκούσας, ἐλθόντες αὐτῷ ἐς λόγους, ἔλεγον τάδε· ,,Ἔπεμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι, παραλαμψομένους σε πρὸς τὸν βάρβαρον. τὸν γὰρ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πάντως κου πυνθάνεαι· ὅτι Πέρσης ἀνὴρ μέλλει, ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἐπάγων πάντα τὸν ἠῷον στρατὸν ἐκ τῆς Ἀσίης, στρατηλατήσειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· πρόσχημα μὲν ποιεύμενος ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύνει, ἐν νόῳ δὲ ἔχων πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπ' ἑωυτῷ ποιήσασθαι. Σὺ δὲ δυνάμιός τε ἥκεις μεγάλης, καὶ μοῖρά τοι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἐλαχίστη μέτα, ἄρχοντί γε Σικελίης· βοήθει τε τοῖσι ἐλευθεροῦσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ συνελευθέρου. ἀλὴς μὲν γὰρ γινομένη πᾶσα ἡ Ἑλλὰς, χεὶρ μεγάλη συνάγεται, καὶ ἀξιόμαχοι γινό-

(157.) Tunc vero, postquam Syracusas venere *Graecorum legati*, in conspectum *Gelonis* producti, haec apud eum verba fecerunt. *Miserunt nos Lacedaemonii et Athenienses horumque socii, ad societatem adversus Barbarum te invitaturos. Haud dubie enim hunc nosti Graeciam invadentem; virum Persam, qui Hellesponto ponte iuncto universas Orientis copias ex Asia transducturus est, et bellum illaturus Graeciae; caussam quidem praetexens, contra Athenas se ducere exercitum, in animo autem habens totam sibi Graeciam subiicere. Tu vero magna praeditus es potentia, et haud minima pars Graeciae apud te est, qui imperas Siciliae. Succurre igitur liberantibus Graeciam, cum eisque eam libera! Etenim iunctis Grae-*

„μεθα τοῖσι ἐπιοῦσι. ἢν δὲ ἡμέων οἱ μὲν καταπροδι-
„δῶσι, οἱ δὲ μὴ θέλωσι τιμωρέειν, τὸ δὲ ὑγιαῖνον τῆς
„Ἑλλάδος ᾖ ὀλίγον, τοῦτο δὲ ἤδη δεινὸν γίνεται, μὴ
„πέσῃ πᾶσα ἡ Ἑλλάς. Μὴ γὰρ ἐλπίσῃς, ἢν ἡμέας
„καταστρέψηται ὁ Πέρσης μάχῃ κρατήσας, ὡς οὐκὶ
„ἥξει παρὰ σέ γε, ἀλλὰ πρὸ τούτου φύλαξαι. βοη-
„θέων γὰρ ἡμῖν, σεωυτῷ τιμωρέεις. τῷ δὲ εὖ βουλευ-
„θέντι πρήγματι τελευτὴ ὡς τὸ ἐπίπαν χρηστὴ ἐθέλει
„ἐπιγίνεσθαι.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον. Γέλων δὲ πολ- 158
λὸς ἐνέκειτο λέγων τοιάδε· „Ἄνδρες Ἕλληνες, λόγον
„ἔχοντες πλεονέκτην, ἐτολμήσατε ἐμὲ σύμμαχον ἐπὶ
„τὸν βάρβαρον παρακαλέοντες ἐλθεῖν. αὐτοὶ δὲ, ἐμεῦ
„πρότερον δεηθέντος βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεπάψα-
„σθαι, ὅτε μοι πρὸς Καρχηδονίους νεῖκος συνῆπτο, ἐπι-

ciae viribus magna contrahitur manus, et pares sumus invadenti hosti. Sin nostrûm alii nos produnt, alii iuvare nolunt, et exigua pars Graeciae sana est; tunc vero est verendum, ne Graecia pereat universa. Noli enim existimare, si nos praelio victos Persa subegerit, non eumdem ad te pariter venturum; sed, priusquam istud accidat, tibi prospice! Nobis enim opem ferens, te ipsum tutum praestabis. Rem bono consilio susceptam bonus plerumque sequi exitus solet. Sic illi locuti sunt. (158.) *Gelon* vero, vehementer illos increpans, in hunc modum respondit. *Viri Graeci, arroganti utentes oratione ausi estis me hortari ut subsidio vobis veniam adversus Barbarum. At iidem vos, quum prius ego vos rogavi, ut barbarorum exercitum mecum adgrederemini, obtestatusque sum*

„σκήπτοντός τε τὸν Δωριέος τοῦ Ἀναξανδρίδεω πρὸς „Ἐγεσταίων φόνον ἐκπρήξασθαι, ὑποτείνοντός τε τὰ „ἐμπόρια συνελευθεροῦν, ἀπ' ὧν ὑμῖν μεγάλαι ὠφε- „λίαι τε καὶ ἐπαυρέσιες γεγόνασι· οὔτε ἐμεῦ εἵνεκα „ἤλθετε βοηθήσοντες, οὔτε τὸν Δωριέος φόνον ἐκπρηξό- „μενοι· τό τε κατ' ὑμέας, τάδε πάντα ὑπὸ βαρβάροισι „νέμεται. ἀλλά, εὖ γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὸ ἄμεινον κα- „τέστη· νῦν δέ, ἐπειδὴ περιελήλυθε ὁ πόλεμος καὶ ἀπῖ- „κται ἐς ὑμέας, οὕτω δὴ Γέλωνος μνῆστις γέγονε. „Ἀτιμίης δὲ πρὸς ὑμέων κυρήσας, οὐκ ὁμοιώσομαι „ὑμῖν, ἀλλ' ἑτοῖμός εἰμι βοηθέειν, παρεχόμενος διηκο- „σίας τε τριήρεας, καὶ δισμυρίους ὁπλίτας, καὶ δισχι- „λίην ἵππον, καὶ δισχιλίους τοξότας, καὶ δισχιλίους „σφενδονήτας, καὶ δισχιλίους ἱπποδρόμους ψιλούς· σι-

ut Doriei necem, Anaxandridae filii, ab Egestaeis commissam ulcisceremini, simulque adiutorem me vobis obtuli ad liberanda emporia, e quibus magna commoda fructusque ad vos redibant, nec mei caussa venistis ad opem mihi ferendam, nec ad ulciscendam Doriei caedem; et, per vos si stetisset, omnia haec in barbarorum forent potestate. At, postquam bene atque prospere mihi omnia cesserunt, nunc, ubi in vos versum est bellum, in vosque ingruit, ita demum memoria vos subiit Gelonis. Verumtamen, quamvis a vobis turpiter fuerim contemtus, non ego vestrûm ero similis, sed paratus sum opem vobis ferre, ducentas praebiturus triremes, et vicies mille milites graviter armatos, bis mille equites, bis mille sagittarios, bis mille funditores, et bis mille cursorios

„τόν τε ἁπάσῃ τῇ Ἑλλήνων στρατιῇ, ἔστ' ἂν διαπολε-
„μήσωμεν, ὑποδέκομαι παρέξειν. Ἐπὶ δὲ λόγῳ τοιῷδε
„τάδε ὑπίσχομαι, ἐπ' ᾧ στρατηγός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν
„Ἑλλήνων ἔσομαι πρὸς τὸν βάρβαρον· ἐπ' ἄλλῳ δὲ
„λόγῳ οὔτ' ἂν αὐτὸς ἔλθοιμι, οὔτ' ἂν ἄλλους πέμ-
„ψαιμι.“ Ταῦτα ἀκούσας οὔτε ἠνέσχετο ὁ Σύαγρος, 159
εἶπέ τε τάδε· „Ἦ κε μέγ' οἰμώξειεν ὁ Πελοπίδης Ἀγα-
„μέμνων, πυθόμενος Σπαρτιήτας τὴν ἡγεμονίην ἀπα-
„ραιρῆσθαι ὑπὸ Γέλωνός τε καὶ Συρηκουσίων. ἀλλὰ
„τούτου μὲν τοῦ λόγου μηκέτι μνησθῇς, ὅκως τὴν ἡγε-
„μονίην τοι παραδώσομεν. ἀλλ', εἰ μὲν βούλεαι βοηθέειν
„τῇ Ἑλλάδι, ἴσθι ἀρξόμενος ὑπὸ Λακεδαιμονίων· εἰ δ'
„ἄρα μὴ δικαιοῖς ἄρχεσθαι, σὺ δὲ μὴ βοηθέειν.“
Πρὸς ταῦτα ὁ Γέλων, ἐπειδὴ ὥρα ἀπεστραμμένους τοὺς 160

CLX. 1. ἀπεστραμμ. ἐπεστρ. *malint alii.*

equites leviter armatos: denique universo Graecorum exercitui frumentum me suppeditaturum, usque dum debellarimus, recipio. At hac conditione haec polliceor, ut dux et imperator sim Graecorum adversus Barbarum: alia conditione nec ipse venturus sum, nec alios missurus. (159.) Haec audiens non tulit Syagrus, sed his verbis respondit: *Ingentia profecto lamenta tolleret Pelopides Agamemnon, si audiret Spartanis imperium ablatum a Gelone et Syracusiis. Immo huius conditionis ne porro mentionem facias, ut tibi tradamus imperium. Sed, si vis auxilio venire Graeciae, scito sub Lacedaemoniorum te fore imperio: id si tibi non placet, noli auxilio venire.* (160.) Ad haec *Gelon*, videns aversantem Syagri sermonem, postre-

λόγους τοῦ Συαγρου, τὸν τελευταῖόν σφι τόνδε ἐξέφαινε
λόγον· „ Ὦ ξεῖνε Σπαρτιῆτα, ὀνείδεα κατιόντα ἀνθρώ-
„πῳ φιλέει ἐπανάγειν τὸν θυμόν. σὺ μέντοι ἀποδεξά-
„μενος ὑβρίσματα ἐν τῷ λόγῳ, οὔ με ἔπεισας ἀσχή-
„μονα ἐν τῇ ἀμοιβῇ γενέσθαι. ὅκου δὲ ὑμεῖς οὕτω πε-
„ριέχεσθε τῆς ἡγεμονίης, οἰκὸς καὶ ἐμὲ μᾶλλον ὑμέων
„περιέχεσθαι, στρατιῆς τε ἐόντα πολλαπλασίης ἡγε-
„μόνα, καὶ νηῶν πολὺ πλεύνων. Ἀλλ' ἐπεί τε ὑμῖν ὁ
„λόγος οὕτω προσάντης κατίσταται, ἡμεῖς τι ὑπείξο-
„μεν τοῦ ἀρχαίου λόγου. εἰ τοῦ μὲν πεζοῦ ὑμεῖς ἡγέοι-
„σθε, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐγώ· εἰ δὲ ὑμῖν ἡδονὴ τοῦ κατὰ
„θάλασσαν ἡγεμονεύειν, τοῦ πεζοῦ ἐγὼ θέλω. καὶ ἢ
„τούτοισι ὑμέας χρέων ἐστι ἀρέσκεσθαι, ἢ ἀπιέναι συμ-
161 „μάχων τοιῶνδε ἐρήμους.“ Γέλων μὲν δὴ ταῦτα προε-

mam hanc illis proposuit conditionem. *Hospes Spartane!* inquit, *Contumeliosa verba, in hominem proiecta, iram solent excitare: at tu, quamvis contumelioso usus sermone, me tamen non induxisti ut in respondendo sim immodestus. Quandoquidem vero vos tanto studio urgetis ut imperium teneatis, consentaneum est ut ego maiori etiam studio, quam vos, mihi hoc postulem, quippe multo maiorem exercitum, multoque plures naves vobis adducturus. At, quoniam adeo adversa vobis haec conditio est, nos de eo quod prius postulavimus, nonnihil concedemus. Si pedestribus copiis vos praefueritis, ego nauticis praeero: sin vobis volupe est classi praeesse, ego pedestribus praeero copiis. Aut in alterutro horum adquiescere vos oportet, aut abire talibus sociis desti-*

τείνετο. Φθάσας δὲ ὁ Ἀθηναίων ἄγγελος τὸν Λακεδαιμονίων, ἀμείβετό μιν τοῖσδε· „Ὦ βασιλεῦ Συρηκουσίων, „οὐκ ἡγεμόνος δεομένη ἡ Ἑλλὰς ἀπέπεμψεν ἡμέας „πρὸς σὲ, ἀλλὰ στρατιῆς. σὺ δὲ, ὅκως μὲν στρατιὴν „πέμψεις μὴ ἡγεύμενος τῆς Ἑλλάδος, οὐ προφαίνεις· „ὡς δὲ στρατηγήσεις αὐτῆς, γλίχεαι. ὅσον μέν νυν „παντὸς τοῦ Ἑλλήνων στρατοῦ ἐδέου ἡγέεσθαι, ἐξήρκει „ἡμῖν τοῖσι Ἀθηναίοισι ἡσυχίην ἄγειν, ἐπισταμένοισι „ὡς ὁ Λάκων ἱκανός τοι ἔμελλε ἔσεσθαι καὶ ὑπὲρ ἀμ„φοτέρων ἀπολογεύμενος· ἐπεί τε δὲ ἁπάσης ἀπελαυ„νόμενος, δέεαι τῆς ναυτικῆς ἄρχειν, οὕτω ἔχει τοι. οὐδ', „ἢν ὁ Λάκων ἐπίῃ τοι ἄρχειν αὐτῆς, ἡμεῖς ἐπήσομεν· „ἡμετέρη γάρ ἐστι αὕτη γε, μὴ αὐτέων βουλομένων „Λακεδαιμονίων. τούτοισι μὲν ὦν ἡγέεσθαι βουλομένοι-

tutos. (161.) Haec ubi *Gelon* proposuit, antevertens *Atheniensium legatus* Lacedaemonium, his verbis respondit. *Rex Syracusarum! Non ducem petituros nos ad te Graecia misit, sed exercitum. Tu vero negas exercitum te missurum, nisi Graeciae imperes: nempe imperare illi cupis. Quatenus igitur universi Graecorum exercitus ducatum tibi postulasti, satis nos Athenienses habuimus silentium tenere, bene gnari idoneum fore Laconem ad rationem tibi pro utrisque reddendam: nunc vero, ubi de universi imperii summâ concedens, classis postulas imperium, sic tibi habe. Si vel Laco tibi concederet classis imperium, nos non concederemus: nostrum enim hoc munus est, nisi Lacedaemonii id velint. His ergo, si classis obtinere imperium voluerint, non re-*

„σι οὐκ ἀντιτείνομεν, ἄλλῳ δὲ παρήσομεν οὐδενὶ ναυαρ-
„χέειν. μάτην γὰρ ἂν ὧδε πάραλον Ἑλλήνων στρατὸν
„πλεῖστον εἴημεν ἐκτημένοι, εἰ Συρηκουσίοισι ἐόντες Ἀθη-
„ναῖοι συγχωρήσομεν τῆς ἡγεμονίης, ἀρχαιότατον μὲν
„ἔθνος παρεχόμενοι, μοῦνοι δὲ ἐόντες οὐ μετανάσται
„Ἑλλήνων· τῶν καὶ Ὅμηρος ὁ ἐποποιὸς ἄνδρα ἄριστον
„ἔφησε ἐς Ἴλιον ἀπικέσθαι, τάξαι τε καὶ διακοσμῆ-
„σαι στρατόν. οὕτω οὐκ ὄνειδος ἡμῖν ἐστι οὐδὲν λέγειν
162 „ταῦτα." Ἀμείβετο Γέλων τοῖσδε· „Ξεῖνε Ἀθηναῖε,
„ὑμεῖς οἴκατε τοὺς μὲν ἄρχοντας ἔχειν, τοὺς δὲ ἀρξο-
„μένους οὐκ ἕξειν. ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ὑπιέντες, ἔχειν τὸ
„πᾶν ἐθέλετε, οὐκ ἂν φθάνοιτε τὴν ταχίστην ὀπίσω
„ἀπαλλασσόμενοι, καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι ὅτι
„ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαραίρηται." Οὗτος δὲ ὁ

pugnamus: alii vero id concedimus nemini. Sic enim frustra nos maximas Graecorum omnium nauticas copias paratas haberemus, si Syracusiis nos Athenienses imperio cederemus, qui populum exhibemus antiquissimum, solique sumus Graecorum qui numquam solum vertimus: quo de populo etiam Homerus poëta fortissimum virum ait ad Ilium venisse, et ordinasse instruxisseque exercitum. Quo minus reprehendendi sumus quod ista dicimus. (162.) Tum vero Gelon, *Hospes Atheniensis!* ait, *Vos videmini imperatores quidem habere, sed, quibus hi imperent, non habituros. Quoniam igitur nihil remittentes, omnia vultis tenere; ocyus hinc abire maturate, domumque reversi nunciate Graeciae, ver ei ex anno esse exemtum.* Cuius dicti haec sententia est, quam

νόος τοῦδε τοῦ ῥήματος, τὸ ἐθέλει λέγειν. δῆλα γὰρ ὡς ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐστὶ τὸ ἔαρ δοκιμώτατον· τῆς δὲ τῶν Ἑλλήνων στρατιῆς, τὴν ἑωυτοῦ στρατιήν. στερισκομένην ὦν τὴν Ἑλλάδα τῆς ἑωυτοῦ συμμαχίης, εἴκαζε ὡς εἰ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαραιρημένον εἴη.

Οἱ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων ἄγγελοι, τοσαῦτα τῷ Γέ- 163
λωνι χρηματισάμενοι, ἀπέπλεον. Γέλων δὲ πρὸς ταῦτα, δείσας μὲν περὶ τοῖσι Ἕλλησι μὴ οὐ δυνέωνται τὸν βάρβαρον ὑπερβαλέσθαι, δεινὸν δὲ καὶ οὐκ ἀνασχετὸν ποιησάμενος, ἐλθὼν ἐς Πελοπόννησον ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ἐὼν Σικελίης τύραννος, ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν ἠμέλησε, ὁ δὲ ἄλλης εἴχετο. Ἐπεί τε γὰρ τάχιστα ἐπύθετο τὸν Πέρσην διαβεβηκότα τὸν Ἑλλήσποντον, πέμπει πεντηκοντέροισι τρισὶ Κάδμον τὸν Σκύθεω, ἄν-

ille significare voluit: nempe satis constat, praestantissimam anni partem ver esse; suum autem exercitum praestantissimam partem dixit in Graecorum exercitu. Itaque Graeciam, societate ipsius destitutam, comparavit cum anno, cui ver sit exemtum.

(163.) Legati igitur Graecorum, hisce cum Gelone actis, domum navigarunt. Atque ita tunc *Gelon*, timens quidem Graecis, veritusque ne superando Barbaro impares sint futuri, sed indignum et intolerabile existimans, regem Siciliae, in Peloponnesum traiicientem, sub imperio esse Lacedaemoniorum; hanc quidem aspernatus est conditionem, sed aliam rationem est secutus. Simul atque Persam intellexit traiecisse Hellespontum, cum tribus navibus actuariis quinquaginta remorum Cadmum, Scythae filium, genere Coum, Delphos misit, multis pecuniis et pa-

δρα Κῷον, ἐς Δελφοὺς, ἔχοντα χρήματα πολλὰ καὶ φιλίους λόγους, καραδοκήσοντα τὴν μάχην, ᾗ πεσέεται· καὶ ἢν μὲν ὁ βάρβαρος νικᾷ, τά τε χρήματα αὐτῷ διδόναι, καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ τῶν ἄρχει ὁ Γέλων·
164 ἢν δὲ οἱ Ἕλληνες, ὀπίσω ἀπάγειν. Ὁ δὲ Κάδμος οὗτος, πρότερον τουτέων παραδεξάμενος παρὰ πατρὸς τὴν τυραννίδα Κῴων εὖ βεβηκυῖαν, ἑκών τε εἶναι, καὶ δεινοῦ ἐπιόντος οὐδενὸς, ἀλλὰ ἀπὸ δικαιοσύνης, ἐς μέσον Κῴοισι καταθεὶς τὴν ἀρχὴν, οἴχετο ἐς Σικελίην. ἔνθα μετὰ Σαμίων ἔσχε τε καὶ κατοίκησε πόλιν Ζάγκλην, τὴν ἐς Μεσσήνην μεταβαλοῦσαν τὸ οὔνομα. τοῦτον δὴ ὦν ὁ Γέλων τὸν Κάδμον καὶ τοιούτῳ τρόπῳ ἀπικόμενον, διὰ δικαιοσύνην τήν οἱ αὐτὸς ἄλλην συνῄδεε ἐοῦσαν, ἔπεμπε· ὃς ἐπὶ τοῖσι ἄλλοισι δικαίοισι τοῖσι ἐξ ἑωυτοῦ ἐργασμένοισι, καὶ τόδε οὐκ ἐλάχιστον τουτέων

cificis mandatis instructum, qui belli exitum exspectaret; et quidem, si vicisset Barbarus, pecunias ei et terram et aquam nomine Gelonis traderet; sin Graeci vicissent, pecunias reportaret. (164.) *Cadmus* hic antea, quum patri in regnum Coorum firmo rerum statu successisset, sua sponte, nullo imminente periculo, sola iustitia ductus, in medio Cois deposuerat regnum, et in Siciliam migraverat. Ibi cum Samiis Zanclam urbem tenuit habitavitque, cuius nomen in Messanam mutatum est. Hunc igitur Cadmum, qui isto modo in Siciliam venerat, Gelon propter reliquam etiam viri iustitiam sibi perspectam, Delphos misit: isque praeter alia iustitiae documenta etiam hoc non minimum a se editum reliquit, quod, quum magnas in manibus haberet pecu-

ἐλείπετο. κρατήσας γὰρ μεγάλων χρημάτων, τῶν οἱ Γέλων ἐπετράπετο, παρεὸν κατασχέσθαι, οὐκ ἐθέλησε· ἀλλ', ἐπεὶ οἱ Ἕλληνες ἐπεκράτησαν τῇ ναυμαχίῃ, καὶ Ξέρξης οἰχώκεε ἀπελαύνων, καὶ δὴ καὶ ἐκεῖνος ἀπίκετο ἐς τὴν Σικελίην, ἀπὸ πάντα τὰ χρήματα ἄγων.

Λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπὸ τῶν ἐν Σικελίῃ οἰκημένων, 165
ὡς ὅμως, καὶ μέλλων ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων ὁ Γέλων, ἐβοήθησε ἂν τοῖσι Ἕλλησι, εἰ μὴ ὑπὸ Θήρωνος τοῦ Αἰνησιδήμου Ἀκραγαντίνων μουνάρχου ἐξελασθεὶς ἐξ Ἱμέρης Τήριλλος ὁ Κρινίππου, τύραννος ἐὼν Ἱμέρης, ἐπῆγε ὑπ' αὐτὸν τὸν χρόνον τοῦτον Φοινίκων καὶ Λιβύων καὶ Ἰβήρων καὶ Λιγύων καὶ Ἑλισύκων καὶ Σαρδονίων καὶ Κυρνίων τριήκοντα μυριάδας, καὶ στρατηγὸν αὐτέων Ἀμίλκαν τὸν Ἄννωνος, Καρχηδονίων ἐόντα βασιλῆα· κατὰ ξεινίην τε τὴν ἑωυτοῦ ὁ Τηριλ-

nias a Gelone sibi creditas, intervertere eas, quamquam nihil prohibebat, noluerit; sed, postquam pugna navali vicissent Graeci, et Xerxes cum exercitu abiisset, ipse etiam in Siciliam reversus pecunias omnes Geloni reportaverit.

(165.) Memorant etiam Siculi, quamvis sub imperio futurum Lacedaemoniorum, vel sic tamen *Gelonem* subsidio venturum fuisse Graecis, nisi *Terillus* Crinippi filius, Himerae tyrannus, a Therone Aenesidemi filio, Agrigentinorum monarchâ, Himerâ eiectus, sub idem tempus trecenta millia Poenorum et Libyum et Iberorum et Ligurum et Helisycorum et Sardorum et Corsicanorum, horumque ducem *Amilcarem* Annonis filium, regem Carthaginiensium, in Siciliam transduxisset. Nempe Amilcarem ad istam

λος ἀναγνώσας, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Ἀναξίλεω τοῦ
Κρητίνεω προθυμίην, ὃς Ῥηγίου ἐὼν τύραννος, τὰ ἑωυ-
τοῦ τέκνα δοὺς ὁμήρους Ἀμίλκᾳ, ἐπῆγέ μιν ἐπὶ τὴν
Σικελίην, τιμωρέων τῷ πενθερῷ. Τηρίλλου γὰρ εἶχε
θυγατέρα Ἀναξίλεως, τῇ οὔνομα ἦν Κυδίππη. οὕτω
δὴ οὐκ οἷόν τε γενόμενον βοηθέειν τὸν Γέλωνα τοῖσι Ἕλ-
166 λησι, ἀποπέμπειν ἐς Δελφοὺς τὰ χρήματα. Πρὸς
δὲ, καὶ τάδε λέγουσι, ὡς συνέβη τῆς αὐτῆς ἡμέρης ἔν
τε τῇ Σικελίῃ Γέλωνα καὶ Θήρωνα νικᾷν Ἀμίλκαν τὸν
Καρχηδόνιον, καὶ ἐν Σαλαμῖνι τοὺς Ἕλληνας τὸν Πέρ-
σην. Τὸν δὲ Ἀμίλκαν, Καρχηδόνιον ἐόντα πρὸς πα-
τρὸς, μητρόθεν δὲ Συρηκούσιον, βασιλεύσαντά τε κατ'
ἀνδραγαθίην Καρχηδονίων, ὡς ἡ συμβολή τε ἐγίνετο,
καὶ ὡς ἑσσοῦτο τῇ μάχῃ, ἀφανισθῆναι πυνθάνομαι· οὔτε

suscipiendam expeditionem induxerat Terillus, pro hospitii iure opem eius implorans: maxime vero eum commoverat Anaxilai studium, Cretinae filii; qui, quum Rhegii esset tyrannus, traditis Amilcari filiis suis obsidibus, persuaserat ei ut in Siciliam traiiceret ad opem socero suo ferendam: filiam enim Terilli, nomine Cydippen, in matrimonio Anaxilaus habuit. Ita igitur *Gelonem*, aiunt, quum Graecis auxilio venire non potuisset, pecunias Delphos misisse. (166.) Ad haec memorant, eodem die in Sicilia *Gelonem* et *Theronem* Amilcarem Carthaginiensem praelio superasse, quo die Graeci ad Salaminem Persas superarunt. *Amilcarem* vero, qui a patre Carthaginiensis, a matre vero Syracusius fuit, et ob virtutem ad regiam dignitatem a Carthaginiensibus erat promotus; hunc, audio, postquam collatis signis vi-

γὰρ ζῶντα, οὔτε ἀποθανόντα φανῆναι οὐδαμοῦ γῆς· τὸ πᾶν γὰρ ἐπεξελθεῖν διζήμενον Γέλωνα. Ἔστι δὲ ὑπ' 167
αὐτέων Καρχηδονίων ὅδε ὁ λόγος λεγόμενος, οἰκότι χρεωμένων, ὡς οἱ μὲν βάρβαροι τοῖσι Ἕλλησι ἐν τῇ Σικελίῃ ἐμάχοντο ἐξ ἠοῦς ἀρξάμενοι μέχρι δείλης ὀψίης· ἐπὶ τοσοῦτο γὰρ λέγεται ἑλκῦσαι τὴν σύστασιν· ὁ δὲ Ἀμίλκας ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐθύετο καὶ ἐκαλλιρέετο, ἐπὶ πυρῆς μεγάλης σώματα ὅλα καταγίζων· ἰδὼν δὲ τροπὴν τῶν ἑωυτοῦ γινομένην, ὡς ἔτυχε ἐπισπένδων τοῖσι ἱροῖσι, ὦσε ἑωυτὸν ἐς τὸ πῦρ· οὕτω δὴ κατακαυθέντα ἀφανισθῆναι. ἀφανισθέντι δὲ Ἀμίλκᾳ τρόπῳ εἴτε τοιούτῳ, ὡς Φοίνικες λέγουσι, εἴτε ἑτέρῳ, ὡς Συρηκούσιοι, Καρχηδόνιοι τοῦτο μὲν οἱ θύουσι, τοῦτο δὲ μνήματα ἐποίησαν ἐν πάσῃσι τῇσι πόλισι τῶν

CLXVII. 2. *οἰκότι ex coniect. εἰκότι olim edd. cum mstis.*

ctus est praelio, disparuisse: nec enim vivum, nec mortuum, usquam terrarum fuisse repertum, quamquam Gelon omnia diligentissime perquisiverit. (167.) Narrant vero Poeni, probabili ratione utentes, Barbaros cum Graecis in Sicilia ab solis ortu usque ad vesperam pugnasse; (eo enim usque extraxisse pugnam;) Amilcarem autem per id tempus in castris manentem sacra fecisse et perlitasse, integra corpora super ingente pyra cremantem; tum vero, quum, vinum forte infundens sacris, suos vidisset in fugam versos, se ipsum in ignem coniecisse, atque ita crematum nusquam comparuisse. Eidem vero Amilcari, sive hac ratione, quam Poeni narrant, e conspectu hominum remoto, sive alia quam Syracusii tradunt, Carthaginienses et sacra faciunt et in om-

ἀποικίδων, ἐν αὐτῇ τε μέγιστον Καρχηδόνι. τὰ μὲν ἀπὸ Σικελίης, τοσαῦτα.

168 Κερκυραῖοι δὲ, τάδε ὑποκρινάμενοι τοῖσι ἀγγέλοισι, τοιάδε ἐποίησαν· καὶ γὰρ τούτους παρελάμβανον οἱ αὐτοὶ οἵπερ καὶ ἐς Σικελίην ἀπίκατο, λέγοντες τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ πρὸς Γέλωνα ἔλεγον. οἱ δὲ παραυτίκα μὲν ὑπίσχοντο πέμψειν τε καὶ ἀμυνέειν, φράζοντες ὡς „οὔ σφι περιοπτέη ἐστὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπολλυμένη· ἢν γὰρ σφαλῇ, σφεῖς γε οὐδὲν ἄλλο ἢ δουλεύσουσι τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων· ἀλλὰ τιμωρητέον εἴη ἐς τὸ δυνατώτατον.“ Ὑπεκρίναντο μὲν οὕτω εὐπρόσωπα. ἐπεὶ δὲ ἔδει βοηθέειν, ἄλλα νοεῦντες, ἐπλήρωσαν νέας ἑξήκοντα· μόγις δὲ ἀναχθέντες, προσέμιξαν τῇ Πελοποννήσῳ, καὶ περὶ Πύλον καὶ Ταίναρον γῆς τῆς

nibus civitatibus, quae ipsorum sunt coloniae, monumenta erexerunt, maximum vero in ipsa Carthagine. Sed haec de *Siculis rebus* hactenus.

(168.) *Corcyraei* vero aliud legatis responderunt, aliud fecerunt: nam et hos ad societatem invitarunt iidem qui in Siciliam erant missi; eâdemque oratione apud hos usi sunt qua apud Gelonem. Et hi quidem statim polliciti sunt auxilia se missuros, dicentes *non negligendam sibi esse salutem Graeciae; quae si periret, nihil aliud sibi fore reliquum, nisi ut proximo quoque die servitutem servirent: itaque, quanta maxima vi possent, illi succurrendum.* Ita speciose responderant. At ubi adfuit auxilia mittendi tempus, ibi tum, alia sentientes, naves quidem compleverunt sexaginta: sed aegre in altum provecti Peloponnesum adierunt, et circa Pylum et

Λακεδαιμονίων ἀνεκώχευον τὰς νέας, καραδοκέοντες καὶ
οὗτοι τὸν πόλεμον, ᾗ πεσέεται· ἀελπτέοντες μὲν τοὺς
Ἕλληνας ὑπερβαλέεσθαι, δοκέοντες δὲ τὸν Πέρσην, κα-
τακρατήσαντα πολλὸν, ἄρξειν πάσης τῆς Ἑλλάδος.
Ἐποίευν ὦν ἐπίτηδες, ἵνα ἔχωσι πρὸς τὸν Πέρσην λέγειν
τοιάδε· „Ὦ βασιλεῦ, ἡμεῖς, παραλαμβανόντων τῶν
„Ἑλλήνων ἡμέας ἐς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἔχοντες δύνα-
„μιν οὐκ ἐλαχίστην, οὐδὲ νέας ἐλαχίστας παρασχόν-
„τες ἂν, ἀλλὰ πλείστας μετά γε Ἀθηναίους, οὐκ ἐθε-
„λήσαμέν τοι ἐναντιοῦσθαι, οὐδέ τι ἀποθύμιον ποιῆσαι.“
Τοιαῦτα λέγοντες ἤλπιζον πλέον τι τῶν ἄλλων οἴσε-
σθαι· τά περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ δοκέει. πρὸς δὲ
τοὺς Ἕλληνάς σφι σκῆψις ἐπεποίητο, τῇ περ δὴ καὶ
ἐχρήσαντο. αἰτιωμένων γὰρ τῶν Ἑλλήνων ὅτι οὐκ ἐβοή-

Taenarum Laconicae terrae, inhibitis velis naves in alto tenentes, exspectarunt hi quoque exitum belli; minime quidem sperantes fore ut Graeci superiores discedant, sed existimantes Persam ingenti reportatâ victoriâ universae Graeciae imperio potiturum. Itaque consulto id fecerunt, quo haec et talia Xerxi dicere possent: *Nos, Rex, quum Graeci ad huius belli societatem adsciscerent, qui copias non minimas habemus, et navium haud minimum numerum praebere poteramus, sed maximum post Athenienses, noluimus contra te arma ferre, aut quidquam quod ingratum tibi foret, facere.* Talia dicendo sperabant melius secum, quam cum aliis, actum iri: quod etiam eventurum fuerat, ut equidem opinor. Adversus Graecos vero alia eis parata excusatio erat, qua etiam usi sunt. Accusantibus enim illos Graecis quod auxilia non misissent, dixerunt:

θεον, ἔφασαν „πληρῶσαι μὲν ἑξήκοντα τριήρεας, ὑπὸ δὲ ἐτησιέων ἀνέμων ὑπερβαλέειν Μαλέην οὐκ οἷοί τε γενέσθαι· οὕτω οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Σαλαμῖνα, καὶ οὐδεμιῇ κακότητι λειφθῆναι τῆς ναυμαχίης.“ Οὗτοι μὲν οὕτω διεκρούσαντο τοὺς Ἕλληνας.

169 Κρῆτες δὲ, ἐπεί τέ σφεας παρελάμβανον οἱ ἐπὶ τούτοισι ταχθέντες Ἑλλήνων, ἐποίησαν τοιόνδε. Πέμψαντες κοινῇ θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς, τὸν θεὸν ἐπειρώτων, εἴ σφι ἄμεινον γίνεται τιμωρέουσι τῇ Ἑλλάδι. ἡ δὲ Πυθίη ὑπεκρίνατο· „Ὦ νήπιοι, ἐπιμέμφεσθε ὅσα „ὑμῖν ἐκ τῶν Μενέλεω τιμωρημάτων Μίνως ἔπεμψε „μηνίων δακρύματα, ὅτι οἱ μὲν οὐ συνεξεπρήξαντο αὐ„τῷ τὸν ἐν Καμίκῳ θάνατον γενόμενον, ὑμεῖς δὲ κεί„νοισι τὴν ἐκ Σπάρτης ἁρπαχθεῖσαν ὑπ᾽ ἀνδρὸς βαρ-

complesse se quidem sexaginta triremes, sed ventis etesiis prohibitos esse Maleam circumvehi; eâ caussâ ad Salaminem non pervenisse, nec ullo pravo consilio factum esse, ut pugnae navali non interfuerint. Ita hi Graecos eluserunt.

(169.) *Cretenses*, postquam eos ad belli societatem invitarunt Graeci quibus id mandatum erat, hanc iniere rationem. Communi consilio Delphos missis legatis quaesiverunt ex Deo, *an ex usu ipsorum esset futurum, si opem ferrent Graeciae?* Quibus Pythia respondit: *Stulti! Conquerimini quantam vobis lacrymarum materiam immiserit Minos, iratus quod, quum Graeci vobis ad ulciscendam ipsius in Camico patratam caedem operam suam non contulissent, vos illis ad vindicandam mulierem a barbaro viro e Sparta raptam socios vos*

„βάρου γυναῖκα." Ταῦτα οἱ Κρῆτες ὡς ἀπενειχθέντα
ἤκουσαν, ἔσχοντο τῆς τιμωρίης. Λέγεται γὰρ, Μί- 170
νων κατὰ ζήτησιν Δαιδάλου ἀπικόμενον ἐς Σικανίην,
τὴν νῦν Σικελίην καλευμένην, ἀποθανεῖν βιαίῳ θανάτῳ. ἀνὰ δὲ χρόνον Κρῆτας, θεοῦ σφι ἐποτρύναντος, πάντας πλὴν Πολιχνιτέων τε καὶ Πραισίων, ἀπικομένους στόλῳ μεγάλῳ ἐς Σικανίην, πολιορκέειν ἐπ' ἔτεα πέντε πόλιν Κάμικον, τὴν κατ' ἐμὲ Ἀκραγαντῖνοι ἐνέμοντο· τέλος δὲ, οὐ δυναμένους οὔτε ἑλεῖν, οὔτε παραμένειν, λιμῷ συνεστεῶτας, ἀπολιπόντας οἴχεσθαι. ὡς δὲ κατὰ Ἰηπυγίην γενέσθαι πλώοντας, ὑπολαβόντα σφέας χειμῶνα μέγαν ἐκβαλέειν ἐς τὴν γῆν. συναραχθέντων δὲ τῶν πλοίων, οὐδεμίην γάρ σφι ἔτι κομιδὴν ἐς Κρήτην φαίνεσθαι, ἐνθαῦτα Ὑρίην πόλιν κτίσαντας, καταμεῖναί τε, καὶ μεταβαλόντας, ἀντὶ μὲν Κρητῶν,

adiunxistis! Id responsum ubi ad se relatum Cretenses audivere, opem Graecis ferre supersederunt. (170.) *Minoëm* quippe fama est, quum Daedalum quaerens in Sicaniam venisset, quae nunc Sicilia vocatur, violenta morte ibi occubuisse: interiecto autem tempore Cretenses, hortante Deo, universos praeter Polichnitas et Praesios magna cum classe in Siciliam profectos, urbem *Camicum*, quam mea aetate *Agrigentini* incoluerunt, quinque annis continuis oppugnasse; ad extremum vero, quum nec capere urbem, nec diutius manere fame pressi possent, re infecta discessisse. Eosdem deinde, narrant, circa Iapygiam navigantes, ingenti oborta tempestate ad terram fuisse adpulsos, fractisque navibus, quum nulla in Cretam redeundi ratio adpareret, ibi mansisse, et condita Hyria urbe,

γενέσθαι Ἰήπυγας Μεσσαπίους, ἀντὶ δὲ εἶναι νησιώ-
τας, ἠπειρώτας. ἀπὸ δὲ Ὑρίης πόλιος τὰς ἄλλας οἰκί-
σαι, τὰς δὴ Ταραντῖνοι χρόνῳ ὕστερον πολλῷ ἐξανιστάν-
τες προσέπταισαν μεγάλως· ὥστε φόνος Ἑλληνικὸς
μέγιστος οὗτος δὴ ἐγένετο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, αὐ-
τέων τε Ταραντίνων, καὶ Ῥηγίνων· οἳ ὑπὸ Μικύθου τοῦ
Χοίρου ἀναγκαζόμενοι τῶν ἀστῶν, καὶ ἀπικόμενοι τι-
μωροὶ Ταραντίνοισι, ἀπέθανον τρισχίλιοι οὕτω· αὐτέων
δὲ Ταραντίνων οὐκ ἐπῆν ἀριθμός. ὁ δὲ Μίκυθος, οἰκέ-
της ἐὼν Ἀναξίλεω, ἐπίτροπος Ῥηγίου καταλέλειπτο·
οὗτος ὅσπερ ἐκπεσὼν ἐκ Ῥηγίου, καὶ Τεγέην τὴν Ἀρκά-
δων οἰκήσας, ἀνέθηκε ἐν Ὀλυμπίῃ τοὺς πολλοὺς ἀν-
171 δριάντας. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ Ῥηγίνους τε καὶ Τα-

ex *Cretensibus* mutato nomine *Iapyges Messapios*, et ex insulanis incolas continentis esse factos : tum deinde ex Hyria reliquas ab eisdem ductas conditasque esse colonias, quas longo interiecto tempore evertere conantes *Tarentini* ingentem cladem passi sunt, ut caedes haec hominum graeci generis maxima fuerit omnium quas novimus, tam ipsorum Tarentinorum, quam Rheginorum. Ex Rheginis enim civibus, qui, a Micytho Choeri filio vi coacti, auxilio Tarentinis venerant, ea occasione perierunt tria millia; ipsorum vero Tarentinorum tanta fuit multitudo, ut iniri numerus non potuerit. Micythus autem, qui minister fuit Anaxilai, Rhegii relictus erat ad administrandam urbem; idem qui deinde Rhegio pulsus, Tegeam Arcadiae habitavit, et multas illas Olympiae statuas dedicavit. (171.) Sed haec de Rheginis et Tarentinis in transcursu dicta sunto. In *Cretam* vero

ραντίνους, τοῦ λόγου μοι παρενθήκη γέγονε. Ἐς δὲ τὴν Κρήτην ἐρημωθεῖσαν, ὡς λέγουσι Πραίσιοι, ἐσοικίζεσθαι ἄλλους τε ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα Ἕλληνας· τρίτῃ δὲ γενεῇ μετὰ Μίνωα τελευτήσαντα, γενέσθαι τὰ Τρωϊκά· ἐν τοῖσι οὐ φλαυροτάτους φαίνεσθαι ἐόντας Κρῆτας τιμωροὺς Μενέλεῳ. ἀντὶ τουτέων δέ σφι, ἀπονοστήσασι ἐκ Τροίης, λιμόν τε καὶ λοιμὸν γενέσθαι καὶ αὐτοῖσι καὶ τοῖσι προβάτοισι· ἔς τε, τὸ δεύτερον ἐρημωθείσης Κρήτης, μετὰ τῶν ὑπολοίπων τρίτους αὐτὴν νῦν νέμεσθαι Κρῆτας. Ἡ μὲν δὴ Πυθίη ὑπομνήσασα ταῦτα, ἔσχε βουλομένους τιμωρέειν τοῖσι Ἕλλησι.

Θεσσαλοὶ δὲ ὑπὸ ἀναγκαίης τὸ πρῶτον ἐμήδισαν, 172
ὡς διέδεξαν ὅτι οὔ σφι ἥνδανε τὰ οἱ Ἀλευάδαι ἐμηχανέωντο. ἐπεί τε γὰρ ἐπύθεατο τάχιστα μέλλοντα δια-

hominibus viduatam immigrasse, aiunt Praesii, alios homines, maximeque Graecos: tertia vero post Minois obitum generatione gestum esse bellum Troianum, in quo non postremi ordinis adiutores Menelai Cretenses fuisse satis aiunt constare. Pro ista vero opera Graecis navata, postquam a Troia rediissent Cretenses, famem pestemque et ipsis et gregibus ipsorum esse obortam; denique, desolatâ iterum Cretâ, tertios nunc Cretenses unà cum his, qui e superioribus reliqui fuissent, eam habitare. Haec igitur in memoriam illis revocans Pythia prohibuit auxilia Graecis mittere volentes.

(172.) *Thessali* primum necessitate coacti Medorum partes sequi coeperunt, postquam ostenderunt non sibi placere Aleuadarum artificia. Nam si-

βαίνειν τὸν Πέρσην ἐς τὴν Εὐρώπην, πέμπουσι ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀγγέλους. ἐν δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἔσαν ἁλισμένοι πρόβουλοι τῆς Ἑλλάδος, ἀραιρημένοι ἀπὸ τῶν πολίων τῶν τὰ ἀμείνω φρονεουσέων περὶ τὴν Ἑλλάδα. ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τούτους τῶν Θεσσαλῶν οἱ ἄγγελοι, ἔλεγον· „Ἄνδρες Ἕλληνες, δεῖ φυλάσσεσθαι τὴν ἐσβολὴν „τὴν Ὀλυμπικὴν, ἵνα Θεσσαλίη τε καὶ ἡ σύμπα„σα ᾖ Ἑλλὰς ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου. ἡμεῖς μέν νυν „ἑτοῖμοί εἰμεν συμφυλάσσειν· πέμπειν δὲ χρὴ καὶ „ὑμέας στρατιὴν πολλήν· ὡς, εἰ μὴ πέμψετε, ἐπίστα„σθε ἡμέας ὁμολογήσειν τῷ Πέρσῃ. οὐ γάρ τοι προ„κατημένους τοσοῦτο πρὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, μούνους „πρὸ ὑμέων δεῖ ἀπολέσθαι. βοηθέειν δὲ οὐ βουλόμενοι, „ἀναγκαίην ἡμῖν οὐδεμίην οἷοί τέ ἐστε προσφέρειν· οὔ-

mulatque intellexerunt Persam esse in Europam traiecturum, legatos in Isthmum miserant, ubi convenerunt legati a civitatibus meliora sentientibus delecti, qui pro salute Graeciae deliberarent. Ad hos ubi venerant Thessalorum legati, hac oratione usi erant: *Viri Graeci! Custodire oportet fauces Olympicas, quo Thessalia et universa Graecia a bello tuta praestetur. Sumus quidem nos parati ad eas vobiscum custodiendas, sed et vos oportet validum mittere exercitum: etenim, nisi miseritis, scitote nos cum Persa foedus esse inituros. Nec enim profecto aequum est, ut nos, qui ante reliquam Graeciam adeo sumus expositi, soli pro vobis pereamus. Quod si vos opem ferre non vultis, nullam nobis necessitatem poteritis imponere; ultra vires enim cogi nemo potest: sed ipsi dabi-*

„δαμᾷ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἔφυ· ἡμεῖς δὲ „πειρησόμεθα αὐτοί τινα σωτηρίην μηχανεώμενοι.“ Ταῦ-
τα ἔλεγον οἱ Θεσσαλοί. Οἱ δὲ Ἕλληνες πρὸς ταῦτα 173
ἐβουλεύσαντο ἐς Θεσσαλίην πέμπειν κατὰ θάλασσαν πεζὸν στρατὸν, φυλάξοντα τὴν ἐσβολήν. ὡς δὲ συνελέχθη ὁ στρατὸς, ἔπλεε δι' Εὐρίπου· ἀπικόμενος δὲ τῆς Ἀχαιΐης ἐς Ἄλον, ἀποβὰς ἐπορεύετο ἐς Θεσσαλίην, τὰς νέας αὐτοῦ καταλιπών· καὶ ἀπίκετο ἐς τὰ Τέμπεα ἐς τὴν ἐσβολὴν, ἥπερ ἀπὸ Μακεδονίης τῆς κάτω ἐς Θεσσαλίην φέρει παρὰ Πηνειὸν ποταμὸν, μεταξὺ δὲ Οὐλύμπου τε οὔρεος ἐόντα καὶ τῆς Ὄσσης. ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύοντο τῶν Ἑλλήνων κατὰ μυρίους ὁπλῖται συλλεγέντες· καί σφι προσῆν ἡ τῶν Θεσσαλῶν ἵππος. ἐστρατήγεε δὲ Λακεδαιμονίων μὲν, Εὐαίνετος ὁ Καρήνου, ἐκ τῶν πολεμάρχων ἀραιρημένος, γένεος μέντοι

mus operam ut saluti nostrae consulamus. Haec Thessalorum fuit oratio. (173.) Qua audita oratione decreverunt Graeci pedestrem exercitum mari in Thessaliam mittere, qui fauces illas custodiret. Qui ubi collectus est exercitus, per Euripum navigavit; et postquam Alon Achaiae pervenit, in terram expositus, relictis ibi navibus, in Thessaliam ire perrexit: et in Tempe pervenit, ubi sunt fauces quae ex inferiori Macedonia in Thessaliam ferunt secundum Peneum fluvium, qui inter Olympum montem et Ossam interfluit. Ibi castra posuerunt collecta Graecorum circa decem millia graviter armatorum: cum eisque Thessalorum erat equitatus. Imperator erat Lacedaemoniorum, *Euaenetus* Careni filius, ex polemarchis electus, non quidem ex regia familia na-

ἐὼν οὐ τοῦ βασιληΐου· Ἀθηναίων δὲ, Θεμιστοκλέης ὁ Νεοκλέος. Ἔμειναν δὲ ὀλίγας ἡμέρας ἐνθαῦτα. ἀπικόμενοι γὰρ ἄγγελοι παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντεω, ἀνδρὸς Μακεδόνος, συνεβούλευόν σφι ἀπαλλάσσεσθαι, μηδὲ μένοντας ἐν τῇ ἐσβολῇ, καταπατηθῆναι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐπιόντος· σημαίνοντες τὸ πλῆθός τε τῆς στρατιῆς καὶ τὰς νέας. ὡς δὲ οὗτοί σφι ταῦτα συνεβούλευον, χρηστὰ γὰρ ἐδόκεον συμβουλεύειν, καί σφι εὔνοος ἐφαίνετο ἐὼν ὁ Μακεδὼν, ἐπείθοντο. δοκέειν δέ μοι, ἀῤῥωδίη ἦν τὸ πεῖθον, ὡς ἐπύθοντο καὶ ἄλλην ἐοῦσαν ἐσβολὴν ἐς Θεσσαλοὺς κατὰ τὴν ἄνω Μακεδονίην διὰ Περῤαιβῶν κατὰ Γόννον πόλιν, τῇ περ δὴ καὶ ἐσέβαλε ἡ στρατιὴ ἡ Ξέρξεω. καταβάντες δὲ οἱ Ἕλληνες

tus; Atheniensium vero, *Themistocles* Neoclis filius. At nonnisi paucos dies hi ibi manserunt. Advenientes enim ab *Alexandro* Macedone, Amyntae filio, legati suaserunt eis ut discederent, *ne in his faucibus manentes conculcarentur ab invadente exercitu;* quibus verbis illi multitudinem copiarum pedestrium nauticarumque significarunt. His igitur ita suadentibus, quum salutare videretur consilium, satisque constaret bene adversus ipsos animatum esse Macedonem, paruerunt Graeci. Mihi vero videtur metus fuisse, qui illis ut discederent suaserit, quum intellexissent aliam praeter hanc esse viam qua in Thessaliam transire hostis posset, per superiorem Macedoniam et Perrhaeborum fines iuxta Gonnum urbem; qua etiam in Thessaliam transiit Xerxis exercitus. Graeci igitur, naves suas repetentes, ad Isthmum re-

ἐπὶ τὰς νέας, ὀπίσω ἐπορεύοντο ἐς τὸν Ἰσθμόν. Αὕτη 174
ἐγένετο ἡ ἐς Θεσσαλίην στρατηΐη, βασιλέος τε μέλ-
λοντος διαβαίνειν ἐς τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς Ἀσίης, καὶ
ἐόντος ἤδη ἐν Ἀβύδῳ. Θεσσαλοὶ δὲ, ἐρημωθέντες συμ-
μάχων, οὕτω δὴ ἐμήδισαν προθύμως, οὐδ᾽ ἔτι ἐνδοια-
στῶς, ὥστε ἐν τοῖσι πρήγμασι ἐφαίνοντο βασιλέϊ ἄν-
δρες ἐόντες χρησιμώτατοι.

Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεί τε ἀπίκατο ἐς τὸν Ἰσθμὸν, ἐβου- 175
λεύοντο πρὸς τὰ λεχθέντα ἐξ Ἀλεξάνδρου, ᾗ τε στή-
σονται τὸν πόλεμον καὶ ἐν οἵοισι χώροισι. ἡ νικῶσα δὲ
γνώμη ἐγένετο, τὴν ἐν Θερμοπύλῃσι ἐσβολὴν φυλάξαι.
στεινοτέρη γὰρ ἐφαίνετο ἐοῦσα τῆς ἐς Θεσσαλίην, καὶ
ἅμα ἀγχοτέρη τε τῆς ἑωυτῶν. τὴν δὲ ἀτραπὸν, δι᾽ ἣν
ἥλωσαν οἱ ἁλόντες Ἑλλήνων ἐν Θερμοπύλῃσι, οὐδὲ ᾔδε-

tro sunt profecti. (174.) Haec in Thessaliam expeditio suscepta est, quum rex in eo fuit ut in Europam ex Asia traiiceret, iamque Abydum pervenerat. Ita ergo Thessali, sociis destituti, studiose, neque amplius dubitanter, Medorum partes sunt amplexi, et in ipsis rebus gerendis utilissimos sese regi praestiterunt.

(175.) *Graeci* postquam *ad Isthmum* pervenere, reputantes ea quae ab Alexandro nunciata erant, deliberarunt qua ratione bellum administrarent, et quibus in locis sedes belli esset statuenda. Vicit sententia, ut *Thermopylarum fauces* custodirentur: nam et angustiores has esse constabat quam illas per quas ex Macedonia in Thessaliam transitur, simulque propiores hae erant ipsorum terrae: callem autem, per quem deinde factum est ut interciperentur

σαν ἐοῦσαν πρότερον ἤπερ ἀπικόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἐπύθοντο Τρηχινίων. ταύτην ὦν ἐβουλεύσαντο φυλάσσοντες τὴν ἐσβολὴν, μὴ παριέναι ἐς τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον· τὸν δὲ ναυτικὸν στρατὸν πλέειν γῆς τῆς Ἱστιαιώτιδος ἐπὶ Ἀρτεμίσιον. ταῦτα γὰρ ἀγχοῦ τε ἀλλήλων ἐστὶ, ὥστε πυνθάνεσθαι τὰ κατὰ ἑκατέρους ἐόντα·
176 οἵ τε χῶροι οὕτως ἔχουσι. Τοῦτο μὲν, τὸ Ἀρτεμίσιον ἐκ τοῦ πελάγεος τοῦ Θρηϊκίου ἐξ εὐρέος συνάγεται ἐς στεινὸν πόρον, τὸν μεταξὺ ἐόντα νήσου τε Σκιάθου καὶ ἠπείρου Μαγνησίης. ἐκ δὲ τοῦ στεινοῦ, τῆς Εὐβοίης ἤδη τὸ Ἀρτεμίσιον δέκεται αἰγιαλός· ἐν δὲ, Ἀρτέμιδος ἱρόν. Ἡ δὲ αὖ διὰ Τρηχῖνος ἔσοδος ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐστὶ, τῇ στεινοτάτη, ἡμίπλεθρον. οὐ μέντοι κατὰ τοῦτό γ᾽ ἐστὶ στεινότατον τῆς χώρης τῆς ἄλλης, ἀλλ᾽

Graeci ad Thermopylas, ne esse quidem noverant, priusquam Thermopylas ingressi resciverunt a Trachiniis. Decreverunt igitur, custoditis illis faucibus Barbarum introitu in Graeciam prohibere, classem vero ad Artemisium terrae Histiaeotidis mittere. Nam vicina inter se sunt ista loca, ut quid utrobique geratur facile cognosci possit; et locorum haec ratio est. (176.) *Artemisium* ex aperto mari Thracico in angustum fretum coarctatur, quod est inter Sciathum insulam et continentem Magnesiae: inde angustias illas excipit *Artemisium littus* Euboeae, in quo est Artemidos (Dianae) templum. *Fauces* autem illae, per quas ex *Trachine* in Graeciam est introitus, ubi angustissimae sunt, non ultra dimidiatum plethrum (quinquaginta pedes) patent. Nec vero ibi angustissimus locus universi huius tractus

ἔμπροσθέ τε Θερμοπυλέων καὶ ὄπισθε· κατά τε Ἀλπηνοὺς, ὄπισθε ἐόντας, ἐοῦσα ἁμαξιτὸς μούνη· καὶ ἔμπροσθε, κατὰ Φοίνικα ποταμὸν, ἀγχοῦ Ἀνθήλης πόλιος, ἁμαξιτὸς ἄλλη μούνη. τῶν δὲ Θερμοπυλέων τὸ μὲν πρὸς ἑσπέρης, ὄρος ἄβατόν τε καὶ ἀπόκρημνον, ὑψηλὸν, ἀνατεῖνον ἐς τὴν Οἴτην· τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ τῆς ὁδοῦ, θάλασσα ὑποδέκεται καὶ τενάγεα. Ἔστι δὲ ἐν τῇ ἐσόδῳ ταύτῃ θερμὰ λουτρὰ, τὰ Χύτρους καλέουσι οἱ ἐπιχώριοι· καὶ βωμὸς ἵδρυται Ἡρακλέος ἐπ' αὐτοῖσι. ἐδέδμητο δὲ τεῖχος κατὰ ταύτας τὰς ἐσβολάς· καὶ τό γε παλαιὸν πύλαι ἐπῆσαν. ἔδειμαν δὲ Φωκέες τὸ τεῖχος, δείσαντες, ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν οἰκήσοντες γῆν τὴν Αἰολίδα, τήνπερ νῦν ἐκτέαται. ἅτε δὴ πειρωμένων τῶν Θεσσαλῶν καταστρέφεσθαί σφεας, τοῦτο προεφυλάξαντο οἱ Φωκέες· καὶ τὸ ὕδωρ τὸ θερ-

est, sed ante et post *Thermopylas:* nam prope Alpenos, qui sunt post illas, nonnisi uni agendo vehiculo via patet: rursusque ante Thermopylas, ubi est Phoenix rivus, prope Anthelam oppidum, non nisi uni vehiculo patet iter. Ab occidente vero Thermopylarum mons est praealtus, inaccessus praeruptusque, ad Oetam tendens: ab oriente vero viae, mare est et paludes. Sunt autem in his faucibus aquae calidae, quas *Chytros* [id est, *Lebetes*] incolae vocant; supra quas ara erecta est Herculi. In hisce faucibus constructus erat murus, in quo olim porta fuerat. Murum illum Phocenses exstruxerant metu Thessalorum, qui ex Thesprotia venerant, terram Aeolidem habitaturi, quam nunc possident. Quum enim id agerent Thessali, ut vi subigerent Phocenses,

μὸν τότε ἐπῆκαν ἐπὶ τὴν ἔσοδον, ὡς ἂν χαραδρωθείη ὁ χῶρος· πᾶν μηχανεώμενοι ὅκως μή σφι ἐσβάλοιεν οἱ Θεσσαλοὶ ἐπὶ τὴν χώρην. Τὸ μέν νυν τεῖχος τὸ ἀρχαῖον ἐκ παλαιοῦ τε ἐδέδμητο, καὶ τὸ πλέον αὐτοῦ ἤδη ὑπὸ χρόνου ἔκειτο. τοῖσι δὲ, αὖτις ὀρθώσασι, ἔδοξε ταύτῃ ἀπαμύνειν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν βάρβαρον. κώμη δέ ἐστι ἀγχοτάτω τῆς ὁδοῦ, Ἀλπηνοὶ οὔνομα· ἐκ ταύτης δὲ
177 *ἐπισιτιεῖσθαι ἐλογίζοντο οἱ Ἕλληνες. Οἱ μέν νυν χῶροι οὗτοι τοῖσι Ἕλλησι εἶναι ἐφαίνοντο ἐπιτήδεοι. ἅπαντα γὰρ προσκεψάμενοι, καὶ ἐπιλογισθέντες, ὅτι οὔτε πλήθει ἕξουσι χρᾶσθαι οἱ βάρβαροι, οὔτε ἵππῳ, ταύτῃ σφι ἔδοξε δέκεσθαι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ὡς δὲ ἐπύθοντο τὸν Πέρσην ἐόντα ἐν Πιερίῃ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐστρατεύοντο αὐτέων οἱ μὲν ἐς Θερμοπύλας πεζῇ, ἄλλοι δὲ κατὰ θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον.*

muro isto exstructo hi sibi praecaverunt; atque etiam in viam, qua transitur, calidam aquam derivarunt, quo voraginosus fieret locus; quidlibet machinantes, ne in terram suam irrumperent Thessali. Murus igitur ille antiquitus erat aedificatus, tunc vero maiori ex parte corruerat vetustate. Graeci autem restituere eum decreverunt, et ibi Barbarum introitu Graeciae prohibere. Abest autem proxime a via vicus, nomine Alpeni: ex quo rei frumentariae prospicere statuerunt. (177.) Haec itaque loca haud dubie opportuna illis visa erant: atque adeo, provisis rebus omnibus, reputantes nec multitudine hominum ibi uti posse Barbaros, nec equitatu, excipere ibidem impetum invadentis Graeciam hostis decreverunt. Quumque cognovissent in Pieria esse Persam, pedibus alii profecti sunt ad Thermopylas, alii mari ad Artemisium.

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες κατὰ τάχος ἐβοήθεον διαταχθέντες. Δελφοὶ δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐχρηστηριάζοντο τῷ θεῷ, ὑπὲρ ἑωυτῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος καταῤῥωδηκότες. καί σφι ἐχρήσθη „ἀνέμοισι εὔχεσθαι· μεγάλους γὰρ τούτους ἔσεσθαι τῇ Ἑλλάδι συμμάχους.“ Δελφοὶ δὲ δεξάμενοι τὸ μαντήϊον, πρῶτα μὲν, Ἑλλήνων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροισι ἐξήγγειλαν τὰ χρησθέντα αὐτοῖσι· καί σφι δεινῶς καταῤῥωδέουσι τὸν βάρβαρον ἐξαγγείλαντες, χάριν ἀθάνατον κατέθεντο. μετὰ δὲ ταῦτα, οἱ Δελφοὶ τοῖσι ἀνέμοισι βωμόν τε ἀπέδεξαν ἐν Θυίῃ, τῇπερ τῆς Κηφισσοῦ θυγατρὸς Θυίης τὸ τέμενός ἐστι, ἐπ' ἧς καὶ ὁ χῶρος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει· καὶ θυσίῃσί σφεας μετήϊσαν. Δελφοὶ μὲν δὴ κατὰ τὸ χρηστήριον ἔτι καὶ νῦν τοὺς ἀνέμους ἱλάσκονται. 178

CLXXVIII. 11. ἐν Θυίῃ. ἐν Θυίης *libri fere omnes.*

(178.) Dum ita Graeci, bifariam divisi, occurrere hosti maturant; interim Delphenses, et sibi et Graeciae timentes, deum consuluerunt. Redditumque his est responsum, *precibus votisque placarent ventos; hos enim magnos Graeciae fore adiutores.* Id acceptum responsum protinus Delphenses Graecis omnibus, qui libertatem tueri cupiebant, renunciarunt; eoque nuncio apud hos, quippe ad barbari adventum vehementer trepidantes, immortalem inierunt gratiam. Deinde iidem Delphenses ventis aram dedicarunt in Thyia, ubi fanum est *Thyiae,* Cephissi filiae, cuius de nomine locus iste nomen invenit, sacrificiisque illos placarunt. Atque etiam nunc ex oraculi iussu ventos placant Delphenses.

δρῶν οὔ. ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐπώκειλαν τὴν νέα οἱ Ἀθη-
ναῖοι, ἀποθορόντες, κατὰ Θεσσαλίην πορευόμενοι ἐκομί-
σθησαν ἐς Ἀθήνας. Ταῦτα οἱ Ἕλληνες οἱ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ
στρατοπεδευόμενοι πυνθάνονται παρὰ πυρσῶν ἐκ Σκιά-
θου. πυθόμενοι δὲ καὶ καταῤῥωδήσαντες, ἀπὸ τοῦ Ἀρ-
τεμισίου μετωρμίζοντο ἐς Χαλκίδα, φυλάξοντες μὲν
τὸν Εὔριπον, λείποντες δὲ ἡμεροσκόπους περὶ τὰ ὑψη-
183 λὰ τῆς Εὐβοίης. Τῶν δὲ δέκα νεῶν τῶν βαρβάρων
τρεῖς ἐπέλασαν περὶ τὸ ἕρμα τὸ μεταξὺ ἐὸν Σκιάθου
τε καὶ Μαγνησίης, καλεόμενον δὲ Μύρμηκα. ἐνθαῦτα
οἱ βάρβαροι ἐπειδὴ στήλην λίθου ἐπέθηκαν, κομίσαντες
ἐπὶ τὸ ἕρμα, ὁρμηθέντες αὐτοὶ ἐκ Θέρμης, ὡς σφι τὸ
ἐμποδὼν ἐγεγόνεε καθαρὸν, ἐπέπλεον πάσῃσι τῇσι νηυ-
σὶ, ἕνδεκα ἡμέρας παρέντες μετὰ τὴν βασιλέος ἐξέ-

quidem potiti sunt barbari, viris autem non item. Hi enim, simulatque ad littus navem eiecerant, exsiliere, et per Thessaliam iter facientes redierunt Athenas. Haec ubi Graeci, ad Artemisium castra habentes, per ignes ex Sciatho editos cognoverunt, territi, ab Artemisio ad Chalcidem cum classe se receperunt, Euripum custodituri, relictis quidem speculatoribus in editis Euboeae locis. (183.) Ex decem, quas dixi, navibus hostium tres ad scopulum accesserunt inter Sciathum et Magnesiam interiectum, qui *Myrmex* [id est, *Formica*] vocatur, super eoque Barbari advectam lapideam columnam erexerunt. Dein, quum iam nihil amplius navigationi obstaret, praetermissis ab regis ex Therma profectione undecim diebus, ipsi omnibus navibus Therma profecti, cursum versus Graeciam continuarunt. Scopulum

λασιν ἐκ Θέρμης. τὸ δὲ ἕρμα σφι κατηγήσατο, ἐὸν ἐν πόρῳ μάλιστα, Πάμμων Σκύριος. πανημερὸν δὲ πλώοντες οἱ βάρβαροι, ἐξανύουσι τῆς Μαγνησίης χώρης ἐπὶ Σηπιάδα τε καὶ τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς.

Μέχρι μέν νυν τούτου τοῦ χώρου καὶ Θερμοπυλέων, 184
ἀπαθής τε κακῶν ἔην ὁ στρατός· καὶ πλῆθος ἔην τηνικαῦτα ἔτι, ὡς ἐγὼ συμβαλλεόμενος εὑρίσκω, τόσον. τῶν μὲν ἐκ τῶν νεῶν τῶν ἐκ τῆς Ἀσίης, ἐουσέων ἑπτὰ καὶ διηκοσιέων καὶ χιλιέων, τὸν μὲν ἀρχαῖον ἑκάστων τῶν ἐθνέων ὅμιλον, ἐόντα τέσσερας καὶ εἴκοσι μυριάδας, καὶ πρὸς, χιλιάδα τε καὶ τετρακοσίους, ὡς ἀνὰ διηκοσίους ἄνδρας λογιζομένοισι ἐν ἑκάστῃ νηΐ. ἐπεβάτευον δὲ ἐπὶ τουτέων τῶν νεῶν, χωρὶς ἑκάστων τῶν ἐπιχωρίων ἐπιβατέων, Περσέων τε καὶ Μήδων καὶ Σακέων τρι-

autem illum, in medio fere freto situm, indicaverat eis Pammon Scyrius. Totum igitur diem navigantes Barbari viam confecerunt usque ad Sepiadem terrae Magnesiae et ad littus inter Casthanaeam oppidum et Sepiadem oram interiectum.

(184.) Ad hunc usque locum, et usque Thermopylas, exsors malorum fuit *Xerxis exercitus:* et *numerus* quidem *hominum,* ut ego computando invenio, tunc adhuc hic fuit. Quum naves ex Asia profectae numero fuerint ducentae et septem supra mille, veterem multitudinem ex singulis populis collectam reperio fuisse unum et ducenta quadraginta millia hominum cum quadringentis, ducenos in quaque navi viros supputando. Erant autem in quaque illarum navium, praeter indigenas classiarios, triceni

ἥκοντα ἄνδρες. οὗτος ἄλλος ὅμιλος γίνεται τρισμύριοι, καὶ ἑξακισχίλιοι, καὶ πρὸς, διηκόσιοί τε καὶ δέκα. προσθήσω δ' ἔτι τούτῳ καὶ τῷ προτέρῳ ἀριθμῷ τοὺς ἐκ τῶν πεντηκοντέρων· ποιήσας, ὅ τι πλέον ἦν αὐτέων ἢ ἔλασσον, ἀν' ὀγδώκοντα ἄνδρας ἐνεῖναι. συνελέχθη δὲ ταῦτα τὰ πλοῖα, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἰρέθη, τρισχίλια. ἤδη ὦν ἄνδρες ἂν εἶεν ἐν αὐτοῖσι τέσσερες μυριάδες καὶ εἴκοσι. Τοῦτο μέν νυν τὸ ἐκ τῆς Ἀσίης ναυτικὸν ἦν, σύμπαν ἐὸν πεντήκοντα μυριάδες καὶ μία, χιλιάδες τε ἔπεισι ἐπὶ ταύτῃσι ἑπτὰ, καὶ πρὸς, ἑκατοντάδες ἕξ, καὶ δεκάς. Τοῦ δὲ πεζοῦ, ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες ἐγίνοντο· τῶν δὲ ἱππέων, ὀκτὼ μυριάδες. προσθήσω δὲ τούτοισι τὰς καμήλους τοὺς ἐλαύνοντας Ἀραβίους, καὶ τοὺς τὰ ἅρματα Λίβυας, πλῆθος ποιήσας δισμυρίους ἄνδρας. Καὶ δὴ τό τε ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ

viri Persae, Medi, et Sacae: quae altera multitudo efficit homines tricies sexies mille, ducentos et decem. Huic vero et superiori numero adiiciam etiam eos, qui in quinquaginta-remorum navibus actuariis fuerunt; statuens in earum quaque, plus minus, fuisse octogenos. Collecta autem huiusmodi navigia fuerunt, ut iam ante demonstravi, ter mille: fuerint igitur in his ducenta quadraginta hominum millia. Itaque navales hae copiae ex Asia transductae numero fuere quingenta septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. Iam peditatus fuit decies septies centenorum millium; equitatus vero millium octoginta. His adiiciam Arabes camelis vectos, et Afros agitantes currus; quorum summam statuo fuisse viginti millium. Ita conficitur nauticarum et pedestrium

πεζοῦ πλῆθος συντιθέμενον, γίνεται διηκόσιαί τε μυριάδες καὶ τριήκοντα καὶ μία, καὶ πρὸς, χιλιάδες ἑπτὰ, καὶ ἑκατοντάδες ἓξ, καὶ δεκάς. Τοῦτο μὲν τὸ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίης στράτευμα ἐξαναχθὲν εἴρηται, ἄνευ τε τῆς θεραπηίης τῆς ἑπομένης, καὶ τῶν σιταγωγῶν πλοίων, καὶ ὅσοι ἐνέπλεον τούτοισι. Τὸ δὲ δὴ ἐκ τῆς Εὐρώπης 185
ἀγόμενον στράτευμα ἔτι προσλογιστέα τούτῳ παντὶ τῷ ἐξηριθμημένῳ. δόκησιν δὲ δεῖ λέγειν. νέας μέν νυν οἱ ἀπὸ Θρηίκης Ἕλληνες, καὶ ἐκ τῶν νήσων τῶν ἐπικειμένων τῇ Θρηίκῃ, παρείχοντο εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ἐκ μέν νυν τουτέων τῶν νεῶν, ἄνδρες τετρακισχίλιοι καὶ δισμύριοι γίνονται. πεζοῦ δὲ, τὸν Θρήϊκες παρείχοντο, καὶ Παίονες, καὶ Ἐορδοὶ, καὶ Βοττιαῖοι, καὶ τὸ Χαλκιδικὸν γένος, καὶ Βρύγοι, καὶ Πίερες, καὶ Μακεδόνες, καὶ Περραιβοὶ, καὶ Ἐνιῆνες, καὶ Δόλοπες, καὶ

copiarum numerus, in unam summam collatus, vicies ter centena et septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. Hic est igitur copiarum numerus, quas ex Asia eductas diximus, non computato famulitio quod illas sequebatur, nec frumentariis navibus, et qui his vehebantur. (185.) Iam cum universo hoc, quem enumeravimus, exercitu simul computandus ille est, qui ex Europa est contractus: de cuius quidem numero non nisi ex mea opinione dicere possum. Ac naves quidem Graeci Thraciam et vicinas Thraciae insulas incolentes contulere centum et viginti: quibus ex navibus conficitur hominum numerus, viginti quatuor millia. Pedestrium vero copiarum, quas contulere Thraces et Paeones et Eordi et Bottiaei et Chalcidium genus et Brygi et

Μάγνητες, καὶ Ἀχαιοὶ, καὶ ὅσοι τῆς Θρηΐκης τὴν παραλίην νέμονται· τουτέων τῶν ἐθνέων, τριήκοντα μυριάδας δοκέω γενέσθαι. αὗται ὦν αἱ μυριάδες κείνῃσι προστεθεῖσαι τῇσι ἐκ τῆς Ἀσίης, γίνονται αἱ πᾶσαι ἀνδρῶν αἱ μάχιμοι μυριάδες διηκόσιαι καὶ ἑξήκοντα καὶ τέσσερες, ἔπεισι δὲ ταύτῃσι ἑκατοντάδες ἑκκαίδεκα,

186 καὶ δεκάς. Τοῦ μαχίμου δὲ τούτου ἐόντος ἀριθμὸν τοσούτου, τὴν θεραπηΐην τὴν ἑπομένην τούτοισι, καὶ τοὺς ἐν τοῖσι σιταγωγοῖσι ἀκάτοισι ἐόντας, καὶ μάλα ἐν τοῖσι ἄλλοισι πλοίοισι, τοῖσι ἅμα πλέουσι τῇ στρατιῇ, τούτους τῶν μαχίμων ἀνδρῶν οὐ δοκέω εἶναι ἐλάσσονας, ἀλλὰ πλεῦνας. καὶ δὴ σφεας ποιέω ἴσους ἐκείνοισι εἶναι, καὶ οὔτε πλεῦνας, οὔτε ἐλάσσονας οὐδέν. ἐξισούμενοι δὲ οὗτοι τῷ μαχίμῳ, ἐκπληροῦσι τὰς ἴσας

Pieres et Macedones et Perrhaebi et Enianes et Dolopes et Magnetes et Achaei et quotquot Thraciae oram maritimam habitant: copiarum, inquam, ex his populis contractarum numerum fuisse aestimo, trecenta hominum millia. Quo numero cum illorum numero, qui ex Asia transducti sunt, in unam summam collato, conficitur universus numerus armatorum, vicies sex centena et unum et quadraginta millia, sexcenti et decem. (186.) Tantus quum fuerit armatorum numerus, iam famulorum, qui hos sequebantur, eorumque qui in frumentariis erant navibus, et in reliquis utique navigiis exercitum comitantibus; horum, inquam, numerum non minorem, sed maiorem etiam, puto fuisse quam numerum armatorum: attamen parem hunc pono illi, et nihilo maiorem, nec vero etiam minorem. Exaequato igi-

μυριάδας ἐκείνῃσι. Οὕτω πεντηκοσίας τε μυριάδας καὶ
εἴκοσι καὶ ὀκτὼ, καὶ χιλιάδας τρεῖς, καὶ ἑκατοντάδας
δύο, καὶ δεκάδας δύο ἀνδρῶν ἤγαγε Ξέρξης ὁ Δαρείου
μέχρι Σηπιάδος καὶ Θερμοπυλέων. Οὗτος μὲν δὴ 187
τοῦ συνάπαντος τοῦ Ξέρξεω στρατεύματος ἀριθμός.
γυναικῶν δὲ σιτοποιέων, καὶ παλλακέων, καὶ εὐνού-
χων, οὐδεὶς ἂν εἴποι ἀτρεκέα ἀριθμόν· οὐδ᾽ αὖ ὑποζυ-
γίων τε καὶ τῶν ἄλλων κτηνέων τῶν ἀχθοφόρων· καὶ
κυνῶν Ἰνδικῶν τῶν ἑπομένων, οὐδ᾽ ἂν τουτέων ὑπὸ πλή-
θεος οὐδεὶς ἂν εἴποι ἀριθμόν. Ὥστε οὐδέν μοι θῶμα
παρίσταται προδοῦναι τὰ ῥέεθρα τῶν ποταμῶν ἔστι τῶν·
ἀλλὰ μᾶλλον, ὅκως τὰ σιτία ἀντέχρησε, θῶμά μοι,
μυριάσι τοσαύτῃσι. εὑρίσκω γὰρ συμβαλλεόμενος, εἰ
χοίνικα πυρῶν ἕκαστος τῆς ἡμέρης ἐλάμβανε, καὶ μη-

tur horum numero cum numero illorum, prodit duplus numerus superioris. Itaque quinquagies bis centena et octoginta tria millia ducentosque et viginti viros duxerat Xerxes Darii filius usque ad Sepiadem et ad Thermopylas. (187.) Hic igitur *universi exercitus Xerxis numerus* fuit. Mulierum vero panificium curantium, et pellicum, et eunuchorum, nemo certum edere numerum possit, non magis quam equorum aliorumque iumentorum impedimenta portantium, aut canum Indicorum, quorum immanis numerus castra secutus est. Quare minime mirandum mihi videtur, fluminum nonnullorum aquam defecisse: sed illud potius miror, quo pacto cibaria suffecerint tot myriadibus. Etenim inito calculo reperio, si unum tritici choenicem unusquisque in diem, nec amplius, accepit, singulis

δὲν πλέον, ἕνδεκα μυριάδας μεδίμνων τελεομένας ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστῃ, καὶ πρὸς, τριηκοσίους τε ἄλλους μεδίμνους καὶ τεσσεράκοντα. γυναιξὶ δὲ καὶ εὐνούχοισι, καὶ ὑποζυγίοισι καὶ κυσὶ, οὐ λογίζομαι. Ἀνδρῶν δ' ἐουσέων τοσαυτέων μυριαδέων, κάλλεός τε εἵνεκα καὶ μεγάθεος οὐδεὶς αὐτέων ἀξιονικότερος ἦν αὐτοῦ Ξέρξεω ἔχειν τοῦτο τὸ κράτος.

188 Ὁ δὲ δὴ ναυτικὸς στρατὸς ἐπεί τε ὁρμηθεὶς ἔπλεε, καὶ κατέσχε τῆς Μαγνησίης χώρης ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς, αἱ μὲν δὴ πρῶται τῶν νεῶν ὅρμεον πρὸς γῇ, ἄλλαι δ' ἐπ' ἐκείνῃσι ἐπ' ἀγκυρέων· ἅτε γὰρ τοῦ αἰγια-

CLXXXVII. 13 *seq.* τριηκοσίους τε *etc.* *Erratum in calculo: pro* 340. *oportebat* 67.

diebus consumta esse centena et dena millia medimnorum, insuperque medimnos trecentos et quadraginta: quo in calculo non computavi id, quod mulieribus et eunuchis et iumentis et canibus tribui debuit. Tot autem quum fuerint virorum myriades, formae praestantia et magnitudine corporis nemo, quam *Xerxes* ipse, dignior fuit qui tanto praeesset imperio.

(188.) Iam classis, postquam solutis navibus, ut supra dixi, secundo cursu ad littus terrae Magnesiae pervenit, quod inter Casthanaeam oppidum et oram Sepiadem interiectum est; priores quidem naves ad ipsam terram adpulerunt, reliquae vero, quoniam non adeo late patebat littus, post illas in ancoris stationem ceperunt, mare spectantes, et octo deinceps ordinibus in quincuncem locatae. Ita qui-

λοῦ ἐόντος οὐ μεγάλου, πρόκροσσαι ὁρμέοντο ἐς πόντον, καὶ ἐπὶ ὀκτὼ νέας. ταύτην μὲν τὴν εὐφρόνην οὕτω.

Ἅμα δὲ ὄρθρῳ, ἐξ αἰθρίης τε καὶ νηνεμίης, τῆς θαλάσσης ζεσάσης, ἐπέπεσέ σφι χειμών τε μέγας καὶ πολλὸς ἄνεμος ἀπηλιώτης, τὸν δὴ Ἑλλησποντίην καλέουσι οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκημένοι. ὅσοι μέν νυν αὐτέων αὐξόμενον ἔμαθον τὸν ἄνεμον, καὶ τοῖσι οὕτω εἶχε ὅρμου, οἱ δ᾽ ἔφθησαν τὸν χειμῶνα, ἀνασπάσαντες τὰς νέας, καὶ αὐτοί τε περιῆσαν καὶ αἱ νέες αὐτέων. ὅσας δὲ τῶν νεῶν μεταρσίας ἔλαβε, τὰς μὲν ἐξέφερε πρὸς Ἰπνοὺς καλεομένους τοὺς ἐν Πηλίῳ, τὰς δὲ ἐς τὸν αἰγιαλόν· αἱ δὲ περὶ αὐτὴν τὴν Σηπιάδα περιέπιπτον· αἱ δὲ ἐς Μελίβοιαν πόλιν, αἱ δὲ ἐς Κασθαναίην ἐξεβράσσοντο. ἦν τε τοῦ χειμῶνος χρῆμα ἀφόρητον. Λέ- 189
γεται δὲ λόγος, ὡς Ἀθηναῖοι τὸν Βορῆν ἐκ θεοπροπίου

dem eam noctem transegere. Sub lucem vero, quum serenum ad id tempus coelum tranquillusque fuisset aër, subito effervescente mari *ingens* coorta est *tempestas*, vehemensque ventus subsolanus, quem *Hellespontiam* vocant huius regionis incolae. Quotquot igitur ex his augescentem animadverterant ventum, et quibus per stationis rationem licuit, hi subductis in terram navibus a tempestate sibi caverunt, salvique et ipsi et eorum naves evaserunt. Quas vero naves obliquas nactus est ventus, harum alias ad *Ipnos* [id est *Furnos*] qui vocantur abripuit in Pelio monte, alias ad proximum littus adflixit: aliae ad ipsam Sepiadem adlisae sunt, aliae ad Meliboeam oppidum, aliae ad Casthanaeam eiectae; eratque ineluctabilis vis tempestatis. (189.) Fertur autem fa-

ἐπεκαλέσαντο, ἐλθόντος σφι ἄλλου χρηστηρίου „τὸν γαμβρὸν ἐπίκουρον καλέσασθαι." Βορῆς δὲ, κατὰ τὸν Ἑλλήνων λόγον, ἔχει γυναῖκα Ἀττικὴν, Ὠρειθυίην τὴν Ἐρεχθῆος. κατὰ δὴ τὸ κῆδος τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς φάτις ὥρμηται, συμβαλλεόμενοί σφι τὸν Βορῆν γαμβρὸν εἶναι, καὶ ναυλοχέοντες τῆς Εὐβοίης ἐν Χαλκίδι, ὡς ἔμαθον αὐξόμενον τὸν χειμῶνα, ἢ καὶ πρὸ τούτου, ἐθύοντό τε καὶ ἐπεκαλέοντο τόν τε Βορῆν καὶ τὴν Ὠρειθυίην, τιμωρῆσαί σφι καὶ διαφθεῖραι τῶν βαρβάρων τὰς νέας, ὡς καὶ πρότερον περὶ Ἄθων. Εἰ μέν νυν διὰ ταῦτα τοῖσι βαρβάροισι ὁρμέουσι ὁ Βορῆς ἐπέπεσε, οὐκ ἔχω εἶπαι· οἱ δ' ὦν Ἀθηναῖοί σφι λέγουσι βοηθήσαντα τὸν Βορῆν πρότερον, καὶ τότε ἐκεῖνα κατεργάσασθαι· καὶ ἱρὸν ἀπελθόντες Βορέω ἱδρύσαντο παρὰ ποτα-

ma, Athenienses ex oraculi responso *Boream* invocasse, quum aliud illis adlatum fuisset responsum, iubens eos *generum advocare auxilio*. Boreas enim, ut Graeci narrant, uxorem habuit Atticam, Orithyiam Erechthei filiam. Pro hac igitur adfinitate Athenienses, ut fama est, coniectantes Boream suum esse generum, quum Chalcide cum navibus insidiantes ingruentem sensissent tempestatem, aut iam antea, sacrificiis placarunt invocaruntque Boream et Orithyiam, orantes ut auxilio sibi venirent, perderentque Barbarorum naves, sicut antea ad Athon montem. An igitur hanc ob caussam in Barbaros stationem agentes ingruerit boreas, non definiam: sed Athenienses quidem aiunt, et antea et tunc Boream ipsos iuvisse, atque haec effecisse: et, postquam domum sunt reversi, fanum statuerunt Boreae ad Ilis-

μὸν Ἰλισσόν. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ νέας οἳ ἐλαχίστας 190
λέγουσι διαφθαρῆναι, τετρακοσιέων οὐκ ἐλάσσονας,
ἄνδρας τε ἀναριθμήτους, χρημάτων τε πλῆθος ἄφθονον·
ὥστε Ἀμεινοκλέϊ τῷ Κρητίνεω, ἀνδρὶ Μάγνητι, γηο-
χέοντι περὶ Σηπιάδα, μεγάλως ἡ ναυηγίη ἐγένετο χρη-
στή· ὃς πολλὰ μὲν χρύσεα ποτήρια ὑστέρῳ χρόνῳ ἐκ-
βρασσόμενα ἀνείλετο, πολλὰ δὲ ἀργύρεα· θησαυρούς
τε τῶν Περσέων εὗρε, ἄλλα τε χρύσεα ἄφατα χρή-
ματα περιεβάλλετο. ἀλλ' ὁ μὲν, τἆλλα οὐκ εὐτυ-
χέων, εὑρήμασι μέγα πλούσιος ἐγένετο· ἦν γάρ τις καὶ
τοῦτον ἄχαρις συμφορὴ λυπεῦσα παιδοφόνος. Σιτα- 191
γωγῶν δὲ ὁλκάδων καὶ τῶν ἄλλων πλοίων διαφθειρο-
μένων οὐκ ἐπῆν ἀριθμός· ὥστε δείσαντες οἱ στρατηγοὶ
τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ, μή σφι κεκακωμένοισι ἐπιθέων-

sum fluvium. (190.) Hac calamitate, qui minimum numerum tradunt, naves periisse aiunt non minus quadringentas, homines autem innumerabiles, et rerum pretiosarum infinitam multitudinem; ita quidem, ut Aminocli Cretinae filio, civi Magneti, qui circa Sepiadem praedia habuit, perquam utile fuerit hoc naufragium: is enim multa deinde aurea pocula, multaque argentea, in littus eiecta sustulit, arcasque etiam reperit cimeliis Persarum repletas, et infinita alia aurea pretiosa collegit. At idem vir, quamvis locuples repertis his rebus factus, felix tamen caeteroqui non fuit: quippe tristis etiam casus eum adflictabat, quod imprudens filium occidisset. (191.) Onerariarum autem navium frumentum vehentium, reliquorumque minorum navigiorum, quae interierunt, non erat numerus. Itaque duces classis, me-

ται οἱ Θεσσαλοὶ, ἕρκος ὑψηλὸν ἐκ τῶν ναυηγίων πε-
ριεβάλλοντο. ἡμέρας γὰρ δὴ ἐχείμαζε τρεῖς. τέλος δὲ,
ἔντομά τε ποιεῦντες, καὶ καταείδοντες γόησι τῷ ἀνέμῳ
οἱ Μάγοι, πρός τε τούτοισι, καὶ τῇ Θέτι καὶ τῇσι Νη-
ρηΐσι θύοντες, ἔπαυσαν τετάρτῃ ἡμέρῃ, ἢ ἄλλως κως
αὐτὸς ἐθέλων ἐκόπασε. τῇ δὲ Θέτι ἔθυον, πυθόμενοι
παρὰ τῶν Ἰώνων τὸν λόγον, ὡς ἐκ τοῦ χώρου τούτου
ἁρπασθείη ὑπὸ Πηλῆος, εἴη τε ἅπασα ἡ ἀκτὴ ἡ Ση-
πιὰς ἐκείνης τε καὶ τῶν ἄλλων Νηρηΐδων. ὁ μὲν δὴ τε-
192 τάρτῃ ἡμέρῃ ἐπέπαυτο. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι οἱ ἡμεροσκό-
ποι ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν Εὐβοϊκῶν καταδραμόντες δευ-
τέρῃ ἡμέρῃ, ἀπ᾽ ἧς ὁ χειμὼν πρῶτος ἐγένετο, ἐσήμαινον

CXCI. 7. γόησι. γόῃσι edd. ante Schaef. γόοισι corrigunt alii, cum ululatu magico.

tuentes ne in se tanta calamitate adflictos Thessali impetum facerent, alto vallo ex naufragiis parato castra circumdedere. Tres enim continuos dies tempestas duravit. Ad extremum vero Magi caesis vento victimis, adhibitisque magicis incantationibus, ad haec sacris Thetidi factis et Nereidibus, quarto die vim venti compescuerunt, sive is alioquin ipse sua sponte quievit. Thetidi autem sacra fecerunt, quum a Ionibus accepissent, ex hoc loco raptam illam fuisse a Peleo, et totam hanc oram Sepiadem eidem et reliquis Nereidibus sacram esse. Igitur ventus quidem quarto die quievit. (192.) Secundo vero die ab eo, quo primum coorta tempestas erat, speculatores ex Euboeae promontoriis decurrentes Graecis de *Persarum naufragio* omnia significarunt. Quibus rebus hi cognitis, Neptunum Servatorem precati,

πάντα τὰ γενόμενα περὶ τὴν ναυηγίην. οἱ δὲ, ὡς ἐπύθοντο, Ποσειδέωνι Σωτῆρι εὐξάμενοι, καὶ σπονδὰς προχέαντες, τὴν ταχίστην ὀπίσω ἠπείγοντο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον· ἐλπίσαντες ὀλίγας τινάς σφι ἀντιξόους ἔσεσθαι νῆας. οἱ μὲν δὴ τὸ δεύτερον ἐλθόντες, περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἐναυλόχεον, Ποσειδέωνος Σωτῆρος ἐπωνυμίην ἀπὸ τούτου ἔτι καὶ ἐς τόδε νομίζοντες.

Οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς ἐπαύσατό τε ὁ ἄνεμος, καὶ τὸ 193
κῦμα ἔστρωτο, κατασπάσαντες τὰς νῆας, ἔπλεον παρὰ τὴν ἤπειρον. κάμψαντες δὲ τὴν ἄκρην τῆς Μαγνησίης, ἰθέαν ἔπλεον ἐς τὸν κόλπον τὸν ἐπὶ Παγασέων φέροντα. ἔστι δὲ χῶρος ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ τῆς Μαγνησίης, ἔνθα λέγεται τὸν Ἡρακλῆα καταλειφθῆναι ὑπὸ Ἰήσονός τε καὶ τῶν συνεταίρων, ἐκ τῆς Ἀργοῦς ἐπ᾽ ὕδωρ πεμφθέντα, εὖτ᾽ ἐπὶ τὸ κῶας ἔπλεον ἐς Αἶαν

et votis libaminibusque factis, quanta celeritate poterant ad Artemisium redire maturarunt, sperantes nonnisi paucas naves sibi fore adversarias. Hi igitur iterum ad Artemisium stationem ceperunt, hostem observantes: et *Neptuni Servatoris* cognomen ab illo tempore usque ad hunc diem apud Graecos in usu est.

(193.) Barbari, ut quievit ventus et compositi fuerunt fluctus, deductis navibus, secundum continentem navigarunt: et Magnesiae promontorium circumvecti, rectà in sinum qui ad Pagasas fert tetenderunt. Est in hoc sinu locus terrae Magnesiae, ubi *Herculem* aiunt, postquam ex Argo navi aquatum missus fuisset, relictum fuisse a Iasone eiusque sociis, quum Aeam Colchicam ad auferendum aureum

τὴν Κολχίδα. ἐνθεῦτεν γὰρ ἔμελλον ὑδρευσάμενοι ἐς τὸ πέλαγος ἀφήσειν· ἐπὶ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὔνομα γέγονε Ἀφέται. ἐν τούτῳ ὦν ὅρμον οἱ Ξέρξεω ἐποιεῦντο.

194 Πεντεκαίδεκα δὲ τῶν νηῶν τουτέων ἔτυχόν τε ὕσταται πολλὸν ἐξαναχθεῖσαι, καί κως κατεῖδον τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῶν Ἑλλήνων νῆας, ἔδοξάν τε δὴ τὰς σφετέρας εἶναι οἱ βάρβαροι, καὶ πλέοντες ἐσέπεσον ἐς τοὺς πολεμίους· τῶν ἐστρατήγεε ὁ ἀπὸ Κύμης τῆς Αἰολίδος ὕπαρχος Σανδώκης ὁ Θαμασίου· τὸν δὴ πρότερον τουτέων βασιλεὺς Δαρεῖος, ἐπ' αἰτίῃ τοιῇδε λαβὼν, ἀνεσταύρωσε ἐόντα τῶν βασιληΐων δικαστέων· ὁ Σανδώκης ἐπὶ χρήμασι ἄδικον δίκην ἐδίκασε. ἀνακρεμασθέντος ὦν αὐτοῦ, λογιζόμενος ὁ Δαρεῖος, εὗρέ οἱ πλέω ἀγαθὰ τῶν ἁμαρτημάτων πεποιημένα ἐς οἶκον τὸν βα-

vellus navigarent. Illinc enim, aquati, soluturi erant in pelagus; qua de re nomen loco impositum est *Aphetae.* [id est, *locus unde navis solvitur.*] Hoc igitur in loco stationem cepit Xerxis classis. (194.) Forte autem accidit, ut quindecim naves, quae postremae navigabant, longius in altum eiicerentur: quae ut conspexerunt Graecorum naves ad Artemisium stantes, suas esse naves rati Barbari, cursu versus illas directo, medios in hostes inciderunt. Dux illarum navium fuit Sandoces Thamasii filius, Cymae Aeolicae praefectus; quem superiore tempore rex Darius, quum iudex fuisset regius, compertum quod acceptâ pecuniâ iniustam sententiam pronunciasset, in crucem agi iusserat. Et iam suspensus erat, quum Darius, rationem secum iniens rerum ab illo gestarum, reperit multo plura esse eiusdem me-

σιλήϊον· εὑρὼν δὲ τοῦτο ὁ Δαρεῖος, καὶ γνοὺς ὡς ταχύτερα αὐτὸς ἢ σοφώτερα ἐργασμένος εἴη, ἔλυσε. βασιλῆα μὲν δὴ Δαρεῖον οὕτω διαφυγὼν μὴ ἀπολέσθαι, περιῆν· τότε δὲ ἐς τοὺς Ἕλληνας καταπλώσας, ἔμελλε οὐ τὸ δεύτερον διαφυγὼν ἔσεσθαι. ὡς γάρ σφεας εἶδον προσπλέοντας οἱ Ἕλληνες, μαθόντες αὐτέων τὴν γινομένην ἁμαρτάδα, ἐπαναχθέντες, εὐπετέως σφέας εἷλον.

Ἐν τουτέων μιῇ Ἀρίδωλις πλέων ἥλω, τύραννος Ἀλα- 195
βάνδων τῶν ἐν Καρίῃ. ἐν ἑτέρῃ δὲ, ὁ Πάφιος στρατηγὸς Πενθύλος ὁ Δημονόου· ὃς ἦγε μὲν δυώδεκα νῆας ἐκ Πάφου, ἀποβαλὼν δέ σφεων τὰς ἕνδεκα τῷ χειμῶνι τῷ γενομένῳ κατὰ Σηπιάδα, μιῇ τῇ περιγενομένῃ καταπλέων ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἥλω. τούτους οἱ Ἕλληνες, ἐξιστορήσαντες τὰ ἐβούλοντο πυθέσθαι ἀπὸ τῆς Ξέρξεω στρατιῆς, ἀποπέμπουσι δεδεμένους ἐς τὸν Κορινθίων Ἰσθμόν.

rita in regiam domum, quam male facta: quod postquam Darius reperit, agnoscens properantius a se quam sapientius esse actum, solvi hominem iussit. Ita ille supplicium a Dario sibi decretum effugit, superstesque fuit. At idem, nunc in Graecos delatus, non iterum erat elapsurus: ut enim adnavigantes hos Graeci viderunt, cognito illorum errore, contra evecti, facile cunctos ceperunt. (195.) In una harum navium navigans Aridolis captus est, Alabandorum Cariae tyrannus. In alia Paphiorum praetor Penthylus, Demonoi filius; qui quùm duodecim naves ex Papho eduxisset, amissis illarum undecim tempestate ad Sepiadem, nunc unâ reliquâ ad Artemisium navigans captus est. Hos Graeci, interrogatos quae de Xerxis exercitu cognoscere cupiebant, vinctos in Corinthiorum Isthmum miserunt.

196 Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς ὁ τῶν βαρβάρων στρατὸς, πάρεξ τῶν πεντεκαίδεκα νεῶν τῶν εἶπον Σανδώκεα στρατηγέειν, ἀπίκετο ἐς Ἀφέτας. Ξέρξης δὲ καὶ ὁ πεζὸς, πορευθεὶς διὰ Θεσσαλίης καὶ Ἀχαιΐης, ἐσβεβληκὼς ἦν καὶ δὴ τριταῖος ἐς Μηλιέας· ἐν Θεσσαλίῃ μὲν ἅμιλλαν ποιησάμενος ἵππων τῶν ἑωυτοῦ, ἀποπειρώμενος καὶ τῆς Θεσσαλίης ἵππου, πυθόμενος ὡς ἀρίστη εἴη τῶν ἐν Ἕλλησι· ἔνθα δὴ αἱ Ἑλληνίδες ἵπποι ἐλίποντο πολλόν. Τῶν μέν νυν ἐν Θεσσαλίῃ ποταμῶν, Ὀνόχωνος μοῦνος οὐκ ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέεθρον, πινόμενος· τῶν δὲ ἐν Ἀχαιΐῃ ποταμῶν ῥεόντων, οὐδὲ ὅστις ὁ μέγιστος αὐτέων ἐστὶ Ἠπιδανὸς, οὐδὲ οὗτος ἀντέσχε,
197 εἰ μὴ φλαύρως. Ἐς Ἄλον δὲ τῆς Ἀχαιΐης ἀπικομένῳ Ξέρξῃ, οἱ κατηγεμόνες τῆς ὁδοῦ βουλόμενοι τὸ πᾶν ἐξη-

(196.) Ista igitur Barbarorum classis, exceptis quindecim navibus, quibus praefuisse Sandocen dixi, ad Aphetas pervenit. *Xerxes* autem *cum pedestribus copiis*, itinere per Thessaliam et Achaiam facto, tertio etiam ante die in Maliensium fines erant ingressus. In *Thessalia* vero certamen instituerat inter suos equos et Thessalicum equitatum, cuius experiri virtutem voluit, quum rescivisset esse hunc praestantissimum totius Graeciae; et ex eo quidem certamine longe inferiores graeci equi discesserant. Ex fluviis autem Thessaliae unus Onochonus ad bibendum non satis aquae praebuit exercitui: ex eis vero qui Achaiam perfluunt, etiam is qui illorum maximus est, Epidanus, non nisi aegre duravit. (197.) Postquam Alum in *Achaia* Xerxes pervenerat, viae

γέεσθαι, ἔλεγόν οἱ ἐπιχώριον λόγον, τὰ περὶ τὸ ἱρὸν τοῦ Λαφυστίου Διός· ὡς Ἀθάμας ὁ Αἰόλου ἐμηχανήσατο Φρίξῳ μόρον, σὺν Ἰνοῖ βουλεύσας· μετέπειτα δὲ, ὡς ἐκ θεοπροπίου Ἀχαιοὶ προτιθεῖσι τοῖσι ἐκείνου ἀπογόνοισι ἀέθλους τοιούσδε. ὃς ἂν ᾖ τοῦ γένεος τούτου πρεσβύτατος, τούτῳ ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι τοῦ πρυτανηΐου, αὐτοὶ φυλακὰς ἔχουσι· λήϊτον δὲ καλέουσι τὸ πρυτανήϊον οἱ Ἀχαιοί· ἢν δὲ ἐσέλθῃ, οὐκ ἔστι ὅκως ἔξεισι πρὶν ἢ θύεσθαι μέλλῃ. ὥς τε ἔτι, πρὸς τούτοισι, πολλοὶ ἤδη τῶν μελλόντων τουτέων θύεσθαι, δείσαντες, οἴχοντο ἀποδράντες ἐς ἄλλην χώρην· χρόνου δὲ προϊόντος ὀπίσω κατελθόντες, ἢν ἁλίσκωνται ἐσελθόντες ἐς τὸ πρυτανήϊον, ὡς θύεταί τε, ἐξηγέοντο, στέμμασι πᾶς πυκασθεὶς, καὶ ὡς σὺν πομπῇ ἐξαχθείς. ταῦτα δὲ πά-

duces omnia enarrare cupientes, indigenam famam ei retulerunt ad Iovis Laphystii fanum spectantem: *Athamantem* Aeoli filium, consiliis cum Ino communicatis, *Phrixo* mortem esse machinatum, interiecto vero tempore Achaeos ex oraculi responso posteris eiusdem hosce imposuisse labores. Quicumque huius familiae natu maximus est, ei introitu in prytaneum (quod *leiton* illi vocant) interdicunt; ipsique, ne ingrediatur, excubias agunt. Qui si nihilo minus introivisset, nullo pacto exire ei prius licet quam ad aram ducatur ubi mactandus est. Ad haec narrarunt, multos ex his, qui ita mactandi fuissent, sibi timentes, in aliam terram tamquam exsulatum abiisse: quorum si quis interiecto tempore rediisset, deprehendaturque prytaneum ingressus, eum mactari, coronis et infulis oneratum, et cum pompa

σχουσι οἱ Κυτισσώρου τοῦ Φρίξου παιδὸς ἀπόγονοι, διότι καθαρμὸν τῆς χώρης ποιευμένων Ἀχαιῶν ἐκ θεοπροπίου Ἀθάμαντα τὸν Αἰόλου, καὶ μελλόντων μιν θύειν, ἀπικόμενος οὗτος ὁ Κυτίσσωρος ἐξ Αἴης τῆς Κολχίδος, ἐῤῥύσατο· ποιήσας δὲ τοῦτο, τοῖσι ἐπιγενομένοισι ἐξ ἑωυτοῦ μῆνιν τοῦ θεοῦ ἐνέβαλε. Ξέρξης δὲ ταῦτα ἀκούσας, ὡς κατὰ τὸ ἄλσος ἐγένετο, αὐτός τε ἔργετο αὐτοῦ, καὶ τῇ στρατιῇ πάσῃ παρήγγειλε· τῶν τε Ἀθάμαντος ἀπογόνων τὴν οἰκίην ὁμοίως καὶ τὸ τέμενος ἐσέβετο.

198 Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ τὰ ἐν Ἀχαιΐῃ. Ἀπὸ δὲ τουτέων τῶν χώρων ἤϊε ἐς τὴν Μηλίδα παρὰ κόλπον θαλάσσης, ἐν τῷ ἄμπωτίς τε καὶ ῥηχίη ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. περὶ δὲ τὸν κόλπον τοῦτόν ἐστι χῶρος πεδινὸς, τῇ μὲν εὐρὺς, τῇ δὲ καὶ κάρτα στεινός.

eductum. Teneri autem hac lege posteros Cytissori, Phrixi filii, eâ caussâ, quoniam, quum Achaei ex oraculi responso lustrandae terrae suae caussa Athamantem Aeoli filium mactaturi essent, adveniens ex Aea Colchidis hic Cytissorus illum liberaverit: hoc enim facto Cytissorum iram dei in posteros suos contraxisse. His auditis Xerxes, ut ad lucum pervenit, et ipse eo abstinuit, et universo exercitui ut abstinerent edixit: et domum posterorum Athamantis pariter atque fanum veneratus est.

(198.) Haec quidem in Thessalia et in Achaia gesta. Ex hisce dein regionibus *Maliensium* fines *Xerxes* ingressus est, ad sinum maris, in quo quotidie aestus maris accidit et reciprocatio. Iuxta hunc sinum est locus campestris, partim latus, partim

περὶ δὲ τὸν χῶρον οὔρεα ὑψηλὰ καὶ ἄβατα περικληΐει πᾶσαν τὴν Μηλίδα γῆν, Τρηχίνιαι πέτραι καλεόμεναι. πρώτη μέν νυν πόλις ἐστὶ ἐν τῷ κόλπῳ, ἰόντι ἀπὸ Ἀχαιΐης, Ἀντικύρη· παρ᾽ ἣν ποταμὸς Σπερχήϊος, ῥέων ἐξ Ἐνιήνων, ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ. ἀπὸ δὲ τούτου, διὰ εἴκοσί κου σταδίων, ἄλλος ποταμὸς, τῷ οὔνομα κεῖται Δύρας, τὸν βοηθέοντα τῷ Ἡρακλέϊ καιομένῳ λόγος ἐστὶ ἀναφανῆναι. ἀπὸ δὲ τούτου, δι᾽ ἄλλων εἴκοσι σταδίων, ἄλλος ποταμός ἐστι, ὃς καλέεται Μέλας.
Τρηχὶς δὲ πόλις ἀπὸ τοῦ Μέλανος τούτου ποταμοῦ 199
πέντε στάδια ἀπέχει. ταύτῃ δὲ καὶ εὐρύτατόν ἐστι πάσης τῆς χώρης ταύτης ἐκ τῶν οὐρέων ἐς θάλασσαν, κατ᾽ ἃ Τρηχὶς πεπόλισται· δισχίλιά τε γὰρ καὶ δισμύρια πλέθρα τοῦ πεδίου ἐστί. τοῦ δὲ οὔρεος, τὸ περικληΐει τὴν γῆν τὴν Τρηχινίην, ἔστι διασφὰξ πρὸς με-

vero admodum angustus. Circa illum locum montes praealti et inaccessi, *Trachiniae petrae* dicti, universam Maliacam terram includunt. Primum ad hunc sinum oppidum, ex Achaia venienti, *Anticyra* est; iuxta quam *Spercheus* fluvius, ex Enianibus profluens, in mare influit. Ab hoc, interiectis viginti stadiis, alius fluvius est, cui nomen *Dyras*; quem fama est emersisse ad ferendam Herculi, quum cremaretur, opem. Ab hoc, rursus viginti stadiis interiectis, alius fluvius est, nomine *Melas*. (199.) Ab hoc Melane fluvio quinque stadia *Trachis* urbs abest. Eodemque loco, ubi Trachis sita est, latissime patet haec regio a montibus ad mare: est enim planities vicies bis mille plethrorum. Est autem in monte, qui Trachinium agrum praecludit, divor-

σαμβρίην Τρηχῖνος· διὰ δὲ τῆς διασφάγος Ἀσωπὸς
200 ποταμὸς ῥέει παρὰ τὴν ὑπωρέην τοῦ οὔρεος. Ἔστι δὲ
ἄλλος Φοῖνιξ ποταμὸς, οὐ μέγας, πρὸς μεσαμβρίην
τοῦ Ἀσωποῦ· ὃς ἐκ τῶν οὐρέων τουτέων ῥέων, ἐς τὸν
Ἀσωπὸν ἐκδιδοῖ. Κατὰ δὲ τὸν Φοίνικα ποταμὸν στει-
νότατόν ἐστι· ἁμαξιτὸς γὰρ μίη μούνη δέδμηται. ἀπὸ
δὲ τοῦ Φοίνικος ποταμοῦ πεντεκαίδεκα στάδιά ἐστι ἐς
Θερμοπύλας. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Φοίνικος ποταμοῦ καὶ
Θερμοπυλέων κώμη τέ ἐστι, τῇ οὔνομα Ἀνθήλη κεῖται,
παρ' ἣν δὴ παραῤῥέων ὁ Ἀσωπὸς ἐς θάλασσαν ἐκδι-
δοῖ, καὶ χῶρος περὶ αὐτὴν εὐρὺς, ἐν τῷ Δήμητρός τε
ἱρὸν Ἀμφικτυονίδος ἵδρυται, καὶ ἕδραι εἰσὶ Ἀμφικτυό-
201 σι, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτυόνος ἱρόν. Βασιλεὺς μὲν
δὴ Ξέρξης ἐστρατοπεδεύετο τῆς Μηλίδος ἐν τῇ Τρηχι-

tium á meridie Trachinis, per quod divortium *Asopus* fluit iuxta montis radicem. (200.) Est item alius fluvius a meridie Asopi, *Phoenix*, non magnus; qui postquam ex his montibus defluxit, Asopo miscetur. Prope hunc Phoenicem fluvium artissimus est huius tractus locus: quippe una sola via ibi munita est, qua nonnisi singulis plaustris transitus patet. A Phoenice vero fluvio quindecim sunt stadia ad *Thermopylas:* tum in intervallo, quod est inter Phoenicem fluvium et Thermopylas, vicus est nomine *Anthela,* praeter quem praeterfluens Asopus in mare evolvitur: et circa eumdem vicum latius est spatium, in quo stat templum *Cereris Amphictyonidis*, et sedes sunt Amphictyonibus paratae, et ipsius *Amphictyonis* templum. (201.) Iam *Xerxes* in Trachinio campo terrae Maliacae castra posuit: *Graeci*

νίῃ· οἱ δὲ δὴ Ἕλληνες, ἐν τῇ διόδῳ. καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος, ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων, Θερμοπύλαι· ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιοίκων, Πύλαι. ἐστρατοπεδεύοντο μέν νυν ἑκάτεροι ἐν τούτοισι τοῖσι χωρίοισι. ἐπεκράτεε δὲ ὁ μὲν τῶν πρὸς βορῆν ἄνεμον ἐχόντων πάντων μέχρι Τρηχῖνος· οἱ δὲ, τῶν πρὸς νότον καὶ μεσαμβρίην φερόντων τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ἠπείρου.

Ἔσαν δὲ οἵδε Ἑλλήνων οἱ ὑπομένοντες τὸν Πέρσην ἐν 202
τούτῳ τῷ χώρῳ. Σπαρτιητέων τε τριηκόσιοι ὁπλῖται, καὶ Τεγεητέων καὶ Μαντινέων χίλιοι, ἡμίσεες ἑκατέρων· ἐξ Ὀρχομενοῦ τε τῆς Ἀρκαδίης, εἴκοσι καὶ ἑκατόν· καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίης, χίλιοι· τοσοῦτοι μὲν Ἀρκάδων· ἀπὸ δὲ Κορίνθου, τετρακόσιοι· καὶ ἀπὸ Φλιοῦντος, διηκόσιοι· καὶ Μυκηναίων ὀγδώκοντα. οὗτοι μὲν ἀπὸ Πελοποννήσου παρῆσαν. ἀπὸ δὲ Βοιωτῶν, Θεσπιέων τε ἑπτακόσιοι, καὶ Θηβαίων τετρακόσιοι.

vero in ipso transitu. Nominatur autem hic locus a plerisque quidem Graecis *Thermopylae*: incolae vero et finitimi nude *Pylas* dicunt. Itaque utrique in his locis castra habebant: occupabat autem Xerxes totum spatium septemtrionem versus a Thermopylis, usque Trachinem pertinens; Graeci vero ea quae in hac continente versus meridiem sita sunt.

(202.) *Graeci* vero hoc in loco *Persam exspectantes*, hi fuere. Spartani trecenti graviter armati; tum Tegeatae et Mantinenses mille, utrorumque quingenti: ex Orchomeno Arcadiae centum et viginti, et ex reliqua Arcadia mille; tot Arcades fuere: Corinthii vero quadringenti: ex Phliunte ducenti; ex Mycenis octoginta. Hi sunt qui ex Peloponneso adfuerunt. Ex Boeotis vero, Thespienses septingenti,

203 Πρὸς τούτοισι ἐπίκλητοι ἐγένοντο Λοκροί τε οἱ Ὀπούντιοι πανστρατιῇ, καὶ Φωκέων χίλιοι. αὐτοὶ γάρ σφεας ἐπεκαλέσαντο οἱ Ἕλληνες, λέγοντες δι' ἀγγέλων, ὡς „αὐτοὶ μὲν ἥκοιεν πρόδρομοι τῶν ἄλλων, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων προσδόκιμοι πᾶσάν εἰσι ἡμέρην· ἡ θάλασσά τέ σφι εἴη ἐν φυλακῇ, ὑπ' Ἀθηναίων τε φρουρεομένη, καὶ Αἰγινητέων, καὶ τῶν ἐς τὸν ναυτικὸν ταχθέντων. καί σφι εἴη δεινὸν οὐδέν· οὐ γὰρ θεὸν εἶναι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἄνθρωπον· εἶναι δὲ θνητὸν οὐδένα, οὐδὲ ἔσεσθαι, τῷ κακὸν ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ οὐ συνεμίχθη· τοῖσι δὲ μεγίστοισι αὐτέων, μέγιστα. ὀφείλειν ὦν καὶ τὸν ἐπελαύνοντα, ὡς ἐόντα θνητὸν, ἀπὸ τῆς δόξης πεσέειν ἄν.“ Οἱ δὲ, ταῦτα πυνθανόμε-
204 νοι, ἐβοήθεον ἐς τὴν Τρηχῖνα. Τούτοισι ἔσαν μέν νυν

et Thebani quadringenti. (203.) Praeter hos vero evocati aderant Locri Opuntii omnibus copiis, et Phocenses mille. Ipsi enim Graeci missis legatis hos advocaverant, dicentes, *tamquam antecursores sese venisse ante alios, exspectari vero reliquos socios in proximum quemque diem, et maris tutelam sibi curae esse, custodirique illud ab Atheniensibus et Aeginetis reliquisque in classem designatis. Nihil autem illis esse gravius metuendum: non enim deum esse, qui Graeciam invadat, sed hominem: nullum autem nec esse nec futurum esse mortalem, cui, ex quo natus sit, malum nullum acciderit; immo maximis accidere maximà. Debere itaque etiam illum, qui Graeciam invadit, mortalis quum sit, gloriâ suâ excidere.* His auditis, illi Trachinem auxilio Graecis venerunt. (204.) His

*καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ κατὰ πόλιας ἑκάστων· ὁ δὲ θω-
μαζόμενος μάλιστα, καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος
ἡγεόμενος, Λακεδαιμόνιος ἦν* Λεωνίδης, *ὁ Ἀναξαν-
δρίδεω, τοῦ Λέοντος, τοῦ Εὐρυκρατίδεω, τοῦ Ἀναξάν-
δρου, τοῦ Εὐρυκράτεος, τοῦ Πολυδώρου, τοῦ Ἀλκαμέ-
νεος, τοῦ Τηλέκλου, τοῦ Ἀρχέλεω, τοῦ Ἡγησίλεω,
τοῦ Δορύσσου, τοῦ Λεωβότεω, τοῦ Ἐχεστράτου, τοῦ
Ἤγιος, τοῦ Εὐρυσθένεος, τοῦ Ἀριστοδήμου, τοῦ Ἀριστο-
μάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὕλλου, τοῦ Ἡρακλέος· κτη-
σάμενος τὴν βασιληίην ἐν Σπάρτῃ ἐξ ἀπροσδοκήτου.
Διξῶν γὰρ οἱ ἐόντων πρεσβυτέρων ἀδελφεῶν, Κλεομέ-* 205
*νεός τε καὶ Δωριέος, ἀπελήλατο τῆς φροντίδος περὶ τῆς
βασιληίης. ἀποθανόντος δὲ Κλεομένεος ἄπαιδος ἔρσενος
γόνου, Δωριέος τε οὐκέτι ἐόντος, ἀλλὰ τελευτήσαντος
καὶ τούτου ἐν Σικελίῃ, οὕτω δὴ ἐς Λεωνίδην ἀνέβαινε ἡ*

igitur et alii quidem ex quaque civitate duces praeerant; sed, quem maxime cuncti admirabantur, et penes quem summa erat totius imperii, Lacedaemonius fuit *Leonidas*, genus ab Hercule ducens hac maiorum serie: pater Anaxandrides fuit, avus Leon: tum reliqui progenitores, Eurycratides, Anaxander, Eurycrates, Polydorus, Alcamenes, Telecles, Archelaus, Agesilaus, Doryssus, Leobotes, Echestratus, Agis, Eurysthenes, Aristodemus, Aristomachus, Cleodaeus, Hyllus, Herculis filius. Is Leonidas regnum Spartae nec opinans erat adeptus. (205.) Quum enim duo illi fratres fuissent natu maiores, Cleomenes et Dorieus, procul habuerat cogitationem regni adipiscendi. Sed Cleomene sine mascula prole defuncto, quum iam tum Dorieus non amplius in vivis fuisset, quippe in Sicilia mortuus,

βασιληΐη· καὶ διότι πρότερος ἐγεγόνεε Κλεομβρότου,
(οὗτος γὰρ ἦν νεώτατος Ἀναξανδρίδεω παῖς,) καὶ δὴ
καὶ εἶχε Κλεομένεος θυγατέρα. Ὃς τότε ἤιε ἐς Θερμο-
πύλας, ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατεστεῶτας τριη-
κοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. παραλα-
βὼν δὲ ἀπίκετο καὶ Θηβαίων τοὺς ἐς τὸν ἀριθμὸν λο-
γισάμενος εἶπον, τῶν ἐστρατήγεε Λεοντιάδης ὁ Εὐρυ-
μάχου. τοῦδε δὲ εἵνεκα τούτους σπουδὴν ἐποιήσατο Λεω-
νίδης μούνους Ἑλλήνων παραλαβεῖν, ὅτι σφέων μεγά-
λως κατηγόρητο μηδίζειν. παρεκάλεε ὦν ἐς τὸν πόλεμον,
θέλων εἰδέναι εἴτε συμπέμψουσι, εἴτε καὶ ἀπερέουσι
ἐκ τοῦ ἐμφανέος τὴν Ἑλλήνων συμμαχίην. οἱ δὲ, ἀλ-
206 λοφρονέοντες, ἔπεμπον. Τούτους μὲν τοὺς ἀμφὶ Λεω-
νίδην πρώτους ἀπέπεμψαν Σπαρτιῆται, ἵνα τούτους

ita ad *Leonidam* regnum pervenit, quoniam et maior natu erat Cleombroto, Anaxandridae filio natu minimo, et Cleomenis etiam filiam in matrimonio habebat. Is igitur ad Thermopylas erat profectus cum delectis ab ipso trecentis illis, iustae aetatis viris, et quibus domi liberi erant. Adsumserat autem, priusquam advenisset, Thebanos illos quorum numerum supra declaravi, quibus Leontiades praeerat, Eurymachi filius. Quos solos ex Graecis adsumere ea caussa properaverat Leonidas, quod accusabantur Thebani vehementer cum Medis sentire. Invitaverat igitur eos ad armorum societatem, cognoscere cupiens, utrum missuri essent secum socios, an ex aperto repudiaturi Graecorum societatem: et illi, aliud licet sentientes, miserant. (206.) Et Leonidam quidem cum his, qui cum eo erant, primos

ὁρῶντες οἱ ἄλλοι σύμμαχοι, στρατεύωνται· μηδὲ καὶ οὗτοι μηδίσωσι, ἢν αὐτοὺς πυνθάνωνται ὑπερβαλλομένους. μετὰ δὲ, Κάρνεια γάρ σφι ἦν ἐμποδὼν, ἔμελλον ὁρτάσαντες, καὶ φυλακὰς λιπόντες ἐν τῇ Σπάρτῃ, κατὰ τάχος βοηθέειν πανδημεί. ὡς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων ἐνενῶντο καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιήσειν· ἦν γὰρ κατὰ τὠυτὸ Ὀλυμπιὰς τούτοισι τοῖσι πρήγμασι συμπεσοῦσα. οὔκων δοκέοντες κατὰ τάχος οὕτω διακριθήσεσθαι τὸν ἐν Θερμοπύλῃσι πόλεμον, ἔπεμπον τοὺς προδρόμους. οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διενενῶντο ποιήσειν.

Οἱ δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι Ἕλληνες, ἐπειδὴ πέλας ἐγέ- 207
νετο τῆς ἐσβολῆς ὁ Πέρσης, καταῤῥωδέοντες, ἐβουλεύοντο περὶ ἀπαλλαγῆς. τοῖσι μέν νυν ἄλλοισι Πελοποννησίοισι ἐδόκεε, ἐλθοῦσι ἐς Πελοπόννησον, τὸν Ἰσθμὸν

omnium miserant Spartani hoc consilio, ut et reliqui socii, his conspectis, adversus hostes proficiscerentur, neque ipsi pariter Medorum sequerentur partes, si cunctari Spartanos intellexissent. Deinde vero, quum Carnea nunc obstarent, peractis festis diebus, custodiâ Spartae relictâ, cum omnibus copiis occurrere decreverant hosti. Similiter vero etiam reliqui socii facere constituerant: qui, quum in idem ipsum tempus, quo haec gerebantur, Olympias incideret, rati non tam cito ad Termopylas armis decretum iri, antecursores interim miserunt. Tale igitur horum fuit consilium.

(207.) Iam, qui ad *Thermopylas* fuere *Graeci*, ubi haud procul ab introitu fuit Persa, timore perculsi, de receptu consultare coeperunt. Et reliquis quidem Peloponnesiis placuit, abire in Peloponne-

ἔχειν ἐν φυλακῇ· Λεωνίδης δὲ, Φωκέων καὶ Λοκρῶν
περισπερχεόντων τῇ γνώμῃ ταύτῃ, αὐτοῦ τε μένειν ἐψη-
φίζετο, πέμπειν τε ἀγγέλους ἐς τὰς πόλιας, κελεύον-
τάς σφι ἐπιβοηθέειν, ὡς ἐόντων αὐτέων ὀλίγων στρατὸν
208 τῶν Μήδων ἀλέξασθαι. Ταῦτα βουλευομένων σφέων,
ἔπεμπε Ξέρξης κατάσκοπον ἱππέα, ἰδέσθαι ὁκόσοι τέ
εἰσι, καὶ ὅ τι ποιέοιεν. ἀκηκόεε δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Θεσσα-
λίῃ, ὡς ἁλισμένη εἴη ταύτῃ στρατιὴ ὀλίγη, καὶ τοὺς
ἡγεμόνας, ὡς εἴησαν Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Λεωνίδης,
ἐὼν γένος Ἡρακλείδης. ὡς δὲ προσέλασε ὁ ἱππεὺς πρὸς
τὸ στρατόπεδον, ἐθηεῖτό τε, καὶ κατώρα πᾶν μὲν οὐ τὸ
στρατόπεδον· τοὺς γὰρ ἔσω τεταγμένους τοῦ τείχεος,
τὸ ἀνορθώσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ, οὐκ οἷά τε ἦν κατι-
δέσθαι· ὁ δὲ τοὺς ἔξω ἐμάνθανε, τοῖσι πρὸ τοῦ τείχεος

sum, et Isthmum custodire. *Leonidas* vero, sententiam istam vehementer indignantibus Phocensibus et Locris, de communi horum consilio manere ibi decrevit, legatosque per civitates dimittere qui ab illis auxilia arcesserent, quandoquidem nimis exiguus ipsorum numerus esset ad prohibendum Medorum exercitum. (208.) Dum hi ita consultant, interim *Xerxes* equitem misit speculatorem, qui et numerum eorum, et quid facerent, exploraret. Audierat enim, quum adhuc in Thessalia esset, collectum hoc loco stare exiguum exercitum, cuius duces sint Lacedaemonii et Leonidas, ab Hercule genus ducens. Ut ad castra accessit eques, contemplatus est, spectavitque non totum quidem exercitum; nam, qui intra murum erant, quem a se instauratum Graeci custodiebant, hos conspicere non potuit: exterio-

τὰ ὅπλα ἔκειτο. ἔτυχον δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Λακεδαιμόνιοι ἔξω τεταγμένοι. τοὺς μὲν δὴ ὥρα γυμναζομένους τῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ τὰς κόμας κτενιζομένους. ταῦτα δὴ θεώμενος ἐθώμαζε, καὶ τὸ πλῆθος ἐμάνθανε. μαθὼν δὲ πάντα ἀτρεκέως, ἀπήλαυνε ὀπίσω κατ' ἡσυχίην· οὔτε γάρ τις ἐδίωκε, ἀλογίης τε ἐνεκύρησε πολλῆς. ἀπελθὼν δὲ, ἔλεγε πρὸς Ξέρξεα τάπερ ὀπώπεε πάντα.
Ἀκούων δὲ Ξέρξης, οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ 209
ἐὸν, ὅτι παρασκευάζοιντο ὡς ἀπολεύμενοί τε καὶ ἀπολέοντες κατὰ δύναμιν· ἀλλ', αὐτῷ γελοῖα γὰρ ἐφαίνοντο ποιέειν, μετεπέμψατο Δημάρητον τὸν Ἀρίστωνος ἐόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ. ἀπικόμενον δέ μιν εἰρώτα Ξέρξης ἕκαστα τουτέων, ἐθέλων μαθέειν τὸ ποιεύμενον πρὸς τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ δὲ εἶπε· „Ἤκουσας μέν μευ

res vero observavit, qui ante murum stationem habebant. Erant autem tunc forte extra murum locati *Lacedaemonii*. Horum igitur alios vidit gymnasticis exercitationibus vacantes, alios comam pectentes. Miratus eques spectaculum, cognito hominum numero, omnibusque rebus adcurate perceptis, rediit per otium, nemine persequente, sed omnibus eum prorsus contemtui habentibus. Reversus, Xerxi cuncta quae viderat renunciavit. (209.) Quibus auditis, coniectare *Xerxes* non potuit id quod res erat, comparare sese hos homines ad pereundum postquam perdidissent ipsi quam plurimos potuissent: sed, quum ridicula facere ei viderentur, *Demaratum* ad se vocavit, Aristonis filium, qui in castris aderat, cognoscere ex eo cupiens quid esset quod facerent Ladaemonii. Et ille, *Audisti me*, inquit, *iam ante*,

„καὶ πρότερον, εὖτε ὁρμῶμεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, περὶ τῶν
„ἀνδρῶν τουτέων· ἀκούσας δὲ, γέλωτά με ἔθευ, λέ-
„γοντα τά περ ὥρων ἐκβησόμενα πρήγματα ταῦτα.
„ἐμοὶ γὰρ τὴν ἀληθηίην ἀσκέειν ἀντία σεῦ, ὦ βασι-
„λεῦ, ἀγὼν μέγιστός ἐστι. ἄκουσον δὲ καὶ νῦν. Οἱ
„ἄνδρες οὗτοι ἀπίκαται μαχεσόμενοι ἡμῖν περὶ τῆς ἐσό-
„δου, καὶ ταῦτα παρασκευάζονται. νόμος γάρ σφι οὕ-
„τω ἔχων ἐστί· ἐπεὰν μέλλωσι κινδυνεύειν τῇ ψυχῇ,
„τότε τὰς κεφαλὰς κοσμέονται. ἐπίσταο δὲ, εἰ τούτους
„τε καὶ τὸ ὑπομένον ἐν Σπάρτῃ καταστρέψεαι, ἔστι
„οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἀνθρώπων, τὸ σὲ, βασιλεῦ, ὑπομενέει
„χεῖρας ἀνταειρόμενον. νῦν γὰρ πρὸς βασιληΐην τε καὶ
„καλλίστην πόλιν τῶν ἐν Ἕλλησι προσφέρεαι, καὶ ἄν-
„δρας ἀρίστους.“ Κάρτα τε δὴ ἄπιστα Ξέρξῃ ἐφαίνετο

CCIX. 10. τά περ. τῇ περ *malles.*

quum adversus Graeciam proficisceremur, de his viris disserentem; at risui me habuisti quum audiebas dicentem tibi quemnam fore harum rerum exitum praeviderem. Mihi enim, Rex, summa contentio est, veritatem adversus te colere. Audi igitur etiam nunc. Adsunt hi viri, de introitu nobiscum pugnaturi, et ad hoc se comparant. Hic enim apud illos mos obtinet: quando vitae discrimen sunt adituri, tunc capita comunt. Scito vero: si hosce, et eos qui Spartae manent, subegeris; nullus alius hominum populus est, qui adversus te, Rex, manus tollere sustineat. Nunc enim cum regno et populo inter Graecos praeclarissimo tibi res est, et cum viris fortissimis. Quae dicta, quum prorsus incredibilia Xerxi viderentur, iterum quae-

τὰ λεγόμενα εἶναι, καὶ δεύτερα ἐπειρώτα „ὅντινα τρόπον, τοσοῦτοι ἐόντες, τῇ ἑωυτοῦ στρατιῇ μαχέσονται.“ Ὁ δὲ εἶπε· „Ὦ βασιλεῦ, ἐμοὶ χρᾶσθαι ὡς ἀνδρὶ ψεύστῃ, „ἢν μὴ ταῦτά τοι ταύτῃ ἐκβῇ, τῇ ἐγὼ λέγω.“

Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε τὸν Ξέρξεα. Τέσσερας 210
μὲν δὴ παρεξῆκε ἡμέρας, ἐλπίζων αἰεί σφεας ἀποδρήσεσθαι. πέμπτῃ δὲ, ὡς οὐκ ἀπαλλάσσοντο, ἀλλά οἱ ἐφαίνοντο ἀναιδείῃ τε καὶ ἀβουλίῃ διαχρεώμενοι μένειν, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Μήδους τε καὶ Κισσίους θυμωθεὶς, ἐντειλάμενός σφεας ζωγρήσαντας ἄγειν ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ. Ὡς δ' ἐπέπεσον φερόμενοι ἐς τοὺς Ἕλληνας οἱ Μῆδοι, ἔπιπτον πολλοί· ἄλλοι δ' ἐπεσήισαν, καὶ οὐκ ἀπηλαύνοντο, καίπερ μεγάλως προσπταίοντες. δῆλον δ' ἐποίευν παντί τεῳ, καὶ οὐκ ἥκιστα αὐτῷ βασιλέϊ, ὅτι

sivit, *quo tandem pacto tam exigua hominum manus suo exercitui esset repugnatura?* Et ille: *Rex!* inquit, *age mecum ut cum homine mendaci, nisi haec ita eventura sunt ut ego dico.*

(210.) Haec Demaratus dicens *Xerxi* non persuasit. Itaque quatuor rex intermisit dies, assidue illos sperans fugâ se recepturos. Quinto vero die, quum illi non recessissent, sed per obstinatam, ut Xerxi videbatur, impudentiam temeritatemque manerent, iratus rex Medos et Cissios adversus illos misit, dato mandato ut vivos caperent et in conspectum suum adducerent. Ut vero in Graecos cum impetu irruerunt Medi, multi ex eis cecidere: quibus successere alii, nec se recepere, quamvis magna clade accepta: ostenderuntque cuilibet, maxime vero regi ipsi, multos quidem homines esse, sed paucos

πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι εἶεν, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες. ἐγίνετο δὲ
211 ἡ συμβολὴ δι' ἡμέρης. Ἐπεί τε δὲ οἱ Μῆδοι τρηχέως περιείποντο, ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν ὑπεξήϊσαν, οἱ δὲ Πέρσαι ἐκδεξάμενοι ἐπήϊσαν, τοὺς ἀθανάτους ἐκάλεε βασιλεὺς, τῶν ἦρχε Ὑδάρνης· ὡς δὴ οὗτοί γε εὐπετέως κατεργασόμενοι. Ὡς δὲ καὶ οὗτοι συνέμισγον τοῖσι Ἕλλησι, οὐδὲν πλέον ἐφέροντο τῆς στρατιῆς τῆς Μηδικῆς, ἀλλὰ τὰ αὐτά· ἅτε ἐν στεινοπόρῳ τε χώρῳ μαχόμενοι, καὶ δόρασι βραχυτέροισι χρεώμενοι ἤπερ οἱ Ἕλληνες, καὶ οὐκ ἔχοντες πλήθεϊ χρήσασθαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐμάχοντο ἀξίως λόγου, ἄλλα τε ἀποδεικνύμενοι ἐν οὐκ ἐπισταμένοισι μάχεσθαι ἐξεπιστάμενοι, καὶ ὅκως ἐντρέψειαν τὰ νῶτα, ἀλέες φεύγεσκον δῆθεν· οἱ δὲ βάρβα-

CCX. 11. ἄνθρωποι εἶεν. ἄνθρωποί σί εἶεν *ed. Borh. ex coniect.* multos ei (*regi*) esse homines.

viros. Praeliati sunt autem per totum diem. (211.) Postquam ita male accepti sunt *Medi*, tum hi quidem in castra se recepere: et *Persae* eis succedentes, quos *immortales* rex adpellabat, quibus praeerat Hydarnes, in hostem iverunt; quasi hi utique facile confecturi rem essent. Ut vero hi quoque pugnam cum Graecis conseruere, nihilo amplius, quam Medi, promoverunt, sed eamdem habuere sortem; quippe in angusto transitu pugnantes, ubi explicari multitudo non poterat, et hastis utentes brevioribus quam Graeci. *Lacedaemonii* vero memorabilem ediderunt pugnam, quum aliis rebus ostendentes peritos sese cum imperitis congredi, tum quod subinde terga verterent, veluti fugam capessentes universi, deinde vero, quando fugientibus Persae cum

ῥοι ὁρέωντες φεύγοντας, βοῇ τε καὶ πατάγῳ ἐπήϊσαν· οἱ δ' ἂν, καταλαμβανόμενοι, ὑπέστρεφον ἀντίοι εἶναι τοῖσι βαρβάροισι· μεταστρεφόμενοι δὲ, κατέβαλλον πλήθεϊ ἀναριθμήτους τῶν Περσέων. ἔπιπτον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Σπαρτιητέων ἐνθαῦτα ὀλίγοι. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐδυνέατο παραλαβεῖν οἱ Πέρσαι τῆς ἐσόδου πειρεώμενοι, καὶ κατὰ τέλεα καὶ παντοίως προσβάλλοντες, ἀπήλαυνον ὀπίσω. Ἐν ταύτῃσι τῇσι προσόδοισι τῆς 212
μάχης λέγεται βασιλῆα, θηεύμενον, τρὶς ἀναδραμεῖν ἐκ τοῦ θρόνου, δείσαντα περὶ τῇ στρατιῇ. τότε μὲν οὕτω ἠγωνίσαντο. Τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ βάρβαροι οὐδὲν ἄμεινον ἀέθλεον. ἅτε γὰρ ὀλίγων ἐόντων, ἐλπίσαντές σφεας κατατετρωματίσθαι τε καὶ οὐκ οἵους τε ἔσεσθαι ἔτι χεῖρας ἀνταείρασθαι, συνέβαλλον. οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ

clamore strepituque instabant, ipsique iam in eo erant ut deprehenderentur, subito conversa acie hosti sese opponerent, atque ita innumerabilem Persarum prosternerent multitudinem. Ceciderunt autem ibi Lacedaemoniorum etiam nonnulli. Postquam vero, quamvis magno conatu, et turmatim et quovis modo impetum facientes, nulla parte introitus potiri Persae potuerunt, postremo hi quoque retrogressi sunt. (212.) Dum ita conflictabantur, fertur *Xerxes*, quum spectandi caussa haud procul abesset, ter de solio suo exsiliise, metuens nempe suo exercitui. Tunc igitur ita pugnatum est. Postridie vero eius diei nihilo felicius barbari pugnaverunt. Quum enim exiguus esset Graecorum numerus, rati Barbari confectos esse illos vulneribus, neque vires amplius ad resistendum habituros, denuo eos ad-

τάξις τε καὶ κατὰ ἔθνεα κεκοσμημένοι ἔσαν, καὶ ἐν μέρεϊ ἕκαστοι ἐμάχοντο, πλὴν Φωκέων· οὗτοι δὲ ἐς τὸ οὖρος ἐτάχθησαν, φυλάξοντες τὴν ἀτραπόν. Ὡς δὲ οὐδὲν εὕρισκον ἀλλοιότερον οἱ Πέρσαι ἢ τῇ προτεραίῃ ἐνώρων, ἀπήλαυνον.

213 Ἀπορέοντος δὲ βασιλῆος ὅ τι χρήσεται τῷ παρεόντι πρήγματι, Ἐπιάλτης ὁ Εὐρυδήμου, ἀνὴρ Μηλιεὺς, ἦλθέ οἱ ἐς λόγους, ὡς μέγα τι παρὰ βασιλῆος δοκέων οἴσεσθαι· ἔφρασέ τε τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τοῦ οὔρεος φέρουσαν ἐς Θερμοπύλας, καὶ διέφθειρε τοὺς ταύτῃ ὑπομείναντας Ἑλλήνων. ὕστερον δὲ δείσας Λακεδαιμονίους, ἔφυγε ἐς Θεσσαλίην· καί οἱ φυγόντι, ὑπὸ τῶν Πυλαγόρων, τῶν Ἀμφικτυόνων ἐς τὴν Πυλαίην συλλεγομένων, ἀργύριον ἐπεκηρύχθη. χρόνῳ δὲ ὕστερον, κατῆλθε γὰρ ἐς Ἀντικύρην, ἀπέθανε ὑπὸ Ἀθηνάδεω, ἀνδρὸς Τρη-

gressi sunt. At Graeci, per ordines perque populos digesti, in vicem cuncti pugnarunt, Phocensibus exceptis: hi enim in monte erant locati, semitam custodituri. Ubi vero nihilo melius, quam pridie, Persae rem sibi viderunt succedere, abscesserunt.

(213.) Ibi tunc regem, quidnam consilii caperet incertum, convenit Ephialtes, Eurydemi filius, Maliensis, ingens ab illo praemium se relaturum sperans, indicavitque ei *semitam per montes ad Thermopylas ferentem;* atque ita Graecos perdidit, stationem ibi habentes. Idem postea, metu Lacedaemoniorum, in Thessaliam profugit: exsulantisque caput propositâ pecuniâ proscripstum est a Pylagoris, quum Amphictyones ad agendum Pylaeum conventum essent congregati. Interiecto vero tempore,

χινίου. ὁ δὲ Ἀθηνάδης οὗτος ἀπέκτεινε μὲν Ἐπιάλτεα δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὄπισθε λόγοισι σημανέω· ἐτιμήθη μέντοι ὑπὸ Λακεδαιμονίων οὐδὲν ἔσσον. Ἐπιάλτης μὲν οὕτω ὕστερον τουτέων ἀπέθανε. Ἔστι 214
δὲ ἕτερος λεγόμενος λόγος, ὡς Ὀνήτης τε ὁ Φαναγόρεω, ἀνὴρ Καρύστιος, καὶ Κορυδαλλὸς Ἀντικυρεύς, εἰσὶ οἱ εἴπαντες πρὸς βασιλῆα τούτους τοὺς λόγους, καὶ περιηγησάμενοι τὸ οὖρος τοῖσι Πέρσῃσι· οὐδαμῶς ἐμοί γε πιστός. τοῦτο μὲν γὰρ τῷδε χρὴ σταθμώσασθαι, ὅτι οἱ τῶν Ἑλλήνων Πυλαγόροι ἐπεκήρυξαν οὐκ ἐπὶ Ὀνήτῃ τε καὶ Κορυδαλλῷ ἀργύριον, ἀλλ' ἐπὶ Ἐπιάλτῃ τῷ Τρηχινίῳ, πάντως κου τὸ ἀτρεκέστατον πυθόμενοι· τοῦτο δὲ, φεύγοντα τὸν Ἐπιάλτην ταύτην τὴν αἰτίην οἴδαμεν. εἰδείη μὲν γὰρ ἂν, καὶ ἐὼν μὴ Μηλιεύς,

quum Anticyram rediisset, ab Athenade Trachinio occisus est. Et interfecit quidem Ephialten Athenades aliam ob caussam, quam in sequentibus historiis exponam: at nihilo minus tamen praemio honoratus est a Lacedaemoniis. Ita igitur Ephialtes postea periit. (214.) Fertur autem etiam alia fama, Onetam Phanagorae filium, Carystium, et Corydallum Anticyrensem cum rege sermones illos habuisse, et Persas circum montem illum circumduxisse. Quam famam parum esse credibilem partim inde colligi potest, quod Graecorum Pylagori, quos utique prae caeteris compertam habuisse rei veritatem consentaneum est, non Onetae et Corydalli caput proscripserunt, sed Ephialtae Trachinii; tum, quod Ephialten novimus ob hanc culpam exsulasse. Caeterum cognita quidem haec semita Onetae quoque, quamquam non Maliensi, esse potuit, si hanc regionem

ταύτην τὴν ἀτραπὸν Ὀνήτης, εἰ τῇ χώρῃ πολλὰ ὡμιλη-
κὼς εἴη· ἀλλ', Ἐπιάλτης γάρ ἐστι ὁ περιηγησάμε-
νος τὸ οὖρος κατὰ τὴν ἀτραπὸν, τοῦτον αἴτιον γράφω.
215 Ξέρξης δὲ, ἐπεί οἱ ἤρεσε τὰ ὑπέσχετο ὁ Ἐπιάλτης
κατεργάσεσθαι, αὐτίκα περιχαρὴς γενόμενος ἔπεμπε
Ὑδάρνεα, καὶ τῶν ἐστρατήγεε Ὑδάρνης. ὡρμέατο δὲ
περὶ λύχνων ἁφὰς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Τὴν δὲ ἀτρα-
πὸν ταύτην ἐξεῦρον μὲν οἱ ἐπιχώριοι Μηλιέες· ἐξευρόν-
τες δὲ, Θεσσαλοῖσι κατηγήσαντο ἐπὶ Φωκέας τότε ὅτε
οἱ Φωκέες, φράξαντες τείχεϊ τὴν ἐσβολὴν, ἔσαν ἐν σκέ-
πῃ τοῦ πολέμου· ἐκ τε τόσου δὴ κατεδέδεκτο ἐοῦσα
216 οὐδὲν χρηστὴ Μηλιεῦσι. Ἔχει δὲ ὧδε ἡ ἀτραπὸς αὕ-
τη. ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ τοῦ διὰ
τῆς διασφάγος ῥέοντος· οὔνομα δὲ τῷ οὔρεϊ τούτῳ καὶ

saepius adierat: at enimvero Ephialtes est, qui hostes per semitam illam circa montem circumduxit: hunc huius culpae reum scribo. (215.) *Xerxes*, ea probans quae se effecturum pollicitus Ephialtes erat, vehementer gavisus, sine mora Hydarnen et qui sub eius ductu erant misit: et illi sub noctem, quo tempore accenduntur lucernae, e castris profecti sunt. Invenerant illam semitam indigenae Malienses; eâque repertâ Thessalis adversus Phocenses itineris duces fuerant, quo tempore Phocenses, introitum in suam regionem opposito obstruxerant muro, atque ita tutos se a bello praestiterant: atque ex illo inde tempore adparuit pessime illâ uti Malienses. (216.) Est autem *callis* huius *per montem* ferentis ratio haec. Incipit ab Asopo fluvio, ubi ille per montium

τῇ ἀτραπῷ τὠυτὸ κεῖται, Ἀνόπαια. τείνει δὲ ἡ Ἀνό-
παια αὕτη κατὰ ῥάχιν τοῦ οὔρεος, λήγει δὲ κατά τε
Ἀλπηνὸν πόλιν, πρώτην ἐοῦσαν τῶν Λοκρίδων πρὸς τῶν
Μηλιέων, καὶ κατὰ Μελάμπυγόν τε καλεόμενον λί-
θον, καὶ κατὰ Κερκώπων ἕδρας· τῇ καὶ τὸ στεινότα-
τόν ἐστι. Κατὰ ταύτην δὴ τὴν ἀτραπὸν καὶ οὕτω ἔχου- 217
σαν οἱ Πέρσαι, τὸν Ἀσωπὸν διαβάντες, ἐπορεύοντο πᾶ-
σαν τὴν νύκτα, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχοντες οὔρεα τὰ Οἰταίων,
ἐν ἀριστερῇ δὲ τὰ Τρηχινίων· ἠώς τε διέφαινε, καὶ
ἐγένοντο ἐπ᾽ ἀκρωτηρίῳ τοῦ οὔρεος. Κατὰ δὲ τοῦτο τοῦ
οὔρεος ἐφύλασσον, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, Φω-
κέων χίλιοι ὁπλῖται, ῥυόμενοί τε τὴν σφετέρην χώρην,
καὶ φρουρέοντες τὴν ἀτραπόν. ἡ μὲν γὰρ κάτω ἐσβολὴ
ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῶν εἴρηται· τὴν δὲ διὰ τοῦ οὔρεος

divortium perfluit. Est autem monti, per quem semita transit, semitaeque ipsi idem nomen, *Anopaea:* fertque haec Anopaea secundum dorsum montis, et desinit circa Alpenum, primum oppidorum Locrensium versus Malienses, eo loco ubi Melampygus qui dicitur lapis est, suntque Cercopum sedes: ubi etiam angustissimus callis est. (217.) Hac igitur semita, quam descripsi, Persae traiecto Asopo totam noctem iter fecerunt, a dextra habentes Oetaeorum montes, a sinistra vero montes Trachiniorum: et illuxit aurora, quum ad summum montem pervenerunt. Hoc igitur loco montem custodiebant, ut etiam ante demonstravi, Phocenses mille graviter armati, et suam regionem tutantes, et callem custodientes. Inferior enim introitus ab eis, quos dixi, custodiebatur: semitam autem, quae fert

ἀτραπὸν ἐθελονταὶ Φωκέες ὑποδεξάμενοι Λεωνίδῃ ἐφύ-
218 λασσον. Ἔμαθον δέ σφεας οἱ Φωκέες ὧδε ἀναβεβη-
κότας· ἀναβαίνοντες γὰρ ἐλάνθανον οἱ Πέρσαι, τὸ οὖρος
πᾶν ἐὸν δρυῶν ἐπίπλεον· ἦν μὲν δὴ νηνεμίη, ψόφου δὲ
γινομένου πολλοῦ, ὡς οἰκὸς ἦν, φύλλων ὑποκεχυμέ-
νων ὑπὸ τοῖσι ποσὶ, ἀνά τε ἔδραμον οἱ Φωκέες, καὶ
ἔδυντο τὰ ὅπλα· καὶ αὐτίκα οἱ βάρβαροι παρῆσαν. ὡς
δὲ εἶδον ἄνδρας ἐνδυομένους ὅπλα, ἐν θώματι ἐγένοντο·
ἐλπόμενοι γὰρ οὐδέν σφι φανήσεσθαι ἀντίξοον, ἐνεκύ-
ρησαν στρατῷ. Ἐνθαῦτα Ὑδάρνης καταῤῥωδήσας μὴ
οἱ Φωκέες ἔωσι Λακεδαιμόνιοι, εἴρετο τὸν Ἐπιάλτεα
ποδαπὸς εἴη ὁ στρατός· πυθόμενος δὲ ἀτρεκέως, διέτασ-
σε τοὺς Πέρσας ὡς ἐς μάχην. οἱ δὲ Φωκέες, ὡς ἐβάλ-
λοντο τοῖσι τοξεύμασι πολλοῖσί τε καὶ πυκνοῖσι, οἴχον-

per montem, Phocenses custodiebant, qui Leonidae ultro hanc operam receperant. (218.) Adscendentes latuerant Persae, quum quercubus totus obsitus mons esset: postquam vero adscenderant, hoc modo adventantes illos cognovere Phocenses, quum tranquillum esset coelum, propter folia sub pedibus strata multus (ut res fert) ortus strepitus excitavit eos ut ad arma concurrerent: et protinus Barbari adfuerunt. Qui ubi armatos conspexere viros, mirati sunt, quod, quum neminem sibi putassent occursurum, in exercitum incidissent. Ibi tum Hydarnes, veritus ne, qui Phocenses erant, Lacedaemonii essent, quaesivit ex Ephialte, cuius populi is esset exercitus: ubi vero quod res erat audivit, in aciem Persas instruxit. At Phocenses, quum multis crebrisque telis ferirentur, rati non nisi adversus se

το φεύγοντες ἐπὶ τοῦ οὔρεος τὸν κόρυμβον, ἐπιστάμενοι ὡς ἐπὶ σφέας ὡρμήθησαν ἀρχήν, καὶ παρεσκευάδατο ὡς ἀπολεόμενοι. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐφρόνεον· οἱ δὲ ἀμφὶ Ἐπιάλτεα καὶ Ὑδάρνεα Πέρσαι, Φωκέων μὲν οὐδένα λόγον ἐποιεῦντο, οἱ [illegible] κατέβαινον τὸ οὔρος κατὰ τάχος.

Τοῖσι δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι ἐοῦσι Ἑλλήνων, πρῶτον 219 μὲν ὁ μάντις Μεγιστίης, ἐσιδὼν ἐς τὰ ἱρά, ἔφρασε τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι ἅμα ἠοῖ σφι θάνατον· ἔπειτεν καὶ αὐτόμολοι ἦϊσαν, οἱ ἐξαγγείλαντες τῶν Περσέων τὴν περίοδον· οὗτοι μὲν ἔτι νυκτὸς ἐσήμηναν· τρίτοι δὲ οἱ ἡμεροσκόποι, καταδραμόντες ἀπὸ τῶν ἄκρων, ἤδη διαφαινούσης ἡμέρης. Ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο οἱ Ἕλληνες, καί σφεων ἐσχίζοντο αἱ γνῶμαι. οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔων τὴν τάξιν ἐκλιπεῖν, οἱ δὲ ἀντέτεινον. μετὰ δὲ τοῦτο διακρι-

hos esse profectos, arreptâ fugâ in summum montis verticem se receperunt, ad occumbendam mortem parati. Hi igitur ita erant animati: at Persae, qui cum Ephialte et Hydarne erant, nullam Phocensium rationem habentes, descendere de monte properarunt.

(219.) Qui *ad Thermopylas* erant *Graeci*, his primum Megistias vates, inspectis victimis, praedixerat mortem primo mane eis instantem: deinde advenere transfugae, quum adhuc tunc nox esset, circuitum hostium nunciantes: tertio speculatores diurni, de summitatibus montium decurrentes, illucescente iam die, idem indicium fecere. Ibi tum Graeci, quid sibi faciendum esset deliberantes, in diversas abiere sententias, aliis contendentibus non dese-

θέντες, οἱ μὲν ἀπαλάσσοντο, καὶ διασκεδασθέντες κα-
τὰ πόλις ἕκαστοι ἐτράποντο· οἱ δὲ αὐτέων ἅμα Λεωνί-
220 δῃ μένειν αὐτοῦ παρασκευάδατο. Λέγεται δὲ ὡς αὐ-
τός σφεας ἀπέπεμψε Λεωνίδης, μὴ ἀπόλωνται κηδό-
μενος· αὐτῷ δὲ καὶ Σπαρτιητέων τοῖσι παρεοῦσι οὐκ
ἔχειν εὐπρεπέως ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν ἐς τὴν ἦλθον Φυλά-
ξοντες ἀρχήν. Ταύτῃ καὶ μᾶλλον τῇ γνώμῃ πλεῖστός
εἰμι, Λεωνίδην, ἐπεί τε ᾔσθετο τοὺς συμμάχους ἐόντας
ἀπροθύμους, καὶ οὐκ ἐθέλοντας συνδιακινδυνεύειν, κε-
λεῦσαί σφεας ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτῷ δὲ ἀπιέναι οὐ
καλῶς ἔχειν. μένοντι δὲ αὐτοῦ, κλέος μέγα ἐλείπετο,
καὶ ἡ Σπάρτης εὐδαιμονίη οὐκ ἐξηλείφετο. ἐκέχρητο
γὰρ ὑπὸ τῆς Πυθίης τοῖσι Σπαρτιήτῃσι, χρεωμένοισι
περὶ τοῦ πολέμου τούτου αὐτίκα κατ᾽ ἀρχὰς ἐγειρομέ-

rendam esse stationem, aliis contra nitentibus. Et, soluto concilio, discesserunt alii, et suam quisque in civitatem tendens dispersi sunt: alii vero parati erant cum Leonida manere. (220.) Dicunt autem, ipsum *Leonidam* illos dimisisse, ne perirent curantem; *se* autem *et praesentes Spartanos non decere* dicentem *deserere stationem ad quam custodiendam principio missi essent.* Et ego quoque quam maxime in hac sum sententia, Leonidam, quum minime promtos esse socios vidisset, nec ad subeundum secum periculum ultro paratos, abire illos iussisse; sibi autem, ut abiret, inhonestum iudicasse. Contra, si maneret, ingens eum gloria manebat, et Spartae felicitas non exstinguebatur. Etenim Spartanis, iam in primo huius belli initio oraculum consulentibus, responderat Pythia, *aut eversum iri La-*

νου „ἢ Λακεδαίμονα ἀνάστατον γενέσθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἢ τὸν βασιλῆά σφεων ἀπολέεσθαι.“ ταῦτα δέ σφι ἐν ἔπεσι ἑξαμέτροισι ἔχοντα χρᾷ, λέγοντα ὧδε·

Ὑμῖν δ᾽, ὦ Σπάρτης οἰκήτορες εὐρυχόροιο,
ἢ μέγα ἄστυ ἐρικυδὲς ὑπ᾽ ἀνδράσι Περσείδῃσι
πέρθεται· ἢ τὸ μὲν οὐχὶ, ἀφ᾽ Ἡρακλέος δὲ γενέθλης
πενθήσει βασιλῆ φθίμενον Λακεδαίμονος οὖρος.
Οὐ γὰρ τὸν ταύρων σχήσει μένος οὐδὲ λεόντων
ἀντιβίην. Ζηνὸς γὰρ ἔχει μένος· οὐδέ ἑ φημὶ
σχήσεσθαι, πρὶν τῶνδ᾽ ἕτερον διὰ πάντα δάσηται.

ταῦτά τε δὴ ἐπιλεγόμενον Λεωνίδην, καὶ βουλόμενον κλέος καταθέσθαι μούνων Σπαρτιητέων, ἀποπέμψαι τοὺς συμμάχους μᾶλλον, ἢ γνώμῃ διενεχθέντας οὕτω

cedaemonem a barbaris, aut regem ipsorum periturum. Hoc eis illa responsum versibus hexametris comprehensum dederat, his verbis:

Vobis, ó spatiosae Spartae incolae,
aut ingens urbs gloriosa a viris Persis
evertitur; aut, si non hoc, ab Hercule oriundum
flebit mortuum regem Laconica terra.
Nec enim sustinebit taurorum robur leonumque
contra stantium. Iovis enim ille robur habet,
eumque dico
non iri repressum prius, quam horum alterutrum fuerit sortitus.

Igitur *Leonidam*, haec reputantem, cupientemque solis Spartanis sempiternam adquirere gloriam, dimisisse potius arbitror socios illos qui abiere, quam ipsos per se, ab illo dissentientes, ita spretâ omni militari disciplinâ abiisse. (221.) Cuius rei mihi

221 ἀκόσμως οἴχεσθαι τοὺς οἰχομένους. Μαρτύριον δέ μοι καὶ τόδε οὐκ ἐλάχιστον τούτου πέρι γέγονε. οὐ γὰρ μοῦνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὸν μάντιν ὃς εἵπετο τῇ στρατιῇ ταύτῃ, Μεγιστίην τὸν Ἀκαρνῆνα, λεγόμενον εἶναι τὰ ἀνέκαθεν ἀπὸ Μελάμποδος, τοῦτον εἴπαντα ἐκ τῶν ἱρῶν τὰ μέλλοντά σφι ἐκβαίνειν, φανερός ἐστι Λεωνίδης ἀποπέμπων, ἵνα μὴ συναπόληταί σφι. ὁ δὲ, ἀποπεμπόμενος, αὐτὸς μὲν οὐκ ἀπελίπετο· τὸν δὲ παῖδα συστρατευόμενον, ἐόντα οἱ μουνογενέα, ἀπέ-
222 πεμψε. Οἱ μέν νυν σύμμαχοι οἱ ἀποπεμπόμενοι οἴχοντό τε ἀπιόντες, καὶ ἐπείθοντο Λεωνίδῃ. Θεσπιέες δὲ καὶ Θηβαῖοι κατέμειναν μοῦνοι παρὰ Λακεδαιμονίοισι. τουτέων δὲ, Θηβαῖοι μὲν ἀέκοντες ἔμενον, καὶ οὐ βουλόμενοι· κατεῖχε γάρ σφεας Λεωνίδης, ἐν ὁμήρων λόγῳ ποιεύμενος· Θεσπιέες δὲ, ἑκόντες μάλιστα· οἳ οὐκ

hoc etiam haud minimum documentum est, quod non modo reliqui dimissi sunt, sed quod satis constat, vati etiam exercitum sequenti, Megistiae Acarnani, genus a Melampode derivanti, eidem qui e victimis futura illis praedixerat, missionem dedisse Leonidam, veritum ne cum ipsis periret. At ille, quamquam missionem nactus, non tamen discessit; sed filium, militiae huius socium, qui unicus illi natus erat, dimisit. (222.) Caeteri igitur socii dimissi abierunt, mandato Leonidae obsequentes. Thespienses vero et Thebani soli apud Lacedomonios manserunt. Et Thebani quidem inviti manserunt; retinuit eos autem Leonidas, obsidum loco habens: Thespienses vero summa sua voluntate; neutiquam enim Leonidam et qui cum illo erant se deserturos abscessu-

ἔφασαν ἀπολιπόντες Λεωνίδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, ἀπαλλάξεσθαι, ἀλλὰ καταμείναντες συναπέθανον. ἐστρατήγεε δὲ αὐτέων Δημόφιλος Διαδρόμεω.

Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ ἡλίου ἀνατείλαντος σπονδὰς ἐποιή- 223
σατο, ἐπισχὼν χρόνον, ἐς ἀγορῆς κου μάλιστα πληθώρην πρόσοδον ἐποιέετο· καὶ γὰρ ἐπέσταλτο ἐξ Ἐπιάλτεω οὕτω. ἀπὸ γὰρ τοῦ οὔρεος ἡ κατάβασις συντομωτέρη τέ ἐστι, καὶ βραχύτερος ὁ χῶρος πολλὸν, ἤπερ ἡ περίοδός τε καὶ ἀνάβασις. Οἵ τε δὴ βάρβαροι οἱ ἀμφὶ Ξέρξεα προσήϊσαν· καὶ οἱ ἀμφὶ Λεωνίδην Ἕλληνες, ὡς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἔξοδον ποιεύμενοι, ἤδη πολλῷ μᾶλλον ἢ κατ' ἀρχὰς ἐπεξήϊσαν ἐς τὸ εὐρύτερον τοῦ αὐχένος. τὸ μὲν γὰρ ἔρυμα τοῦ τείχεος ἐφυλάσσετο· οἱ δὲ ἀνὰ τὰς προτέρας ἡμέρας ὑπεξιόντες ἐς τὰ στεινόπεα, ἐμάχοντο. Τότε δὴ, συμμίσγοντες ἔξω τῶν στεινῶν,

rosque aiebant, sed apud illos mansuros mortemque cum eisdem occubituros. His praeerat Demophilus, Diadromae filius.

(223.) Orto sole, *Xerxes* libamina fecit: deinde aliquamdiu moratus, quo tempore forum maxime frequentari hominibus solet impressionem in hostem facere instituit: ita enim significatum ei ab Ephialte erat. Nam descensus de monte brevior est, atque iter inde ad *Thermopylas* compendiosius, quam circuitus et adscensus montis. Barbari igitur, qui cum Xerxe erant, in hostem perrexerunt: et Graeci cum *Leonida*, utpote ad mortem ire parati, iam multo longius, quam ante, in spatiosiorem faucium partem progressi sunt. Nam muri quidem munimentum custodiebatur; superioribus vero diebus in ipsas etiam

ἔπιπτον πλήθεϊ πολλοὶ τῶν βαρβάρων. ὄπισθε γὰρ οἱ ἡγεμόνες τῶν τελέων, ἔχοντες μάστιγας, ἐρράπιζον πάντα ἄνδρα, αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω ἐποτρύνοντες. πολλοὶ μὲν δὴ ἐσέπιπτον αὐτέων ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ διεφθείροντο· πολλῷ δ' ἔτι πλεῦνες κατεπατέοντο ζωοὶ ὑπ' ἀλλήλων· ἦν δὲ λόγος οὐδεὶς τοῦ ἀπολλυμένου. ἅτε γὰρ ἐπιστάμενοι τὸν μέλλοντά σφι ἔσεσθαι θάνατον ἐκ τῶν περιϊόντων τὸ οὖρος, ἀπεδείκνυντο ῥώμης ὅσον εἶχον μέγιστον ἐς τοὺς βαρβάρους, παραχρεώμενοί τε
224 καὶ ἀτέοντες. Δόρατα μέν νυν τοῖσι πλεόνεσιν αὐτέων τηνικαῦτα ἤδη ἐτύγχανε κατεηγότα, οἱ δὲ τοῖσι ξίφεσι διεργάζοντο τοὺς Πέρσας. καὶ Λεωνίδης τε ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ πίπτει, ἀνὴρ γενόμενος ἄριστος, καὶ ἕτεροι μετ' αὐτοῦ ὀνομαστοὶ Σπαρτιητέων, τῶν ἐγὼ ὡς ἀνδρῶν

fauces progressi pugnaverant. Nunc igitur, quum extra angustias consererent pugnam, ingens hostium cecidit multitudo. Etenim manipulorum duces, flagellis a tergo instantes, et unumquemque caedentes, ad ulterius progrediendum suos concitabant. Itaque eorum multi in mare incidentes perierunt; multo vero plures, alii ab aliis, vivi conculcati sunt: nec ulla ratio habebatur pereuntium. Nam Lacedaemonii, quum imminere sibi mortem ab his qui montem circumiverant non ignorarent, quanta maxima poterant fortitudinis specimina adversus Barbaros ediderunt, nullo modo parcentes sibi, ac furiosorum in morem pugnantes. (224.) Hastae quidem jam tunc plerisque fractae erant, et gladiis illi Persas conficiebant. In eo labore, ab altera parte, *Leonidas* fortissime pugnans cecidit, cum eoque alii illustres Spartani; quo-

ἀξίων γενομένων ἐπυθόμην τὰ οὐνόματα· ἐπυθόμην δὲ καὶ ἁπάντων τῶν τριηκοσίων. καὶ δὴ καὶ Περσέων πίπτουσι ἐνθαῦτα ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ οὐνομαστοί· ἐν δὲ δὴ καὶ Δαρείου δύο παῖδες, Ἀβροκόμης τε καὶ Ὑπεράνθης, ἐκ τῆς Ἀρτάνεω θυγατρὸς Φραταγούνης γεγονότες Δαρείῳ. ὁ δὲ Ἀρτάνης, Δαρείου μὲν τοῦ βασιλῆος ἦν ἀδελφεός, Ὑστάσπεος δὲ τοῦ Ἀρσάμεω παῖς· ὃς καὶ ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα Δαρείῳ, τὸν οἶκον πάντα τὸν ἑωυτοῦ ἐπέδωκε, ὡς μούνου οἱ ἐούσης ταύτης τέκνου. Ξέρξεω τε δὴ δύο ἀδελφεοὶ ἐνθαῦτα πίπτουσι 225
μαχεόμενοι. καὶ ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ Λεωνίδεω Περσέων τε καὶ Λακεδαιμονίων ὠθισμὸς ἐγένετο πολλός· ἐς ὃ τοῦτόν τε ἀρετῇ οἱ Ἕλληνες ὑπεξείρυσαν, καὶ ἐτρέψαντο τοὺς ἐναντίους τετράκις. Τοῦτο δὲ συνεστήκεε μέχρι οὗ οἱ σὺν Ἐπιάλτῃ παρεγένοντο. ὡς δὲ τούτους ἥκειν ἐπύ-

rum ego, ut dignorum virorum, nomina sciscitatus sum cognovique; rescivi vero etiam omnium nomina trecentorum. Ab altera parte, ex Persis ibidem et alii multi illustres ceciderunt viri, et in his duo Darii filii, Abrocomes, et Hyperanthes, quos ex Phratagune Artanis filia Darius susceperat. Artanes autem frater fuerat Darii, Hystaspis filius, Arsamis nepos. Is Dario filiam suam elocans, simul totam suam domum ei donaverat, quum unica ipsius proles illa fuisset. (225.) Igitur duo Xerxis fratres ibi pugnantes ceciderunt. Super *Leonidae* vero cadavere acre fuit inter Persas et Lacedaemonios certamen: donec ad extremum sua virtute Graeci illud subtraxerunt, quater in fugam versis adversariis. Ita pugnatum est, donec qui cum Ephialte erant advenere. Quos

θοντο οἱ Ἕλληνες, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ νεῖκος. ἔς τε γὰρ τὸ στεινὸν τῆς ὁδοῦ ἀνεχώρεον ὀπίσω, καὶ παραμειψάμενοι τὸ τεῖχος, ἐλθόντες ἵζοντο ἐπὶ τὸν κολωνὸν πάντες ἀλέες οἱ ἄλλοι, πλὴν Θηβαίων. ὁ δὲ κολωνός ἐστι ἐν τῇ ἐσόδῳ ὅκου νῦν ὁ λίθινος λέων ἕστηκε ἐπὶ Λεωνίδῃ. ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι, τοῖσι αὐτέων ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι, καὶ χερσὶ καὶ στόμασι, κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες· οἱ μὲν, ἐξ ἐναντίης ἐπισπόμενοι, καὶ τὸ ἔρυμα τοῦ τείχεος συγχώσαντες· οἱ δὲ, περιελθόντες πάντοθε περισταδόν.

226 Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Θεσπιέων τοιούτων γενομένων, ὅμως λέγεται ἀνὴρ ἄριστος γενέσθαι Σπαρτιήτης Διηνέκης. τὸν τόδε φασὶ εἶπαι τὸ ἔπος πρὶν ἢ συμμῖξαι σφέας τοῖσι Μήδοισι, πυθόμενον πρός τευ τῶν Τρηχι-

ubi accedere intellexerunt Graeci, tum vero mutatum certamen est. Tunc enim in angustias viae se receperunt, et murum etiam praetergressi, ubi ad tumulum venerunt, qui in introitu angustiarum est, ubi nunc lapideus leo stat in Leonidae memoriam, ibi confertim consederunt alii omnes, praeter Thebanos. Eodemque loco gladiis sese defendentes, quibus gladii supererant, alii manibus dentibusque depugnantes, obruti sunt Barbarorum telis, partim subruta muri munitione ex adverso ingruentium, partim ex circuitu undique circumstantium.

(226.) Tales quum se praestiterint Lacedaemonii et Thespienses omnes, fortissimus tamen ex his fuisse dicitur *Dieneces* Spartanus: quem aiunt, priusquam cum Medis congrederentur, verbum illud di-

νίων, ὡς, ἐπεὰν οἱ βάρβαροι ἀπιέωσι τὰ τοξεύματα, τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλήθεος τῶν ὀϊστῶν ἀποκρύπτουσι· τοσοῦτό τι πλῆθος αὐτέων εἶναι. τὸν δὲ, οὐκ ἐκπλαγέντα τούτοισι, εἶπαι, ἐν ἀλογίῃ ποιεύμενον τὸ τῶν Μήδων πλῆθος, ὡς „πάντα σφι ἀγαθὰ ὁ Τρηχίνιος ξεῖνος ἀγγέλλοι, εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μήδων τὸν ἥλιον, ὑπὸ σκιῇ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη, καὶ οὐκ ἐν ἡλίῳ." Ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα τοιουτότροπα ἔπεά φασι Διηνέκεα τὸν Λακεδαιμόνιον λιπέσθαι μνημόσυνα. Μετὰ 227
δὲ τοῦτον ἀριστεῦσαι λέγονται Λακεδαιμόνιοι δύο ἀδελφεοὶ, Ἄλφεός τε καὶ Μάρων, Ὀρσιφάντου παῖδες. Θεσπιέων δὲ εὐδοκίμεε μάλιστα τῷ οὔνομα ἦν Διθύραμβος, Ἁρματίδεω. Θαφθεῖσι δέ σφι αὐτοῦ ταύτῃ 228
τῇπερ ἔπεσον, καὶ τοῖσι πρότερον τελευτήσασι ἢ ὑπὸ

xisse, quum Trachinium quemdam audivisset dicentem, *quando Barbari tela emiserint, multitudine telorum solem iri obscuratum; tantam enim esse hostium multitudinem.* Hunc igitur, nil perterritum, sed aspernantem Medorum multitudinem, respondisse aiunt, *fausta omnia Graecis nunciare hospitem Trachinium; quandoquidem, sole telis Medorum obscurato, in umbra sint pugnaturi, non in sole.* Haec et eiusdem generis alia dicta, aiunt, Dienecem Lacedaemonium fortis animi monumenta reliquisse. (227.) Post hunc fortissimos se praestitisse memorant Lacedaemonii duos fratres, Alpheum et Maronem, Orsiphanti filios. Ex Thespiensibus vero praecipuam laudem abstulit vir, cui Dithyrambus nomen fuit, Harmatidae filius. (228.) Sepulti sunt omnes eodem loco quo ceciderunt, et

Λεωνίδεω ἀποπεμφθέντας οἴχεσθαι, ἐπιγέγραπται γράμματα λέγοντα τάδε·

Μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννάσου χιλιάδες τέτορες.

ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι πᾶσι ἐπιγέγραπται· τοῖσι δὲ Σπαρτιήτῃσι ἰδίῃ·

Ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
κείμεθα, τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Λακεδαιμονίοισι μὲν δὴ τοῦτο· τῷ δὲ μάντι, τόδε·

Μνῆμα τόδε κλεινοῖο Μεγιστία, ὅν ποτε Μῆδοι
Σπερχειὸν ποταμὸν κτεῖναν ἀμειψάμενοι·
μάντιος, ὃς τότε κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἰδὼς,
οὐκ ἔτλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν.

Ἐπιγράμμασι μέν νυν καὶ στήλῃσι, ἔξω ἢ τὸ τοῦ μάν-

tam in horum honorem, quam in illorum qui ante ceciderant quam dimissi a Leonida socii abierunt, hae inscriptiones positae sunt:

Cum trecentis olim myriadibus hic pugnarunt
ex Peloponneso quatuor millia virorum.

Haec in honorem omnium posita inscriptio est; in Spartanorum vero memoriam privatim ista:

Hospes, nuncia Lacedaemoniis, hoc loco nos
iacere, dictis illorum obsequentes.

In Lacedaemonios igitur hoc; in vatem vero istud:

Monumentum hoc illustris Megistiae, quem olim Medi
Spercheo fluvio occiderunt traiecto,
vatis, qui instans tunc fatum probe cognitum habens,
deserere tamen Spartae duces non sustinuit.

τιος ἐπίγραμμα, Ἀμφικτυόνες εἰσί σφεας οἱ ἐπικοσμήσαντες· τὸ δὲ τοῦ μάντιος Μεγιστίεω, Σιμωνίδης ὁ Λεωπρέπεός ἐστι κατὰ ξεινίην ὁ ἐπιγράψας.

Δύο δὲ τουτέων τῶν τριηκοσίων λέγεται, Εὔρυτόν τε 229
καὶ Ἀριστόδημον, παρεὸν αὐτοῖσι ἀμφοτέροισι, κοινῷ λόγῳ χρησαμένοισι, ἢ ἀποσωθῆναι ὁμοῦ ἐς Σπάρτην, ὡς μεμετιμένοι τε ἔσαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὑπὸ Λεωνίδεω, καὶ κατεκέατο ἐν Ἀλπηνοῖσι ὀφθαλμιῶντες ἐς τὸ ἔσχατον· ἤ, εἴ γε μὴ ἐβούλοντο νοστῆσαι, ἀποθανέειν ἅμα τοῖσι ἄλλοισι· παρεὸν σφι τουτέων τὰ ἕτερα ποιέειν, οὐκ ἐθελῆσαι ὁμοφρονέειν· ἀλλὰ γνώμῃ διενειχθέντας, Εὔρυτον μὲν πυθόμενον τῶν Περσέων τὴν περίοδον, αἰτήσαντά τε τὰ ὅπλα καὶ ἐνδύντα, ἄγειν αὐ-

Inscriptionibus istis et columnis, excepto vatis epigrammate, Amphictyones illos honorarunt: vatis vero Megistiae epigramma Simonides posuit, Leoprepis filius, pro hospitii familiaritate.

(229.) Narrant, ex trecentis illis Spartanis duos viros, *Eurytum* et *Aristodemum*, quum, si commune voluissent consilium sequi, potuissent ambo aut simul salvi Spartam redire, ut qui a Leonida e castris dimissi decubuerant in Alpenis, vehementi oculorum dolore laborantes; aut, si redire ad commilitones voluissent, mortem potuissent obire cum reliquis: hos igitur, narrant, quum alterutrum horum licuisset eligere, noluisse commune sequi consilium; sed, inter se dissentientes, Eurytum, cognito Persarum per montem circuitu, arma postulasse, captisque armis iussisse ilotum ut se ad pugnantes duceret, et,

τὸν κελεῦσαι τὸν εἵλωτα ἐς τοὺς μαχομένους· ὅκως δὲ
αὐτὸν ἤγαγε, τὸν μὲν ἀγαγόντα, οἴχεσθαι φεύγοντα,
τὸν δὲ, ἐσπεσόντα ἐς τὸν ὅμιλον, διαφθαρῆναι· Ἀρι-
στόδημον δὲ, λειποψυχέοντα λειφθῆναι. Εἰ μέν νυν ἦν
μοῦνον Ἀριστόδημον ἀλγήσαντα ἀπονοστῆσαι ἐς Σπάρ-
την, ἢ καὶ ὁμοῦ σφέων ἀμφοτέρων τὴν κομιδὴν γενέ-
σθαι, δοκέειν ἐμοὶ, οὐκ ἄν σφι Σπαρτιήτας μῆνιν οὐ-
δεμίην προσθέσθαι· νυνὶ δὲ, τοῦ μὲν αὐτῶν ἀπολομένου,
τοῦ δὲ, τῆς μὲν αὐτῆς ἐχομένου προφάσιος, οὐκ ἐθελή-
σαντος δὲ ἀποθνήσκειν, ἀναγκαίως σφι ἔχειν μηνίσαι
230 μεγάλως Ἀριστοδήμῳ. Οἱ μέν νυν οὕτω σωθῆναι λέ-
γουσι Ἀριστόδημον ἐς Σπάρτην, καὶ διὰ πρόφασιν
τοιήνδε. οἱ δὲ, ἄγγελον πεμφθέντα ἐκ τοῦ στρατοπέ-
δου, ἐξεὸν αὐτῷ καταλαβεῖν τὴν μάχην γινομένην, οὐκ
ἐθελῆσαι, ἀλλ᾽ ὑπομείναντα ἐν τῇ ὁδῷ, περιγενέσθαι·

postquam ad illos pervenit, ilotam quidem fuga salutem petiisse, ipsum vero in hostium agmen irruentem occubuisse: Aristodemum autem, deficientem animo, remansisse. Quod si igitur unus Aristodemus oculorum morbo laborasset, eâque caussâ Spartam rediisset, aut si ambo simul reversi essent, Spartani (ut mihi videtur) nullam in eum iram erant exercituri: nunc vero, quum alter periit, alter, qui in eadem caussa fuerat, mori recusavit, necessario vehementer irasci Aristodemo debuerunt. (230.) Alii igitur, hoc modo hacque occasione Aristodemum, memorant, salvum Spartam evasisse: alii vero aiunt, ad deferendum nuncium quemdam missum eum fuisse e castris, et, quum pugnae deinde interesse potuisset, noluisse, sed in via moratum, supersti-

τὸν δὲ συνάγγελον αὐτοῦ, ἀπικόμενον ἐς τὴν μάχην,
ἀποθανεῖν. Ἀπονοστήσας δὲ ἐς Λακεδαίμονα ὁ Ἀρι- 231
στόδημος ὄνειδός τε εἶχε καὶ ἀτιμίην. πάσχων δὲ τοιάδε
ἠτίμωτο· οὔτε οἱ πῦρ οὐδεὶς ἔναυε Σπαρτιητέων, οὔτε
διελέγετο, ὄνειδός τε εἶχε, ὁ τρέσας Ἀριστόδημος κα-
λεόμενος. ἀλλ' ὁ μὲν ἐν τῇ ἐν Πλαταιῇσι μάχῃ ἀνέλα-
βε πᾶσαν τὴν ἐπενειχθεῖσάν οἱ αἰτίην. Λέγεται δὲ καὶ 232
ἄλλον ἀποπεμφθέντα ἄγγελον ἐς Θεσσαλίην τῶν τριη-
κοσίων τουτέων, περιγενέσθαι, τῷ οὔνομα εἶναι Παντί-
την· νοστήσαντα δὲ τοῦτον ἐς Σπάρτην, ὡς ἠτίμωτο,
ἀπάγξασθαι. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, τῶν ὁ Λεοντιάδης 233
ἐστρατήγεε, τέως μὲν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐόντες ἐμά-
χοντο, ὑπ' ἀναγκαίης ἐχόμενοι, πρὸς τὴν βασιλέος

tem fuisse; socium autem qui simul cum eo missus fuerat, ad pugnam rediisse, in eaque occubuisse. (231.) Quidquid sit, Lacedaemonem reversus Aristodemus probro et ignominia notatus est, atque ita infamis habitus, ut nemo Spartanorum lumen ei accenderet, nec cum eo colloqueretur, utque per ignominiam *trepidus Aristodemus* nominaretur. Sed idem vir in pugna ad Plataeeas culpam, quae eum premebat, dissolvit. (232.) Memorant etiam, alium ex trecentis, nomine Pantitem, quum ad deferendum nuncium in Thessaliam fuisset missus, superstitem fuisse; eumdem vero, quum Spartam reversus ignominiâ esset notatus, voluntario suspendio vitam finiisse. (233.) *Thebani* vero, quibus dux praeerat Leontiades, hactenus quidem a Graecorum partibus stantes, necessitate coacti, adversus regis exercitum dimicaverant. Ut vero superiorem esse viderunt rem

στρατιήν. ὡς δὲ εἶδον κατυπέρτερα τῶν Περσέων γινόμενα τὰ πρήγματα, οὕτω δὴ τῶν σὺν Λεωνίδῃ Ἑλλήνων ἐπειγομένων ἐπὶ τὸν κολωνὸν, ἀποσχισθέντες τουτέων, χεῖράς τε προέτεινον, καὶ ἤϊσαν ἆσσον τῶν βαρβάρων· λέγοντες τὸν ἀληθέστατον τῶν λόγων, ὡς „καὶ μηδίζουσι, καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐν πρώτοισι ἔδοσαν βασιλέϊ, ὑπὸ δὲ ἀναγκαίης ἐχόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἀπικοίατο, καὶ ἀναίτιοι εἶεν τοῦ τρώματος τοῦ γεγονότος βασιλέϊ.“ ὥς τε ταῦτα λέγοντες, περιεγίνοντο· εἶχον γὰρ καὶ Θεσσαλοὺς τῶν λόγων τουτέων μάρτυρας.

Οὐ μέντοι τάγε πάντα εὐτύχησαν· ὡς γὰρ αὐτοὺς ἔλαβον οἱ βάρβαροι ἐλθόντας, τοὺς μὲν τινας καὶ ἀπέκτειναν προσιόντας, τοὺς δὲ πλεῦνας αὐτέων, κελεύσαντος Ξέρξεω, ἔστιζον στίγματα βασιλήϊα, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεοντιάδεω· τοῦ τὸν παῖδα

Persarum, quo tempore Graeci qui cum Leonida fuerant ad tumulum se recipere properabant, his desertis, passis manibus ad Barbaros accesserunt, dicentes id quod verissimum erat, *cum Medis sese sentire, et inter primos terram et aquam regi tradidisse; necessitate autem coactos venisse ad Thermopylas, et a cladis culpa regi illatae esse immunes.* His dictis, salvi evaserunt; habebant enim etiam Thessalos dictorum testes. Nec tamen prorsus feliciter eis res cessit. Nam, ut accedentes eos in potestate habuerunt Barbari, nonnullos etiam, ut accedebant, interfecerunt; reliquis vero *Xerxis* iussu regia inusserunt stigmata, initio a duce Leontiade facto; cuius viri filium Eurymachum, interiecto tempore, Plataeenses interfecerunt, quum quadringentorum

Εὐρύμαχον χρόνῳ μετέπειτα ἐφόνευσαν Πλαταιέες, στρατηγήσαντα ἀνδρῶν Θηβαίων τετρακοσίων, καὶ σχόντα τὸ ἄστυ τὸ Πλαταιέων.

Οἱ μὲν δὴ περὶ Θερμοπύλας Ἕλληνες οὕτω ἠγωνίσαντο. Ξέρξης δὲ καλέσας Δημάρητον, εἰρώτα ἀρξάμενος ἐνθένδε· „Δημάρητε, ἀνὴρ εἶς ἀγαθός. τεκμαίρομαι δὲ τῇ ἀληθηΐῃ· ὅσα γὰρ εἶπας, ἅπαντα ἀπέβη οὕτω. νῦν δέ μοι εἰπὲ, κόσοι τινές εἰσι οἱ λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τουτέων ὁκόσοι τοιοῦτοι τὰ πολέμια, εἴτε καὶ ἅπαντες." Ὁ δ' εἶπε· „Ὦ βασιλεῦ, πλῆθος μὲν πάντων τῶν Λακεδαιμονίων πολλὸν, καὶ πόλιες πολλαί· τὸ δὲ θέλεις ἐκμαθέειν, εἰδήσεις. Ἔστι ἐν τῇ Λακεδαίμονι Σπάρτη, πόλις ἀνδρῶν ὀκτακισχιλίων μάλιστά κῃ· οὗτοι πάντες εἰσὶ ὅμοιοι τοῖσι 234

dux fuisset Thebanorum, quorum ope Plataeensium urbem occupaverat.

(234.) Hoc igitur modo *ad Thermopylas Graeci* pugnaverant. Tum vero *Xerxes* vocatum ad se Demaratum interrogavit, hoc usus sermonis introitu. *Demarate, vir probus es: ex vero ita iudico: quaecumque enim dixisti, ea ita evenerunt. Nunc dic mihi, quotnam numero sint reliqui Lacedaemonii; et ex his quot sint horum similes in re bellica, an etiam tales sint omnes?* Et ille, *Rex!* inquit, *multitudo quidem omnium Lacedaemoniorum ingens est, et civitates sunt multae: quod vero tu scire cupis, id dicam. Est in Laconicâ Sparta, civitas virorum octies mille admodum: et hi quidem omnes similes sunt his qui hîc pugnarunt. Caeteri vero Lacedaemonii his utique*

„ἐνθάδε μαχεσαμένοισι· οἵ γε μὲν ἄλλοι Λακεδαιμό-
„νιοι, τούτοισι μὲν οὐκ ὅμοιοι, ἀγαθοὶ δέ.“ Εἶπε πρὸς
ταῦτα Ξέρξης· „Δημάρητε, τέῳ τρόπῳ ἀπονητότατα
„τῶν ἀνδρῶν τουτέων ἐπικρατήσομεν; ἴθι ἐξηγέο. σὺ
„γὰρ ἔχεις αὐτέων τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων,
235 „οἷα βασιλεὺς γενόμενος.“ Ὁ δὲ ἀμείβετο· „Ὦ
„βασιλεῦ, εἰ μὲν δὴ συμβουλεύεαί μοι προθύμως,
„δίκαιόν μέ σοί ἐστι φράζειν τὸ ἄριστον. εἰ τῆς ναυτι-
„κῆς στρατιῆς νέας τριηκοσίας ἀποστείλειας ἐπὶ τὴν
„Λάκαιναν χώρην. Ἔστι δὲ ἐπ' αὐτῇ νῆσος ἐπικειμένη,
„τῇ οὔνομά ἐστι Κύθηρα· τὴν Χίλων, ἀνὴρ παρ' ἡμῖν
„σοφώτατος γενόμενος, κέρδος μέζον ἔφη εἶναι Σπαρ-
„τιήτῃσι κατὰ τῆς θαλάσσης καταδεδυκέναι μᾶλλον
„ἢ ὑπερέχειν, αἰεί τι προσδοκῶν ἀπ' αὐτῆς τοιοῦτο ἔσε-
„σθαι οἷόν τι ἐγὼ ἐξηγέομαι· οὔ τι τὸν σὸν στόλον προει-

non sunt similes, at fortes tamen viri sunt. Ad haec *Xerxes* ait: *Quonam igitur pacto hos homines minimo labore subigemus? Age, hoc mihi prome! Tu enim vias consiliorum omnium, quibus illi utuntur, compertas habes, quippe qui rex eorum fuisti.* (235.) Respondit *Demaratus*: *Quandoquidem studiose me consulis, aequum est ut tibi id, quod optimum fuerit, expromam: nempe, si trecentarum navium classem in Laconicam miseris terram. Est autem prope illam sita insula, cui nomen Cythera; de qua Chilon, vir olim apud nos sapientissimus, dicere consueverat, ingens lucrum fore Spartanis, si ea insula mari mergeretur potius, quam emineret. Nempe ille, non utique tuam classem ex longo tempore pro-*

„δας, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως φοβεόμενος ἀνδρῶν στόλον. „ἐκ ταύτης ὦν τῆς νήσου ὁρμεώμενοι, φοβεόντων τοὺς „Λακεδαιμονίους. παροίκου δὲ πολέμου σφι ἐόντος οἰ-„κηίου, οὐδὲν δεινοὶ ἔσονταί τοι, μὴ τῆς ἄλλης Ἑλλά-„δος ἁλισκομένης ὑπὸ τοῦ πεζοῦ, βοηθέωσι ταύτῃ. κα-„ταδουλωθείσης δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ἀσθενὲς ἤδη τὸ „Λακωνικὸν μοῦνον λείπεται. Ἢν δὲ ταῦτα μὴ ποιῇς, „τάδε τοι προσδόκα ἔσεσθαι. ἔστι τῆς Πελοποννήσου „ἰσθμὸς στεινός· ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ πάντων Πελοπον-„νησίων συνομοσάντων ἐπὶ σοὶ, μάχας ἰσχυροτέρας ἄλ-„λας τῶν γενομένων προσδέκεο ἔσεσθαί τοι. ἐκεῖνο δὲ „ποιήσαντι, ἀμαχητὶ ὅ τε ἰσθμὸς οὗτος καὶ αἱ πόλις „προσχωρήσουσι.“ Λέγει μετὰ τοῦτον Ἀχαιμένης, 236

spiciens, sed quamlibet quorumcumque hominum timens classem, semper veritus erat ne ex illa insula tale quidpiam patriae suae immineret, quale tibi ego nunc propono. Ex hac igitur insula impetum faciens tua classis terreat Lacedaemonios: et illi, proprio finitimoque bello pressi, nil verendum est, ne reliquae Graeciae, a pedestribus tuis copiis oppugnatae, auxilio veniant. Domitâ autem reliquâ Graeciâ, Laconicum genus per se relinquitur invalidum. Istud autem ni feceris, hoc futurum exspeeta. Est Peloponnesi isthmus angustus; quo loco a coniuratis adversus te omnibus Peloponnesiis scito certamina multo acriora tibi, quam quae adhuc facta sunt, imminere. Istud vero si feceris, isthmus ille et civitates omnes sine pugna in tuam cedent potestatem. (236.) Post haec *Achaemenes*, frater Xerxis, et

ἀδελφεός τε ἐὼν Ξέρξεω, καὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγός, παρατυχὼν τε τῷ λόγῳ, καὶ δείσας μὴ ἀναγνωσθῇ Ξέρξης ποιέειν ταῦτα· „Ὦ βασιλεῦ, ὁρέω σε ἀνδρὸς ἐνδεκόμενον λόγους, ὃς φθονέει τοι εὖ πρήσσοντι, ἢ καὶ προδιδοῖ πρήγματα τὰ σά. καὶ γὰρ δὴ καὶ τρόποισι τοιούτοισι χρεώμενοι οἱ Ἕλληνες χαίρουσι· τοῦ τε εὐτυχέειν φθονέουσι, καὶ τὸ κρέσσον στυγέουσι. Εἰ δ᾽ ἐπὶ τῇσι παρεούσῃσι τύχῃσι, τῶν νέες νεναυηγήκασι τετρακόσιαι, ἄλλας ἐκ τοῦ στρατοπέδου τριηκοσίας ἀποπέμψεις περιπλώειν Πελοπόννησον, ἀξιόμαχοί τοι γίνονται οἱ ἀντίπαλοι. ἁλὴς δὲ ἐὼν ὁ ναυτικὸς στρατὸς, δυσμεταχείριστός τε αὐτοῖσι γίνεται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἀξιόμαχοί τοι ἔσονται· καὶ πᾶς ὁ ναυτικὸς τῷ πεζῷ ἀρήξει, καὶ ὁ πεζὸς τῷ ναυτικῷ,

classi praepositus, qui huic colloquio intererat, veritus ne ad faciendum quod Demaratus suaserat Xerxes induceretur, hunc sermonem est exorsus. *Rex! video te sermonem admittere viri, qui tuae invidet felicitati, aut etiam prodere res tuas conatur. Nam hoc uti more amant Graeci: invident aliis ob felicitatem, oderuntque potentiores. Quod si tu in praesenti rerum statu, postquam quadringentae nostrarum navium naufragium fecerunt, alias trecentas de classe dimiseris quae Peloponnesum circumnavigent, erunt nobis hostes ad resistendum pares. Sin coniuncta manet nostra classis, difficilis illis erit ad oppugnandum, omninoque resistere tibi neutiquam poterunt. Ad haec universae navales copiae terrestribus erunt praesidio, et terrestres copiae navalibus, unà iter*

„ὁμοῦ πορευόμενος. εἰ δὲ διασπάσεις, οὔτε σὺ ἔσεαι
„κείνοισι χρήσιμος, οὔτε κεῖνοι σοί. Τὰ σεωυτοῦ δὲ τι-
„θέμενος εὖ, γνώμην ἔχε τὰ τῶν ἀντιπολέμων μὴ ἐπι-
„λέγεσθαι πρήγματα, τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον,
„τά τε ποιήσουσι, ὅσοι τε πλῆθός εἰσι. ἱκανοὶ γὰρ ἐκεῖ-
„νοί γε αὐτοὶ ἑωυτῶν πέρι φροντίζειν εἰσὶ, ἡμεῖς δὲ ἡμέων
„ὡσαύτως. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ἢν ἴωσι ἀντία Πέρσῃσι ἐς
„μάχην, οὐδὲ ἓν τὸ παρεὸν τρῶμα ἀνιεῦνται.“ Ἀμεί- 237
βεται Ξέρξης τοῖσδε· „Ἀχαίμενες, εὖ τέ μοι δοκέεις
„λέγειν, καὶ ποιήσω ταῦτα. Δημάρητος δὲ λέγει μὲν
„τὰ ἄριστα ἔλπεται εἶναι ἐμοὶ, γνώμῃ μέντοι ἑσσοῦ-
„ται ὑπὸ σεῦ. οὐ γὰρ δὴ κεῖνό γε ἐνδέξομαι, ὅκως οὐκ
„εὐνοέει τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι, τοῖσί τε λεγομένοισι
„πρότερον ἐκ τούτου σταθμώμενος, καὶ τῷ ἐόντι, ὅτι

facientes: quos si diremeris, nec tu illis utilis esse poteris, nec illae tibi. Quod si tuae rationes recte erunt initae, sic indue animum, ut nil cures res adversariorum, quo loco gesturi sint bellum, quidve agant, aut quanta sit illorum multitudo. Satis ipsi idonei sunt suas res curare, et nos nostras. Lacedaemonii vero, si contra Persas in pugnam progredientur, ne unam quidem hanc praesentem cladem reparabunt. (237.) Cui *Xerxes* his verbis respondit: *Achaemenes! recte tu mihi dicere videris, atque ita faciam. Demaratus autem ea dicit, quae meis rebus ipse utilissima iudicat: eius tamen sententia a tua superatur. Nam istud quidem non admitto, non bene eum cupere meis rebus: documento quippe mihi sunt quum superiores eius sermones, tum res ipsa.*

„πολιήτης μὲν πολιήτῃ εὖ πρήσσοντι φθονέει, καὶ ἔστι δυσμενὴς τῇ σιγῇ· οὐδ' ἂν, συμβουλευομένου τοῦ ἀστοῦ, πολιήτης ἀνὴρ τὰ ἄριστά οἱ δοκέοντα εἶναι ὑποθέοιτο, εἰ μὴ πρόσω ἀρετῆς ἀνήκοι· σπάνιοι δ' εἰσὶ οἱ τοιοῦτοι. ξεῖνος δὲ ξείνῳ εὖ πρήσσοντί ἐστι εὐμενέστατον πάντων, συμβουλευομένου τε ἂν συμβουλεύσειε τὰ ἄριστα. οὕτω ὦν κακολογίης πέρι τῆς ἐς Δημάρητον, ἐόντος ἐμοὶ ξείνου, ἔχεσθαί τινα τοῦ λοιποῦ

238 κελεύω.“ Ταῦτα εἴπας Ξέρξης, διεξήϊε διὰ τῶν νεκρῶν· καὶ Λεωνίδεω, ἀκηκοὼς ὅτι βασιλεύς τε ἦν καὶ στρατηγὸς Λακεδαιμονίων, ἐκέλευσε ἀποταμόντας τὴν κεφαλὴν ἀνασταυρῶσαι. δῆλά μοι πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι τεκμηρίοισι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε οὐκ ἥκιστα γέγονε, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης πάντων δὴ μάλιστα ἀνδρῶν

Etenim civis quidem invidet felicitati civis, et tacite ei infensus est: nec facile civis, a popularium aliquo consultus, ea illi quae ipsi optima videntur suaserit, nisi probabiles in virtute progressus fecerit: cuiusmodi rari sunt homines. Hospes vero hospiti felici benevolentissimus est, et consultanti lubens optima suaserit. Itaque maledicentiâ adversus Demaratum, qui meus hospes est, abstinere dehinc quemlibet iubeo. (238.) Haec *Xerxes* postquam dixit, per caesorum cadavera transiit; et *Leonidae,* ut audivit regem hunc et ducem Lacedaemoniorum fuisse, abscindi caput et e palo erigi iussit. Ac mihi quidem quum aliis documentis, tum vero maxime hoc ipso, fit manifestum, Xerxem vivo Leonidae omnium hominum maxime iratum

ἐθυμώθη ζώοντι Λεωνίδῃ. οὐ γὰρ ἄν κοτε ἐς τὸν νεκρὸν ταῦτα παρενόμησε· ἐπεὶ τιμᾶν μάλιστα νομίζουσι τῶν ἐγὼ οἶδα ἀνθρώπων Πέρσαι ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίευν τοῖσι ἐπετέτακτο ποιέειν.

Ἄνειμι δὲ ἐκεῖσε τοῦ λόγου, τῇ μοι τὸ πρότερον ἐξέ- 239
λιπε. Ἐπύθοντο Λακεδαιμόνιοι, ὅτι βασιλεὺς στέλλοιτο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πρῶτοι· καὶ οὕτω δὴ ἐς τὸ χρηστήριον τὸ ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν, ἔνθα δή σφι ἐχρήσθη τὰ ὀλίγῳ πρότερον εἶπον. ἐπύθοντο δὲ τρόπῳ θωμασίῳ. Δημάρητος γὰρ ὁ Ἀρίστωνος, φυγὼν ἐς Μήδους, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, καὶ τὸ οἰκὸς ἐμοὶ συμμαχέεται, οὐκ ἦν εὔνοος Λακεδαιμονίοισι. πάρεστι δὲ εἰκάζειν, εἴτε εὐνοίῃ ταῦτα ἐποίησε, εἴτε καὶ καταχαί-

fuisse: alioqui enim numquam in mortui corpus ita nefarie saeviturus erat, quandoquidem maxime omnium, quos novi, hominum Persae honorare fortes viros consueverunt. Illi igitur, quibus id imperatum est, iussa exsecuti sunt.

(239.) Sed redeo ad eam narrationem, quam superius imperfectam reliqui. Parare regem expeditionem adversus Graeciam primi resciverant *Lacedaemonii*, idque mira quadam ratione resciverant. Ideoque ad Delphicum miserunt oraculum, ubi illud eis editum est responsum, quod paulo ante commemoravi. Demaratus enim, Aristonis filius, exsulans apud Medos, ut equidem existimo, et ratio mecum militat, non bene animatus fuit in Lacedaemonios. Coniectare igitur licet, utrum benevolo hoc fecerit animo an insultandi caussa. Postquam decrevit *Xer-*

ρων. Ἐπεί τε γὰρ Ξέρξῃ ἔδοξε στρατηλατέειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐὼν ἐν Σούσοισι ὁ Δημάρητος, καὶ πυθόμενος ταῦτα, ἠθέλησε Λακεδαιμονίοισι ἐξαγγεῖλαι. ἄλλως μὲν δὴ οὐκ εἶχε σημῆναι· ἐπικίνδυνον γὰρ ἦν μὴ λαμφθείη· ὁ δὲ μηχανᾶται τοιάδε. δελτίον δίπτυχον λαβὼν, τὸν κηρὸν αὐτοῦ ἐξέκνησε, καὶ ἔπειτα ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ δελτίου ἔγραψε τὴν βασιλέος γνώμην· ποιήσας δὲ ταῦτα, ὀπίσω ἐπέτηξε τὸν κηρὸν ἐπὶ τὰ γράμματα, ἵνα φερόμενον κεινὸν τὸ δελτίον μηδὲν πρῆγμα παρέχοι οἱ πρὸς τῶν ὁδοφυλάκων. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπίκετο ἐς τὴν Λακεδαίμονα, οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρίν γε δή σφι, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, Κλεομένεος μὲν θυγάτηρ, Λεωνίδεω δὲ γυνὴ, Γοργὼ, ὑπέθετο, ἐπιφρασθεῖσα αὐτὴ, τὸν κηρὸν κνᾶν κελεύουσα, καὶ εὑρήσειν σφέας γράμματα ἐν τῷ ξύλῳ. πει-

xes exercitum adversus Graeciam ducere, *Demaratus* tunc Susis praesens, ubi id rescivit, Lacedaemoniis voluit significare. Qui quum aliam rationem, qua id eis significaret, non haberet, quum periculum esset ne deprehenderetur, tali usus est commento. Sumtâ duplicatâ tabellâ, ceram ex ea erasit, et ligno tabellae consilium Xerxis inscripsit: quo facto, scriptum istud infusâ cerâ denuo obduxit, ne nudam ferenti tabellam molestia exhiberetur a viarum custodibus. Postquam vero Lacedaemonem perlata tabella est, coniectare Lacedaemonii, quid rei esset, prius non potuere, quam (ut equidem accepi) Cleomenis filia, Leonidae uxor, Gorgo, eos docuisset. Haec enim re secum perpensa, eradi ceram iussit, atque ita in

θόμενοι δὲ, εὗρον καὶ ἐπελέξαντο, ἔπειτα δὲ τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι ἐπέστειλαν. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται γενέσθαι.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Ζ΄.

ligno reperturos esse scripturam ait: cui obsequentes illi, intus scripta repererunt legeruntque, ac deinde reliquis Graecis legenda miserunt. Haec igitur ita gesta esse memorant.

FINIS LIBRI SEPTIMI
HISTORIARUM HERODOTI.

ARGUMENTUM LIBRI SEXTI.

Histiaeus, Miletum rediturus, (lib. V. 106.) Artapherni suspectus, nec ab ipsis Milesiis et aliis Ionibus receptus, cum Lesbiis navibus Byzantium se confert. (*Cap.* 1-5.) Persis *Miletum* terra marique oppugnantibus, Iones ad *pugnam navalem* aliquantisper strenue se exercent, auctore Dionysio Phocensi: mox vero disciplinae pertaesi, praelio commisso, deserti a Samiis, ingenti clade adficiuntur. (6-15.) *Chiorum* ii etiam, qui evaserant, ab insciis Ephesiis occiduntur. (16.) Dionysius Siciliam petit, ibique piraticam exercet. (17.) *Miletus capta a Persis*, ut Pythia praedixerat; (18. 19.) incolae ad Tigridis ostia deportati. (20.) Milesiorum sortem lugentes Athenienses, multant *Phrynichum*, qui tragoediam Μιλήτου ἅλωσιν docuerat. (21.)

Samiorum pars, iugum Persarum abhorrentes, cum profugis *Milesiis* Siciliam petunt, ibique *Zanclen* urbem occupant; cuius tyrannus *Scythas*, regno exutus, ad Darium profugit. (22-24.) Samus et Caria in Persarum ditionem redactae. (25.) *Histiaeus* Chium subigit: dein in continente cum Persis congressus, vivus capitur, et Sardes abductus necatur ab Artapherne, invito rege. (26-30.) Caeteri Iones a Persis subiguntur. (31. 32.) *Chersonesus* ad Hellespontum et tota ora Thraciae usque *Byzantium* in Persarum ditionem redigitur. (33.)

Digressio de Chersoneso Thracica. Pisistrati aetate tenuerat eam *Miltiades*, Cypseli filius, a *Doloncis* sibi traditam, qui cum colonis Atheniensibus eo profectus est. (34-37.) Huic successerat fratris uterini *Cimonis* (cf. c. 103.) filius, *Stesagoras*; et post hunc alter Cimonis filius *Miltiades*, Athenis eo a Pisistratidis missus. (38. 39.) Is, Scythis post Darii

discessum in Chersonesum irrumpentibus, profugit: dein in regnum restitutus, ob Persarum metum quinque triremibus instructis Athenas rediit. Filius eius Metiochus, cum una triremi captus, ad Darium missus est et bene ab eo habitus. (40. 41.)

Ioniâ penitus pacatâ, et rebus omnibus ibi ordinatis, (42.) *Mardonius* cum ingenti classe Europam petit, Eretriae et Athenis (cf. V. 99.) bellum illaturus. (43.) Thaso et parte Macedoniae primum expugnatis, dum classis *Athon* montem circumvehitur, acri coorta tempestate, plurimae naves pereunt. (44.) Simul pedestris exercitus in Macedonia a *Brygis* Thracibus magnam cladem accepit: quibus postremo devictis, in Asiam Mardonius redit. (45.) *Thasii*, metallis opulenti, rebellionem molientes, muro et navibus exuti sunt. (46. 47.) *Darius* praecones per Graeciam dimisit, *terram et aquam* regi postulantes: (48. cf. VII. 32. et 131-136.) quibus quum et alii et in his *Aeginetae* essent obsecuti, Aeginetae hoc nomine ab Atheniensibus apud Spartanos accusati sunt. (49.) *Cleomenes, rex Spartae*, Aeginam proficiscitur deditionis auctores comprehensurus: sed per *Demarati*, alterius regis, machinationes et *Crii* Aeginetae vociferationem infecta re discedere cogitur. (50. 51.)

Digressio de regibus Spartanorum. *Aristodemus* Heraclida, conditor coloniae Doriensium in agro Laconico: eiusdem filii gemelli, *Eurysthenes* et *Procles*, duarum familiarum regiarum auctores. (52.) *Doriensium reges* a maioribus, usque a *Perseo*, *Hellenes* fuere; a Danaë vero, Aegyptii. Perseum quidem Persae aiunt, quum Assyrius fuisset, Graecum esse factum. (53-55.) Iura atque *munera Regum Spartanorum*, in bello, (56.) et in pace. (57.) Honores post mortem iidem fere qui Persis. (58.) Alia *instituta* Spartanis cum Persis, et cum Aegyptiis, communia. (59. 60.)

Ariston, Spartae rex, quum duas deinceps habuisset uxores steriles, tertiam duxit, priori marito per dolum abductam, quae ex foedissimâ olim puel-

lulâ formosissima evaserat. (61. 62.) Haec *Demaratum* peperit, quem pater, spurium primo iudicatum, mox dein pro genuino habuit. (63.) Eo praetextu usus *Cleomenes* subornavit *Leotychidem*, qui contenderet, *Demaratum* ut spurium non legitime regnare posse Spartae. (64. 65.) Eamdem in sententiam, per Cleomenis artificia, pronunciante oraculo, regia dignitate exutus est *Demaratus*. (66.) Is postea a Leotychide, qui in eius locum suffectus est, probro adfectus, matrem obtestatur, ut sibi quo patre natus sit vere dicat: quae aut ipsum Aristonem aut *Astrabacum* heroëm illius patrem esse adseverat. (67-69.) Tum is primum Elin, tum Zaçynthum, postremo ad Darium profugit, a quo honorificentissime exceptus est. (70.) *Leotychides*, cuius filia, Lampito, Archidamo nupsit, (71.) subsequente tempore, in bello Thessalico largitione corruptus, vindictam suorum metuens, Tegeam se contulit, ibique exsul mortuus est. (72.)

Interim *Cleomenes*, cum eodem Leotychide collega *Aeginam* reversus, Medicarum partium patronos comprehensos Atheniensibus in custodiam tradit. (73.) Dein, detecto dolo quo Demaratum deiecerat, in Arcadia exsulans, Arcades adv. Spartam concitavit, iureiurando per *Stygiam aquàm* adactos. (74.) Spartam revocatus, in insaniam incidit, seque ipse misero modo dilaniatum trucidat. (75.) Idem *Cleomenes* antea *Argivos* maxima clade adfecerat, et elapsos, qui in *Argi herois lucum* se receperant, per summam perfidiam obtruncaverat; et, quum *Argos* capere sperasset, tamen re infecta redierat. (76-82.) Argivi post illam cladem servorum paruerunt imperio. (83.) Cleomenes *Scythico more merum bibere* adsueverat. (84.)

Leotychides a Spartanis *Athenas* mittitur ut *Aeginetas* Atheniensibus in depositum traditos repeteret; quibus ille *Glauci* Spartani exemplum, depositum negare conantis, proponit: nec vero Aeginetas reddunt Athenienses; (85. 86.) nempe hanc poenam ab illis sumentes ob incursionem in Atticum agrum

factam. (cf. V. 81.) Iam ante id tempus, quum theoridem Atheniensium navem per insidias intercepissent Aeginetae, Athenienses cum Nicodromo Aegineta de prodenda ipsis insula pepigerant; sed successum ea res nonhabuerat (87 - 93.)

Datis et *Artaphernes*, in Mardonii locum suffecti, cum ingenti classe Graeciam petunt: (94. 95.) *Naxum* et alias Cyclades expugnant, *Delo* parcunt, cuius numina venerantur. (96. 97.) Contremiscit Delus. (98.) Classe ad *Euboeam* adpulsâ, *Carystum* et *Eretriam* expugnant *Persae*. (99 - 101.) *Hippia* duce *Marathonem* traiiciunt. (102.) Eodem exeunt Athenienses, quorum praetor praecipuus *Miltiades*, nuper Chersoneso profugus, (cf. c. 41.) Cimonis filius, ter Olympiae victoris. (103. 104. coll. c. 38-39.) Phidippidi Spartam misso deus *Pan* occurrit. (105.) Spartani ante plenilunium exire recusant. (106.) *Hippiae* somnium, et dens sternutando excussus. (107.) Soli *Plataeenses* Atheniensibus praesto sunt. (108.) Callimachus polemarchus accedit Miltiadis sententiae, acie depugnandum esse. (109. 110.) *Pugna Marathonia*. (111-113.) *Cynaegiri* pertinax fortitudo. (114.) Persae Phalerum petunt, sed urbem diligenter custodiri videntes, in Asiam revertuntur. (115. 116.) Interfectorum utrimque numerus. Epizelus, miro modo oculorum usu privatus. (117.) Simulacrum Apollinis, a Persis ex Delio Boeotiae raptum, Datidis iussu restituitur. (118.) Eretrienses captivi deportantur in Asiae regionem, ubi est fons, ex quo simul bitumen et sal et oleum hauritur. (119.) Pugnatâ iam pugnâ Athenas veniunt auxilia Spartanorum. (120.)

Alcmaeonidae perhibebantur sublato scuto signum dedisse Persis, quo eos monerent, ut classem Athenas moverent: (c. 115.) quod crimen ab illis amoliens Herodotus, ait eos tyrannorum Atheniensium inimicos perinde aut etiam magis fuisse, quam *Calliam*; cuius singularia liberalis animi specimina laudantur. (121. 122.) Alcmaeonidae, familia inter Athenienses nobilissima, non minora odii Pisistratidarum

documenta ediderunt. (123. 124. coll. V. 62. 63.) Familia iam olim clara, aucta divitiis erat per *Alcmaeonem*, Megaclis filium, a *Croeso* ingenti auri copia donatum: (125.) dein auctus eius splendor per *Clisthenis* adfinitatem, Sicyoniorum tyranni; qui, invitatis ad se et splendidissime acceptis primariis ex omni Graecia iuvenibus, quibus filiam elocaret *Agaristen*, ex omnibus *Megaclem*, Alcmaeonis filium, generum elegit. (126-130.) Quo ex matrimonio natus Hippocrates filiam habuit Agaristam, quae Xanthippo nupta *Periclem* peperit. (131.)

Miltiades, ditaturum se Athenienses pollicitus, *Parum* insulam invadit: sed a templi ministra frustra adiutus, graviter laeso femore, infecta re reversus, accusatur domi, et pecuniâ multatur. (132-136.) Idem olim *Lemnum* in Atheniensium redegerat potestatem, eiectis *Pelasgis*, qui iam ante ex Attica fuerant pulsi; et deinde mulieres Atticas, festum ad Brauronem agentes, rapuerant; quae deinde ab illis unà cum pueris, quas in Lemno pepererant, trucidatae sunt: unde *Lemnia facta* in proverbium abierunt. (137-140.)

ARGUMENTUM LIBRI SEPTIMI.

Darius novum adversus Graeciam bellum parat, itemque adversus rebelles Aegyptios. (*Cap.* 1.) Copias educturus, successorem regni nominat, non filium natu maximum, sed *Xerxem*; quem in ea re consilio etiam iuvit *Demaratus* exsul, rex olim Spartae. (2. 3.) Mox mortuo Dario succedit *Xerxes*; (4.) qui a Mardonio, ab Aleuadis, Pisistratidis, et Onomacrito fatidico, ad subigendos Graecos instigatur. (5. 6.) Recipitur Aegyptus, cui Achaemenes praeficitur. (7.)

Xerxes convocatis Persiae proceribus disserit de *invadenda Graecia*. (8.) Regis consilium vehementer collaudat *Mardonius*; (9.) sed gravi oratione improbat *Artabanus*, avunculus regis. (10.) Arta-

bano iratus Xerxes, insequente nocte tamen, re perpensa, in illius transit sententiam: sed eâdem nocte viso per somnum oblato monetur, ut in priori persistat sententia. (11. 12.) Nihilo minus postridie denuo convocatis proceribus significat, probari sibi Artabani consilium. (13.) Iterum vero eodem viso et ipsi atque etiam Artabano oblato, decernitur *Bellum Graeciae inferendum.* (14-19.)

Immensus belli adparatus per quadriennium instructus. (20. 21.) Mons *Athos perfossus.* (22-24.) Rudentes linei et biblini in pontium usum parati; commeatus idoneis locis dispositi. (25.) Celaenis, Phrygiae urbe, ubi *Marsyae* pellis suspensa, *Pythius* Lydus Xerxem eiusque exercitum hospitio excipit. (26-29.) *Colossae*, et alia Phrygiae oppida. (30. 31.) Sardibus Xerxes praecones per Graeciam dimittit, qui *terram et aquam* postularent. (32. cf. VI. 48. et VII. 131-133.) *Pontibus tempestate ruptis*, qui super Hellesponto primum constructi erant, in ipsum Hellespontum stolide saevit Xerxes. (33-35.) Reficiuntur pontes. (36.)

Sardibus ex hibernis movente *Xerxe* cum exercitu, defecit sol. (37.) Pythii filium, cui vacationem militiae pater a rege petit, *medium discindi* iubet rex. (38. 39.) Ordo agminis: *equi Nisaei:* currus Iovi sacer. (40. 41.) Iter per Mysiam: ad Idam montem multi milites fulmine tacti: Scamandri fl. aqua deficit. (42. 43.) Abydi *Xerxes*, copias navales et pedestres spectans, illacrymatur: inde grave *Artabani* cum illo *colloquium* de vitae humanae conditione, et de instantis expeditionis periculis (44-52.)

Artabano Susa dimisso, *Xerxes* cum exercitu *Hellespontum transit:* septem continui dies septemque noctes transeundo insumtae sunt. (53-57.) Iter copiarum navalium et pedestrium ad Doriscum usque. *Melas* fl. epotus. (58.) *Doriscus*, Thraciae ora, quam *Hebrus* perfluit: ibi naves subductae, et numerus copiarum per dena millia, unum in locum inclusa, initus. (59. 60.) Tunc per singulas nationes discretus exercitus, quarum cultus, arma et duces descri-

buntur. Primum *Persae:* olim a Graecis *Cephenes* nominati, a finitimis *Artaei;* dein a *Perseo* nomen invenere. (61.) *Medi*, olim *Arii* dicti. *Cissii: Hyrcani:* (62.) *Assyrii*, a Graecis *Syrii* vocati. *Chaldaei.* (63.) *Bactriani. Sacae*, Scythicus populus. Persae autem omnes *Scythas*, *Sacas* vocant. (64.) *Indi.* (65.) *Arii, Parthi, Chorasmii, Sogdiani, Gandarii, Dadicae.* (66.) *Caspii, Sarangae, Pactyes.* (67.) *Utii, Myci, Paricanii.* (68.) *Arabes, Aethiopes Afri.* (69.) *Aethiopes Asiatici*, sermone et capillis differentes ab Afris. (70.) *Libyes.* (71.) *Paphlagones, Ligyes, Matieni, Maryandini; Syri*, quos Persae *Cappadocas* vocant. (72.) *Phryges*, olim Macedonibus finitimi, tuncque *Briges* dicti. *Armenii*, Phrygum colonia: (73.) *Lydi*, olim *Maeones. Mysi*, Lydorum coloni; iidem *Olympiani.* (74.) *Thraces Asiani*, s. *Bithyni*, olim *Strymonii* Europaei. (75.) *Chalybes*, [quorum nomen apud Herodotum intercidisse videtur] iis Martis oraculum. (76.) *Cabelenses* Maeones, iidem *Lasonii. Milyae.* (77.) *Moschi, Tibareni, Macrones, Mosynoeci.* (78.) *Mares, Colchi, Alarodii, Saspires.* (79.) Insulani ex mari Rubro: *deportati.* (80.) Hae pedestres copiae, in myriades, chiliades etc. tributae. (81.) Earum summi duces. (82.) *Immortales* quos dicunt Persae. (83.) *Equitatus*, ex Persis, Sagartiis, Medis, etc. et Praefecti equitum. (84-88.) *Camelis* vecti Arabes. (86. 87. coll. I. 80.) *Triremium* numerus, et populi quibus illae imperatae: *Phoenices* cum *Syris Palaestinis:* illi olim maris *Rubri* accolae. *Aegyptii.* (89.) *Cypriorum* varii populi, alii aliunde advenae. (90.) *Cilices*, olim *Hypachaei. Pamphyli*, unde oriundi. (91.) *Lycii*, origine Cretenses, olim *Termilae.* (92.) *Dores* Asiani, origine Peloponnesii. *Cares.* (93.) *Iones*, Achaiae olim in Peloponneso incolae, tunc *Pelasgi Aegialenses* dicti. (94.) *Insulani* ex mari Aegaeo: *Aeoles:* utrique olim Pelasgi. *Hellespontii*, Ionum et Doriensium coloni. (95.) In quaque navi fuit certus numerus Persarum, Medorum,

et Sacarum: *Sidoniae* naves optimae. (96.) Praefecti classis, et Nauarchi maxime illustres; in his *Artemisia*, Halicarnassi regina. (97-99.)

Copias et pedestres et navales lustrat *Xerxes:* (101.) tum suam potentiam iactat in *colloquio cum Demarato*, qui regi laudat Graecorum disciplinam. (101-104.) Dorisco praefectus *Mascames* raram fidelitatem praestat regi; ut et *Boges*, praefectus Eionis. (105-107.) A *Dorisco Xerxes versus Graeciam* pergit, adsumtis in exercitum populis omnibus regiones interiectas incolentibus. Castella Samothracica, Mesembria, Stryme. Lissus fl. epotus. Briantica regio, olim Gallaica. (108.) Maronea, Dicaea, Abdera. Paludes Ismaria et Bistonia: fluvii, Travus, Compsatus, Nestus. Lacus a iumentis exsiccatus. (109.) *Thraciae populi:* Pacti, Cicones, Bistones, Sapaei, Dersaei, Edoni, Satrae. (110.) Satrae montani libertatem semper tuiti sunt: apud eos oraculum Bacchi, cuius prophetae *Bessi*. (111). Castella Pierum. *Mons Pangaeus*, eiusque metalla. (112.) Paeones, Doberes, Paeoplae. *Strymon* fluv. ad quem sita *Eion*. Regio olim Phyllis dicta. Strymoni equos candidos immolant Magi. (113.) *Novemviae* Edonorum: ubi novem pueros vivos defoderunt Persae. (114.) Argilus: Bisaltica regio: campus Syleus: Stagira oppidum: [Nostro *Stagirum:*] *Acanthus*. Via, qua iter fecit exercitus, religiose culta a Thracibus. (115.) Acanthios laudat Xerxes: ibi mortuum Artachaeem Persam Acanthii ut heroëm colunt. (116. 117.) Graecis civitatibus, qua *Xerxes* transibat, *coenae sumtuosissimae* imperatae, quibus opes earum adtritae. (118-120.)

A *Dorisco* usque *Acanthum*, classis haud procul a littore comitata erat pedestrem exercitum: nunc classis in *Sinum Thermaicum* praemittitur, recensenturque loca, quae illa in itinere adtigit. (121. 123.) Eodem pedestres copiae per mediam continentem tendunt. Echidorus fl. in Axium influens. (124.) Cameli a *leonibus* laniati: eisdem in locis tauri sylvestres. Quousque leones in Europa reperiantur.

(125. 126.) Castra Persarum ad *Thermam*. Echidorus fl. epotus. (127.) Xerxes invisit *Penei* fl. ostia; quae si aggere obstruerentur, ne exire aquae e valle Thessalica possent, denuo, ut olim, universa *Thessalia undis mergeretur*. (128-130.) Redeunt praecones in Graeciam missi: qui populi Regi terram et aquam dederunt, hos *Delphico deo decimandos* iurant reliqui Graeci. (131. 132.) Cur Athenas et Spartam praecones non miserit Darius. (133. cf. c. 32.) *Talthybii* herois ira ob necatos olim a Spartanis praecones Darii; (cf. VI. 48.) quam ad placandam duo Spartani Susa missi sunt, poenas daturi. (134-137.)

Graecorum sub *Xerxis* expeditionem discordia. (138.) *Athenienses* maxime servatores fuere Graeciae. (139.) Duo *oracula Atheniensibus data*, prius minax, alterum benignius, quo commendabatur *murus ligneus*, quem *naves* interpretatus est *Themistocles*, (140-143.) qui iam persuaserat civibus, ut pecuniam publicam navibus construendis impenderent. (144.) Mutuas inimicitias dissolvunt Graeci, et Sardes speculatores mittunt; quos deprehensos Xerxes incolumes dimittit. (145-147.) *Argivi* societatem Graecorum recusant. (148-152.)

Athenienses et Lacedaemonii legatos in *Siciliam* mittunt ad *Gelonem*, primum Gelae, dein *Syracusarum* tyrannum; (153-156.) quibus auxilia adv. Persas rogantibus negat ille, ni summa imperii ipsi committatur. (157-162.) Legatis infecta re reversis, privatim sibi *Gelon* cavet a Persis, pecuniâ Delphos missâ per *Cadmum* Coum, rarae fidei virum. (163. 164.) Siculi aiunt, auxilia Graecis non misisse Gelonem ob *bellum Siciliae* a Poenis illatum *Amilcare* duce: (165.) quo bello victus *Amilcar* evanuit, quem mortuum divinis honoribus Poeni prosequuntur. (166. 167.) *Corcyraei* auxilia Graecis polliciti, per dolum illis illudunt. (168.)

Cretenses, Graecis opem ferre paratos, deterret oraculum, Minois iram minitans. (169.) Hac occasione obiter agitur de *caede Minois*, de *Cretensium* expeditione in Siculam ad eam ulciscendam suscepta; de

Creticis in *Iapygia* coloniis, et Tarentinorum et Rheginorum infelici bello adv. eas suscepto. (170.) *Cretae* insulae alii aliis temporibus incolae. (171.)

Thessali primum Graecis faventes, dein ab illis destituti, Medorum partes coacti sequuntur. (172-174.)

Delecti Graeci ad sustinendum hostem praemittuntur *Thermopylas et Artemisium:* (175-177.) quorum locorum situs describitur c. 176. De Thermopylis conf. etiam c. 200. Oraculum *ventos* pollicetur *auxilio* futuros *Graecis*. (178.) Tres naves Graecorum capiuntur a praemissis Persis; Graecorum classis ab Artemisio Chalcidem se recepit. (179-182.) Tota Persarum classis, postquam in *Myrmece* scopulo columna erecta est, ad Sepiadem Magnesiae adpellit. (183.) *Numerum* computat Herodotus *hominum, quos* incolumes et terra et mari ad Thermopylas et ad Sepiadem *duxit Xerxes*, ipse formosissimus et procerissimus omnium. (184-187.) Ad Sepiadem, acri *coorta tempestate*, quum Athenienses *generum Boream* invocassent, *pereunt quadringentae naves* cum hominibus; quo ex naufragio ingentes deinde divitiae in littus eiectae sunt. (188-190.) Quarto die rabies venti a Magis placatur. Sepias Thetidi sacra. (191.)

Auditâ hostium strage, classis Graecorum *Artemisium* repetit, adorato *Neptuno Servatore*. (192.) Persarum classis *Aphetas* petit in sinu Pagasaeo. (193.) Eorum naves xv. duce Sandoce (quem Darius olim ob caussam iniuste iudicatam capitis damnaverat) in Graecorum manus incidunt: (194.) in his captus Alabandorum Cariae tyrannus, et dux Paphiorum. (195.)

Copiae pedestres *Xerxis* per Thessaliam *ad sinum Maliacum* iter faciunt. Thessali equi cedunt Medicis. Fluvii epoti. (196.) Iupiter Laphystius. Athamas: Phrixus: Cytissorus; cuius posteri prytaneo exclusi. (197.) Situs regionis: Petrae Trachiniae: Anticyra: fluvii, Spercheus, Dyras, Melas: (198.) Tra-

chis: Asopus fl. (199.) Phoenix fl. Anthela: *Thermopylae:* Amphictyonum sedes. (200. cf. c. 176.) Persarum castra in Trachinia: Graecorum, in transitu Thermopylarum. (201.) Qui populi Graeci illuc milites miserint. (202. 203.) Horum duces. Summus dux *Leonidas;* cuius stemma exponitur, ab Hercule repetitum: (204.) idem praeter spem regnum Spartae adeptus. (205.) Graeci Thermopylas missi, nonnisi *praecursores* fuere: caeteros Spartanos *Carnei ludi,* reliquos Graecos *Olympici ludi* morabantur. (206.) Reliquis fugam suadentibus, *Leonidae* sententia vincit, manendum esse ad Thermopylas. (207.) Speculator eques a Xerxe missus Spartanos conspicit comentes capillos. (208.) De ea re colloquium Xerxis cum Demarato. (209.)

Pugna ad Thermopylas. Primis diebus Persae maxima clade adficiuntur a Graecis. (210-212.) Dein agmen Persarum, Graecos a tergo adgressurum, per angustum callem circum montem circumducitur ab *Ephialte* Maliensi; cuius caput idcirco dein a Spartanis proscriptum est. (213-218.) Cognita tramitis proditione, *Leonidas,* certam suorum omnium mortem prospiciens, sociorum plerosque dimittit. (219.) Spartanis oraculum praedixerat, *aut Spartam captum iri, aut regi esse occumbendum.* (220.) *Megistias* vates deserere regem recusat: (221.) soli cum ccc. Spartanis manent Thespienses, et Thebani; hi quidem inviti. (222.) Acerrimo edito praelio, ingenti clade Barbaris illata, occumbunt Graeci omnes, exceptis Thebanis, qui Persis se tradunt, nec tamen benigne ab illis accipiuntur. (223-225. coll. c. 233.) Ex Spartanis praecipuam laudem tulit is, cuius dictum memoratum, *in umbra pugnabimus;* tum alii nonnulli Spartani et Thespienses. (226. 227.) *Epigrammata* in mortuos. (228.) Duo Spartani, ob oculorum morbum Thermopylis dimissi, alter ad pugnam rediit; alter Spartam reversus, ignominia notatus est. (229-231.) Alius, eamdem ob caussam, vitam suspendio finiit. (232.)

Xerxi, Spartanorum virtute perculso, suadet *Demaratus*, ut *Cytheram* insulam occupet, et ex ea Spartanos et Peloponnesum adgrediatur. (234. 235.) Consilium Demarati calumniatur Achaemenes, et improbat etiam Xerxes, ipsum quidem Demaratum excusans. (236. 237.) In cadaver *Leonidae* iratus saevit *Xerxes*. (238.) De Persarum adparatu ad bellum primi Graecorum Spartani per Demaratum, missis pugillaribus, quibus nihil inscriptum videbatur, certiores facti erant. (239.)

DATE DUE			